

PALDISKI ÜHISGÜMNAASIUMI ÕPPEKAVA

GÜMNAASIUMI AINEKAVAD

2024

SISUKORD

AINEVALDKOND KEEL JA KIRJANDUS	2
EESTI KEELE AINEKAVA	16
KIRJANDUSE AINEKAVA	24
VENE KEELE AINEKAVA	37
EESTI KEEL TEISE KEELENA	47
AINEVALDKOND KEHALINE KASVATUS	67
AINEVALDKOND KUNSTIAINED	83
KUNSTI AINEKAVA	95
MUUSIKA AINEKAVA	102
AINEVALDKOND LOODUSAINED	108
FÜÜSIKA AINEKAVA	114
BIOLOOGIA AINEKAVA	135
GEOGRAAFIA AINEKAVA	151
KEEMIA AINEKAVA	161
AINEVALDKOND MATEMAATIKA	170
KITSAS MATEMAATIKA	183
LAI MATEMAATIKA	194
AINEVALDKOND SOTSIAALAINED	211
AJALOO AINEKAVA	221
ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA	237
INIMESEÕPETUSE AINEKAVA	244
AINEVALDKOND VÕÕRKEELED	249
B2- KEELEOSKUSTASEMEGA VÕÕRKEEL (inglise keel)	249
B1-KEELEOSKUSTASEMEGA VÕÕRKEEL (vene keel)	264
AINEVALDKONDLIKUD VALIKKURSUSED	273
VALIKKURSUS KIRJANDUS JA FILM	273
VALIKKURSUS ETTEVALMISTUS EESTI KEELE RIIGIEKSAMIKS	276
VALIKKURSUS EESTI KEELE KÕNEKEEL vene põhikooli lõpetanutele	279
VALIKKURSUS LIIKUMINE VÄLISTINGIMUSTES	282
VALIKKURSUS RAHVATANTS	285
VALIKKURSUS FÜÜSIKA JA TEHNIKA	289
VALIKKURSUS TEISTSUGUNE FÜÜSIKA	294
VALIKKURSUS RAKENDUSBIOLOOGIA	299
VALIKKURSUS ELEMENTIDE KEEMIA	302

VALIKKURSUS ELU KEEMIA	305
VALIKKURSUS ETTEVALMISTUS MATEMAATIKA RIIGIEKSAMIKS.....	309
VALIKÕPPEAINE PRANTSUSE KEEL A2-TASE.....	311
VALIKKURSUS PSÜHHOLOOGIA	315
VALIKKURSUS INIMENE JA ÕIGUS	316
VALIKÕPPEAINE RIIGIKAITSEÕPETUS	324
VALIKÕPPEAINE UURIMISTÖÖ ALUSED	333
VALIKÕPPEAINE KARJÄÄRIÕPETUS	339
VALIKKURSUS MAJANDUS- JA ETTEVÕTLUSÕPE.....	346
VALIKKURSUS INFORMAATIKA.....	355
VALIKKURSUS USUNDIÕPETUS	359
AINEVALDKONDADE ÜLESED VALIKKURSUSED	365
VALIKKURSUS ENESEJUHTIMINE.....	365
VALIKKURSUS JAHINDUS	366
VALIKKURSUS KLIIMAMUUTUSED	367
VALIKKURSUS MULTIMEEDIA	368
VALIKKURSUS KODULUGU: PAKRI POOLSAARE JA PAKRI SAARTE AJALUGU	370
VALIKKURSUS AUTOÕPETUS	372
VALIKKURSUS REKREATSIOONIKORRALDUS	378
VALIKKURSUS TEATRIÕPETUS	380
VALIKKURSUS INSENEERIA JA TOOTMINE / Merkuur.....	382
VALIKKURSUS MEHHATROONIKA / Merkuur	383
VALIKKURSUS KESKKONNAÕPETUS.....	386
VALIKKURSUS GIIDINDUS	391
VALIKKURSUS INGLISE KEEL C1	393
ÕPPEKAVA LÄBIVAD TEEMAD.....	398

AINEKVALDKOND KEEL JA KIRJANDUS

Üldalused

Ainevaldkondlikud üldpõhimõtted:

- tegeletakse eluliste suhtlussituatsioonidega probleemipõhiselt ja kogemuslikult nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- loetakse ja käsitletakse eri tüüpi ja liiki tekste ea- ja jõukohasuse ning valikulisuse ja huvidele vastavuse põhimõttel;
- kujundatakse õpilase keeleteadlikkust, keeleressursside ja -allikate teadlikku kasutamise oskust;
- arendatakse ilukirjandustekstide vaba ja loovat analüüsi-, tõlgendamis- ja mõistmisoskust;
- arendatakse loovvõimeid verbaalse tekstiloome, sealhulgas omaloomingulise kirjutamise kaudu;
- tegeletakse tekstiloome ja -esitlusega digivahendite abil ja veebikeskkondades;
- kasutatakse keele- ja kirjandusõppe veebiallikaid, näiteks tekstikorpusi, digiõpikuid ja -sõnaraamatuid, e-õpikeskkondi jm;
- rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid, rakendatakse aktiivsust ja refleksiooni soodustavaid õpitegevusi;
- kujundatakse üldinimlikke, ühiskondlikke ja kultuurilisi väärtusi ning üld- ja valdkonnapädevusi õppesisu ning õpitulemuste kaudu;
- käsitletakse õppekava läbivaid teemasid ja lõimitakse keele- ja kirjandusõpetust nii teiste õppeainete kui ka eluliste valdkondadega.

Valdkonnapädevus: õppeainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust mõista keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust ning väärtustada keelt ja kirjandust rahvusliku ning maailmakultuuri osana.

Keele- ja kirjanduspädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suulises kui ka kirjalikus väljenduses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt. Keele- ja kirjanduspädevus tähendab oskust eri liiki tekste mõista, luua, analüüsida ja kriitiliselt hinnata.

Keele- ja kirjandusõpetusega taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks omandab õpilane järgmised **valdkonnapädevused**:

- 1) väärtustab keelt ja kirjandust kui (rahvus)kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendajat ning mõtlemiss- ja tunnetusvahendit, teadvustab keelt identiteedi osana, väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 2) toimib keeleteadlikult, väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses, märkab ja arvestab keeles toimuvaid muutusi;
- 3) mõistab, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste ning eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, austab intellektuaalomandit;
- 4) arendab oma loovvõimeid, kirjutab ja esitab eri tüüpi ning eri žanris tekste, kasutab tekstiloomes sobivaid ja asjakohaseid alustekste;
- 5) mõistab keele ja kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuuriväärtust ning tähtsust iseenda arengus;
- 6) väärtustab lugemist, suunab oma lugemust, oskab ise valida kirjandusteoseid jm lugemisvara, arendab lugedes oma tunde-, kogemus- ja mõttemaailma, täiendab enda keele- ja kultuuriteadmisi.

Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht. Ainevaldkonna õppeained on eesti ja vene keel, kirjandus ning eesti keel teise keelena.

Kohustuslikud kursused õppeainete kaupa on järgmised:

- 1) **eesti keel** – 6 kursust: „Teksti keel ja stiil“, „Praktiline eesti keel I“, „Meedia ja mõjutamine“, „Praktiline eesti keel II“, „Praktiline eesti keel III“, „Keel ja ühiskond“;
- 2) **vene keel** – 6 kursust (vene põhikooli lõpetanud): „Keel, ühiskond ja kultuur“, „Meedia ja mõjutamine“, „Tekst ja stiil“, „Suuliste tekstide vastuvõtt ja loomine“, „Kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine“, „Praktiline vene keel“;
- 3) **kirjandus** – 5 kursust: „Pärimus ja kirjandus“, „Identiteet ja eesti kirjandus“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses I“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses II“, „Kirjandus ja ühiskond“;
- 4) **eesti keel teise keelena** – 9 kursust.

Peale kohustuslike 6 kursuse on koolis valikkursus “Ettevalmistus eesti keele riigieksamiks” ja eesti keel teise keelena kõnekeele kursused.

Eesti keele teise keelena ainekava alusel õpitakse muu õppekeele klassis või erandjuhul individuaalse õppekava alusel tasemeni, kus õpilane on võimeline õppima täies mahus eesti keele ainekava alusel.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Gümnaasiumi keele- ja kirjandusõpetust ühendab eesmärk tundma õppida, osata ja vallata loomulikku keelt, mis on mõtete ja tunnete vahendaja, kultuurilise, riikliku ja iseenda identiteedi kandja ning rahvuskultuuri vundament.

Keeleoskus kõnes ja kirjas on inimese mõtlemis- ja tundevoime kujunemise, intellektuaalse arengu ja sotsialiseerumise alus. Keele-ja kirjanduspädevus aitab õpilasel eetilisi norme, olusid ja partnerit arvestades suhelda, motiveeritult ja ennastjuhtivalt õppida ning tegutseda.

Eesti keele valdamine Eestis on hariduslik vajadus, mis on eduka ja jätkusuutliku õppimise eeldus kõikides õppeainetes. Vene keele valdamise eesmärk on hoida sidet emakeelse kultuuripärandiga.

Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus gümnaasiumis on tekstikeskne keele- ja kirjandusõpetus, kus tekstikäsitlus hõlmab erinevaid tekste ja tekstitoiminguid. Tekstide kaudu õppides täieneb õpilase tekstikogemus, kujuneb žanri- ja kontekstitunnetus. Tekstitoimingud hõlmavad tekstide funktsionaalset lugemist, nende üle arutlemist ja kriitilist hindamist, keeleliste ja stiililiste väljendusvahendite eritlemist ja analüüsi, nende praktilist rakendamist tekstiloomes ning trükitud ja digitaalsete keeleressursside kasutamist.

Keele- ja kirjandusõpetusse lõimitakse audiovisuaalseid väljendusviise (pilt, film, video jm). Keeleõppes (6 kursust) lõimitakse mitmekülgsed keeleteadmised praktilise keeleoskusega. Keeleteadmisi täiendavad kursused kajastavad ühiskonna ja kultuuri toimimist, inimestevahelist suhtlemist nii kõnes kui ka kirjas, meediavaldkonna funktsioneerimist ja mõju. Keeleõppes valib õpetaja ühiskondlikult olulised autentsed tekstitüübid ja -liigid, mis peegeldavad suhtlustavasid ja -olukordi. Oskust tekste funktsionaalselt lugeda, neid mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse praktilise eesti keele kursustel ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega.

Praktilised keelekursused on keskendatud õpilase suhtlus- ja väljendusoskuse arendamisele, eri liiki tekstide loomisele nii suulises kui ka kirjalikus vormis, vajaliku teabe hankimisele ja kasutamisele. Õigekirja- ja õigekeelsustemasid korratakse kõigi kursuste vältel.

Kirjandusõppes (5 kursust) soodustatakse teksti- ja lugejakeskse lähenemise kaudu õpilase kirjandushuvi, arendatakse tema lugejavõimeid, mõtte- ja tundemaailma, kujundatakse eetilisi tõekspidamisi ja esteetilisi hoiakuid, pööratakse tähelepanu teksti kui terviku mõistmisele, selle analüüsimisele ja tõlgendamisele, vaadeldakse sõnakunsti poetikat ja kujundikeele olemust, edendatakse väljendusoskust nii kõnes kui ka kirjas. Teksti- ja lugejakesket kirjanduskäsitlust täiendab kirjanduslooline lähenemisviis, mis asetab teosed loomisaja ühiskondlik-kultuurilisse konteksti ning avab nende esteetilisi erijooni.

Ilukirjandustekstide lugemise ja uurimise eesmärk gümnaasiumis on avardada õpilase elu- ja kultuurikogemust, rikastada tema keeletunnetust, pakkuda inspiratsiooni ning toetada isiksuslikku arengut.

Kursuste plaan tehakse enne iga õppeaasta algust, sest kasutame igapäevases õppetöös klassideta õppetöö põhimõtteid.

Eesti keele kui teise keele õpe lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi ja selle lisade põhimõtetest ning nendes kirjeldatud keeleoskustasemetest. Eesmärk on õpilaste toimetulek eestikeelses ühiskonnas, sh suutlikkus jätkata õpinguid ja siseneda tööturule. Eesti keeles teise keelena on oluline saavutada gümnaasiumi lõpuks keeleoskustase, mis võimaldab aktiivselt osaleda ühiskonnaelus, eesti keeles õpinguid jätkata ja tööturul edukalt toime tulla, st eakohane C1-keeleoskustase.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks.

Ainevaldkonnas toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule.

Keele ja kirjanduse valdkonna ained lõimuvad valdkonnaülevalt kõikide 3 õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus. Kõikide valdkondade õppeained arendavad keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara tundmist ja rakendamist, tekstimõistmist ja -loomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda.

Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja eesti / vene keele õppimisele lisaks kõigi õppeainete õppimise tulemusel, mis eeldab pidevat koostööd aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi ja läbivaid teemasid. Üldpädevusteni jõutakse eri allikatest teavet hankides ja seda kriitiliselt hinnates, eri liiki tekste lugedes ja analüüvides, nende üle arutledes ja väideldes, erilaadseid tekste funktsionaalselt koostades ja kirjutades.

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Üldpädevusi kujundatakse erinevate tekstide lugemise, reflekteerimise ja koostamise kaudu ning selleks on nii mitmesuguseid koostöövorme (nt ühised arutelud, esitlused, rühmatööd, projektid) kui ka individuaalse töö võimalusi (nt uurimistöö koostamine). Üldpädevuste saavutatus kajastub tekstiloomes, esitlustes ning arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob soodsa õpikeskkonna ja aluse õpetaja ning õpilaste tulemuslikuks koostööks.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Nii keele- kui ka kirjandusõpetuses rõhutatakse vaimseid väärtusi: emakeele eripära, arenguloo ja kasutusvaldkondade tundmist, suhtumist kirjandusse kui kunstiloomingusse ning kirjanikusse kui loojasse. Keelt ja kirjandust õpetades kujundatakse õpilase kõlblisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kirjandusse ning kultuuripärandisse laiemalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandustundides kasutatavas paaris- ning rühmatöös kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust avaldama, kaaslaste ideid tunnustama ja teisi arvestama ning ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust eetilisel ja olusid arvestades suhelda nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahenditult kui ka internetikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus. Tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist, õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti.

Õpipädevus. Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskusi, suhtluspartneri arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppimise ja õppetekstide kaudu kujundatakse arutlemise, väitlemise ning nüüdisaegse kirjaliku suhtlemise aluseid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Teabetekstide põhjal arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, õpitakse leitud infot analüüsima, sõnalise teabega seostama ning tõlgendama. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjandus- ja aimateabest. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekste luues, korrigeerides ning esitades.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamise, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikaist.

Digipädevus. Ainetundides kujundada tekstide abil suutlikkust kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraalil- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Keele- ja kirjandusõpetuse eriosa on edendada tekstidega süva- ja metatasandil töötamise kaudu õpilaste tekstiteadlikkust. **Üldpädevuste kujundamisel** kasutatakse erinevaid koostöövorme, õppemeetodeid ja -keskkondi, sh digivahendeid ja -võtteid, veebi- ja e-õppekeskkondi, analüüsitakse ja lahendatakse elulisi probleemolukordi ja väärtuskonflikte, arvestatakse õpilaste isikupära ja andelaadi.

Läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine toetab tema suutlikkust oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades rakendada, väärtusnorme, -hoiakuid ja -hinnanguid kujundada ning võimaldab luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust.

Läbivad teemad kui ühiskonnas tähtsustatud aineteülesed valdkonnad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade vahelise lõimingu vahendiks. Läbivate teemade käsitlemist toetavad projekt- ja probleemõpe, uurimis- ja loovtegevused, lugemis-, kirjutamis- ja suhtlusülesanded ning mitmekülgne info- ja digikirjaoskus.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilasi väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastusi, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd, võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus. Rollimängude ja erinevate tekstide käsitlemise, arutelude ning loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, suutlikkust oma arvamust kujundada ja väljendada ning probleeme lahendada. Õpe võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huve ja võimeid, nii ainealaseid kui ka üldoskusi ja teadmisi, sh oskust koostada õpingutele ja tulevikus tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Ainevaldkonna õppeainete kaudu taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks. Rohelise koolina osaleme erinevates projektides, konkurssidel.

Tervis ja ohutus. Õpilane oskab hinnata informatsiooni usaldusväärsust tervise, ohutuse, turvalisusega seotud otsuste tegemisel. Väärtustab ja kujundab teadlikult oma tervist, analüüsib

oma tervise tegureid, oskab märgata, lugedes eri liike tekste ja osaledes aruteludes kujuneb temast vastutustundlik kodanik.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlese kaudu hakkavad õpilased märkama ühiskonnas probleeme ja otsima neile lahendusi. Õpilane mõistab ja oskab kujundada kaalutletud seisukohti ettevõtlusega kaasnevates eetilistes küsimustes.

Kultuuriline identiteet. Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi tekste lugedes ja analüüsid, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades kujundatakse õpilaste kõlbelisi omadusi, väärtusnorme ja hoiakuid. Oma keele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ning rahvast, teiste rahvaste tekstide toel kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, ent ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast. Tüvitekstide lugemine ja analüüsimine tugevdab rahvuslikku identiteeti.

Väärtused ja kõlblus. Eri liiki tekstide lugemine ja analüüsimine aitab kaasa üldinimlike ja ühiskondlike väärtuste ja kõlbluspõhimõtete kujunemisele. Arutletakse isiklike ja väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle. Konfliktituatsioonide lahendamine piirsituatsioonides, mis hõlmavad väärtusi ja kõlblust.

Teabekeskond ja meediakasutus. Õpilane tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada. Oskusi kasutada teabekeskonna vahendeid kujundatakse praktilises tegevuses, mis hõlmab eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste suurendamiseks kui ka tekstiloomes. Oskab luua kvaliteetset meediasisu. Toimib ja käitub turvaliselt end ümbritsevas teabekeskonnas.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse infoühiskonna võimalusi nii ainetundides kui ka kodutööde tegemisel, õpilasi suunatakse otsima alternatiivseid lahendusi.

Eesti keele ja kirjanduse ainevaldkonna lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega
Eesti keelel on meie koolis ja ühiskonnas väga eriline roll, eesti keel on koolis keskne õppeaine. Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ning toimetulekuks praegu ja ka hilisemas elus.

Kõik õppeained arendavad keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara mõistmist ja kasutamise oskust, teksti mõistmist ning tekstiloomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja mitte üksnes eesti/vene keele või eesti keel teise keelena, vaid kõigi õppeainete õppimise tulemusel. Kuigi keeleoskust arendatakse järjekindlalt ja teadlikult keele- ja kirjandustundides, on vaja pidevat koostööd teiste ainete õpetajatega.

Kehaline kasvatus. Erinevate tekstide lugemise kaudu kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut, väitlustes propageeritakse tervislikke eluviise ning dramatiseeringutes ja rollimängudes kogetakse erinevaid olukordi. Sportlaste elulugude kaudu puututakse kokku üldinimlike kõlbeliste väärtuste, sotsiaalsete hoiakute ja töökspidamisega. Tundides kasutatakse liikumispause ja samuti on meil pärast 2.tundi pikk õuevahetund. Samuti kasutame aktiivselt õuesõppe klasse.

Kunstiained. Kirjandusteoste illustratsioonide analüüs toetab kujutava kunsti spetsiifika ja väljendusvahendite mõistmist. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning eri muusikavoolude eripärast ja seostest ajastu kunstisuundumustega. Keeleõppes õpitakse nägema reklaami visuaalseid ja auditiivseid komponente.

Loodusained. Loodustekstid õppekirjanduses ja ilukirjanduses aitavad kaasa looduse tundmaõppimisele ning väärtustamisele. Loodusluule lugemine ja esitamine, sellega seotud esteetilis-emotsionaalsed elamused, samuti kirjandusteose looduskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs, selle tähenduse mõistmine teose kontekstis ergastab tähelepanu looduse ilule ning väärtustab loodust kui esteetiliste elamuste allikat. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainetes kinnistatakse kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja. Koostöö Rohelise Kooliga ja nende eesmärkide täitmine.

Matemaatika. Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse arendamist. Matemaatika kui õppeaine toetab kindlasti analüüsi- ja süvenemisoskust ning samuti ka järeldamisoskust, mida läheb vaja nii kirjandusteoe analüüsimisel kui ka tekstiloomes.

Sotsiaalained. Kirjandus ja ajalugu on väga tihedalt läbi põimunud ja seotud õppeained tänu erinevatele ajaloolistele sündmustele, isikutele, kommetele-traditsioonidele, olustikule, mida käsitlevad mõlemad õppeained.

Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandusõpetus suunab õpilasi seostama erinevate ajastute teoste probleeme tänapäevaelu ja inimestega. Teoste ja tegelaste analüüs aitab kindlasti kaasa ka õpilase enesetundmisele ja minapildile, kes ta on, miks ta nii käitub, või kuidas peaks käituma, mis toetab inimeseõpetuse tundides käsitletavaid teemasid.

Keeletundides kinnistatakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute ning ajaloosündmuste nimetuste õigekirja.

Võõrkeeled. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine võib äratada huvi võõrkeelte õppimise vastu; õpitavas võõrkeeles kirjutatud teoste lugemine ja arutamine võib teadlikul suunamisel äratada huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu. Samuti võib see äratada huvi minna originaalkeeles kuulama/vaatama etendusi., mis omakorda avardab silmaringi ja maailmapilti.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, gümnaasiumi sihiseadest, gümnaasiumi lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;

- 6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja inimsuhetega, seostatakse õpitavat igapäevaelu, jätkuõpingute ja tulevase tööeluga;
- 8) loetakse ja käsitletakse eri tüüpi ja liiki tekste ea- ja jõukohasuse, valikulisuse ja huvidele vastavuse põhimõttel ning ühise identiteedi kujundamise eesmärgil;
- 9) kujundatakse õpilase keeleteadlikkust, metakeele valdamist, suhtlus- ja väljendusoskust, keeleressursside ja -allikate teadliku kasutamise oskust;
- 10) kasutatakse digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, arendatakse info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 11) arendatakse eri liigis ning žanris ilukirjandustekstide, sh tervikteoste avatud ja loovat analüüsi-, tõlgendamise- ja mõistmisoskust, ilukirjandusliku poeetika tundmist;
- 12) tegeldakse tekstilooma ja -esitlusega ning omaloomingulise kirjutamisega, kasutatakse selleks ka digivahendeid ja veebikeskkondi.

Õppesisu käsitlemisel ja õppetegevuse kavandamisel teeb aineõpetaja koostöös õpilastega valiku arvestusega, et üld- ja valdkonnapädevused ning kursuste õpitulemused oleksid saavutatavad. Keele- ja kirjandusõpetuses tuleb vältida ühekülgsid õppemeetodeid, vajalikud on nii teadmist, mõistmist, rakendamist, analüüsi, hindamist kui ka loomist toetavad õppetegevused ja -ülesanded.

Hindamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatuselt ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada seda teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja enastjuhtiva õppija kujundamiseks. **Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.**

Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel, õppeteema lõppedes kui ka kursuse lõpus. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kokkuvõtva hindamise kõrval rakendatakse õppeprotsessi käigus kujundavat hindamist, kus õpilasele antakse suulist ja kirjalikku sõnalist tagasisidet tema ainealaste tulemuste, tugevate külgede ja puuduste kohta ning innustatakse ja suunatakse teda edasisel õppimisel. Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi, et ta saaks analüüsida oma õpitegevust ja tagasisidestada kaasõpilaste sooritusi.

Eesti / vene keele õppimisel gümnaasiumiastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust, s.o väljendusoskust,
- 2) eri liiki tekstide, sealhulgas teadus-, meedia- ja tarbetekstide vastuvõttu, s.o analüüsi, mõistmist ja kriitilist hindamist,
- 3) eri tüüpi ja liiki tekstide loomist, sh arutlevat tekstikirjutust, 4) keeleteadmisi, sealhulgas oskust teha sobivaid ja põhjendatud keelevelikuid enda loodud tekstides.

Kirjanduse õppimisel hinnatakse

- 1) tervikteoste ja tekstikatkendite lugemist ning esitamist,
- 2) kirjandustekstide analüüsi, tõlgendamist ja mõistmist,
- 3) ilukirjandusliku keelekasutuse eripära mõistmist ja valdamist,
- 4) kirjandusteadmisi, sh kirjandusmõistete kasutamist ja kirjandusloolise konteksti tundmist.

Eesti / vene keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid on mitmekesised. Need hõlmavad suulisi ja kirjalikke tegevusi, ühe- ja mitmeotstarbelisi sooritusi, nagu individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused, ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine.

Hinnatakse veel mitmesuguseid oskusi edendavaid sooritusülesandeid, nagu avalik esinemine, luule-, proosa- ja draamateksti esitamine, eri žanris tekstide kirjutamine (kõne, arvamus, päevik, arvustus jm), arutleva kirjandi (essee) kirjutamine, uurimusliku teksti kirjutamine, projekti koostamine ja elluviimine, multimodaalse ettekande loomine ja esitlemine. Lugemiskontrolli puhul eelistatakse arutlusele suunavaid analüüsi- ja tõlgendusküsimusi, mõttevahetust teksti väärtuste ja sõnumi üle.

Kirjanduse hindamisel (nt loovtöodes ja tekstitõlgendustes) pole alati võimalik täpselt määratleda teadmiste ja oskuste standardit, mistõttu hindamise skaala on siin võrdlemisi paindlik.

Hinnates õpilaste omaloomingulisi töid, tunnustatakse idee ja teostuse originaalsust, iseseisvust, üldistavust või muud vaatenurka. Kirjaliku arutluse (essee) puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade veenvust, argumentide ja näidete seostatust, teksti ülesehitust, konteksti sobivat lausestust ja sõnastust, õigekirja ja vormistust.

Kõikides kirjalikes töödes parandab aineõpetaja keelevead, kuid arvestab hindamisel soorituse väärtusi vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Eesti keele kui teise keele õppeaines hinnatakse saavutatud õpitulemusi, mis põhinevad Euroopa keeleõppe raamdokumendi vastavatel kirjeldustel. Eesti keele kui teise keele õppes käsitletakse keelevigu õppimise loomuliku osana ning neid parandatakse ja arvestatakse hindamisel vastavalt õppetegevuse eesmärgile.

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest, hindamise nõuded ja korraldus on täpsustatud Paldiski Ühisgümnaasiumi õppekava üldosas ja valdkonnakavas.

Õppekeskkond

Kool koostöös aineõpetajatega korraldab keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpet:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, et arendada info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 3) ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks inventari ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded);
- 4) eesti keel teise keelena õppetunnis rühmades, mille soovitatav suurus on kuni 15 õpilast;
- 5) väljaspool kooliruume, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad).

Pädevuste peamiste komponentide – teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

EESTI KEELE AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Eesti keele kui õppeaine sisu jaguneb kaheks valdkonnaks: keeleteadmisteks ja praktiliseks keeleoskuseks. Eesti keele kursustega püütakse tekitada õpilastes huvi eesti filoloogia vastu laiemalt ning anda neile baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi, samas suunatakse õpilasi väärtustama eesti keelt. Õppeaines käsitletakse põhjalikult keele funktsioone ühiskonnas, keele toimimist märgisüsteemina, eesti keele ehitust ja iseärasusi, eesti murdeid ning kirjakeele kujunemislugu. Lähemalt vaadeldakse keele varieerumist, eristatakse kirja- ja kõnekeelt, eri allkeeli ja slängi ning nende kasutusvaldkondi.

Käsitletakse ka eesti keele arendamise küsimusi ja Eesti keelepoliitikat. Keele ja ühiskonna suhete mõistmine aitab aru saada keelest kui infovahetussüsteemist ning kesksest identiteedi väljendajast. Süsteemne ülevaade antakse meediast ja mõjutamisest. Käsitletakse reaalsuse konstrueerimist meedia vahendusel ning kuidas ja mis keelevahenditega luuakse samast nähtusest erinevaid käsitlusi. Ühtlasi selgitatakse ajakirjanduseetikat. Käsitletakse reklaami ja selle mõjutamisvõtteid, elektroonilist meediat ja selles tekkinud uusi suhtlusvõimalusi ning nendega seotud ohte. Meediaõpetusega kujundatakse kriitilist meediatarbijat. Süvendatult vaadeldakse teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide kirjutamise võtteid, nende keele- ja stiilierinevusi ning nõudeid eri tekstiliikide keelele, vaadeldakse sõnavara kihistusi ja tähendusnüansse. Süstemaatiline ülevaade antakse põhilistest stiilivigadest.

Praktiline eesti keele oskus tähendab keele valdamist lugemisel, vastuvõetu vahendamisel, kirjutamisel, kõnelemisel ja kuulamisel. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kujundada kriitilist teabekasutajat ja mõtlevat inimest, kes suudab mõista ja analüüsida erinevaid tekste, eristada tekstis olulist vähemolulisest ning sõnastada oma mõtted selgelt.

Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu, õpetades viitama, tsiteerima, refereerima ning kirjutama nii alustekstide põhjal kui ka vabalt oma argumentidele ja näidetele toetudes. Kirjutamispädevuse eeldus on pidev kirjutamispraktika, mis tagab hea õigekirja- ja ladusa sõnastusoskuse, mitmekülgse lausestuse ning selge sõnumiga teksti. Kõnelemisoskus tähendab nii oskust esineda kui ka valida suhtluseesmärgist, -olukorrast ja -partnerist lähtuvalt sobiv toon ja stiil.

Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista vestluspartnerit ja esinejat, tunda suulistes meediakanalites ära faktiinfo ja arvamus ning mõjutamine ja manipuleerimine; olla valmis esitama täpsustavaid küsimusi ning vastuväiteid. Kõikide keeleõpetuse põhioskuste keskmes on (tervik)tekstid ja tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud.

Suhtluspädevuse tagab võimalikult eripalgeline tekstivalik, mida käsitletakse põhjalikult: vaadeldakse tekstide sotsiaalset konteksti ja eesmärki, leitakse ühis- ja erijooni, hinnatakse mõjuvust, rolli ja vastukaja ühiskonnas, pööratakse tähelepanu õigekeelsusele, leksikale ja grammatikale. Keelesüsteemi kirjeldamise asemel keskendutakse keele uurimisele autentsetes tekstides.

Gümnaasiumis läbitakse kuus eesti keele kursust:

- 1. kursusel „Teksti keel ja stiil“** arendatakse põhjalikult žanriteadlikkust, käsitletakse erinevate tekstiliikide keele- ja stiilierinevusi nii grammatikas kui ka sõnavaras, selgitatakse kirjutamise võtteid ja tavasid eri tekstiliikide näitel. Antakse süstemaatiline ülevaade suhtlusolukorra teguritest ning suunatakse kirjutama erinevatel eesmärkidel, varieerima ja analüüsima enda tekstides tehtud keelevelikuid ning võrdlema erinevaid tekste.
- 2. kursusel „Praktiline eesti keel I“** arendatakse nii suulist kui ka kirjalikku väljendusoskust, kasutades erinevaid stiilivõtteid ja keelendeid, sest nii kujundatakse oskust suhelda eri keskkondades eetiliselt ja konteksti arvestades. Samuti õpitakse kasutama eri teabeallikaid ja hindama nende usaldusväarsust. Tekstide koostamisel tuleb osata kasutada korrektset kirjakeelt ja järgida teadlikult õpitud keelereegleid.
- 3. kursusel „Meedia ja mõjutamine“** keskendutakse infoühiskonnast arusaamisele, arendatakse eri liiki tekstide mõistmise, fakti ja arvamuse eristamise oskust. Tähtis on osata hankida eri allikatest teavet, analüüsida verbaalset teksti nii visuaalses kui ka audiovisuaalses keskkonnas ja tunda ära meedia mõjutamisvõtted. Samas arendatakse ka oskust kujundada ja väljendada oma arvamusi ja hoiakuid.
- 4. kursusel „Praktiline eesti keel II“** arendatakse lisaks keelereeglite omandamisele nii esinemis- kui ka kirjutamisoskust, keskendutakse tekstide kriitilisele hindamisele ning praktiseeritakse kokkuvõtte, referaadi, arvamuse, arvustuse ja essee kirjutamist. Arutlevate tekstide kirjutamisel järgitakse teksti loogilise ülesehituse, argumentide sõnastamise, põhjenduste ja seoste loomise ning näidete esitamise põhimõtteid.

- 5. kursus „Keel ja ühiskond“** sobib gümnaasiumi lõpuklassi, mida võib lõimida kirjanduse, ajaloo ja ühiskonnaõpetusega. Kursusel vaadeldakse keelesugulust soome-ugri ja Euroopa keelte vahel, eesti keele struktuuri ja muutumist ajas, kirjakeele staatust ja ajalugu, erinevaid allkeeli ja nende kasutusvaldkondi, suulise keele eripära, koha- ja sotsiaalmurdeid ning keeleetiketti. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida ja praktikas rakendada.
- 6. kursusel „Praktiline eesti keel III“** keskendutakse suhtlemisoskuse arendamisele, eri liiki tekstide vastuvõtule ja loomisele, sh arutluse, kokkuvõtte ja lühiuurimuse kirjutamisele ning õigekeelsusküsimuste kordamisele.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab eesti keele rolli rahvusliku, riikliku ja individuaalse identiteedi kujundamisel;
- 2) mõistab keele tähendust ühiskonnas, tajub keele ajaloolist kujunemist ja varieerumist, väärtustab keeleoskust, arendab seda lugedes ja kirjutades;
- 3) loeb, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste, tunneb tekstide mõjutusvahendeid, kasutab sihipäraselt ja eetilisel teabeallikaid;
- 4) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide kohaselt, kasutab keeleallikaid ja andmekogusid;
- 5) koostab etapiviisilise kirjutamisprotsessi käigus eri liiki tekste, teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi ning teeb teadlikke keelevalikuid;
- 6) analüüsib oma kirjutamisoskust ja kasutab seejuures metakeelt.

Õpitulemused:

Kursus „Teksti keel ja stiil“

Õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb keele erinevaid kasutusvaldkondi ja tekstide stiilierinevusi;
- 2) valib keelelisi ja vormilisi väljendusvahendeid suhtlusolukorra ning kõneaine põhjal, järgib stiili- ja etiketinorme;
- 3) väljendub selgelt ja korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 4) analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, konteksti, ülesehitust, grammatikat, sõnavara ja stiili;
- 5) tunneb tekstis ära keelelise mõjutamise viise ja vahendeid, hindab tekstidest leitud teavet kriitiliselt ja kasutab seda sihipäraselt;

- 6) koostab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, sh kõne, kokkuvõtte ja lühiuurimuse;
- 7) loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib ja tsiteerib, kasutab viitamissüsteeme, väldib plagiaati;
- 8) loeb ja analüüsib ainevaldkonna teadustekste, eristab teaduskeele tunnuseid ja põhjendab teadustekstide keelelisi valikuid;
- 9) korrigeerib ja redigeerib oma teksti, kasutab otstarbekalt keeleallikaid ja teabekeskondi, teeb teadlikke keelevelikuid.

Õppesisu

Keele erinevad kasutusvaldkonnad (argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel). Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Tekstiliigid. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Stiil ja stilistika. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon. Võimukus, vulgaarsus ja suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsistlik stiil ning teadusstiil. Stiilivärving, stiiliviga; keele kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead. Ilukirjandusstiil ja poeetika. Eesti sõnavara; tähendus ja stiilijooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus. Tekstide võrdlev analüüs (eesmärgid, kasutuskontekst, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil). Võrgusuhtluse keelevelikud. Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti ainestik, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja tahud. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Arutlev kirjutamine. Oma teksti toimetamine. Teadustekst. Uurimiseesmärgi ja hüpoteesi sõnastamine. Materjali kirjeldamine ja usaldusväärsus. Uurimuse struktuur. Allikate refereerimise ja tsiteerimise eesmärgid. Lause- ja lõiguviited; viitekirje. Võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine. Vormistamine. Arvustamine. Loomevargus ehk plagiaat.

Kursus “Praktiline eesti keel I”

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja selgitab tekstide stiilierinevusi;
- 2) väljendab ennast selgelt ja asjakohaselt nii suulises kui ka kirjalikus tekstis;
- 3) kaitseb argumenteeritult oma seisukohti, arutleb ja annab hinnanguid;
- 4) konspekteerib suulist esitust ja loetud teksti;
- 5) kasutab erinevaid keeleallikaid ja teabekeskondi;
- 6) edastab eri allikaist leitud infot, hindab teabe usaldusväärsust;

- 7) selgitab keelendite tähendusvarjundeid;
- 8) koostab eri liiki tekste, sh arvustuse, referaadi ja essee;
- 9) järgib õpitud keelereegleid, põhjendab oma keelevelikuid;
- 10) arendab loetu toel oma sõnavara, lause- ja tekstimoodustusoskust.

Õppesisu

Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis-, kirjutamisteemad. Kursusega Keel ja ühiskond seostuvad teemad ja kirjanduskursustega seostuvad teemad. Õppekava läbivad teemad.

Kõnelemine. Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine; emotsionaalsus, toon.

Kirjutamine. Tarbetekstid: elulugu, avaldus, seletuskiri, taotlus, kaebus, kiri ja e-kiri jt. Arvamustekstid.

Arvamustekstide ülesehituse põhimõtted. Arvamustekstide koostamine ühiskonna- ja õpilaselu teemadel. Arvamusteksti kirjutamine alusteksti põhjal. Kokkuvõtte koostamine.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine. Seotud ja sidumata tekstide (nimestikud, graafikud, tabelid jm) mõistmine. Info otsing erinevatest allikatest.

Süsteemiline sõnavaraarendus (nt harvem sõnavara, sõnamoodustus, sõnavara täiendamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine. Teksti suhtlustähenduse ja eesmargi mõistmine eri toiminguis, suhtluspartneri mõistmine dialoogis. Erinevate keelevariantide sotsiaalse tähenduse mõistmine.

Kursus “Meedia ja mõjutamine”

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) tunneb tänapäevast teabekeskonda ja selle arengut kujundavaid protsesse, selgitab kommunikatsiooni olemust ja toimumise tingimusi;
- 2) leiab meediatekstist argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted, selgitab teksti autori eesmärgid ning motiive;
- 3) eristab fakti arvamusest ja usaldusväärset infot küsitavast, kontrollib infoühiku sisu tõesust, sealhulgas tõlgitud info tähendusvälja muutumist;
- 4) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 5) tunneb meediakanaleid, analüüsib nende erijooni, iseloomustab erinevaid meediažanre;
- 6) analüüsib vahetu ja vahendatud kommunikatsiooni erinevusi ja osalejate taotlusi;

- 7) hindab kriitiliselt meediamanipulatsioone, tunneb ära propaganda, libauudised ja müüdi loome;
- 8) väljendab oma seisukohta loetu, kuuldu ja nähtu kohta ning valib selleks sobivad keelevahendid;
- 9) analüüsib kriitiliselt oma meediakäitumist, sh sotsiaalmeedias, ja kohandab seda vastavalt olukorrale;
- 10) leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti, eristab privaatset ja avalikku informatsiooni.

Õppesisu

Kommunikatsioon. Lihtsaim kommunikatsioonimudel, kommunikatsiooni toimumise tingimused. Infoühiskond, demokraatliku infoühiskonna iseloomulikud jooned. Lühiülevaade meedia ajaloost. Meediakanalid. Muutused uue meedia ajastul, sotsiaalmeedia.

Tekstiliigid. Tekst ja kontekst. Meediateksti vastuvõtu eripära. Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutusajakirjanduse erinevused. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti taju heli ja pildi kontekstis. Meediatekstide usaldusväärsus.

Meedia kui diskursuse kujundaja. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Demagoogia- ja manipulatsioonivõtted; keeleline manipulatsioon. Meediaeetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, infoallikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ning argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis.

Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus ning tähelepanu äratamise võtted. Reklaami varjatud sõnum. Reklaam ja seadused. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.

Kursus “Praktiline eesti keel II”

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) edastab oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid nii isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses;
- 2) argumenteerib selgelt ja veenvalt, kaitseb oma seisukohti aruteludes;
- 3) kuulab avalikku esinemist ning esitab ettekandjale küsimusi;

- 4) kasutab erinevaid teabeotsingu strateegiaid;
- 5) loeb ja hindab kriitiliselt eri liiki meedia- ja tarbetekste;
- 6) teeb eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal kokkuvõtte;
- 7) kirjutab uudise, arvamusloo ja arvustuse, koostab koosoleku memo;
- 8) kirjutab mitme allika põhjal referaadi, kasutab viitamissüsteeme ja väldib plagiaati;
- 9) kinnistab ja parandab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 10) leiab loetud tekstidest huvitavaid sõnu ja väljendeid;
- 11) selgitab ja põhjendab teksti autori keelevelikuid.

Õppesisu

Kõnelemine. Suuline suhtlus lähtuvalt olukorrast ja vestluspartnerist. Sama sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega, keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine.

Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ning veenmine ja mõjutamine.

Kirjutamine. Tarbekirjade koostamine. Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine.

Ajakirjandustekstide koostamine: arvamuslugu, retsensioon, pressiteade. Veebitekstide koostamine.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine. Eri modaalsusega tekstide (kirjaliku, audiovisuaalse, hüpertekstilise) tähenduse mõistmine.

Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine. Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal elektrooniliste otsingustrateegiatega kasutamine. Süstemaatiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine. Ratsionaalsete, eetiliste ja emotsionaalsete argumentide eristamine suulises tekstis, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

Kursus “Keel ja ühiskond”

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) analüüsib keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas ning suhtluses;

- 2) kirjeldab eesti keele eripära, suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 3) selgitab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 4) tunneb eesti keeleallikaid ja korpusi ning kasutab neid eesmärgistatult;
- 5) kirjeldab eesti kirjakeele kujunemislugu;
- 6) nimetab eesti keele arenduse peamisi suundi ja põhimõtteid;
- 7) selgitab keelemuutuste olemust;
- 8) analüüsib ajastuomaseid keelenähtusi.

Õppesisu

Keele ülesanded: infovahetus, suhteloomed, identiteedi väljendamine, maailmapildi kujundamine.

Keel kui märgisüsteem. Teised märgisüsteemid. Graafilised üldistused (joonised, tabelid, skeemid).

Pildikeel. Märgisüsteemide ühendamine tekstis. Kunst ja keel.

Eesti keele eripära: häälikusüsteem, astmevaheldus, muutevormistik, lausetüübid ja sõnajärg, sõnamoodustus.

Eesti keel ja teised keeled. Eesti keel soome-ugri keelena. Euroopa ning maailma keeled (valikuliselt).

Keelekontaktid saksa, vene, inglise ja soome keelega. Keele varieerumine ning muutumine. Tänapäevase kirjakeele kujunemine. Kirjakeel ja kõnekeel. Murdekeel ja kodumurre. Kirjakeele norm.

Keeleline etikett. Keelekasutuse valdkonnad ning sotsiaalrühmade erikeeled. Släng. Aktsent.

Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika.

Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel, ilukirjandus, tõlkekultuur.

Eesti keele staatus ja tulevik.

Kursus „Praktiline eesti keel III“

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab keelt vastavalt suhtluseesmärgile ja -kontekstile;
- 2) argumenteerib ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- 3) koostab levinumaid meediatekste, sh kommentaari ja arvamussloos;
- 4) kirjutab mitme alusteksti põhjal kindlal eesmärgil kokkuvõtte või resümees;

- 5) koostab erinevate alustekstide põhjal kindlasse suhtlusolukorda sobiva arutleva teksti;
- 6) kasutab eri allikatest leitud infot oma tekstides;
- 7) parandab ja kinnistab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 8) saab aru keeruka struktuuriga tekstidest;
- 9) loeb erinevaid tekste, arendab oma kirjaoskust ja rikastab sõnavara.

Õppesisu

Kõnelemine. Keeleline väljendusrikkus mõtteid, tundeid ja hinnanguid väljendades. Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks suulises esinemises ja väitluses.

Kirjutamine. Arutleva artikli kirjutamine eri tüüpi alustekstide põhjal. Tarbetekstide (projekti ja kandidaadi põhjendustegevusaruande) koostamine. Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine. Keeruka struktuuriga ja eri modaalsusega tekstide mõistmine. Keeruka kujundliku väljenduse mõistmine. Süstemaatiline sõnavaraarendus (akadeemilisele ja haritud stiilile omaste võõrsõnade, lendväljendite, ilukirjanduskeele kõrgstiilse sõnavara ning käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine). Teabeotsingu oskuste tõhustamine.

Kuulamine. Keeruka struktuuriga suulise teksti konspekterimine. Väitluse juhtimine ning seal esile kerkinud argumentidest kokkuvõtte tegemine.

KIRJANDUSE AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Kirjandus on gümnaasiumis üks keskseid kultuuri- ja kunstiaineid, milles õpilane kujundab oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, rikastab suhtluskultuuri ja väljendusoskust, teadvustab kultuuri eripära ja mitmekesisust ning mõtestab ühiskonna- ja kultuurinähtusi sügavamalt.

Kirjandus kui õppeaine suunab õpilast mõistma ja väärtustama nii varasema kui ka praeguse aja kultuuri ning panustama ka ise kultuuri tarbimisse ja loomisse.

Gümnaasiumi kirjandusõpetuses toetub õpilane põhikooli kirjandustundides omandatule. Lugemis- ja tekstitoimingud on jätkuvalt kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Teoseid käsitledes keskendutakse lugeja kaasaloovale

rollile, tõstetakse esile tema seisukohti ja hinnanguid, rõhutatakse tekstiga suhtlemise tunnetuslikku ja kogemuslikku külge. Lugeja vastuvõtuvõimet arendades, eri žanris tervikteoseid ja tekstikatkendeid analüüsid ning tõlgendades õpib õpilane tajuma elulisi olukordi ja taustu, lahkama aktuaalseid teemasid ja probleeme ning märkama vaatepunktide erinevust arvamuste ja hoiakute kujunemisel. Lugeja vaatepunkti rõhutavat teosekäsitlust täiendab kirjandusteadusliku sihiseadega tekstikeskne lähenemisviis, kus metakeele kaudu keskendutakse teose sisemiste seaduspärasuste avastamisele. Kuna sõnakunstiteos põhineb kujundikeelel, siis omandab õpilane lugedes oskuse hinnata ja mõista ilukirjanduse poeetikat selle mõttelis-tundelises ühtsuses ja mitmetähenduslikkuses.

Diakroonilise, s.o kirjandusloolise käsitluse kõrval on eelistatum sünkrooniline, s.o voolule, žanrile ja teemale keskenduv käsitlus, või ka lähenemisviis, kus tekstikeskselt analüüsilt liigutakse tekstivälise taustade, ülevaadete ja seosteni. Tekstivälist konteksti uurides mõistab õpilane mitmesuguste keele-, ajaloo- ja kultuuriteadmiste olulisust teose kui terviku mõistmisel. Kultuuriloolise tausta kujundamisel märkab õpilane seoseid teiste õppeainetega, nagu ajaloo, inimese- ja ühiskonnaõpetuse, geograafia, muusika, kunsti ja filosoofiaga ning väärtustab kirjandust kultuuriruumi olulise osana.

Õppeaine põhisisu on kirjandusteoste lugemine ja käsitlemine, mis arendab esteetilist tunnetust, ent soodustab ka rahvuskultuurilise teadvuse ja eneseteadvuse arengut. Erilist tähelepanu pööratakse ilukirjandusteose kui terviku mõistmisele ning teksti analüüsile ja tõlgendamisele eri vaatepunktidest.

Kirjandus võimaldab õpilasel teadvustada oma mina ja ainulaadsust muutuvast maailmas ning soodustab elueesmärkide teadlikku valikut. Kirjanduse käsitlemine gümnaasiumis on suunatud eelkõige sellele, et arendada lugejateadvust ning isiksuslikku – vastutavat ja emotsionaalset suhet kirjandusega.

Kohustuslikud kirjanduskursused nende soovituslikus järjekorras – „Pärimus ja kirjandus“, „Identiteet ja eesti kirjandus“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses“ I, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses“ II, „Kirjandus ja ühiskond“ – võtavad arvesse õpilase abstraktse mõtlemise võimet, selle arengut ja lugemuse suurenemist.

Kursused pakuvad ainesiseseid ja -väliseid lõiminguvõimalusi, nende järgnevus eeldab ja kasutab varem õpitut. Kursuse sees võib õppesisu järjekorda vajaduse korral muuta, lõhkumata seejuures selle sisulist tervikut ja vertikaalset aineoloogikat. Kirjandusteoste võrdlev käsitlus, sh eesti ja maailmakirjanduse kõrvutamine on soovituslik lähenemisviis, mis võimaldab esile tuua teostevahelisi haakumisi ja põrkumisi näiteks voolu, stiili, žanri, teema, sündmustiku, karakterikujutuse või mis tahes muul tasandil.

Kursuse „Pärimus ja kirjandus“ kaudu mõistab õpilane kirjanduse mütoloogilisi ja pärimuslikke juuri, kultuuri järjepidevust iidsetest aegadest tänaseni ning iseenda seotust selle lõputult jätkuva ahelaga. Pärimus on kogu kultuuri alus ja ühel ajal nii maailmapildi looja kui ka säilitaja. Õpilane teadvustab pärimusel põhinevat ilukirjandust lugedes, kui suurel määral tugineb kogu kultuur arhetüüpidele ja müütilistele motiividele.

Kursuse käigus teadvustab õpilane tänapäeva kirjanduse seoseid näiteks antiikmütide ja eestlaste mütoloogilise maailmapildiga. Euroopa kultuuri mõistmiseks on möödapääsmatu tunda ka piiblilugusid, mis väärivad praeguses maailmas rohkem teadvustamist.

Kursus „Identiteet ja eesti kirjandus“ keskendub identiteediloomele, eeskätt sotsiaalse, rahvusliku ja kultuurilise identiteedi kujutamisele eesti kirjanduse näitel. Kursus aitab õpilasel mõista kirjanduse rolli identiteetide peegeldaja ja kujundajana, ühtlasi näidata, kuidas identiteetid ajas ja ruumis dünaamilise ja dialoogilise protsessi käigus muutuvad, samastumist ja eristumist võimaldavad.

Kursuse fookuses on rahvusliku identiteediga – eeskätt eestlusega – seotud teemad ja probleemid nii ajaloo kui ka tänapäeva vaatenurgast. Laiemalt käsitletakse mitmesuguseid rahvuskultuurilisi identiteete, mille tuumväärtused avanevad kirjanduslike narratiivide (lugude) ja kujundite (sümbolite) kaudu. Teoste valik suunab õpilast lugema Eesti 10 autorite loomingut ja väärtustama seda kui rahvuskultuurilist identiteeti vahendavat lugemisvara.

Kursuste „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses“ I–II käigus saab õpilane ettekujutuse maailmakultuuri kui terviku arengust, mis avaldub paljude Euroopa rahvuskirjanduste mitmekesisuses. Esimene kursus hõlmab ajavahemikku antiigist romantismini ja teine realismist postmodernismini. Kursused toetavad õpilase kultuuriteadvuse ja süsteemsemate kirjandusteadmiste kujunemist. Erinevalt teistest gümnaasiumi kirjanduskursustest on kirjandusloo kursused üles ehitatud kronoloogilisel põhimõttel, mis ei tähenda seda, et võrdse põhjalikkusega peaks käsitlema kõiki ajastuid.

Kursused arendavad oskust mõista kirjandusteost mingi ajastu, voolu või žanri kontekstis. Oluliseks oskuseks on märgata tunnuseid, poeetilisi väljendusvahendeid ja leida infot, mille alusel tekste analüüsida ja tõlgendada.

Kursustel õpitu aitab näha põhjuslikke seoseid ajaloolise kultuurisituatsiooni ja sellel ajal sündinud loomingu vahel. Õpilasel on kergem mõista kirjandusvoolude tekkepõhjust, erinevusi ja arengut, kui need on esitatud kronoloogilises järgnevuses ja võimaldavad omavahelist võrdlemist.

Teoste käsitlemine kirjandusloolises järgnevuses võimaldab õpilasel paremini tajuda kirjandust protsessina, mitte üksikute kirjandusteoste jadana. Ajaloolisi kirjandusžanre tänapäevaste näidetega kõrvutades saab leida põnevaid seoseid.

Kursus „Kirjandus ja ühiskond“ võimaldab õpilasel kirjanduse kaudu paremini mõista ümbritsevat maailma, inimese ja ühiskonna suhteid, aga ka kirjanduse laiemat ühiskondlikku tähendust ja olulisust maailmas toimuvate muutuste märkamisel, teadvustamisel, mõtestamisel ja kujundamisel. Kursus, mis hõlmab olulisi kirjandus- ja mõttevoole ning ühiskonna ja kultuuriga seotud praktikaid, põhineb peamiselt 20. ja 21. sajandi kirjandusel, sest ühiskondlikud muutused on olnud neil ajajärgudel kõige suuremad ning nende tähtsus murranguline. Kursus võimaldab kirjanduse kaudu analüüsida nii mineviku kui ka tänapäeva ühiskonna probleeme. Kursus ei eelda kronoloogilist lähenemist, vaid võimaldab rakendada kontsentrist teemaõpet ning eesti ja maailmakirjanduse võrdlevat käsitlemist.

Igal kursusel loeb õpilane läbi kolm kuni neli tervikteost, võimekamad õpilased rohkem. Lugemisvara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste tasakaalustatud proportsioone ning nais- ja meesautorite esindatust. Kohustuslike tervikteoste valiku teeb õpetaja, arvestades nii kooli eripära kui ka õpilaste huvisid ja võimeid. Valitud lugemistekstid võimaldavad käsitleda kursuste õppesisu ja saavutada õpitulemused ning toetavad üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist. Ülejäänud autorite loomingut tutvustatakse kas ülevaatlikult või lühemaid tekstinäiteid käsitledes.

Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on soovitatav lugeda kirjandusteoseid nende kodukeelt esindava maa kirjandusest. Gümnaasiumi kirjandusõpetuses innustatakse õpilast lugema suuremat vaimset pingutust nõudvaid tekste, mis aitavad arendada tema lugejaoskusi, rikastada mõttemaailma, avardada tunnetusvälja ja kujundada kirjanduslikku maitsemeelt.

Lugemisvõimeid arendades ja väärtkirjandust (sh tüvitekste ja klassikateoseid) tundma õppides eristab õpilane kirjandusvoole ja -žanre, omandab nende analüüsiks vajaliku mõistevaramu ning suudab käsitletud teosed paigutada ajastunähtuste ja mõttevoolude konteksti. Kirjandusmõistete tundmine on omakorda vajalik selleks, et tekste analüüsida ja kirjandusruumis orienteeruda. Selleks et hoida kultuuri järjepidevust ning kujundada põlvkondlikku ja rahvuslikku ühisteadvust, on gümnaasiumis oluline lugeda ja ühiselt käsitleda eesti kirjanduse klassikuid ja tüvitekste, teiste hulgas A. H. Tammsaare „Tõde ja õigust“ (I osa), A. Gailiti ja J. Krossi loomingut, katkendeid F. R. Kreutzwaldi „Kalevipojast“, samuti B. Alveri, P.-E. Rummo, J. Kaplinski, J. Viidingu ja D. Kareva luulet. Erinevate kirjanduskursuste lugemisvara interpreteerides mõistab õpilane kirjanduse rolli inimese,

rahvuse ja ühiskonna arengu peegeldajana ning väärtustab lugemist elukestva 11 eneseharimisviisina. Lugemiskogemust jagades harjub õpilane väärtustama seda kui vaimset naudingut ja rahuldust pakkuvat suhtlustava. Õpilane leiab endale huvipakkuvat lugemisvara, kasutades erinevaid otsinguvõimalusi (e-kataloogid, lugemisblogid, foorumid, taskuhäälingud), tunneb kirjandusteose vastuvõtu spetsiifika sõltuvust raamatu tehnoloogilisest vormist (trüki-, audio- ja e-raamat) ja valib endale sobiva.

Kirjandustundides tegeldakse ka aime- ja teadustekstidega (nt esseed, arvustused, uurimused), mis on seotud eelkõige kirjanduse ning kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega. Kirjanduskriitiliste ja -looliste tekstide kaudu avatakse kirjanikke mõjutanud asjaolusid ning tekitatakse huvi inimese isiksusliku arengu ja kultuuriloo vastu, ühtlasi õpitakse kriitika toel tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning mõistma sügavamalt teose poetilist aegruumi. Kirjandusõpetuse oluline osa on mitmekülgne tekstiloomine, sh eri tüüpi (nt arutlus, kirjeldus) ning žanri tekstide kirjutamine (nt kiri, kõne, essee, dialoog). Lugemiskogemuse jagamine, oma mõtete ja tunnete verbaalne väljendamine loob eelduse isiklikumaks suhteks kirjandusega ja kogu õppeprotsessiga ning pakub õpilasele võimaluse olla isikupärane ja loov. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab suhtlemist ka veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist (nt esitlus, veebiartikkel, lühifilm), selle muutmist ja taasesitamist.

Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiiliikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikke süžeesid, karaktereid, teemasid ja motiive kasutatakse ning teatris, filmis, muusikas ja kujutatavas kunstis edasi arendatakse. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist ning läbivate teemade käsitlemist. Kirjandusõpetuse õpitulemuste saavutamist toetavad kirjandusteostel põhinevad mängufilmid ja kirjanike elulugudest ajendatud dokumentaalfilmid, samuti kirjandusteemalised audio- ja videomaterjalid veebikeskkondades, sh raadio- ja telesaated. Kirjandustundide õppetegevused on mitmekesised, nende kaudu arendatakse erinevaid oskusi, kus õpilane arutleb, analüüsib, seostab ja võrdleb, rakendab teadmisi ja oskusi praktikas, mõtleb ja tegutseb loovalt. Kirjandusõpetust toetavad erinevad õppevormid (nt uurimuslik, projekt- ja reisiõpe) ja -tegevused (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse ja raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, teemapäevade korraldamine). Õpitulemustes pööratakse tähelepanu kirjanduse multifunktsionaalsusele ning kirjandusliku suhtluse mitmesuunalisusele.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud.

Õpilane:

- 1) mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist, rahvus- ja maailmakultuurilist tähtsust ning selle rolli individuaalse ja kollektiivse identiteedi kujundamisel;
- 2) arendab ja rakendab oma loovvõimeid, koostab eri laadis ja žanris tekste, väljendab ennast nii suuliselt kui ka kirjalikult, lähtudes eesmärgist, situatsioonist ja kontekstist;
- 3) tunneb mitmekülsemalt ja sügavamalt kirjandusteose poeetikat, tekstianalüüsi ja -tõlgenduse eri võimalusi, avab kirjanduse põhiliikide suhteid ja vorme;
- 4) mõistab kirjanduskeele kujundlikkust selle mitmetähenduslikkuses, kujundab kirjanduse kaudu oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid, seostab kirjandust teiste kunstiliikide ja eluvaldkondadega;
- 5) loeb eri laadis ja žanris eesti ja maailmakirjandusteoseid, analüüsib ja tõlgendab neid eri vaatenurkadest, näeb kirjandustekstide kaudu maailma ja iseenda mõistmise võimalusi.

Õpitulemused

Kursus „Pärimus ja kirjandus“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, ilukirjandusteoste katkendeid ja kursuse sisuga seotud teabetekste;
- 2) analüüsib ja tõlgendab loetud tekste nii suuliselt kui ka kirjalikult ühisarutelus ja individuaalselt, jagab oma lugemiskogemusi;
- 3) mõtestab pärandkultuuri olemust, funktsioone, väljendusvõimalusi ja tähendust tänapäeva kultuuris ja ühiskonnas ning iseenda kogemuse põhjal;
- 4) nimetab müütide ja arhetüüpsete tegelastega seotud narratiive ning arhetüüpseid müüdimotiive, leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;
- 5) analüüsib kirjandusteose teemat, süžeed, tegelasi ja ideestikku nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ning esteetilisest väärtustest lähtuvalt;
- 6) kirjeldab eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu, kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust, nimetab eepose arhetüüpseid tegelasi, teemasid ja motiive ning analüüsib nende kasutamist teiste autorite loomingus;
- 7) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 8) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Õppesisu

Müüdi olemus. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte; Friedrich Robert Faehlmanni müütilised muistendid. Eestlaste mütoloogiline maailmapilt: vaimud, haldjad, maa-alused, nõiad, targad, triksterid, vanapagan jt üleloomulikud olendid.

Matthias Johann Eisen „Eesti mütoloogia”, Lennart Meri „Hõbevalge”, August Kitzberg „Libahunt”, Aino Kallas „Hundimõrsja”, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu”.

Muinasjutt kui kirjanduse ja müüdi vahelüli, kunstmuinasjutt.

Võrdlev mütoloogia: rändmotiivid. Kunstnikumüüt: kirjanik kui Looja. Pärimus kirjanduses Eepiline minevik. Sumeri „Gilgameš”. Vana-Kreeka müüdid ja nende töötlusted: Sophokles „Kuningas Oidipus”, Albert Camus „Sisyphose müüt”.

Eeposed: Homeros „Ilias”, „Odüsseia”. Keskaegsed kangelaseeposed: „Vanem Edda”, „Rolandi laul”, „Laul minu Cidist”, „Nibelungide laul”, „Beowulf”.

Rahvuseeposed: Elias Lönnrot „Kalevala”, Friedrich Reinhold Kreutzwald „Kalevipoeg”. „Kalevipoja” motiivid luules ja proosas. Argimütoloogia ja rahvapärimus.

Müüt kirjanduses ja tänapäeva kultuuris (ideoloogias, massikultuuris; positiivsed ja negatiivsed eeskujud). Friedebert Tuglas „Maailma lõpus”, Mati Unt „Argimütoloogia”.

Pärimuse mõtestamine Arhetüüp ja arhitekt. Arhetüüpsed teemad ja motiivid: leping kuradiga, ohverdamine, lahkumine kodust, ohtuderikas vaimse kasvamise teekond ja kojujõudmine, saatus ja õnn jt. Vastandite võitlus: ilus ja inetu, hea ja kuri, põrgu ja paradisi, armastus ja kättemaks, süüd ja surm, õitseng ja hääbumine, kangelaslikkus ja kuritöö jm.

Arhetüüpsed müüdimotiivid: kangelase eriline süüd, päritolu, vägiteod, ohud teel, surm, elu pärast surma. Arhetüüpsed tegelasi: Odysseus, Achilleus, Narkissos, Pygmalion, Sisyphos, Oidipus, Kain, Taavet, Koljat, Magdalena, Juudas, Ahasveerus, Hamlet, Faust, Robinson Crusoe, Gulliver, don Quijote, Don Juan, Casanova, Dracula jt; kurat, libahunt, kratt, hiiud, näkk, ingel, vaeslaps, Kalevipoeg, Vanapagan jt.

Arhetüüpsed sümbolid ja kujundid: ring, rist, labürint, kolmjalg. Jne.

Õpilane loeb läbi vähemalt 3-4 teost järgnevast kirjandusteoste loendist: Johann Wolfgang Goethe „Faust” (I osa), Sophokles „Kuningas Oidipus”, Kreutzwaldi “Kalevipoeg”, Kivirähk “ Mees, kes teadis ussisõnu”, M.J.Eisen “Eesti mütoloogia”. Katkendid “Iliasest” ja “Odüsseiast”.

Õpitulemused:

Kursus „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses I“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes, jagab oma lugemiskogemusi;
- 2) selgitab kirjandusperioodide ajalist järgnevust antiikkirjandusest romantismini ning nende seost ajaloo- ja kultuurikontekstiga;
- 3) leiab kirjandusteosest ajastule või voolule iseloomuliku mõtteviisi ja väärtushinnangute kajastusi;
- 4) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamisi viise, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 5) kommenteerib loetud tekstikatkendeid ja tervikteoseid nii suuliselt kui ka kirjalikult, arutleb erinevate seisukohtade, peamiste teemade ja probleemide üle;
- 6) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Õppesisu

Kirjandusperioodide ja -voolude kujunemine ning muutumine antiigist kuni romantismini, loetud kirjandusteoste seosed ajastu ja kultuuriga ning vormi- ja sisutunnused.

Draamatika: antiiktragöödia (Sophokles), keskaegne teater, renessansiaegne draama (Shakespeare), klassitsislik draama (Molière'i komöödiad), draama 19. sajandil.

Lüürika ja lüroepika: luulevormid ja -žanrid eri ajastutel. Ood, hümn, epigramm, valm, ballaad, poem, sonett, haiku. Eepika. Eepos antiigis, keskajal ja romantismis. Novelli teke, tunnused, areng. Romaani kujunemine ja tunnused, alaliigid. Kirjanduslikud väikevormid: miniatuur, aforism. Romaani kujunemine ja tunnused. Eesti kirjanduse sünni, romantism Eestis. Klassitsism kirjanduses. Valgustuskirjandus maailmas ja Eestis. Romantismi kujunemine ja tunnused.

Näited erinevatest ajastutest, eesti ja maailmakirjandusest.

Õpilane loeb läbi vähemalt 3-4 teost: Sophoklese “Kuningas Oidipus”, Boccaccio “Dekameron”, Shakespeare “Hamlet”, Molière’i mõni komöödia, Koidula luule, Ibseni “Nukumaja” või “Metspart”, 1 Koidula näidend.

Õpitulemused:

Kursus „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses II“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes, jagab oma lugemiskogemusi;
- 2) selgitab kirjandusperioodide ajalist järgnevust realismist kuni 21. sajandi kirjanduseni ning nende seost ajaloo- ja kultuurikontekstiga;
- 3) leiab kirjandusteosest ajastule või voolule iseloomuliku mõtteviisi ja väärtushinnangute kajastusi;
- 4) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamisi viise, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 5) kommenteerib loetud tekstikatkendeid ja tervikteoseid nii suuliselt kui ka kirjalikult, arutleb erinevate seisukohtade, peamiste teemade ja probleemide üle;
- 6) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Õppesisu

Kirjandusperioodide ja -voolude kujunemine ning muutumine realismist kuni 21. sajandi kirjanduseni, loetud kirjandusteoste seosed ajastu ja kultuuriga ning vormi- ja sisutunnused.

Ilukirjanduse põhiliigid ja žanri mõiste. Lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus.

Žanri mõiste. Kirjandusvoolu, -žanri ja -teose stiil.

Teemad ja motiivid. Idee, probleem, motiiv. Realistlikud ja fantastilised teemad.

Eepika. Romaan, novell, jutustus, miniatuur. Romaani areng, romantiline romaan ja realistlik romaan.

Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ I osa. Maagilis-realistlik romaan ja modernistlik romaan. Postmodernistlik romaan. Kujunemisromaan. Ajalooline romaan: Jaan Kross "Keisri hull". Krimiromaan. I. Hargla vt eesti krimikirjaniku romaan vabal valikul. Novell. Miniatuur.

Lüürika ja lüroepika. Kirjandusvoolud ja ajastustiil. Värss ja proosa. Lüürika tunnused ja luule žanrid.

Kujundlikkus ja kujundid. Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poem, sonett, valm.

Vabavärss. Valik autoreid: A. Alliksaar, B. Alver, J. Kross, D. Kareva, J. Viiding. Omal

valikul ühe luuletaja valikkogu analüüs.

Dramaatika. Tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia.

Õpilane loeb läbi Tammsaare “ Tõde ja õigus I”, Hargla ühe romaani, Krossi “ Keisri hull”, 1 luulekogu omal vabal valikul.

Õpitulemused:

Kursus „Identiteet ja eesti kirjandus“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost ja ühe luulekogu, vahendab oma lugemis- ja kultuurikogemust nii rühmaaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes;
- 2) analüüsib ja tõlgendab erinevate identiteedivormide kujutamist eri ajajärgude kirjandusteostes, kirjutab loetud teoste tuginedes arutluse;
- 3) kirjeldab ja võrdleb kirjandusteoste tuginedes eestlase kultuurimälu ja väärtusmaailma muutumist eri ajajärgudel;
- 4) arutleb loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes ühiskondlike ja kultuuriliste teemade, probleemide ja sündmuste üle ning toob nende kohta tekstist näiteid;
- 5) analüüsib ja tõlgendab loetud proosa- ja draamateoste sisu ja vormivõtete ühtsust: nimetab teema, sõnastab probleemi ja peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelassuhteid ja -kõnet, sündmustikku ja kompositsiooni;
- 6) analüüsib ja mõtestab luuletuste sisu ja vormivõtete ühtsust: nimetab teema ja põhimotiivid, iseloomustab lüürilist aegruumi ja vaatepunkti, seostab kujundiloomet, meetrikat ja stroofikat sisuga, kirjeldab luuletuste meeleolu ning avab nende tähendusi;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Õppesisu

Identiteedi olemus, funktsioonid ja vormid. Individuaalne ja kollektiivne identiteet. Kirjandus identiteetide peegeldaja ja kujundajana. Kirjandus kui kollektiivne kultuurimälu. Kirjanduskaanon. Mina ja teine, oma ja võõras kirjanduses.

Rahvuslikud narratiivid, sümbol- ja väärtussüsteemid kirjanduses. Identiteedi seos väärtuste ja traditsioonidega.

Kirjaniku personaalne identiteet ja autoripositsioon. Eesti ajaloo ja kultuuri pöördepunktid ning nende kajastused kirjanduses.

Rahvuslik ärkamisaeg. Lydia Koidula luule. Friedrich Reinhold Kreutzwaldi „Kalevipoeg“ kui tüvitekst. Jaan Kross „Pöördtoolitund“ või „Doktor Karelli raske öö“. Madis Kõiv ja Vaino Vahing „Faehlmann“, Loone Ots „Koidula veri“.

Eesti kirjandus rahvuslikus ja euroopalikus kontekstis. Noor-Eesti rühmitus. Gustav Suitsu, Marie Underi ja Henrik Visnapuu luule. Friedebert Tuglase novelle. Ilmar Talve „Maapagu“. Hasso Krull „Euroopa“.

Mälu- ja traumakirjandus. Sõda ja selle järelmõjud. Karl Ristikivi „Hingede öö“, Mats Traat „Tants aurukatla ümber“, Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“, Ene Mihkelson „Ahasveeruse uni“ jt. Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“.

Okupatsioon ja nõukogude aeg. Eestlane paguluses. Juhan Smuuli poeeme. Helga Nõu „Tiiger, tiiger“, Valev Uibopuu „Keegi ei kuule meid“, Raimond Kaugver „Nelikümmend küünalt“, Arvo Valton „Kaheksa jaapanlannat“, Andrei Hvostov „Sillamäe passioon“ või „Sinised mäed“ jt. Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“.

Eestlane ja eestlus kirjanduspildis. Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid. Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“, Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ II, Jaan Kross „Wikmani poisid“ või „Paigallend“, Andrus Kivirähk, „Mees, kes teadis ussisõnu“, Indrek Hargla „French ja Koulu“, Ervin Õunapuu „Eesti gootika“, Mehis Heinsaar „Esimese eestlase jutustus“, Urmas Vadi „Neverland“ jt. Juhan Smuul „Polkovniku lesk“, Jaan Tätte „Ristumine peateega“ jt.

Eestlase kuvand luules. Juhan Liiv, Hando Runnel, Paul-Eerik Rummo, Karl Ristikivi, Kalju Lepik, Juhan Viiding, Doris Kareva, Chalise, Kivisildnik, François Serpent, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin jt.

Lokaalne ja globaalne identiteet. Eestlane laias maailmas. Reisikiri. August Gailit „Ekke Moor“, Emil Tode „Piiririik“, Tõnu Õnnepalu „Pariis“, „Aaker“ või „Lõpmatus“, Mihkel Mutk „Eesti ümberlõikaja“ jt. Minu-sarja reisiraamatud. Kohaidentiteet minevikus ja tänapäeval. Eestlase elukeskkond. Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ IV, August Mälk „Õitsev meri“, Mati Unt „Sügisball“, Nikolai Baturin „Karu süda“, Tõnu Õnnepalu „Paradiis“ jt.

Rahvuskultuuriline identiteet muutuvast ajast. Anton Hansen Tammsaare „Ma armastasin sakslast“, Mari Saat „Lasnamäe lunastaja“, Jaan Kaplinski „Seesama jõgi“, Andrei Hvostov „Võõrad lood“, Valdur Mikita „Kukeseene kuulamise kunst“ jt. Kollektiivsed identiteedi pingeväljas. Soolise, vanuselise, põlvkondliku, etnilise, keelelise, usulise jm identiteedi kajastusi kirjanduses. Murdekeelne kirjandus: Mats Traat, Madis Kõiv, Kauksi Ülle, Aapo Ilves jt.

Eestivene kirjandus: Igor Kotjuh, Andrei Ivanov, Sveta Grigorjeva jt. Subkultuurilised identiteedid: punk- ja räppluule.

Põlvkondliku elutunnetuse kajastusi: Jim Ashilevi „Ma olen elus olemise tunne“ jt. Ajakiri Värske Rõhk.

Õpilane loeb läbi vähemalt 3-4 teost ja 1 luulekogu: Karl Ristikivi „Hingede öö“, Mats Traat „Tants aurukatla ümber“, Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, Viivi Luik „Seitsmes rahukevad, Underi, Visnapuu, Viidingu, Ehini vms luulekogu või Andrei Hvostov „Sillamäe passion“, Tammsaare “Tõde ja õigus”II/IV, J.Kross“Wikmani poisid”.

Õpitulemused:

Kursus „Kirjandus ja ühiskond“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost ja ühe eesti autori luulekogu, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes;
- 2) arutleb kirjanduse ja ühiskonna omavaheliste suhete üle, nimetab kirjandusteose loomet ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid ja toob nende kohta näiteid;
- 3) iseloomustab põhjalikumalt vähemalt kahe autori loomingut, määrab nende teoste koha ajastus, voolus või rahvuskirjanduses;
- 4) toob loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes näiteid ajastu ja inimese kujutamisest, arutleb teoses käsitletud ühiskondlike probleemide ja väärtuste üle;
- 5) analüüsib kirjandusteost mõne 20. või 21. sajandi mõtte- või kirjandusvoolu kontekstis, leiab tekstist iseloomulikke tunnuseid ja näiteid;
- 6) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamiskiise, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Õppesisu

Kirjanduse ja ühiskonna omavahelised suhted. Kirjandus kui ühiskonna kajastaja ning peegeldaja. Kirjandusteksti eripära kui ühiskondlike olude peegeldus. Kirjanduse sidumine autori elulooga, selle asetamine ühiskondlik-poliitilistesse raamidesse. Kirjandusteose sündi mõjutavad tegurid. Kirjandusteos kui autori individuaalsuse ja maailmavaate, koolkondliku või rühmitusliku kuuluvuse väljendaja. Kirjandusteose koht ajastus, rühmituses, traditsioonis ja rahvuskirjanduses. Lugeja maitse ning valikud.

Autori positsioon ühiskonnas: võimule vastandujad, võimu toetajad, vaikijad.

Keelatud autorid: pagulaskirjanikud (Bernard Kangro, Kalju Lepik jt), tõrjutud autorid (Betti Alver, Uku Masing, Artur Alliksaar jt), dissidendid (Aleksandr Solženitsõn, Johnny B. jt).

Ideoloogiline tsensuur: keelatud raamatud ja käsikirjad (Albert Kivikas „Nimed marmortahvilil“, Paul-Eerik Rummo „Saatja aadress“ jt). Keelatud teemad: rahvuslus (Hando Runneli luule jt), okupatsioon ja küüditamine (Valev Uibopuu „Keegi ei kuule meid“, Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“ jt), metsavendlus (Ene Mihkelson „Katkuhaud“ jt), religioon (Ain Kalmus „Juudas“, Uku Masingu luule jt) jne.

Kirjandusteoste varjatud sõnumid. Poliitilise situatsiooni kujutamine ja selle mõju inimesele (Joseph Brodsky luule; Mihhail Bulgakov „Koera süda“ või Günter Grass „Plekktrumm“ või Imre Kertész „Saatusetus“ või Milan Kundera „Olemise talumatu kergus“ või Boris Pasternak „Doktor Živago“ või Viktor Pelevin „Omon Ra“ või David Michell „Pilveatlas“ või Bernhard Schlink „Ettelugeja“ jt). „Kadunud põlvkond“, sõjaromaan (Francis Scott Fitzgerald või Ernest Hemingway või Erich Maria Remarque või Arved Viirlaid „Ristideta hauad“).

Baltisaksa kultuuri ja kirjanduse kajastusi (Edzard Schaper „Maailma lõpp Hiiumaal“ või Camilla von Stackelberg „Tuulde lennanud lehed“).

Kirjandus ja mõttevoolud (säva)psühholoogiline kujutamislaid kirjanduses (Margaret Atwood või William Faulkner jt).

Naisvaatepunkt kirjanduses (Elfriede Jelinek või Doris Lessing jt).

Postkolonialistlik vaatepunkt kirjanduses (Hanif Kureishi või Arundhati Roy või Salman Rushdie jt).

New age'i eluviisi kajastusi ilukirjanduses (Carlos Castañeda „Teekond Ixtlani“ jt).

Kirjandusteose arvustus. Teose sisu- ning keele- ja stiilikeskne arvustus.

Õpilane loeb omal vabal valikul läbi vähemalt 3 teost ja 1 luulekogu: Günter Grass „Plekktrumm“, Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, Milan Kundera „Olemise talumatu kergus“ või Boris Pasternak „Doktor Živago“, Bernard Kangro/Kalju Lepiku /Betti Alveri /Uku Masingu/Artur Alliksaare luule, Kivikas „Nimed marmortahvilil“, J. Kruusvall „Pilvede värvid“.

VEENE KEELE AINEKAVA

80/20% õppekava järgi õppivad õpilased

Õppeaine kirjeldus

Vene keele kui emakeele valdamine kõnes ja kirjas on isiksuse mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldus.

Vene keele õppimise kaudu kujundatakse õpilase identiteeti, samuti tema väärtushinnanguid ja -hoiakuid. Õpilane mõistab ja väärtustab kultuurilist ja keelelist mitmekesisust, keele kaudu ka eesti ja vene kultuuri eripärasid ning kokkupuutepunkte.

Gümnaasiumiõpingute jooksul kujuneb oskus kasutada korrektset keelt oma eesmärkide saavutamiseks erinevates suhtlusolukordades, arvestades kujunenud suhtlusnorme ja keelekasutustavasid. Teoreetilised teadmised vene keelest ja keele praktiline valdamine aitavad saada tänapäeva ühiskonna tegusaks liikmeks. Eri keele- ja teabeallikate kasutamisoskus võimaldab õpilasel toime tulla erinevates eluvaldkondades ja -situatsioonides. Töö tekstidega on aluseks oskusele neid mõista, analüüsida, kriitiliselt hinnata ning luua eri tüüpi ja liiki tekste. Teoreetilised teadmised on keele praktilise valdamise aluspõhi, seepärast sisaldab gümnaasiumi ainekava kolme tüüpi õppematerjali: teadmised keelest ning praktiline keele- ja suhtlusoskus.

Vene keele emakeelena kursustega püütakse anda õpilastele baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi. Gümnaasiumilõpetaja peab valdama tänapäeva keeleteadust, uut tehnoloogiat ja uusi tööviise. Praktilised kursused eeldavad õpitud teoreetiliste teadmiste rakendamist. Gümnaasiumis läbitakse vene keeles kuus kohustuslikku kursust: „Keel, ühiskond ja kultuur“, „Meedia ja mõjutamine“, „Tekst ja stiil“, „Suulise teksti vastuvõtt ja loomine“, „Kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine“ ja „Praktiline vene keel“.

Kursuse „Keel, ühiskond ja kultuur“ õppesisus rõhutatakse keele rolli tänapäeva ühiskonnas, teadvustatakse keele ja kultuuri seoseid, aga ka vene keele eripära võrreldes teiste keeltega. Kursus annab võimaluse mõista keele arengut ajas ning selle staatust ja seisundit tänapäeval. Tähelepanu pööratakse keele varieerumisele ja erinevatele keelekihtidele sotsiaalsetes praktikates. Kursus arendab õpilase kriitilist ja loomingulist mõtlemist, keeletunnetust ja -teadlikkust.

Kursusel „Meedia ja mõjutamine“ keskendutakse infoühiskonnast arusaamisele, arendatakse eri liiki tekstide mõistmise, fakti ja arvamuse eristamise oskust. Tähtis on osata hankida eri

allikatest teavet, analüüsida verbaalset teksti nii visuaalses kui ka audiovisuaalses keskkonnas ja tunda ära meedia mõjutamisvõtted. Samas arendatakse ka oskust kujundada ja väljendada oma arvamusi ja hoiakuid.

Kursuse „Tekst ja stiil“ kaudu saavad õpilased teoreetilisi teadmisi teksti struktuurist ning mitmesugustes suhtlusoludes kasutatavate eri tüüpi tekstide loomisest, mõistmisest ja hindamisest. Kursuses vaadeldakse süvendatult teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide keele- ja stiilierinevusi, vaadeldakse sõnavara stiilikihistusi ja tähendusnüansse ning kirjutamise komponente ja nõudeid eri tekstiliikide keelele.

Õpitulemustes taotletakse, et õpilane kasutab alustekste, tõlgendab neid, analüüsib keeleliselt ja stilistiliselt, refereerib, tsiteerib ja viitab. Õppesisus tegeldakse mitmesuguste keelekasutusvaldkondadega, analüüsitakse eri liiki tekstide sisu, eesmärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili. Õpilane koostab ise eri liiki tekste (sh tarbe-, meedia- ja teadustekste), kasutab sobivaid väljendusvahendeid ning teeb mõttekaid keele- ja stiilivalikuid. Järgmised kolm vene keele praktilist kursust täiendavad suulise ja kirjaliku teksti mõistmise ja loomise oskusi.

Kursus „Suulise teksti vastuvõtt ja loomine“ aitab edukalt sotsialiseeruda erinevates situatsioonides, laiendab õpilase silmaringi, arendab keeleoskust erinevates suhtlusolukordades ja -tingimustes. Kursuse jooksul õpitakse tundma suulise kommunikatsiooni eripära, erinevaid suhtlusviise, tegeldakse suuliste tekstide vastuvõtu, kriitilise hindamise ja mõistmisega. Keskendutakse suuliste tekstide (kõne) loomisele lähtuvalt suhtluseesmärgist, edendamaks õpilase sotsiaalset pädevust ja suhtlemisoskust.

Kursuse „Kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine“ raames antakse õpilasele võimalus analüüsida ja mõista eri liiki tekste, leida vajalikku infot ning kasutada seda argumenteerimisel ja oma arvamuse sõnastamisel. Suur roll on intellektuaalse omandi tähtsustamisel ja autoriõiguste järgimisel. Õpitulemustega eeldatakse, et õpilane koostab eri liiki tekste, väljendab end eri vormides ja stiilides täpselt, asjakohaselt ja väljendusrikkalt, rakendades õigekeelsusalaseid teadmisi ja oskusi ning tänapäeva vene keele leksikaalseid norme. Kursuse õppesisu õpetab mõistma ja koostama eri tüüpi ja eri liiki kirjalikke tekste, arendab oskust analüüsida tekstide sisu ja ülesehitust, hinnata neid kriitiliselt, sh ära tunda valeinfot, koostada etapiviisilise kirjutamisprotsessi käigus ise eri liiki tekste, kasutades neile iseloomulikke väljendusvahendeid ja järgides üldisi õigekeelsusnorme. Õppesisu fookuses on meedia- ja tarbetekstid, mida õpilane elulistes situatsioonides kõige sagedamini kohtub.

Kursuse „Praktiline vene keel“ kaudu edendatakse üldist kirjakultuuri, korratakse, parandatakse ja kinnistatakse õigekeelsus- ja kirjakeeleoskust, sealhulgas ortograafiat ja interpunktsiooni. Kursuse õppesisus pööratakse tähelepanu õigekeelsuse praktikatele, ortograafia ja interpunktsiooni kordamisele ning sõnavara rikastamisele. Harjutatakse vajaliku ortograafia- ja interpunktsiooniteabe saamiseks kasutama sõnastikke, raamatukogu katalooge ning internetti. Praktiline vene keele oskus tähendab kirjakeele valdamist, seepärast edendatakse tekstide vastuvõtu ja loomise oskusi. Oluline on leida suhtlusolukorrale sobiv ja vestluspartnerit arvestav toon ja stiil, osata suhtlust või teemat alustada, arendada ja tõrjuda. Tähtis on eristada meediakanalites faktiinfot ja arvamust, olla valmis esitama täpsustavaid küsimusi ja vastuväiteid.

Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista suhtlussituatsiooni ja vestluspartnerit. Eraldi meediateemalist kursust vene õppekeelega koolis ei ole, kuid iga teoreetilise ja praktilise kursuse raames kasutatakse lisaks tekste, milles käsitletakse sotsiaalmeediat ja keelekasutuse eripära selles.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

Õpilane:

- 1) mõistab vene keele kui emakeele rolli individuaalse identiteedi kujundamisel, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilisest kaalutlustest;
- 2) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide järgi, kasutab keeleallikaid;
- 3) analüüsib ja hindab kriitiliselt erinevaid tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendeid, kasutab sihipäraselt ja eetiliselt teabeallikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, loob ning analüüsib eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) mõistab keele tähendust ühiskonnas, tajub keele ajaloolist kujunemist, väärtustab keeleoskust;
- 6) arendab lugedes oma keeleoskust.

Kursus „Keel, ühiskond ja kultuur“

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) väärtustab vene keelt, tunneb selle eripära, teab vene kirjakeele kujunemislugu;
- 2) analüüsib keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas ning suhtluses;

- 3) märkab ja analüüsib vene keele muutuste olemust ja arendamise peamisi suundi;
- 4) jälgib suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 5) teadvustab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 6) kasutab eesmärgistatult eri keeleallikaid ja teabekeskondi.

Õppesisu

Suhtlemine keele abil inimese evolutsiooni käigus. Keel ja ühiskond, keel ja isiksus. Inimeste suhtlemine ja loomade suhtlemine. Keele funktsioonid. Keele kommunikatiivne funktsioon. Keele ja mõtlemise seos. Keel kui märgisüsteem. Keel ja mitteverbaalsed suhtlusvahendid. Keel ja kõne. Kirja areng: kirja tekkimine, tähtkiri, tähestikud. Tehiskeeled.

Keelte ja kultuuride vastastikused mõjutused. Rahvuskeel. Keelelise käitumise rahvuskultuuriline eripära. Keel kui vaimsete väärtuste väljendaja ja kandja.

Keelkonnad ja keelerühmad. Keelte ühisjooned. Indoeuroopa keelkond: romaani, germaani ja slaavi keelerühm. Keel ja dialekt. Slaavi keeled ning vene keele koht nende seas. Tänapäeva vene keele arenemistendentsid.

Kirjakeel (kirjalik keel, vene kõnekeel). Ühiskonna ja keele sotsiaalne, erialane, ealine, territoriaalne jne liigendus. Tänapäeva vene keele dialektid. Madalkeel. Släng/žargoon (sotsiaalne, professionaalne, ealine jt). Keele ealised, soolised ja muud variandid. Idiolekt. Metropoli ja diasporaa keel. Vene keel Eestis: kõnelejad, territoriaalne levik, funktsioonid.

Kursus „Meedia ja mõjutamine“

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) tunneb tänapäevast teabekeskonda ja selle arengut kujundavaid protsesse, selgitab kommunikatsiooni olemust ja toimumise tingimusi;
- 2) leiab meediatekstist argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted, selgitab teksti autori eesmäärke ning motiive;
- 3) eristab fakti arvamusest ja usaldusväärset infot küsitavast, kontrollib infoühiku sisu tõesust, sealhulgas tõlgitud info tähendusvälja muutumist;
- 4) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 5) tunneb meediakanaleid, analüüsib nende erijooni, iseloomustab erinevaid meediažanre;
- 6) analüüsib vahetu ja vahendatud kommunikatsiooni erinevusi ja osalejate taotlusi;
- 7) hindab kriitiliselt meediamanipulatsioone, tunneb ära propaganda, libauudised ja müüdi loome;

8) väljendab oma seisukohta loetu, kuuldu ja nähtu kohta ning valib selleks sobivad keelevahendid;

9) analüüsib kriitiliselt oma meediakäitumist, sh sotsiaalmeedias, ja kohandab seda vastavalt olukorrale.

10) leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti, eristab privaatset ja avalikku informatsiooni.

Õppesisu

Kommunikatsioon. Lihtsaim kommunikatsioonimudel, kommunikatsiooni toimumise tingimused.

Infoühiskond, demokraatliku infoühiskonna iseloomulikud jooned. Lühiülevaade meedia ajaloost. Meediakanalid. Muutused uue meedia ajastul, sotsiaalmeedia.

Tekstiliigid. Tekst ja kontekst. Meediateksti vastuvõtu eripära. Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutusajakirjanduse erinevused. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti tajuheli ja pildi kontekstis. Meediatekstide usaldusväärsus.

Meedia kui diskursuse kujundaja. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Demagoogia- ja manipulatsioonivõtted; keeleline manipulatsioon. Meediaetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, infoallikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ning argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis.

Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid.

Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus ning tähelepanu äratamise võtted.

Reklaami varjatud sõnum. Reklaam ja seadused. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.

Kursus „Tekst ja stiil“

Õpitulemused:

Õpilane:

1) analüüsib ja võrdleb erinevaid keelekasutuse valdkondi ning eesmärke;

2) arvestab suhtlemisel partneriga, argumenteerib oma seisukohti, esitab näiteid;

3) väljendab oma mõtteid ja tundeid, arvestab suhtlussituatsiooni ja -eesmärki, järgib stiili- ja etiketinorme;

- 4) arvestab ja analüüsib tekstide stiiliomadusi, eristab stiililt erinevaid tekste nende keeletunnuste alusel;
- 5) tunneb tekstis ära keelelise mõjutamise viise ja vahendeid, hindab teabetekstidest leitud teavet kriitiliselt, kasutab seda sihipäraselt;
- 6) analüüsib teksti eesmärki, sisu, kasutuskonteksti, ülesehitust, grammatikat, sõnavara ja stiili;
- 7) korrigeerib ja redigeerib oma teksti, kasutab otstarbekalt keeleallikaid ja teabekeskondi, teeb teadlikke keelevelikuid;
- 8) loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib ja tsiteerib ning kasutab viitamissüsteeme, väldib plagiaati;
- 9) rakendab omandatud sõnavara kõnes ja kirjalikus tekstiloomes.

Õppesisu

Põhikooli materjali kordamine ja üldistamine: teksti mõtteline terviklikkus, liigendatus, pealkiri, põhiidee, teksti sidusus, tekstiliigid.

Keelesüsteemi tekstitasand. Teiste keeletasandite üksuste funktsioneerimine tekstis. Tekst kui keele- ja kõneüksus: teksti formaalsed, sisulised ja kommunikatiivsed tunnused, kõigi tunnuste vastastikune seos ja tingitus. Tekstifunktsioonid.

Teksti formaalsed ja keelelised tunnused

Teksti sidususe liigid. Lausete ja tekstiosade järjestikune (lineaarne) seos. Kõigi tekstiosade vertikaalne (globaalne) seos, mis vormistab tekstist tervikliku ühiku: jaotumine paragrahvideks, osadeks, rubriikideks.

Leksikaalsed sidususvahendid: sõnakordus, asendussõnad (asesõnad, sünonüümid, perifrasiid, soo ja liiginimetused jne); mõtteliselt ristuvad sõnad (assotsiatiivseosed). Grammatilised sidususvahendid: aspekt, aeg, kõneviis, pööre, lausete süntaktiline struktuur jt.

Lausete ja tekstiosade loogiliste/mõtteliste suhete vormistamise vahendid: pealkiri, sidentlaused, resümeerivad sõnad, sidesõnad, rõhumäärsõnad, kiilud jt.

Lause ja teksti teatestruktuur. Olemasolev (lähte)info ning uus (kommunikatiivselt oluline) info lauses. Siirdumine ühelt teabeliigilt teisele lauses ja tekstis: ahelseos, paralleelseos, radiaalseos (tekstiosade seotus ühise keskmega).

Tekstimallid. Kohustuslike (tekst passis, palved, hümn jt), kindlaks kujunenud (autobiograafia, avaldus, retsensioon jt) ja vabade mallide järgi (ilukirjanduslik tekst, isiklik päevik, isiklik elektrooniline kirjavahetus) ülesehitatud tekstid.

Ökonoomia (lühidus, kokkusurutus) ja liiasus kui teksti tunnused, nende realiseerimine kõnes; teksti lühendamise ja laiendamise keelelised vahendid.

Teksti sisu ja kommunikatiivne suunitlus

Keelendite tähendus kontekstis (sõnad, sõnaühendid, laused). Sisu terviklikkus.

Kõne kui tegevus. Suhtlussituatsioon. Teksti eesmärk. Adressaat. Mõjutamine keele abil.

Teksti organiseerimise iseärasused elektronruumis (hüpertext, lähtetext ja kasutajate kommentaarid, saidi, portaali, blogi jt tekstide struktuur). Sünkroonne ja asünkroonne suhtlemine internetis.

Teksti funktsioneerimise peamised valdkonnad

Funktsionaalstiilid. Stiilide realiseerimise kirjalik ja suuline vorm. Suulised ja kirjalikud žanrid. Asjaajamistekstid. Nende kasutusala, loomise eesmärk. Asjaajamistekstide peamised keelelised erijooned.

Teadustekstid. Nende kasutusala, loomise eesmärk. Teadustekstide peamised keelelised erijooned. Ajakirjandustekstid. Nende kasutusala, loomise eesmärk. Ajakirjandustekstide peamised keelelised erijooned. Ajakirjandusstiili realiseerumise iseärasused trükiajakirjanduses, internetis, televisioonis, raadios.

Argistiil (kõnestiil) ja kõnekeel. Kasutusala, eesmärk ja suhtlussituatsioon. Sidususe iseloom, teemade vaba vaheldumine (läbisegamini teemavahetus), vormi ja sisu ebaproportsionaalsus. Argistiili peamised keelelised erijooned.

Kursus „Suuliste tekstide vastuvõtt ja loomine“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teadvustab vene keele rolli suhtlemisel erinevate partneritega;
- 2) koostab eri allikatest pärineva info põhjal suulise kokkuvõtte või teeb ettekande;
- 3) edastab oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid nii isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses;
- 4) kuulab avalikku esinemist, hindab seda kriitiliselt, esitab ettekandjale küsimusi;
- 5) loob suulisi tekste vastavalt suhtluseesmärgile ja -olukorrale;
- 6) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti aruteludes;
- 7) võtab vastu ja loob ise eri stiilis suulisi tekste.

Õppesisu

Kõnekultuuri üldmõisted

Kirjakeel ja kõnekultuur. Funktsionaalne kihistus ja kodifikatsioon kui kirjakeele põhitunnused. Funktsionaalstiilide suhted kõnekultuuriga.

Keel ja isik. Isiku keelekultuur ja ühiskonna keelekultuur. Suhtlemine arvuti abil ja kõnekultuur.

Stiilivärvingu liigid ja nende suhted. Emotsioone väljendava ja funktsionaalstiililise värvingu arvestamine kui arenenud stiilivaistu ja stiilnormide valdamise tunnus ning kõne sobivusnõuete järgimise oskus. Sõnade funktsionaal-stiililise ja emotsioone väljendava värvingu kajastamine sõnastikes.

Kõne kommunikatiivsed omadused

Kõne põhiomadused: kohasus, puhtus, õigsus, täpsus, loogilisus, rikkus, ilmekus. Kommunikatiivselt täiusliku kõne omaduste üldisloomustus. Kohasus kui üldine reguleeriv omadus. Õigekeelsus kui hea keelekasutuse põhiomadus.

Keelendite kohasus: funktsionaal-stiililine, situatiiv-kontekstuaalne, isikulis-psühholoogiline.

Kõne kohasus ja puhtus. Kohane sünonüümide valik; ametliku sõnavara, professionalismide ning murdesõnade sobiv kasutamine. Žargonismid ja kirumissõnad suhtluseetika seisukohast. Õige keelekasutus kui kõnekultuuri põhiomadus. Õigekeelsus kui kirjakeele normide järgimine. Normatiivsuse funktsionaalselt tingitud astmed (range, neutraalne, labiilne).

Sõnakasutuse täpsus. Terminoloogia. Sünonüümid, paronüümid, mitmetähenduslikud sõnad, homonüümid. Kõne liiasus (pleonasm, tautoloogia) ning kõne ebapiisavus.

Kõne loogilisus; loogilisuse, täpsuse ja õigsuse seos. Loogilisuse tingimused. Rõhutatud sidususe keelelised vahendid. Tüüpilised ebaloogilisused.

Kõne puhtus ja kohasus. Laensõnad, kantsleikeelendid, kõnestambid, historismid. Parasiitsõnad, žargonismid, ebasündsad väljendid. Normeerimata elementide kasutuse lubatavuse piirid kõnes. Keelevabadus ja keele vulgariseerimine.

Kõne väljendusrikkus. Pseudoväljendusrikkus (ilutsemine). Kõne rikkus (mitmekesisus). Mitmekesisuse nõude rikkumine.

Kirjakeele normid

Hääldus- ja rõhunormid; ortoepianormide rikkumine nimisõnade, omadussõnade täis- ja lühivormide, tegusõnade pöörde- ja soovormide, kesksõnade täis- ja lühivormide ning mäarsõnade hääldamisel.

Kursus „Kirjalike tekstide vastuvõtt ja loomine“

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loetleb kirjaliku keelekasutuse erijooni ning väljendab end kirjas korrektselt;
- 2) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti kirjalikult;

- 3) hindab kriitiliselt eri allikatest pärinevat infot ja seisukohti, koostab nende põhjal kirjaliku kokkuvõtte;
- 4) toimetab tagasiside põhjal enda koostatud kirjalikke tekste, annab tagasisidet teiste tekstidele;
- 5) iseloomustab erinevaid meedia- ja tarbetekste, kirjutab arvamuse ja arvustuse;
- 6) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 7) omandab peamiste ametlike dokumentide kasutamise ja vormistamise nõuded;
- 8) valdab vene kirjakeelt, järgib õpitud keelereegleid, kasutab elektroonilisi keeleallikaid;
- 9) võtab vastu ja koostab ise eri liiki kirjalikke tekste.

Õppesisu

Kursuses vaadeldakse konkreetsete näidete varal teksti põhitunnuseid, mida õpiti kursuses „Tekst keeles ja kõnes. Teksti stilistika”. Töös konkreetsete tekstidega – nii tekstide vastuvõtmisel kui ka loomisel – peetakse silmas nende kuuluvust teatud funktsionaalstiili ning rahvusliku, kultuurilise ja sotsiaalse spetsiifika kajastumist tekstis, mis eeldab kursuse „Keel – ühiskond – kultuur” õppematerjali kasutamist. Analüüsimiseks kasutatakse ka ilukirjandustekste, mis on paralleelselt vaatluse all vene kirjanduse kursuses. Analüüsitava tekstide valikul ning tekstide koostamisel arvestatakse ka õppekava läbivaid teemasid. Erilist tähelepanu pööratakse tekstidele, millel on klassikaline struktuur (sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte) ning mis eeldavad arutlust.

Kirjaliku teksti vastuvõtt ja loomine. Õpitavate kirjalike tekstide tüübid. Ümberjutustuste kirjutamine eri stiilis ja žanris tekstidest.

Arutlev kirjand: struktuur, struktuuri komponentide variandid. Teema formuleering. Juhtiv tees. Argumentide liigid. Tekstilõik ja selle struktuur. Teksti loogilisuse ja sidususe vahendid. Autoripositsiooni väljendamise vahendid. Teksti graafiline vormistamine. Essee kui vaba tekstitüüp.

Tarbetekst. Avalduse, juhendi, volituse, allkirjastatud tõendi, CV kirjutamine. Ametlik kiri. Koosoleku protokoll. Koosoleku protokollide vormistamine. Ametlikud tekstid elektroonilisel kujul.

Teaduslik tekst. Teadusliku artikli, monograafia mõiste. Konspekt, referaat, nende liigid. Populaarteaduslike tekstide konspekterimine ja refereerimine. Kriitiline suhtumine internetis pakutavatesse valmisreferaatidesse. Lühiettekande teesid. Uurimistö.

Publitsistlik tekst. Informatsioonilised ja kriitilised lühisõnumid. Artikkel. Reklaam ja selle liigid. Kuulutuse, kirja ajalehte ning retsensiooni kirjutamine nende sisu ja struktuuri erijooni arvestades.

Elektronilised väljaanded. Kriitiline suhtumine meediatekstidesse. Tekstide loomine internetis, nende mõistmine. Internetisuhtluse kultuur.

Tekstid mitmekultuurilises ja mitmekeelses keskkonnas, tõlketekstid.

Kirjalike tekstide parandamine. Teksti sisu, kompositsiooni ja keele parandamine.

Kursus „Praktiline vene keel“

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) väärtustab kirjaoskust inimese kultuursuse ja haridustaseme näitajana;
- 2) parandab ja kinnistab oma õigekeelsus- ja kirjakeeleoskust;
- 3) loob ja vormistab kirjalikke tekste vastavalt õigekirja- ja grammatikareeglitele;
- 4) kasutab tekstiloomes vajalikke (veebi)sõnastikke;
- 5) loeb erinevaid tekste, arendab oma kirjaoskust ja rikastab sõnavara.

Õppesisu

Ortograafia

Fakte vene ortograafia ajaloost. Vene ortograafia peamised printsiibid. Vene õigekirja morfoloogiline iseloom.

Täishäälikute õigekiri sõna lihttüves: kontrollitavad rõhitud täishäälikud, mittekontrollitavad rõhitud täishäälikud, vahelduvad täishäälikud.

Täishäälikute õigekiri *ж, ч, ш, щ, ы* järel eri sõnaliikidesse kuuluvate sõnade lihttüves, sufiksis ja sõnalõpus.

Tähtede *е* ja *ё* õigekiri laensõnades.

Kaashäälikute õigekiri sõna lihttüves: helilised ja helitud kaashäälikud, kaksikkaashäälikud, mittehääldatavad kaashäälikud.

Nimisõnade, omadussõnade, kesksõnade käändelõppude ja tegusõna pöördelõppude õigekiri.

Eesliidete õigekiri: *з*-lõpulised eesliited ja eesliide *с*-; eesliited *нрe-* ja *нру-*; *ы* ja *и* eesliidete järel. *ѣ* ja *ѝ* kasutamine vene ja laensõnades. *ь* õigekirjutus *ж, ч, ш, щ* järel eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Kokkukirjutamine ja sidekriips eri sõnaliikide puhul ning sõnades komponentidega пол ja полу-. Sufiksrite õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades. *н* ja *nn* eri sõnaliikides. *не* kokku- ja lahkukirjutamine eri sõnaliikidega. *не* ja *ни* eristamine.

Määrsõnade õigekiri.

Arvsõnade õigekiri: põhi- ja järgarvsõnade käändevormid.

Tuletatud ees- ja sidesõnade kirjutamise komplitseeritud juhud.

Suurtähtede õigekirjutuse rasked juhud.

Interpunktsioon .Vene interpunktsiooni printsiibid. Lauselühenditega lihtlause.

Kirjavahemärgid üksikute, korduvate ja paarissidesõnadega koondlauses; kokkuvõtvad sõnad koondlauses; samalaadsed ja erilaadsed täiendid.

Lause kõrvalliikmete kirjavahemärkidega eraldamine (обособление): eraldatavad täiendid, määrused ja sihitised. Kirjavahemärgid täpsustava, selgitava ja täiendava tähendusega lauseliikmete puhul.

Kirjavahemärgid kiilsõnade ja kiillausetega ning üttele ja hüüdsõnadega lausetes. Võrdlustarindid. Tarindid sidesõnaga *как*.

Kirjavahemärgid rind- ja põimlauses. Koolon ja mõttekriips liht- ja liitlauses.

Jutumärgid ja teise isiku kõne: tsiteerimisviisid, kirjavahemärgid teise isiku sõnade ning dialoogi edasiandmisel. Epigraafi vormistamine. Autoriomane kirjavahemärkide kasutamine.

EESTI KEEL TEISE KEELENA

Õppeaine kirjeldus

Muu kodukeelega õpilased õpivad eesti keelt teise keelena eesmärgiga lõimuda Eesti ühiskonda, osaleda aktiivselt ühiskondlikus tegevuses, jätkata õpinguid eesti keeles ning tulla edukalt toime tööturul.

Õppekava seab eesmärgiks jõuda gümnaasiumi lõpuks eakohase C1- keeleoskustasemeni. Nii kõrge keeleoskustaseme saavutamiseks on oluline kasutada keele- ja kultuurikeskkonna kõiki võimalusi. Lisaks tõhusale õppele eesti keele tundides on eesti keelt vaja kasutada ka teiste õppeainete õppimisel ning aktiivsel suhtlemisel väljaspool kooli, huvihariduses jm.

Eesti keele teise keelena tundides kasutatakse tänapäevaseid ja kaasahaaravaid õppematerjale ning autentseid lugemis- ja kuulamistekste, mis hoiavad õpilasi kursis ühiskonnas toimuvaga ja toetavad eesti keele kasutamise soovi. Keeletundides kasutatakse inspireerivaid

aktiivõppemeetodeid, mis toetavad eri õpistiiliga õpilasi, võimaldavad õpilastel keelt eesmärgipäraselt kasutada ning aitavad kujundada keelest süsteemse arusaamise. Õppeprotsessis arendatakse oskust teha koostööd ja töötada iseseisvalt ning kasutada tõhusaid keeleõppevõtteid.

Kasutatakse keelekeskkonna võimalusi: suunatakse jälgima eestikeelset meediat, suhtlema eesti keeles väljaspool koolitunde, osalema eestikeelsetel üritustel, kutsutakse tundidesse eesti keelt kõnelevaid külalisi jmt. Eesti keelt õppides väärtustatakse ka teisi keeli ja kultuure, eriti õpilaste päritolukultuuri.

Eesti keele kui teise keele õppes keskendutakse viiele laiale teemavaldkonnale: Eesti ja maailm; kultuur ja looming; keskkond; haridus ja töö; inimene ja ühiskond. Iga valdkonnaga tegeldakse korduvalt vastavalt õpilaste keeleoskustasemele, kogemustele, huvidele ning vajadustele. Valdkonnad on igapäevaelus omavahel põimunud ning samamoodi käsitletakse neid ka keeleõpetuses.

Eesti keele tunnis suheldakse eesti keeles. Eesti keele kui teise keele õpetaja teeb koostööd eesti keeles õpetavate muude ainete õpetajatega, et toetada teiste ainete omandamist keeleliselt ning aidata õpilastel näha ainetevahelisi seoseid. Eesti keele kui teise keele õpetamisel lähtutakse ainevaldkonna üldpõhimõtetest.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Gümnaasiumilõpetaja väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit ning saavutab eakohase C1-keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) tunneb ja kasutab eestikeelset meediat, jälgib Eestis toimuvat;
- 2) mõistab üksikasjalikult pikemaid ja keerukamaid eri valdkonna tekste;
- 3) kasutab keelt loomulikult, paindlikult ja tulemuslikult enamikus suhtlusolukordades;
- 4) arutleb olulistel ühiskondlikel teemadel; väljendab, põhjendab ja kaitseb oma arvamusi ja seisukohti täpselt ja ladusalt;
- 5) kirjutab sobiva ülesehituse ja väljenduslaadiga eri žanris ja stiilis tekste.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) mõistab eri pikkuse ja keerukusega ning eri žanridesse ja liikidesse kuuluvaid suulisi ja kirjalikke tekste;
- 2) jälgib ja mõistab eri teemadel ettekandeid, mõttevahetust ja väitlust, suudab vajaliku teabe konspekteerida;

- 3) mõistab huumorit, irooniat, allteksti ja idiomaaatilist kõnepruuki sisaldavat teksti;
- 4) saab aru keerukamatest tegevusjuhistest, toodete ja teenuste tutvustustest ning muudest juhenditest ja juhistest;
- 5) leiab, sünteesib, teeb kokkuvõtte ja edastab eri allikatest pärit teavet ning seisukohti;
- 6) väljendub selgelt ja täpselt, ladusalt ja loomulikult, paindlikult ja mõjusalt enamikus suhtlusolukordades.
- 7) peab selge ja loogilise ettekande keerukal teemal, arendab mõtet, laiendab ja põhjendab oma seisukohti, seob allteemasid ja teeb sobiva kokkuvõtte;
- 8) osaleb arutelus, väitleb abstraktse teema üle, põhjendab oma seisukohti ja teeb kaaslastega koostööd;
- 9) kirjeldab selgelt ja üksikasjalikult, kuidas mingit toimingut läbi viia, ning edastab ladusalt juhiseid;
- 10) kirjutab argumenteeritud arvamustekste keerukamatel teemadel, kasutab mitmest allikast pärit teavet, arendab mõtet, esitab põhjendatud poolt- ja vastuväiteid, seob allteemasid ja teeb sobiva kokkuvõtte;
- 11) kirjutab loovtekste isikupärasel stiilis;
- 12) valdab rikkalikku sõnavara ja mõistab kujundlikku keelt, väljendub selgelt, ladusalt ja varieeruvalt;
- 13) valdab grammatika tarindeid;
- 14) hääldab sõnu ja lauseid selgelt ja loomulikult;
- 15) arvestab keeleliste vahendite valikul suhtluse eesmärki, partnerit ja olukorda;
- 16) ühendab lausungid selgelt ja loogiliselt sidusaks tekstiks, liigendab teksti lõikudeks;
- 17) järgib õigekirjareegleid.

Õppesisu: gümnaasiumis käsitletakse 5 põhiteemat, mis on jaotatud 9 kursuseks:

1. Eesti ja maailm
2. Kultuur ja looming
3. Keskkond
4. Haridus ja töö
5. Inimene ja ühiskond

Kursuste ja õpitulemuste jaotus klassiti: 10.-12. klass.

	Õppesisu	Õpitulemus
10. klass	<p>1. kursus</p> <p>Eesti ja maailm</p> <p>Eesti riik ja rahvas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omariiklus ja kodanikuks olemine, riigikaitse; 2) geograafiline asend ja kliima; 3) rahvastik: põhirahvus, muukeelne elanikkond, uusimmigrandid; 4) mitmekultuuriline ühiskond. 	<p>Õpitulemused:</p> <p>Loeb ja mõistab ning analüüsib erinevaid tekste, jälgib ja saab aru erinevatel teemadel peetud ettekannetest, osaleb aruteludes, oskab kirjutada argumenteeritud arvamustekste keerukamatel teemadel, järgib õigekirjareegleid, mõistab oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandi erinevust.</p>
	<p>2. kursus</p> <p>Eesti ja maailm Kultuur ja looming</p> <p>Kultuur kui looming:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) looming: kirjandus, kujutav kunst, helilooming, arhitektuur, tarbekunst, käsitöö jne; 2) rahva ajalooline kultuurimälu; 3) loova mõtte arendamine kogemuse kaudu. <p>Kultuuritraditsioonid ja tavad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4) rahvapärимused, muistendid, muinasjutud, vanasõnad, kõnekäänud kui rahvatarkuse varamu; 5) erinevate rahvaste kultuuritraditsioonid, tavad ja uskumused. 	<p>Õpitulemused:</p> <p>Oskab võrrelda Eestit teiste maadega, analüüsida, millised on Eesti tugevused ja nõrkused, saab aru oma seotusest teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, sünteesib oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandit, oskab välja tuua erisusi ning teab nüüdiskultuuri sündmusi; väärtustab kunsti ja loomingut ning kujundab seeläbi oma ilumeelt; oskab hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, mõistab, et on vaja</p>

	<p style="text-align: center;">3. kursus</p> <p>Tööelu:</p> <p>1) teadlik eneseteostus; elukutsevaliku võimalusi ja karjääri planeerimine;</p> <p>2) tööotsimine: elulookirjelduse koostamine, tööleping, töövestlus;</p> <p>3) töö kui toimetulekuallikas; raha teenimine (nt sissetulekud ja väljaminekud, hinnad); tööpuudus.</p>	<p>väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; loeb ning eristab teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kasutab uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvas ühiskonnas; oskab leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust, aga ka teiste pädevuste kujundamist.</p> <p>Õpitulemused:</p> <p>Mõistab ja saab aru, millised on tema nõrgad ja tugevad küljed, arvestab oma võimeid ja võimalusi; analüüsib oma käitumist erinevates olukordades; teab, kust hankida teavet edasiõppimise ja tööleidmise võimaluste kohta, kavandada oma karjääri; oskab ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste; koostada eri liiki tekste, nt motivatsioonikiri;</p>
--	--	--

<p>11. klass</p>	<p>4. kursus</p> <p>Eesti ja maailm</p> <p>Eesti keel ja eesti meel:</p> <p>1) rahvuslik identiteet;</p> <p>2) kultuuritraditsioonid;</p> <p>3) kodukoha lugu.</p> <p>Eesti ja teised riigid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Eesti kui Euroopa Liidu liikmesriik: ELi liikmesriigid, ELi töökorraldus; ● Eesti koht maailmas: rahvusvaheline koostöö. 	<p>Õpitulemused:</p> <p>Oskab analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega;</p> <p>Väljendub selgelt ja arusaadavalt, oskab ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna; toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust.</p>
-------------------------	---	---

<p>11. klass</p>	<p>5. kursus / 6. kursus</p> <p>Keskkond</p> <p>Elukeskkond:</p> <p>1) elutingimused erineva kliima ja rahvastusega aladel;</p> <p>2) sotsiaalsete hüvede olemasolu ning nende kättesaadavus (nt arstiabi, pensionid, riiklikud toetused ja fondid, abirahad, soodustused puudega inimestele);</p> <p>3) säästlik eluviis;</p> <p>4) sotsiaalne miljö: põhirahvusest koosnev või mitmekeelne ja -kultuuriline ühiskond; lähinaabrid.</p> <p>Tehnoloogia:</p> <p>1) teadus- ja tehnikasaavutused ning nende rakendamine igapäevaelus;</p> <p>2) teabekeskkond: infootsing ja -vahetus;</p> <p>3) keeletehnoloogilisi rakendusi igapäevaelus: elektroonsed sõnastikud, keeleõppematerjalid, arvutipõhine keeleõpe, tõlkeabiprogrammid jne;</p> <p>4) biotehnoloogia igapäevaelus: olmekeemia, kosmeetika- ja toiduainetööstus jne.</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Mõistab ja saab aru teaduse ja tehnoloogiaga seotud piirangutest ja riskidest; kasutab uusi tehnoloogiaid loovalt ja uuendusmeelselt; kasutab uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvast ühiskonnas; osaleb digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel, aga ka teiste pädevuste kujundamist.</p>
-------------------------	---	--

<p>12. klass</p>	<p>7. kursus</p> <p>Haridus ja töö</p> <p>Tööelu:</p> <p>1) vastutustundlik suhtumine oma töösse; hoolivus enese ja teiste vastu;</p> <p>2) töötaja ja tööandja õigused ning vastutus, ametiühingud, katseaeg, osalise või täisajaga töö, puhkus;</p> <p>3) suhted töökollektiivis; meeldiv ja sundimatu keskkond, motiveeritud töötaja;</p> <p>4) vajalikud eeldused oma tööga toimetulekuks;</p> <p>5) puudega inimeste töö.</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Oskab kasutada omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; koostab lühi- ja pikaajalisi plaane, osaleb aruteludes, väljendub selgelt ja ladusalt, järgib õigekirjareegleid, arvestab keeleliste vahendite valikul suhtluse eesmärki, teeb koostööd ja korraldab ühistegevusi ja võtab ise neist aktiivselt osa, näitab üles algatusvõimet ja vastutustunnet.</p>
-------------------------	--	--

	<p>8. kursus</p> <p>Inimene ja ühiskond</p> <p>Inimene kui looduse osa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) eluring: sünd, elu ja surm; 2) tasakaal inimese ja looduse vahel (nt loodushoidlik eluviis, aukartus looduse ees); 3) elulaad ehk olemise viis (nt loodushoidlik, inimsõbralik, tervislik). <p>Inimene kui indiviid:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) inimese loomus ja käitumine, vastuoludesse sattumine; 2) iga inimese kordumatu eripära; 3) väärtushinnangud, vaated elule ja ühiskonnale; 4) inimsuhted: isiklikud, emotsionaalsed, sotsiaalsed; 5) erinevad inimesed ja rahvad (nt keele- ja kultuurierinevused, käitumistavad, kõlblusnormid). <p>9. kursus</p> <p>Inimeste suhtlus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) suhtlusvahendid: loomulik keel ja kehakeel (nt sõnavalik, žestid, miimika); 2) meedia kui suhtluskanal ja -vahend. <p>Ühiskond kui eluavalduste kogum:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) majanduselu: tõusud ja mõõnad, heaoluühiskond; 2) sotsiaalsfäär, elatustase, heategevus; 3) ebaterved eluviisid, kuritegevus. 	<p>Õpitulemused:</p> <p>Teab ja järgib ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid; austab erinevate keskkondade, sh suhtluskeskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, inimõigusi, religioonide ja rahvuste omapära; teeb koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerib inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel; väljendab ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt; esitleb oma seisukohti nii kirjalikult kui suuliselt selgelt ning oskab neid ka põhjendada;</p> <p>Saab aru oma seotusest teiste inimestega, ühiskonnaga ja loodusega ning oskab seda väärtustada, mõistab rahvuste erinevusi ning aktsepteerib neid; hindab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustab inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust.</p>

12. klassi lõpuks taotletavad keeleoskuse tasemed/osaoskused

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Rahuldav õpitulemus	B2.1	B2.1	B2.1	B1.2
Hea õpitulemus	B2.2	B2.2	B2.2	B2.1
Väga hea õpitulemus	B2.2–C1	B2.2–C1	B2.2–C1	B2.2

Tagasiside, edasiside ja hindamine:

Kuulamine:

Teiste omavahelise vestluse mõistmisel hinnatakse: tekstist arusaamist; teemakohaste sõnade, fraaside jne tabamist ja seostamist; ajalise järjestuse tabamist (nt lugedes); oskust tabada esineja meeleolu, hoiakuid ja seisukohti ning suhtumist ja sotsiokultuurilisi vihjeid.

Elava esituse mõistmise puhul hinnatakse: oskust teha kokkuvõtteid ning järeldusi kuulnud loengute, mõttevahetuste ja väitluste põhjal.

Teadaanete ja juhiste mõistmisel hinnatakse: suuniste ja üksikasjalike juhiste mõistmist ning teadaannete tuuma tabamist.

Videopildita ülekannete ja salvestiste mõistmisel hinnatakse: konkreetse info leidmist; põhisisu ja olulise info mõistmist; tähtsa info tabamist; esineja meeleolu, hoiakute ja seisukohtade äratundmist.

Telesaadete, filmide ja videote vaatamisel hinnatakse: põhisisu sh üksikasjade, nüansside ja vihjelise tähenduse tabamist; slängi ja idiomaatilise keelekasutuse mõistmist.

Suulise suhtluse puhul hinnatakse arutluskäigu jälgimist ning vestluskaaslase mõistmist.

Telekommunikatsioonivahendite kasutamisel hinnatakse oskust kasutada neid enamiku isiklike või õppe- ja tööeesmärkide saavutamiseks.

Lugemine:

Üldise kirjaliku teksti mõistmise puhul hinnatakse oskust mõista üksikasjalikult eri laadi kirjalikke tekste.

Kirjavahetuse lugemisel hinnatakse oskust mõista igasuguseid kirju, sh otseselt või kaudselt väljendatud hoiakuid, emotsioone ja arvamusi e-kirjades, aruteluforumites, blogides ning slängisõnu, idioome ja nalju erakirjades.

Lugemisel tekstist ülevaate saamiseks hinnatakse olulise info äratundmist, oskust kiiresti pikki keerukaid tekste läbi vaadata, et leida asjakohased detailid.

Lugemisel info hankimiseks ja arutlemiseks hinnatakse oskust tutvuda hoolikalt sellise kirjaliku tekstiga, mis on mingi konkreetse info hankimiseks vajalik.

Juhiste lugemisel hinnatakse oskust lugeda juhiseid hankimise eesmärgil.

Ajaviitelugemisel hinnatakse: oskust käsitleda nii kirjalikku kui ka ilukirjandust ja muid tekste;

Vihjete tabamise ja järeldamise puhul hinnatakse oskust teksti arutluskäigu paremaks mõistmiseks märgata sidusvahendeid (arvulised, ajalist järgnevust ja loogilisi seoseid väljendavad) ja olulisemate lõikude rolli kogu teksti ülesehituses ning osalust keskenduda põhipunktidele ja kasutada mõistmise kontrollimiseks konteksti vihjeid.

Kirjutamine:

Üldise kirjaliku teksti loomisel hinnatakse oskust kirjutada selgeid, hea ülesehitusega tekste ning oskust kasutada eri žanrite struktuuri ja tavasid.

Loovkirjutamisel hinnatakse oskust kirjutada erinevaid loovtekste, alates lihtsast igapäevasest infost, liikudes edasi mitmesuguste huvivaldkonna teemadeni ning lõpetades paeluvate jutustuste ja kogemuste kirjeldustega (nt päeviku sissekanded, elulood, luuletused, hea ülesehitusega ja väljaarendatud kirjeldustega loomingulised tekstid). Hinnatakse ka teksti keerukust (tekst on žanrinõudeid järgiv, ladus, selge, hea ülesehitusega). Loovkirjutamisel hinnatakse ja teksti sõnastust ja õigekirja.

Ülevaadete ja arutletavate tekstide kirjutamisel hinnatakse teksti sisu tuttavatest huvivaldkonna teemadest ja tavapärasest faktiteabest kuni keeruliste akadeemiliste ja erialateemadeni; teksti tüüpi, lühikestest ülevaadetest ja plakatitest kuni keerukate argumenteerivate tekstideni või tekstideni, mis annavad kriitilise hinnangu ettepanekutele või kirjandusteostele; teksti sidusust, lihtsate sidusvahendite kasutamisest ladusate, mõjusalt ja loogiliselt liigendatud tekstideni.

Üldise kirjaliku suhtluse hindamisel hinnatakse oskust selgelt ja täpselt väljenduda, suheldes lugejaga paindlikult ja tulemuslikult.

Kirjavahetusel hinnatakse sõnumi tüüpi (lihtsatest isiklikest sõnumitest üksikasjalikuma isikliku ja ametialase kirjavahetuseni) ning keelekasutust.

Rääkimine:

Pika monoloogi puhul hinnatakse oskust üksikasjalikult kirjeldada ja jutustada, sidudes allteemasid, laiendades olulisi punkte ning võttes kõik sobivalt kokku ladusas kirjelduses.

Põhjendamisel ja selgitamisel (nt väitluses) hinnatakse: oskust seisukohta korrakindlalt ja struktureeritult põhjendada, arvestades vestluspartneri vaatenurka, tuues välja olulised aspektid koos väiteid kinnitavate näidetega ning lõpetades sobiva kokkuvõttega.

Avalikke teadaannete puhul hinnatakse oskust edastada tähtsat teavet üldistel teemadel selgelt, ladusalt ja loomulikult, nii et mõistmiseks ei ole vaja teistel pingutada, alates väga lühikestest ettevalmistatud teadaannetest kuni spontaansete ja pea laitmatult ladusate sõnumiteni.

Avaliku esinemise puhul hinnatakse oskust tulla hästi toime, kui tema esinemist katkestatakse, reageerides spontaanselt, ilma erilise pingutuseta; oskust pidada suulist ettekannet publiku ees seminaril või tunnis, alates väga lühikesest ettevalmistatud ülesastumisest, liikudes edasi otsesõnalise esinemiseni tuttavalt, oma pädevusvaldkonda kuuluval teemal ning lõpetades hea ülesehitusega ettekannetega keerulisel, publikule võõral teemal; oskust vastata küsimustele ladusalt ja spontaanselt.

Üldise suhtluse puhul hinnatakse ladusalt ja loomulikku, peaaegu pingutuseta väljendamist ning rikkaliku sõnavara sh ümbersõnastamise kasutamist.

Vestluse puhul hinnatakse teiste vestlejatega võrdväärset toimetulekut otseses, selges ühiskeskes sh emotsionaalse, vihjelise ja naljatleva keelepruugi kasutamist.

Vaba mõttevahetuse puhul hinnatakse oskust jälgida teiste liikmete arutelu ning tabada põhisisu, arutleda abstraktsetel, keerulistel ning isegi võõrastel ja tundlikel teemadel.

Ametlikel aruteludel osalemisel hinnatakse: abstraktsetel, keerulistel ja võõrastel teemadel praktiliste probleemide käsitlemist, arutluskäigu jälgimisel kordamise ja selgitamise vajaduse esitamise oskust; arutelu mõistmist ning selles osalemist, argumentide kritiseerimist ning oma arvamuse veenvat esitamist.

Intervjuu puhul hinnatakse oskust liikuda edasi ettevalmistatud küsimustest spontaansele kõrvalekaldumisele ja huvitavatel vastustel pikemalt peatumisele ning lõpetades dialoogi ülesehitamise ja enesekindla suhtlemisega.

Kasutatavad õppematerjalid:

1. Saated err.ee, <https://etv.err.ee/ringvaade>, <https://reporter.kanal2.ee/>, <https://kuku.pleier.ee/>, <https://vikerraadio.err.ee/>
2. Noortele mõeldud telesaated <https://jupiter.err.ee/> (nt Impulss, Rakett69, Ooson jne)
3. Podcastid <https://podcast.ee/>
4. Ühe minuti loengud <https://novaator.err.ee/k/uhe-minuti-loeng>
5. Tagasi kooli e-tunnid <https://etunnid.tagasikooli.ee/>
6. Audioraamatud www.rahvaraamat.ee
7. Filmid “Apteeker Melchior” (kõik osad), “Soo”, “Tõde ja Õigus”, “Mandariinid”, “Nullpunkt”, “Nimed marmortahvil”, “Klass”, “Vehkleja”, “1944”, “November”, “Sügisball”, “Vigased pruudid”, “Kalev”.
8. Ajakirjandus: Eesti Loodus, Edasi, Horisont, Eesti Mets, ERR (nt Arvamusartiklid <https://www.err.ee/k/arvamus>)
9. Ilukirjandus: A.-H.Tammsaare “Tõde ja õigus”, I.Hargla sari “Apteeker Melchior”, M.Karu “Nullpunkt”, K.Raudsepp “Mina, sina, nemad”, S.Rannamaa “Kadri”, L.Roomets “Üks väike valge tuvi”, L.Roomets “Üks väike valge sulg”, L.Roomets, H.Künnapas “Uus tüdruk”, T. Sepp „Allikahaldjas”, J.Kross “Keisri hull” jt
10. ERR noortesaade Nova. Kristel Aaslaid juhendab: mis vahe on faktil ja arvamusel? <https://menu.err.ee/1070957/kristel-aaslaid-juhendab-mis-vahe-on-faktil-ja-arvamusel>
11. Tehisintellekt <https://chat.openai.com/>
12. Reporter <https://reporter.kanal2.ee/>
13. Ringvaade <https://etv.err.ee/ringvaade>
14. Ööülikool. Fred Jüssi
15. <https://vikerraadio.err.ee/1608697708/oolikool-fred-jussi-loodus-tehiskeskkonnas>
16. Rahvusraamatukogu haridusprogrammid: Seljata tehisintellekt <https://www.rara.ee/programmid/seljata-tehisintellekt/>
17. Külalistund CV keskuse poolt <https://www.cvkeskus.ee/>
18. Ülikoolide koduleheküljed: <https://ut.ee/et/avaleht>, <https://www.tlu.ee/>, <https://taltech.ee/> jne.
19. Rahvusraamatukogu haridusprogrammid: Libastudes libauudistele <https://www.rara.ee/programmid/veebitund-libastudes-libauudistele-7-12-klass/>
20. Rahvusraamatukogu veebitund: Artiklite ja fotode varalaegas
21. <https://www.rara.ee/programmid/veebitund-artiklite-ja-fotode-varalaegas-7-12-klass/>
22. Eesti Panga Muuseum <https://www.eestipank.ee/muuseum>
23. Eesti Spordimuuseum <https://www.spordimuuseum.ee/>

Osaoskused	Ainekava õpitulemused	Õpitulemused
KUULAMINE	<p>1) mõistab eri pikkuse ja keerukusega ning eri žanridesse ja liikidesse kuuluvaid suulisi tekste;</p> <p>2) jälgib ja mõistab eri teemadel ettekandeid, mõttevahetust ja väitlust, suudab vajaliku teabe konspekteerida;</p> <p>3) mõistab huumorit, ironiat, allteksti ja idiomatilist kõnepruuki sisaldavat teksti;</p> <p>4) saab aru keerukamatest tegevusjuhistest, toodete ja teenuste tutvustustest ning muudest juhenditest ja juhistest;</p> <p>5) valdab rikkalikku sõnavara ja mõistab kujundlikku keelt.</p>	<p>Suulise teksti mõistmine hõlmab nii elavat, silmast silma suhtlust kui ka selle distantsilt toimuvaid või salvestatud vorme.</p> <p>Üldine suuline mõistmine</p> <p>Pikemast jutust abstraktsel ja keerukal teemal arusaamine.</p> <p>Pika arutluse jälgimine isegi siis, kui selle ülesehitus ei ole selge ja mõtteseosed on vaid aimatavad ja neid ei panda sõnadesse.</p> <p>Idiomatiliste ja argiväljendite tundmine.</p> <p>Teiste omavahelise vestluse mõistmine</p> <p>Teiste omavahelise keeruka mõttevahetuse jälgimine rühmaarutelus ja väitluses.</p> <p>Iga osaleja suhtumise tabamine elavas arutelus, kus kõnevoorud kattuvad, esineb kõrvalekaldumisi ja argikeelseid idiomatilisi väljendeid, kui esitus on loomuliku kiirusega ja keelevariant tuttav (intervjuud, tele- ja raadiosaated, vaidlused, debatid jms).</p> <p>Elava esituse mõistmine</p> <p>Loengute, mõttevahetuste ja väitluste jälgimine.</p> <p>Teadaanete ja juhiste mõistmine</p> <p>Vajaliku info kätte saamine isegi kehva kvaliteedi ja moonutatud heli ja/või visuaaliga vanadest salvestistest või avalikest teadaannetest, nt rongijaamas, staadionil.</p> <p>Keeruka tehnilise info mõistmine (nt tegevusjuhised või tuttavate toodete ja teenuste tutvustused).</p> <p>Videopildita ülekannete ja salvestiste mõistmine</p> <p>Eri laadi salvestiste ja ülekannete mõistmine (sh sõnumid, ilmated, jutustatud lood, ilukirjanduslikud tekstid (audioraamatud), uudised, intervjuud ning dokumentaalsaadet), tabades peenemaid nüansse (nt varjatud hoiakud ja osalejate omavahelised suhted).</p>

		<p>Audiovisuaalne mõistmine (Telesaadete, filmide ja videote vaatamine)</p> <p>Filmi sisust arusaamine, põhisisu tabamine (sh üksikasjade, nüansside, vihjelise tähenduse, slängi ja idiomaaatilise kõnepruugi tabamine).</p> <p>Keerukatest teleülekannetest üksikasjalik mõistmine (nt päevakajalised saated, intervjuud, arutelud ja jutusaated).</p> <p>Suuline suhtlus</p> <p>Vestluskaaslase mõistmine</p> <p>Vestluskaaslase üksikasjalik mõistmine, kui vesteldakse abstraktsel ja keerukal teemal, isegi kui vesteldakse abstraktsel ja keerukal teemal.</p> <p>Vaba mõttevahetus (sõprade ringis)</p> <p>Keeruka arutelu raskusteta mõistmine, isegi kui tegu on abstraktse ja keeruka võõra kõneainega.</p> <p>Telekommunikatsioonivahendite kasutamine</p> <p>Telekommunikatsioonivahendite kasutamine enamiku isiklike või õppe- ja tööeesmärkide saavutamiseks.</p>
<p>LUGEMINE</p>	<p>1) mõistab eri pikkuse ja keerukusega ning eri žanridesse ja liikidesse kuuluvaid kirjalikke tekste;</p> <p>2) mõistab huumorit, ironiat, allteksti ja idiomaaatilist kõnepruuki sisaldavat teksti;</p> <p>3) saab aru keerukamate tegevusjuhustest, toodete ja teenuste tutvustustest ning muudest juhenditest ja juhustest;</p> <p>4) leiab, sünteesib, teeb kokkuvõtte ja edastab eri</p>	<p>Lugemiseks sobilikud allikad/materjalid: kirjad, e-kirjad, blogid, postitused, aruteluforumid, artiklid (sh ainealased artiklid), ettekanded, veebilehed, kasutusjuhendid, ilukirjandus, ajakirjandus.</p> <p>Üldine kirjaliku teksti mõistmine</p> <p>Pikkade keerukate tekstide mõistmine üksikasjalikult. Eri laadi tekstide mõistmine (sh ilukirjandustekstid, ajalehe- või ajakirjaartiklid ja ainealased akadeemilised tekstid, kui on võimalik lugeda mitu korda ja kasutada teatmeallikaid).</p> <p>Kirjavahetuse lugemine</p> <p>Igasuguste kirjade mõistmine, kui on võimalik aeg-ajalt sõnaraamatut kasutada. Otseselt või kaudselt väljendatud hoiakute,</p>

	<p>allikatest pärit teavet ning seisukohti;</p> <p>5) ühendab lausungid selgelt ja loogiliselt sidusaks tekstiks, liigendab teksti lõikudeks.</p>	<p>emotsioonide ja arvamuste mõistmine e- kirjades, arutelu foorumites, blogides jne, kui on võimalik lugeda mitu korda ning kasutada teatmeallikaid. Slängisõnade, idioomide ja naljade tajumine erakirjades.</p> <p>Lugemine tekstist ülevaate saamiseks</p> <p>Kiire ja paralleelne läbivaatamine mitu oma valdkonda käsitlevat allikat (artiklid, ettekanded, veebilehed, raamatud jne) ja otsustamine, kas mingi tekstiosa on käsil oleva ülesande lahendamiseks asjakohane või kasulik.</p> <p>Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks</p> <p>Info, mõtete ja arvamuste kogumine spetsiifilistest allikatest. Ainealaste artiklite mõistmine, kui on vajadusel võimalik sõnaraamatust kontrollida, kas ta on terminit õigesti mõistnud.</p> <p>Eri laadi pikkade keerukate tekstide üksikasjalik mõistmine, mis tulevad ette avalikus, töö- ja hariduselus, tabades pisimaid detaile, k.a hoiakuid ning arvamuste sõnastamata nüansse.</p> <p>Juhiste lugemine</p> <p>Pikkade keerukate kasutusjuhendite ja tegevusjuhiste üksikasjalik mõistmine uue seadmega töötamiseks, olenemata sellest, kas need on tema igapäevaeluga seotud või mitte, kui on võimalik raskeid osi üle lugeda.</p> <p>Ajaviitelugemine</p> <p>Eri laadi kirjanduslike tekstide lugemine ja hindamine, kui saab lugeda mõnd kohta mitu korda ja kasutada soovi korral teatmeallikaid. Tänapäeva kirjanduse ja muudes ühiskeeles või tuttavas keelevariandis tekstide raskusteta lugemine, tajudes varjatud tähendust ja mõtteid (nt igapäeva teemadest sh hobid, sport, ajaviitetegevus, loomad ja konkreetsetest olukordadest kõikvõimalike abstraktsete ja kirjanduslike teemadeni);</p>
--	---	--

		<p>Vihjete tabamine ja järeldamine</p> <p>Järelduste osav tegemine kontekstis, grammatikas ja sõnavalikus peituvate vihjete toel hoiakute, meeleolu ja kavatsuste kohta ning ennustamine, mis edasi saab.</p>
--	--	--

<p>KIRJUTAMINE</p>	<p>1)Õpilane kirjeldab selgelt ja üksikasjalikult, kuidas mingit toimingut läbi viia, ning edastab ladusalt juhiseid;</p> <p>2)kirjutab argumenteeritud arvamustekste keerukamatel teemadel, kasutab mitmest allikast pärit teavet, arendab mõtet, esitab põhjendatud poolt- ja vastuväiteid, seob allteemasid ja teeb sobiva kokkuvõtte;</p> <p>3)kirjutab loovtekste isikupärasel stiilis;</p> <p>4) valdab rikkalikku sõnavara ja mõistab kujundlikku keelt, väljendub selgelt, ladusalt ja varieeruvalt;</p> <p>5) valdab grammatika tarindeid;</p> <p>6) ühendab lausungid selgelt ja loogiliselt sidusaks tekstiks, liigendab teksti lõikudeks;</p> <p>7) järgib õigekirjareegleid.</p>	<p>Kirjutamiseks sobilikud tekstide tüübid: teated, sõnumid, ankeedid, kiri, e-kiri, väide, essee, arvustus, ametlikud/poolametlikud kirjad (nt seletuskirjad, avaldused, soovituskirjad, kaebused, toetus- ja kaastundeavaldused, motivatsioonikirjad).</p> <p>KIRJALIK TEKSTILOOME</p> <p>Üldine kirjalik tekstiloome</p> <p>Selgete, hea ülesehitusega tekstide kirjutamine keerukamatel teemadel (nt esseed, arvamused jm), seejuures olulise rõhutamine, oma seisukohtade laiendamine ning selgituste, põhjenduste ja asjakohaste näidetega toetamine.</p> <p>Erinevate žanrite struktuuri ja tavade kasutamine (adressaadi, teksti tüübi ja teemast lähtuvalt sobiva tooni, stiili ja registri valimine).</p> <p>Loovkirjutamine</p> <p>Selgete, üksikasjalike, hea ülesehitusega ja viimistletud kirjelduste või loovtekstide isikupärasel ja loomulikus stiilis kirjutamine. Idioome ja huumori kasutamine kirjalikes töedes.</p> <p>Kultuurisündmuste (nt näidend, film, kontsert) või kirjandusteoste üksikasjalike arvustuste kirjutamine.</p> <p>Ülevaated ja arutlevad tekstid</p> <p>Selgete hea ülesehitusega tekstide kirjutamine etteantud teemadel, tähtsaima info esiletõstmine.</p>
---------------------------	---	--

		<p>Seisukohtade laiendamine ja toetamine. Alapunktide, põhjenduste ning asjakohasete näidete esitamine.</p> <p>KIRJALIK SUHTLUS</p> <p>Üldine kirjalik suhtlus</p> <p>Selge ja täpne väljendamine, paindlik ja tulemuslik suhtlemine kirjavahetuses (e-kirjad, seletuskirjad, kaebused, kaastundeavaldused jne).</p> <p>Kirjavahetus</p> <p>Selge ja täpne ennast väljendamine isiklikus kirjavahetuses (paindlik ja mõjus keelekasutus). Ametlike kirjade väljendusrikas ja korrektne koostamine (nt selgituskirjad, avaldused, soovituskirjad, kaebused, toetus- ja kaastundeavaldused).</p> <p>Teated, sõnumid, ankeedid</p> <p>Isiklike ja ametialaste teadete vastuvõtmine ja jätmine (st vajadusel selgituste küsimine või üksikasjade täpsustamine).</p> <p>Tehisintellekti kasutamine</p> <p>Tehisintellekti kasutamine kirjalike tekstide loomisel. Tehisintellekti poolt loodud tekstide rakendamine ja kohandamine vastavalt konkreetsele vajadusele.</p>
--	--	---

<p>RÄÄKIMINE</p>	<p>1) väljendub selgelt ja täpselt, ladusalt ja loomulikult, paindlikult ja mõjusalt enamikus suhtlusolukordades;</p> <p>2) osaleb arutelus, väitleb abstraktse teema üle, põhjendab oma seisukohti ja teeb kaaslastega koostööd;</p>	<p>Üldine suuline tekstiloome</p> <p>Keerukal teemal selgete, üksikasjalike kirjelduste ja ettekannete esitamine, sidudes allteemasid, arendades seisukohti ja lõpetades sobiva kokkuvõttega.</p> <p>Pikk monoloog</p> <p>Keeruka teema selge ja üksikasjalik kirjeldamine. Kogetu kirjeldamine alates lihtsaima igapäevateabe (enda, oma tegevusala või elukoha) kirjeldamisest, liikudes edasi</p>
-------------------------	---	--

	<p>3) valdab rikkalikku sõnavara ja mõistab kujundlikku keelt, väljendub selgelt, ladusalt ja varieeruvalt;</p> <p>4) hääldab sõnu ja lauseid selgelt ja loomulikult;</p> <p>5) arvestab keeleliste vahendite valikul suhtluse eesmärki, partnerit ja olukorda;</p> <p>6) ühendab lausungid selgelt ja loogiliselt sidusaks tekstiks, liigendab teksti lõikudeks;</p> <p>7) järgib õigekirjareegleid.</p>	<p>tüüpiliste funktsioonide (nt plaanid ja kokkulepped, harjumused ja tavapärased toimingud, möödunu ja kogetu) ja kõneleja huvivaldkonnaga seotud teemade kirjeldamisele ning lõpetades keerukate teemade üksikasjalike kirjeldustega; väga sarnaste mõtete, mõistete ja nähtuste peente erinevuste selgitamine.</p> <p>Põhjendamine ja selgitamine (nt väitluses)</p> <p>Keerukal teemal oma seisukoha kaitsmine, sõnastades mõtteid täpselt ja rõhutades vajalikku tõhusalt (nt alates millegi meeldimisest või mittemeeldimisest, liikudes edasi arvamusteni igapäevateemadel ning lõpetades päevakajaliste ja keerukate küsimustega; alates lihtsatest, otsestest võrdlustest, liikudes edasi seisukohtade korrakindla põhjendamise ning oma arutluskäigu laiendamise ja toetamiseni ning lõpetades vestluspartneri vaatenurga arvestamise ja vajaliku tõhusalt rõhutamisega; alates mõtte esitamisest lihtsate sõnadega kuni oluliste aspektide sobiva rõhutamise ning seisukohtade täpse sõnastamise ja loogilise väljendamiseni).</p> <p>Avalikud teadaanded</p> <p>Teadete ladus ja peaaegu pingutuseta esitamine, väljendades peenemaid tähendusvarjundeid täpselt, kasutades selleks rõhku ja intonatsiooni.</p> <p>Avalik esinemine</p> <p>Selge ja hea ülesehitusega ettekande pidamine keerukal teemal, laiendades ja põhjendades seisukohti ning esitades asjakohaseid näiteid. Pikemat ettekande liigendamine nii, et see aitab publikul mõtteid jälgida ja mõista üldist arutluskäiku. Keerukate teemade käsitlemisel oletuste tegemine ja hüpoteeside esitamine, võrreldes ja hinnates eri ettepanekuid ja väiteid.</p> <p>Üldine suhtlus</p> <p>Ladus ja loomulik, peaaegu pingutuseta väljendamine. Rikkaliku sõnavara sh ümbersõnastamise kasutamine.</p>
--	---	--

		<p>Vestlus</p> <p>Vestluses paindliku ja mõjusa keele sh emotsionaalse, vihjelise ja naljatleva keelepruugi kasutamine.</p> <p>Vaba mõttevahetus nii tuttavale kui abstraktsel ja keerukale teemal (sõprade/klassikaaslaste/täiskasvanute ringis), arutelud, eesmärgipärane koostöö (rollimängud, dialoogid konkreetsetes suhtluskordades k.a töointervjuu, väitlus jmt);</p> <p>Alates isiklikest uudistest, liikudes edasi tuttavatele, endale huvipakkuvatele kõneainetele ning lõpetades enamiku üldiste teemadega (kaupade ja teenuste ostmine, infovahetus, küsitleja ja vastaja roll ja telekommunikatsioonivahendite kasutamine, pakkumiste või kutsete esitamine, vestluse põhisisu jälgimine ning elavas arutelus osalemine ja argikeelsete vihjete mõistmine.</p> <p>Vaba mõttevahetus (sõprade ringis)</p> <p>Keeruka rühmaarutelu jälgimine ja selles osalemine, isegi kui tegu on abstraktse ja keeruka võõra kõneainega sh argikeelsete vihjete mõistmine.</p> <p>Ametlikud arutelud (koosolekud)</p> <p>Raskusteta väitlemine, isegi kui tegu on abstraktse, keeruka ja võõra teemaga. Oma seisukoha veenev põhjendamine, vastates küsimustele, märkustele ja keerukatele vastuväidetele ladusalt, sundimatult ja olukohaselt. Akadeemilises või erialases pädevusvaldkonnas teiste osalejate seisukohtade ümbersõnastamine, neile hinnangu andmine ja nende vaidlustamine. Kriitiliste märkuste diplomaatiline tegemine või mittenõustumise väljendamine. Küsimuste täpsustamine ja oma küsimuste ümbersõnastamine.</p> <p>Intervjuu</p> <p>Intervjuul nii küsitleja kui ka vastaja rolli edukas täitmine, laiendades ja arendades kõnealust teemat ladusalt ja ilma kõrvalise abita ja tulles edukalt toime sekkumisega.</p>
--	--	--

AINEVALDKOND KEHALINE KASVATUS

5 ainekursust, kokku 175 ainetundi

Liikumisõpetuse eesmärk gümnaasiumis on ennastjuhtiva inimese kujunemine, kellel on liikumise suhtes positiivne hoiak, oskused iseseisvalt liikumisharrastusega tegeleda ja kes mõistab vastutust enda tervise hoidmisel. Õpilasel kujuneb liikumisharrastuseks vajalik liikumispädevus ehk motivatsioon, teadmised, oskused, kogemused ja hoiakud. Liikumisõpetus toetab gümnaasiumi õpilast oma tervist väärtustava, kehaliselt aktiivse eluviisi kujunemisel. Liikumisõpetuse tundides omandatud teadmised, oskused ja kogemused võimaldavad õpilasel regulaarset liikumist/sportimist teadlikult kasutada oma tervise tugevdamiseks.

Liikumisõpetuse ainekava lähtealused

Gümnaasiumi liikumisõpetuses süvendatakse ning täiendatakse põhikoolis omandatud teadmisi ja oskusi. Õppesisu konkretiseerimisel ning õppemeetodite valikul lähtutakse eesmärgist juhtida õpilast tema elukestva liikumisharrastuse kujunemisel ning luuakse valmidus jälgida oma kehalise vormisoleku taset ja oskusi seda arendada.

Teadmisi liikumisest/spordist, sh spordiajaloo, liikumiskultuurist, liikumisharrastuse kavandamisest, enesetundmisest -ja kontrollist, liikumisvahenditest, nutirakendustest jms, edastatakse praktilistes tundides tegevuse käigus ja õpilasi iseseisvale (sh tunnivälisele) õppele suunates.

Liikumispädevust kujundatakse taotletavate õpitulemuste kaudu viies liikumisõpetuse valdkonnas kooliastmeti. Nende saavutamise viisid on paindlikud ja võimaldavad arvestada õpilaste huvisid, kooli kultuuri, traditsioone ja õpikeskkonda. Viis ainekava läbivat valdkonda on: Liikumisoskused; Tervis ja kehalised võimed; Kehaline aktiivsus; Liikumine ja kultuur; Vaimne ja kehaline tasakaal.

Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) jälgitakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ja jätab õpilasele piisavalt aega puhkuseks ning tunni- ja kooliväliseks tegevusteks;

- 3) võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ning iseseisvaiks õppijaiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: looduskeskkond, kooliõu, e-keskkond, e-nutirakendused.
- 7) kasutatakse mitmekesist õppemetoodikat, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine, spordialade omavaheline integreerimine.
- 8) ainekavakohase õppe elluviimiseks korraldab kool õppe spordirajatistes (võimla, staadion, ujula), kus on ainekavakohasteks õppetegevusteks vajalik sisseseade. Saab kasutada linna uisuväljakut, discgolfirada ning skateparki. On olemas rõivistud ja pesemisruumid.

Õppe osaks liikumisõpetuses on:

- 1) organiseeritud ja iseseisev praktiline harjutamine;
- 2) kontrollharjutuste sooritamise ja oma kehaliste võimete kontrollimine ning tulemustele hinnangu andmine;
- 3) oma ja kaaslaste tegevuse/soorituse kommenteerimine, sõnalised aruanded, vestlused;
- 4) liikumis-, spordi- ja terviseteemaliste materjalide lugemine ning loetu analüüsimine;
- 5) spordivõistlustel ja/või liikumisvõistlustel käimine, neist osavõtt võistleja, osaleja või abilisena; spordi- ja/või liikumisvõistluste jälgimine erinevate meediakanalite vahendusel;
- 6) treeningplaanide koostamine, treeningpäeviku pidamine;
- 7) liikumisest/sportimisest teoreetiliste teadmiste omandamine praktilise harjutamise käigus.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal professionaalne õigus koostöös õpilastega teha valikuid õppesisu käsitlemises arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkondlikud pädevused kujundatud, ja lähtuvalt õpilaste eelnevatest teadmistest ja oskustest ning üldkehalisest ettevalmistusest.

Hindamine

Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasandil: üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ja spordialade õpitulemused. Hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, aktiivsust ja tunnis kaasatõttamist, tegevuse/harjutuse omandamiseks

tehtud pingutust ning püüdlikkust kirjalike ja/või praktiliste tööde ning tegevuste puhul, arvestades õpilaste iseärasusi.

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses oodatavate õpitulemustega. Õpilased peavad teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Tervisest tingitud erivajadustega õpilasi hinnates arvestatakse nende osavõttu liikumisõpetuse tundidest. Hinnatakse õpilaste teadmisi spordist, liikumisest ja kehaliste harjutuste tegemisest. Praktilisi oskusi hinnates lähtutakse õpilaste terviseseisundist: õpilased sooritavad hindeharjutusena kontrollharjutuste lihtsustatud variante või raviarsti määratud harjutusi. Juhul kui õpilaste terviseseisund ei võimalda liikumisõpetuse ainekava täita, koostatakse neile individuaalne õppekava, milles fikseeritakse liikumisõpetuse õppe-eesmärk, õppesisu, õpitulemused ning nende hindamise vormid. Hoiakutele (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, kokkulepitud reeglite järgimine) antakse hinnanguid. Gümnaasiumi kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste omandamist, teadmiste rakendamist ning õpilaste koostööoskust. Kehalistele võimetele hinnangut andes arvestatakse õpilase arengut ning tema tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Hinnatakse ka õpilase tunnivälisest kehalist aktiivsust ning oma klassi ja/või kooli esindamist spordivõistlustel, tantsuüritustel jm.

Kursus I

2 ainetundi nädalas, kokku 35 tundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
LIKUMISOSKUSED	
1) Õpilane kasutab mitmekülgeid liikumisoskuseid ja –kogemusi erinevates liikumisviisides ja teab, milline on temale meelepärane liikumisharrastus. 2) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi erinevates keskkondades, liikumisharrastuses, erinevates spordialades ja tantsuliikides;	Tegevuste mõtestamine - jooksuoskus, palli viskamise ja püüdmise oskus, ujumisoskus, palli löömine reketi, käe ja jalaga, liikumine muusika rütmis, kontrollides keha asendit liikumisel. Mitmekülgete liikumisoskuste arendamine läbi erinevate sportmängude ja tantsustiilide. Seoste loomine koolis õpitava ja vaba aja tegevuste vahel. Üks liikumisoskus annab elus palju võimalusi kehaliseks aktiivsuseks.

3) liigub edasi vahendil iseseisvalt kehaliste võimete arendamiseks või igapäevases liikumises;

4) käsitseb vahendit erinevates liikumistegevustes;

5) mängib sportmängu reeglite järgi;

6) rakendab esmaseid veeohutuslaseid oskusi;

7) analüüsib kehaasendite ja liikumiste kombinatsioonide loomisprotsessi;

8) valib harjutusi kehahoiu kontrollimiseks ja korrigeerimiseks;

9) mõistab olulisemaid kehakontrolli mõjutavaid tegureid ja oskab neid analüüsida;

10) väärtustab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;

11) annab hinnangu enda tegevusele paaris- ja rühmatöös;

12) analüüsib ja annab hinnangu enda liikumisoskustele ja -ohutusele;

13) mõistab erinevate liikumisoskuste toimet heaolule ja töövõimele.

Edasiliikumisoskused:

Kergejõustik: läbib järjest joostes 1000 m (tüdrukud) või 3000 meetrit (poisid).
 Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kestva jook. Pendelteatejooks, ringteatejooks, tõkkejooks. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavuse, jõu, kiiruse) arendamiseks. Kohtunikutegevus kergejõustikus.

Tantsuline liikumine: Eakohased tantsuvõtted ja -sammud. 4–8 taktilised liikumis- ja tantsukombinatsioonid.

Ruumitaju ülesanded. Põimumine liikudes. Pöörded ja pöörlemine.

Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis.

Ujumine: Ujumisviiside tehnikad (käed, jalad, koordineerimine, pea, keha asend) – vabaltujumine, seliliujumine, liblikujumine, rinnuliujumine. Stardihüpete tehnika.

Vahendil liikumise oskus:

Suusatamine: Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis.

Sahk-, uisusamm-, paralleelpööre.

Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul.

Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi.

Kepitõuketa uisusamm-sõiduviisi tempovariant.

Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine. Suusahooldus, ettevalmistus ja osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ning suusatamise seos teiste rahvaspordialadega (jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Vahendite käsitlemise oskused:

oskus visata, püüda, põrgatada palli ja lüüa vahendit käe, jala ja reketiga.

Korvpall: Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt.

Läbimurded paigalt ja liikumiselt.

Petted. Algteadmised kaitsemängust.

Korvpalli võistlusmäärused. Mäng

	<p>reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.</p> <p>Võrkpall: Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.</p> <p>Jalgpall: Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.</p> <p>Pesapall: Palli visketehnika, maapalli ja õhupalli püügitehnika kindaga. Sööduoskus ning tehnika. Kaitsemängu algteadmised, asetus platsil. Löögitehnika kurikaga, ründemängud algteadmised, pesadevahelised jooksmise põhimõtted.</p> <p>Sulgpall: Mängureeglid, paaris- ja üksikmäng. Servi tehnikad, reketi hoie, eeskäsi ja tagantkäsi. Kaitsemängu eesmärk ja põhimõtted. Ründemäng, mänguasend.</p> <p>Saalihoki: Väljaku asetus ja mänguala. Võistluskepi korrektne hoie ning kasutus. Ründemängu tehnika ja eesmärk. Kaitsemängu strateegiad. Korrektne visketehnika.</p> <p>Disc-golf: Mängu eesmärk ja võistlusmäärused, erinevate ketaste eesmärgid, visketehnika (eestkäevise, tagantkäevise), lähiviske (puttimine) tehnika. Viskejärjekord. Punktisüsteemi lugemine.</p> <p>Kergejõustik: Kergejõustiku eelsoojenduse läbiviimine kaasõpilastele. Kergejõustiku alade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kergejõustiku alade kasutamine kehaliste võimete arendamiseks. Kuulitõuke ja kettaheite tehnika tutvustamine. Kohtuniku tegevus kergejõustikuvõistlustel. Kehakontrollioskus asendis, liikumisel ja nende kombinatsioonides: tasakaaluasendid, toengud, veered, ripped.</p> <p>Võimlemine- Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele</p>
--	--

	<p>lihasrühmadele. Erinevate võimlemisliikidega (põhivõimlemine, iluvõimlemine, aeroobika, sportvõimlemine, sh akrobaatika) tegelemine. Kehatunnetuse ja koordineerimise arendamine harjutustega, mis sobivad kehale. Kaasõpilaste julgustamine ja abistamine harjutuste sooritamise.</p>
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<p>Õpilane mõistab vastutust enda tervise ja vormisoleku hoidmisel kehaliste võimete arendamise, liikumise ja toitumise kaudu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) leiab endale sobivaid treeningvõimalusi ja -meetodeid lähtuvalt isiklikust eesmärgist; 2) teab erinevaid treenimisvõimalusi ja -meetodeid; 3) koostab kokkulepitud perioodi treeningplaani; 4) arendab regulaarselt enda kehalist võimekust lähtudes testide tulemustest; 5) mõistab erinevate kehalise võimekuse testide eesmärki; 6) annab hinnangu enda kehaliste võimetele ja eesmärgi täitmisele; 7) annab hinnangu enda liikumise ja toitumise tasakaalule ja seab selle kohta lühiajalise eesmärgi. 	<p>Tervisliku seisundi seos kehaliste võimete ja liikumise ja toitumise tasakaal. Kehaliste võimete mõõtmised ning vastavalt sellele endale sobiva treeningmeetodi leidmine – Euroopa kehaliste võimete kaart. Tervisega seotud kehalised võimed: vereringe ja hingamiselsundkonna vastupidavus, lihasjäõud ja –vastupidavus, Painduvus, keha koostis. Oskustega seotud kehalised võimed: Tasakaal, koordineerimine, liigutuse kiirus, võimsus, reaktsioonikiirus, keha liikumissuuna muutmise kiirus.</p> <p>Teadmiste ja oskuste omandamine iseseisvaks kehaliste võimete arendamiseks – teadmine, rakendamine, analüüsimine. Kehalise vormisoleku teema on individuaalne, toetab iga õpilase arengut ja motivatsiooni olenemata tema hetke kehalisest võimekusest.</p> <p>Organismi seisundit mõjutavad toitumis – ja unerežiim ning vanusele ja liikumiskoormusele sobimatud toiduvalikud ja –kogused.</p>
KEHALINE AKTIIVSUS	
<p>Õpilane on regulaarselt kehaliselt aktiivne ja järgib tervisliku liikumise põhimõtteid.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) planeerib ja analüüsib enda liikumisaktiivsust ning täidab liikumispäevikut; 2) mõistab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse; 3) annab hinnangu enda kehalisele aktiivsusele toetudes subjektiivsetele ja/või tehnoloogilistele vahenditele; 4) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi; 5) rakendab traumade ja haiguste järgselt sobilikku liikumistegevust ja 	<p>Noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit nii, et hakkavad hingeldama ja higistama, sh koguma aktiivsust erinevate liikumistegevuste kaudu – regulaarse liikumisharjumuse kujundamine noores, suunates õpilast liikuma tunnis ja vabal ajal kasutades erinevaid aktiivsuse mõõtmisvahendeid ja fikseerimisviise, nt aktiivsete minutite lugemine päevas.</p> <p>Enesekontroll iseseisvalt treenides. Oma treenituse hindamine. Õpilane mõistab tervistava liikumise põhimõtteid ja oskab valida tegevusi enda eelistuste kohaselt. Igapäevaste liikumistegevuste planeerimine arvestades ka võimalikke takistusi, liikumistegevuste fikseerimine liikumispäevikus ja analüüs.</p> <p>Traumade vältimine. Esmaabi levinuimate traumade korral.</p>

<p>koormust; 6) ennetab liikumisega seotud riske ja annab esmast abi.</p>	
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<p>Õpilane väärtustab liikumist kultuuri osana ja ennast selle mõjutajana ja uue loojana.</p> <p>1) loob midagi liikumistegevusega seotult, analüüsib loomisprotsessi ja annab sellele hinnagu.</p> <p>2) annab hinnangu oma kogemusele vabatahtlikust tegevusest ja/või osalemisest liikumisüritusel ja seostab saadud kogemusi isikliku üldpädevuste arenguga;</p> <p>3) mõistab liikumise rolli kultuuri osana, ennast selle mõjutajana;</p> <p>4) seostab ausa mängu põhimõtteid üldnimilike väärtustega ja erinevate eluvaldkondadega;</p> <p>5) mõistab sportlaste ja tantsijate rolli kultuuri mõjutajana;</p> <p>6) järgib erinevate liikumistegevustega seotud isiklikku hügieeni- ja ohutusnõudeid;</p> <p>7) riietub liikumistegevuseks sobilikult arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;</p> <p>8) annab hinnangu enda kogemusele liikumisest looduskeskkonnas;</p> <p>9) annab hinnangu enda oskustele tulla iseseisvalt toime asukoha ja suuna määramisel liikumisel;</p> <p>10) mõtestab liikumiskultuuri tantsu kaudu;</p> <p>11) juhendab kaasõpilasi liikumistegevuses.</p>	<p>Orienteerumine: Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine.</p> <p>Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine – väikeste objektide lugemine ja meeldejätmine. Sobivaima teevariandi valik.</p> <p>Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga.</p> <p>Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine.</p> <p>Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.</p> <p>Õpilane omandab kogemused väljaspool kooli toimival liikumis-, spordi- ja tantsuüritusel osalejana või vabatahtlikuna ja liikumisest looduses. Õpilane väljendab ennast liikumise ja tantsu kaudu ja koostöös kaaslastega, teab enda võimalusi olla kultuurikandja või –mõjutaja.</p> <p>Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid (spordiseadus, spordieetika koodeks, ausa mängu põhimõte jms).</p> <p>Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes.</p> <p>Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.</p> <p>Elementaarsed teadmised spordialadest.</p>
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<p>Õpilane hoiab vaimset ja kehalist tasakaalu ja kasutab emotsioonidega toimetulemise tehnikaid.</p> <p>1) valib teadlikult vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;</p> <p>2) sooritab iseseisvalt vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;</p>	<p>Kogemused, teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu seostest. Õpilane õpib harjutusi kasutama ka väljaspool õppeainet pingeliste olukordadega toimetulemisel ja mõistab, et ta saab ise enda vaimset ja kehalist tasakaalu mõjutada.</p> <p>Tegevused võivad olla lõimitud igasse tundi ühe väikese osana või käsitletud iseseisvas tunnis, et õpilastel tekiks sügavam tunnetus lõdvestuse ja taastumise võimalustest ning keha ja vaimu seosest.</p>

<p>3) kasutab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi oma igapäevategevustes; 4) kasutab emotsioonidega toimetulemise tehnikaid.</p>	<p>Meelerahuharjutused: erinevad hingamis-, keskendumis- ja tähelepanuharjutused. Kehatunnetusharjutused: erinevad pingutamise-, venituse- ja lõdvestusharjutused, patsutamine. Lõdvestustavad mängud: mängud, mille eesmärk on, et õpilane rahuneb nii emotsionaalselt kui ka füsioloogiliselt.</p>
--	--

Kursus II

2 ainetundi nädalas, kokku 35 tundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
LIIKUMISOSKUSED	
<p>1) Õpilane kasutab mitmekülgseid liikumisoskuseid ja –kogemusi erinevates liikumisviisides ja teab, milline on temale meelepärane liikumisharrastus. 2) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi erinevates keskkondades, liikumisharrastuses, erinevates spordialades ja tantsuliikides; 3) liigub edasi vahendil iseseisvalt kehaliste võimete arendamiseks või igapäevases liikumises; 4) käsitseb vahendit erinevates liikumistegevustes; 5) mängib sportmängu reeglite järgi; 6) rakendab esmaseid veeohutusalasid oskusi; 7) analüüsib kehaasendite ja liikumiste kombinatsioonide loomisprotsessi; 8) valib harjutusi kehahoiu kontrollimiseks ja korrigeerimiseks; 9) mõistab olulisemaid kehakontrolli mõjutavaid tegureid ja oskab neid analüüsida; 10) väärtustab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid; 11) annab hinnangu enda tegevusele paaris- ja rühmatöös; 12) analüüsib ja annab hinnangu enda liikumisoskustele ja -ohutusele; 13) mõistab erinevate liikumisoskuste toimet heaolule ja töövõimele.</p>	<p>Tegevuste mõtestamine - jooksuoskus, palli viskamise ja püüdmise oskus, ujumisoskus, palli löömine reketi, käe ja jalaga, liikumine muusika rütmis, kontrollides keha asendit liikumisel. Mitmekülgsete liikumisoskuste arendamine läbi erinevate sportmängude ja tantsustiilide. Seoste loomine koolis õpitava ja vaba aja tegevuste vahel. Üks liikumisoskus annab elus palju võimalusi kehaliseks aktiivsuseks.</p> <p>Edasiliikumisoskused: Kergejõustik: läbib järjest joostes 1000 m (tüdrukud) või 3000 meetrit (poisid). Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kestavusjooks. Pendelteatejooks, ringteatejooks, tõkkejooks. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavuse, jõu, kiiruse) arendamiseks. Kohtunikutegevus kergejõustikus.</p> <p>Tantsuline liikumine: Eakohased tantsuvõtted ja -sammud. 4–8taktilised liikumis- ja tantsukombinatsioonid. Ruumitaju ülesanded. Põimumine liikudes. Pöörded ja pöörlemine. Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis.</p> <p>Ujumine: Ujumisviiside tehnikad (käed, jalad, koordineerimine, pea, keha asend) – vabaltujumine, seliliujumine, liblikujumine, rinnuliujumine. Stardihüpete tehnika.</p>

Vahendil liikumise oskus:

Suusatamine: Laskumine madalalendis. Libisamm-
tõusuviis.

Sahk-, uisusamm-,paralleelpööre.

Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste
kasutamine maastikul.

Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline
sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt
sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi.

Kepitõuketa uisusamm-sõiduviisi tempovariant.

Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja
kinnistamine. Suusahooldus, ettevalmistus ja
osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ning
suusatamise seos teiste rahvaspordialadega
(jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Vahendite käsitlemise oskused:

oskus visata, püüda, põrgatada palli ja
lüüa vahendit käe, jala ja reketiga.

Korvpall: Palli põrgatamine, söötmine,
püüdmine ja vise korvile liikumiselt.

Läbimurded paigalt ja liikumiselt.

Petted. Algteadmised kaitsemängust.

Korvpalli võistlusmäärused. Mäng
reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.

Võrkpall: Sööduharjutused paarides ja
kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt
palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja
hüppega (P) ning kaitsemäng.

Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu
sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.

Jalgpall: Jalgpallitehnika elementide täiustamine
erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega.

Jalgpalluri erinevate positsioonide ning nende
ülesannete mõistmine. Mäng.

Pesapall: Palli visketehnika, maapalli ja õhupalli
püügitehnika kindaga. Sööduoskus ning tehnika.

Kaitsemängu algteadmised, asetus platsil.

Löögitehnika kurikaga, ründemängud algteadmised,
pesadevahelised jooksmise põhimõtted.

Sulgpall: Mängureeglid, paaris- ja
üksikmäng. Servi tehnikad, reketi hoie,
eeskäsi ja tagantkäsi. Kaitsemängu
eesmärk ja põhimõtted. Ründemäng,
mänguasend.

	<p>Saalihoki: Väljaku asetus ja mänguala. Võistluskepi korrektne hoie ning kasutus. Ründemängu tehnika ja eesmärk. Kaitsemängu strateegiad. Korrektne visketehnika.</p> <p>Disc-golf: Mängu eesmärk ja võistlusmäärused, erinevate ketaste eesmärgid, visketehnika (eestkäevise, tagantkäevise), lähiviske (puttimine) tehnika. Viskejärjekord. Punktisüsteemi lugemine.</p> <p>Kergejõustik: Kergejõustiku eelsoojenduse läbiviimine kaasõpilastele. Kergejõustiku alade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kergejõustiku alade kasutamine kehaliste võimete arendamiseks. Kuulitõuke ja kettaheite tehnika tutvustamine. Kohtuniku tegevus kergejõustikuvõistlustel.</p> <p>Kehakontrollioskus asendis, liikumisel ja nende kombinatsioonides: tasakaaluasendid, toengud, veered, ripped.</p> <p>Võimlemine- Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele lihasrühmadele. Erinevate võimlemisliikidega (põhivõimlemine, iluvõimlemine, aeroobika, sportvõimlemine, sh akrobaatika) tegelemine. Kehatunnetuse ja koordineerimise arendamine harjutustega, mis sobivad kehale. Kaasõpilaste julgustamine ja abistamine harjutuste sooritamiseks.</p>
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<p>Õpilane mõistab vastutust enda tervise ja vormisoleku hoidmisel kehaliste võimete arendamise, liikumise ja toitumise kaudu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) leiab endale sobivaid treeningvõimalusi ja -meetodeid lähtuvalt isiklikust eesmärgist; 2) teab erinevaid treenimisvõimalusi ja -meetodeid; 3) koostab kokkulepitud perioodi treeningplaani; 4) arendab regulaarselt enda kehalist võimekust lähtudes testide tulemustest; 5) mõistab erinevate kehalise võimekuse testide eesmärki; 6) annab hinnangu enda kehalistele võimetele ja eesmärgi täitmisele; 	<p>Tervisliku seisundi seos kehaliste võimete ja liikumise ja toitumise tasakaal. Kehaliste võimete mõõtmised ning vastavalt sellele endale sobiva treeningmeetodi leidmine – Euroopa kehaliste võimete kaart. Tervise seotud kehalised võimed: vereringe ja hingamisfunktsiooni vastupidavus, lihasjõud ja –vastupidavus, Painduvus, keha koostis. Oskustega seotud kehalised võimed: Tasakaal, koordineerimine, liigutuse kiirus, võimsus, reaktsioonikiirus, keha liikumissuuna muutmise kiirus.</p> <p>Teadmiste ja oskuste omandamine iseseisvaks kehaliste võimete arendamiseks – teadmine, rakendamine, analüüsimine. Kehalise vormisoleku teema on individuaalne, toetab iga</p>

<p>7) annab hinnangu enda liikumise ja toitumise tasakaalule ja seab selle kohta lühiajalise eesmärgi.</p>	<p>õpilase arengut ja motivatsiooni olenemata tema hetke kehalisest võimekusest.</p> <p>Organismi seisundit mõjutavad toitumis – ja unerežiim ning vanusele ja liikumiskoormusele sobimatud toiduvalikud ja –kogused.</p>
<p>KEHALINE AKTIIVSUS</p>	
<p>Õpilane on regulaarselt kehaliselt aktiivne ja järgib tervisliku liikumise põhimõtteid.</p> <p>1) planeerib ja analüüsib enda liikumisaktiivsust ning täidab liikumispäevikut;</p> <p>2) mõistab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse;</p> <p>3) annab hinnangu enda kehalisele aktiivsusele toetudes subjektiivsetele ja/või tehnoloogilistele vahenditele;</p> <p>4) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi;</p> <p>5) rakendab traumade ja haiguste järgselt sobilikku liikumistegevust ja koormust;</p> <p>6) ennetab liikumisega seotud riske ja annab esmast abi.</p>	<p>Noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit nii, et hakkavad hingeldama ja higistama, sh koguma aktiivsust erinevate liikumistegevuste kaudu – regulaarse liikumisharjumuse kujundamine noores, suunates õpilast liikuma tunnis ja vabal ajal kasutades erinevaid aktiivsuse mõõtmisvahendeid ja fikseerimisviise, nt aktiivsete minutite lugemine päevas.</p> <p>Enesekontroll iseseisvalt treenides.</p> <p>Oma treenituse hindamine. Õpilane mõistab tervistava liikumise põhimõtteid ja oskab valida tegevusi enda eelistuste kohaselt. Igapäevaste liikumistegevuste planeerimine arvestades ka võimalikke takistusi, liikumistegevuste fikseerimine liikumispäevikus ja analüüs.</p> <p>Traumade vältimine. Esmaabi levinuimate traumade korral.</p>
<p>LIIKUMINE JA KULTUUR</p>	
<p>Õpilane väärtustab liikumist kultuuri osana ja ennast selle mõjutajana ja uue loojana.</p> <p>1) loob midagi liikumistegevusega seotult, analüüsib loomisprotsessi ja annab sellele hinnagu.</p> <p>2) annab hinnangu oma kogemusele vabatahtlikust tegevusest ja/või osalemisest liikumisüritusel ja seostab saadud kogemusi isikliku üldpädevuste arenguga;</p> <p>3) mõistab liikumise rolli kultuuri osana, ennast selle mõjutajana;</p> <p>4) seostab ausa mängu põhimõtteid üldnimilike väärtustega ja erinevate eluvaldkondadega;</p> <p>5) mõistab sportlaste ja tantsijate rolli kultuuri mõjutajana;</p> <p>6) järgib erinevate liikumistegevustega</p>	<p>Orienteerumine: Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine.</p> <p>Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine – väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima teevariandi valik.</p> <p>Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga.</p> <p>Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine.</p> <p>Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.</p> <p>Õpilane omandab kogemused väljaspool kooli toimival liikumis-, spordi- ja tantsuüritusel osalejana või vabatahtlikuna ja liikumisest looduses. Õpilane väljendab ennast liikumise ja tantsu kaudu ja koostöös kaaslastega,</p>

<p>seotud isiklikku hügieeni- ja ohutusnõudeid;</p> <p>7) riietub liikumistegevuseks sobilikult arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;</p> <p>8) annab hinnangu enda kogemusele liikumisest looduskeskkonnas;</p> <p>9) annab hinnangu enda oskustele tulla iseseisvalt toime asukoha ja suuna määramisel liikumisel;</p> <p>10) mõtestab liikumiskultuuri tantsu kaudu;</p> <p>11) juhendab kaasõpilasi liikumistegevuses.</p>	<p>teab enda võimalusi olla kultuurikandja või –mõjutaja.</p> <p>Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid (spordiseadus, spordieetika koodeks, ausa mängu põhimõte jms).</p> <p>Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel. Elementaarsed teadmised spordialadest.</p>
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<p>Õpilane hoiab vaimset ja kehalist tasakaalu ja kasutab emotsioonidega toimetulemise tehnikaid.</p> <p>1) valib teadlikult vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;</p> <p>2) sooritab iseseisvalt vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;</p> <p>3) kasutab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi oma igapäevategevustes;</p> <p>4) kasutab emotsioonidega toimetulemise tehnikaid.</p>	<p>Kogemused, teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu seostest. Õpilane õpib harjutusi kasutama ka väljaspool õppeainet pingeliste olukordadega toimetulemisel ja mõistab, et ta saab ise enda vaimset ja kehalist tasakaalu mõjutada. Tegevused võivad olla lõimitud igasse tundi ühe väikese osana või käsitletud iseseisvas tunnis, et õpilastel tekiks sügavam tunnetus lõdvestuse ja taastumise võimalustest ning keha ja vaimu seosest.</p> <p>Meelerahuharjutused: erinevad hingamis-, keskendumis- ja tähelepanuharjutused.</p> <p>Kehatunnetusharjutused: erinevad pingutamise-, venitus- ja lõdvestusharjutused, patsutamine.</p> <p>Lõõgastavad mängud: mängud, mille eesmärk on, et õpilane rahuneb nii emotsionaalselt kui ka füsioloogiliselt.</p>

Kursus III

2 ainetundi nädalas, kokku 35 tundi

Õpitulemused	Õppesisu ja –tegevused
LIIKUMISOSKUSED	
<p>1) Õpilane kasutab mitmekülgeid liikumisoskuseid ja –kogemusi erinevates liikumisviisides ja teab, milline on temale meelepärane liikumisharrastus.</p> <p>2) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi erinevates keskkondades, liikumisharrastuses, erinevates spordialades ja tantsuliikides;</p>	<p>Tegevuste mõtestamine - jooksuoskus, palli viskamise ja püüdmise oskus, ujumisoskus, palli löömine reketi, käe ja jalaga, liikumine muusika rütmis, kontrollides keha asendit liikumisel.</p> <p>Mitmekülgete liikumisoskuste arendamine läbi erinevate sportmängude ja tantsustiilide.</p> <p>Seoste loomine koolis õpitava ja vaba aja tegevuste vahel. Üks liikumisoskus annab elus palju võimalusi kehaliseks aktiivsuseks.</p>

3) liigub edasi vahendil iseseisvalt kehaliste võimete arendamiseks või igapäevases liikumises;
 4) käsitseb vahendit erinevates liikumistegevustes;
 5) mängib sportmängu reeglite järgi;
 6) rakendab esmaseid veeohutuslaseid oskusi;
 7) analüüsib kehaasendite ja liikumiste kombinatsioonide loomisprotsessi;
 8) valib harjutusi kehahoiu kontrollimiseks ja korrigeerimiseks;
 9) mõistab olulisemaid kehakontrolli mõjutavaid tegureid ja oskab neid analüüsida;
 10) väärtustab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
 11) annab hinnangu enda tegevusele paaris- ja rühmatöös;
 12) analüüsib ja annab hinnangu enda liikumisostkustele ja -ohutusele;
 13) mõistab erinevate liikumisostkuste toimet heaolule ja töövõimele.

Edasiliikumisoskused:

Kergejõustik: läbib järjest joostes 1000 m (tüdrukud) või 3000 meetrit (poisid). Kergejõustikualade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kiir- ja kehtvusjooks. Pendelteatejooks, ringteatejooks, tõkkejooks. Kaugus- ja/või kõrgushüpe. Kergejõustikualade kasutamine kehaliste võimete (vastupidavuse, jõu, kiiruse) arendamiseks. Kohtunikutegevus kergejõustikus.

Tantsuline liikumine: Eakohased tantsuvõtted ja -sammud. 4–8taktilised liikumis- ja tantsukombinatsioonid.

Ruunitaju ülesanded. Põimumine liikudes. Pöörded ja pöörlemine.

Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis.

Ujumine: Ujumisviiside tehnikad (käed, jalad, koordineatsioon, pea, keha asend) – vabaltujumine, seliliujumine, liblikujumine, rinnuliujumine. Stardihüpete tehnika.

Vahendil liikumise oskus:

Suusatamine: Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis.

Sahk-, uisusamm-, paralleelpööre.

Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul.

Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi.

Kepitõuketa uisusamm-sõiduviisi tempovariant.

Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine. Suusahooldus, ettevalmistus ja osalemine võistlustel. Iseseisev harjutamine ning suusatamise seos teiste rahvaspordialadega (jooksmine, ujumine, jalgrattasõit).

Vahendite käsitlemise oskused:

oskus visata, püüda, põrgatada palli ja lüüa vahendit käe, jala ja reketiga.

Korvpall: Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt.

Läbimurded paigalt ja liikumiselt.

Petted. Algteadmised kaitsemängust.

Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.

	<p>Võrkpall: Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.</p> <p>Jalgpall: Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.</p> <p>Pesapall: Palli visketehnika, maapalli ja õhupalli püügitehnika kindaga. Sööduoskus ning tehnika. Kaitsemängu algteadmised, asetus platsil. Löögitehnika kurikaga, ründemängud algteadmised, pesadevahelised jooksmise põhimõtted.</p> <p>Sulgpall: Mängureeglid, paaris- ja üksikmäng. Servi tehnikad, reketi hoie, eeskäsi ja tagantkäsi. Kaitsemängu eesmärk ja põhimõtted. Ründemäng, mänguasend.</p> <p>Saalihoki: Väljaku asetus ja mänguala. Võistluskepi korrektne hoie ning kasutus. Ründemängu tehnika ja eesmärk. Kaitsemängu strateegiad. Korrektne visketehnika.</p> <p>Disc-golf: Mängu eesmärk ja võistlusmäärused, erinevate ketaste eesmärgid, visketehnika (eestkäevise, tagantkäevise), lähiviske (puttimine) tehnika. Viskejärjekord. Punktisüsteemi lugemine.</p> <p>Kergejõustik: Kergejõustiku eelsoojenduse läbiviimine kaasõpilastele. Kergejõustiku alade tehnika täiustamine ja kinnistamine. Kergejõustiku alade kasutamine kehaliste võimete arendamiseks. Kuulitõuke ja kettaheite tehnika tutvustamine. Kohtuniku tegevus kergejõustikuvõistlustel. Kehakontrollioskus asendis, liikumisel ja nende kombinatsioonides: tasakaaluasendid, toengud, veered, ripped.</p> <p>Võimlemine- Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused erinevatele</p>
--	--

	<p>lihasrühmadele. Erinevate võimlemisliikidega (põhivõimlemine, iluvõimlemine, aeroobika, sportvõimlemine, sh akrobaatika) tegelemine. Kehatunnetuse ja koordinatsiooni arendamine harjutustega, mis sobivad kehale. Kaasõpilaste julgustamine ja abistamine harjutuste sooritamise.</p>
TERVIS JA KEHALISED VÕIMED	
<p>Õpilane mõistab vastutust enda tervise ja vormisoleku hoidmisel kehaliste võimete arendamise, liikumise ja toitumise kaudu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) leiab endale sobivaid treeningvõimalusi ja -meetodeid lähtuvalt isiklikust eesmärgist; 2) teab erinevaid treenimisvõimalusi ja -meetodeid; 3) koostab kokkulepitud perioodi treeningplaani; 4) arendab regulaarselt enda kehalist võimekust lähtudes testide tulemustest; 5) mõistab erinevate kehalise võimekuse testide eesmärki; 6) annab hinnangu enda kehalistele võimetele ja eesmärgi täitmisele; 7) annab hinnangu enda liikumise ja toitumise tasakaalule ja seab selle kohta lühiajalise eesmärgi. 	<p>Tervisliku seisundi seos kehaliste võimete ja liikumise ja toitumise tasakaal. Kehaliste võimete mõõtmised ning vastavalt sellele endale sobiva treeningmeetodi leidmine – Euroopa kehaliste võimete kaart. Tervisega seotud kehalised võimed: vereringe ja hingamiselsundkonna vastupidavus, lihasjõud ja –vastupidavus, Painduvus, keha koostis. Oskustega seotud kehalised võimed: Tasakaal, koordinatsioon, liigutuse kiirus, võimsus, reaktsioonikiirus, keha liikumissuuna muutmise kiirus.</p> <p>Teadmiste ja oskuste omandamine iseseisvaks kehaliste võimete arendamiseks – teadmine, rakendamine, analüüsimine. Kehalise vormisoleku teema on individuaalne, toetab iga õpilase arengut ja motivatsiooni olenemata tema hetke kehalisest võimekusest.</p> <p>Organismi seisundit mõjutavad toitumis – ja unerežiim ning vanusele ja liikumiskoormusele sobimatud toiduvalikud ja –kogused.</p>
KEHALINE AKTIIVSUS	
<p>Õpilane on regulaarselt kehaliselt aktiivne ja järgib tervisliku liikumise põhimõtteid.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) planeerib ja analüüsib enda liikumisaktiivsust ning täidab liikumispäevikut; 2) mõistab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse; 3) annab hinnangu enda kehalisele aktiivsusele toetudes subjektiivsetele ja/või tehnoloogilistele vahenditele; 4) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi; 5) rakendab traumade ja haiguste järgselt sobilikku liikumistegevust ja 	<p>Noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit nii, et hakkavad hingeldama ja higistama, sh koguma aktiivsust erinevate liikumistegevuste kaudu – regulaarse liikumisharjumuse kujundamine noores, suunates õpilast liikuma tunnis ja vabal ajal kasutades erinevaid aktiivsuse mõõtmisvahendeid ja fikseerimisviise, nt aktiivsete minutite lugemine päevas.</p> <p>Enesekontroll iseseisvalt treenides. Oma treenituse hindamine. Õpilane mõistab tervistava liikumise põhimõtteid ja oskab valida tegevusi enda eelistuste kohaselt. Igapäevaste liikumistegevuste planeerimine arvestades ka võimalikke takistusi, liikumistegevuste fikseerimine liikumispäevikus ja analüüs.</p> <p>Traumade vältimine. Esmaabi levinuimate traumade korral.</p>

<p>koormust; 6) ennetab liikumisega seotud riske ja annab esmast abi.</p>	
LIIKUMINE JA KULTUUR	
<p>Õpilane väärtustab liikumist kultuuri osana ja ennast selle mõjutajana ja uue loojana.</p> <p>1) loob midagi liikumistegevusega seotult, analüüsib loomisprotsessi ja annab sellele hinnagu.</p> <p>2) annab hinnangu oma kogemusele vabatahtlikust tegevusest ja/või osalemisest liikumisüritusel ja seostab saadud kogemusi isikliku üldpädevuste arenguga;</p> <p>3) mõistab liikumise rolli kultuuri osana, ennast selle mõjutajana;</p> <p>4) seostab ausa mängu põhimõtteid üldinimlike väärtustega ja erinevate eluvaldkondadega;</p> <p>5) mõistab sportlaste ja tantsijate rolli kultuuri mõjutajana;</p> <p>6) järgib erinevate liikumistegevustega seotud isiklikku hügieeni- ja ohutusnõudeid;</p> <p>7) riietub liikumistegevuseks sobilikult arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;</p> <p>8) annab hinnangu enda kogemusele liikumisest looduskeskkonnas;</p> <p>9) annab hinnangu enda oskustele tulla iseseisvalt toime asukoha ja suuna määramisel liikumisel;</p> <p>10) mõtestab liikumiskultuuri tantsu kaudu;</p> <p>11) juhendab kaasõpilasi liikumistegevuses.</p>	<p>Orienteerumine: Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine.</p> <p>Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine – väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima teevariandi valik.</p> <p>Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga.</p> <p>Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine.</p> <p>Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.</p> <p>Õpilane omandab kogemused väljaspool kooli toimival liikumis-, spordi- ja tantsuüritusel osalejana või vabatahtlikuna ja liikumisest looduses. Õpilane väljendab ennast liikumise ja tantsu kaudu ja koostöös kaaslastega, teab enda võimalusi olla kultuurikandja või –mõjutaja.</p> <p>Teadmised õpitud spordialade ajaloost, suurvõistlustest ja parimatest sportlastest. Sporti ja sportimist reglementeerivad dokumendid (spordiseadus, spordieetika koodeks, ausa mängu põhimõte jms).</p> <p>Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes.</p> <p>Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.</p> <p>Elementaarsed teadmised spordialadest.</p>
VAIMNE JA KEHALINE TASAKAAL	
<p>Õpilane hoiab vaimset ja kehalist tasakaalu ja kasutab emotsioonidega toimetulemise tehnikaid.</p> <p>1) valib teadlikult vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;</p> <p>2) sooritab iseseisvalt vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;</p>	<p>Kogemused, teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu seostest. Õpilane õpib harjutusi kasutama ka väljaspool õppeainet pingeliste olukordadega toimetulemisel ja mõistab, et ta saab ise enda vaimset ja kehalist tasakaalu mõjutada.</p> <p>Tegevused võivad olla lõimitud igasse tundi ühe väikese osana või käsitletud iseseisvas tunnis, et õpilastel tekiks sügavam tunnetus lõdvestuse ja taastumise võimalustest ning keha ja vaimu seosest.</p>

<p>3) kasutab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi oma igapäevategevustes; 4) kasutab emotsioonidega toimetulemise tehnikaid.</p>	<p>Meelerahuharjutused: erinevad hingamis-, keskendumis- ja tähelepanuharjutused. Kehatunnetusharjutused: erinevad pingutamise-, venituse- ja lõdvestusharjutused, patsutamine. Lõõgastavad mängud: mängud, mille eesmärk on, et õpilane rahuneb nii emotsionaalselt kui ka füsioloogiliselt.</p>
--	---

AINEVALDKOND KUNSTIAINED

Valdkonnapädevus

Kunstiainete valdkonnapädevuse kujundamise esmane alus on äratada valdkonna vastu huvi ja hoida seda järjekindlalt. Kunstiainete valdkonnapädevus on universaalne ja väljendub selles, et gümnaasiumi lõpuks õpilane eakohaselt:

- 1) teadvustab oma sidet muusika, kunsti ja visuaalkultuuriga ning Eesti ja maailma kultuuripärandiga;
- 2) loob, uurib ja tõlgendab, kasutades muusika, kunsti ja visuaalkultuuri väljendusvahendeid, teadmisi ning meetodeid;
- 3) mõtestab ning reflekteerib eri kultuurinähtusi, enda ja kaasõppijate loometegevust;
- 4) mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas;
- 5) osaleb kunstide suhtluses tõlgendamist vajava sõnumi edastaja ning vastuvõtjana informeeritult ja kriitiliselt; 6) on loova eluhoiakuga ja lahendab probleeme loovalt

Ainevaldkonna	õppeainete	arvestuslik	maht
----------------------	-------------------	--------------------	-------------

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kohustuslike õppeainetena muusika ja kunst, mille kohustuslikud kursused on järgmised:

- 1) kunst – 2 kursust: „Kunst ja kunstiajalugu“ ning „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil“;
- 2) muusika – 3 kursust: „Uusaegse helikeele kujunemine“, „Klassitsism ja romantism: rahvuslikkuse kujunemine muusikas“, „Eesti muusikalugu“. Igas kursuses on hõlmatud muusikaline eneseväljendus: laulmine, pillimäng, omalooming.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kunstiainete valdkonnapädevus lähtub arusaamast, et õpilase areng on elukestev ja mõjutatud kultuurist ning kunstid (muusika, kunst, kirjandus, draama, film, tants) ja kultuur laiemalt

(visuaalkultuur, pärand- ja pärimuskultuur jms) on inimese dialoogipartnerid kogu elu jooksul. Kunstid on olulised väärtushinnangute, suhtluskultuuri, empaatia ning kriitilise mõtlemise arendamise vahendid. Kunstide kui professionaalse kõrgkultuuri loomingu kõrval on tähtsad ka uuriv ja leiutav looming ning kultuur mõtestatud inimtegevusena laiemalt.

Kunstiained rõhutavad õppes koondumist viie põhimõtte ümber:

1) kunstid vajavad tõlgendamist. Kunstide kõne ei ole sõnasõnaline, kunstiteosed pakuvad erinevaid tõlgendusvõimalusi ja tähendusi, mis põhinevad alati maailmavaatel, varasemal eluja kunstikogemusel ning on juhitud tunnetest, samuti kogemise kontekstist. Tõlgendamise puhul on alati võimalik lähtuda eri vaatepunktidest ja ootustest. Isiklik kogemus kasvatab kogemuse tähenduslikkust õpilase jaoks. Kunsti ja muusikat õppides on vaja toetada tõlgendamisoskuse teket;

2) kunstid toetavad mitmekülgset loovust. Kunsti ja muusika õppimine kujundab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud 2 tulemusteni. Kunstidega tegelemine gümnaasiumis toetab õpilooovust (uudsed tähenduslikud kogemused ja nende mõtestamine, uurimis- ja refleksioonioskused) ning argilooovust (fantaasia, maailma uudne mõtestamine enda jaoks, uudne toimimisviis igapäevaelus);

3) kunstid toetavad esteetilise tundlikkuse kasvu ning inimese heaolu. Kunsti ja muusika õppimine gümnaasiumis võimaldab õpilasel ära tunda, emotsionaalselt kogeda ja hinnata enda ümber subjektiivset ilu (kuuldavat, kombatavat, nähtavat, abstraktset) ning nautida seda samavõrra nagu teiste oskusi või meisterlikkust. Ilu ja meisterlikkuse väärtustamine toetab rahulolu ja tähenduse leidmist maailmas, suurendab maailmaga seotuse tunnet ning innustab inimest püüdlema oma eesmärkide poole. Kunstiainetel on tähtis osa muutuvates oludes isiklikku ja ühiskondlikku heaolusse panustava inimese kujundamisel;

4) kunstiaineid õppides arenevad kinesteetilised oskused ja kognitiivsed võimed, mis on lahutamatult seotud loomega – musitseerimise ja visuaalkunsti, ent ka performatiivsete kunstide loomisega.

Kunstitegevustes toetatakse sügavama kognitiivse võimekuse kujunemist. Õppimine (sh musitseerimine ja visuaalkunst, kuid ka performatiivsete kunstide loomine) on sügavam, kui see toimub terviklikult nii keha kui ka vaimu ja eri meelte koostöös;

5) kunstide õppimine toetab iseenda mõistmist ja mõtestamist ning üldpädevuste omandamist sisukalt ja terviklikult. Kunsti ja muusikaga järjepidev tegelemine toetab õppija

eneseusalduse kujunemist ja eneseväärikust. Kunstide kaudu saab tõhusalt arendada kognitiivseid oskusi, nagu loov ja kriitiline mõtlemine, refleksiooni- ja analüüsi oskused, samuti mittekognitiivseid oskusi, nagu avatus, otsustusvõime ja riskijulgus. Valdkonnasisene lõiming tugineb kunsti ja muusika kokkupuutepunktidele. Kunst ja muusika jagavad sarnaseid baasmõisteid, mille sisu on aga erialade väljendusvahenditest lähtudes ainuomane; ka kontseptsioonide sisu ei pruugi kattuda. Seetõttu on kunsti ja muusika lõimingukeskmeks ühised aspektid:

- 1) teose, autori ja loomingu määratlus;
- 2) esitus ja tõlgendus (interpreteerimine) ning kriitika;
- 3) ajalooliselt interdistsiplinaarsed kunstid (sõna-, muusika- ja tantsuteater, film);
- 4) nüüdisaegsed mitmemeelelised kunstinähtused (video ja performance, nüüdistirkus, installatiivne ja uusmeedia kunst jms).

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Kunsti ja muusika õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga tähtis aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö õpilase kogu õppeaja vältel.

Üldpädevuste arengu toetamine

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kunstivaldkonna õppeained rõhutavad kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi õppija identiteedi osana. Tegevustes väärtustatakse isikupäraseid loovaid lahendusi ning kultuurilist ja sotsiaalset mitmekesisust. Käsitletavate teemade, analüüsitud kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ning esteetiliste väärtushoiakute kujunemist.

Praktiline loominguiline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama muusikat ja kunsti eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Kunstiainete uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, loovtööd, arutlused ja esitlused, ühismusitseerimine ning valdkondlikes ja valdkondadeülestes õppeprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ning väärtustavad üksteise toetamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutakse oma seisukohti kaitsma ning teiste arvamustest lugu pidama. Muusika ja kunsti õppeained teadvustavad inimese kui keskkonna kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.

Enesemääratluspädevus. Loovülesannete täitmisel saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuri- ja sotsiaalteemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, muusikapalade ainstik ning sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti. Sihiks on integreerida noori nüüdisühiskonda ning toetada nende identiteedi väljendamist loomingus.

Õpipädevus. Kunstiaineis kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uudsetes situatsioonides. Muusikas ja kunstis saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õpilase rolli oma õpitegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus. Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest jms kõnelemine, kasutades kirjelduses nii korrektset emakeelt kui ka ainespetsiifilist terminoloogiat. Oma tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunstiteemaliste referatiivsete ja loovtööde koostamine eeldab teabetekstide mõistmist ning mitmesuguste info esitamise viiside kasutamist (tekst, joonis, skeem, tabel, graafik vm). Õppeaines tutvutakse muusika ja kunsti kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma sellele eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides” sõnumeid ühest keelest teise.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kunstiainetes rakendatavate ülesannete lahendamiseks tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahendusteede üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi. Õpitakse analüüsima muusikakategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrdlema ja liigitama erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutama

sümboleid. Muusikas ja kunstis õpitakse kasutama tehnoloogia vahendeid loovülesannete lahendamisel. Loometegevuses õpitakse kasutama uudseid lahendusi, mõistma teaduse ning tehnoloogia rolli muusika arengus.

Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist toetavad kunstiainetes üksi- ja rühmatöö, uurimis- ja probleemülesanded ning õpitava sidumine nüüdisaegse igapäevaelu nähtustega. Muusikas ja kunstis on iseloomulik uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine. Praktiline loovtegevus võimaldab katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, valides leidlikult sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust plaanima, vastutama tööde lõpuni tegemise ja tulemise eest. Tutvutakse ka muusika ja kunstiga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

Digipädevus. Kiiresti muutuv as ühiskonnas uuenevaid tehnoloogiaid saab rakendada ka kunstiainete õppimisel: hankida ja säilitada infot, hinnata selle adekvaatsust; osaleda digitaalses sisuloomes (tekstide, piltide, multimeediumide loomisel), seda ainete õpetuslike ja kasvatuslike eesmärkide saavutamisel kasutada; teha koostööd erinevates digikeskkondades; olles teadlik nendes peituvatest ohtudest.

Läbivate teemade käsitlemise võimalusi

Kunstiainetes rakendatakse kõiki läbivaid teemasid õppeainete eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel lähtuvalt õppeaine spetsiifikast.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine. Gümnaasiumis arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse erinevate ainevaldkondadega seotud ameteid, erialasid. Tähelepanu pööratakse praktilistele töötsemisoskustele ja sellekohaste õigusaktide tundmaõppimisele. Õpilastele vahendatakse karjääriinfot (sealhulgas ettevõtlus) ning neile luuakse võimalused kasutada karjääriteenuseid (karjääriõpe, -info ja -nõustamine).

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Gümnaasiumiõpilased harjutavad keskkonnaalastes küsimustes otsuste langetamist ja hinnangute andmist, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi (sealhulgas piiranguid), normdokumente ning majanduslikke kaalutlusi. Kujundatakse valmisolekut tegeleda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt

mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise.

Teabekeskond ja meediakasutus. Gümnaasiumiõpilane teeb meediatarbijana iseseisvaid valikuid ning põhjendab neid, lähtudes oma erinevatest huvidest ja vajadustest. Õpilane on kursis avalikus ruumis tegutsemise reeglitega ning taunib nende rikkumist. Ta mõistab meediamajanduse rolli ühiskonnas, tutvub globaliseerumise mõjudega meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele. Läbiva teema ja aineõppe koosmõjul suudab õpilane oma sõnumi vormistada ja seda otstarbekalt edastada.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Peamine on eesmärk kujundada õpilastes vajalikke praktilisi oskusi kohalikul ja riigi tasandil otsustamiseks ning majanduselus osalemiseks. Klassi- ja kooliväliste tegevuste ning projektide kaudu süvendatakse õpilaste teadlikkust ühiskonna poliitilisest ja majanduslikust toimimisest, et õpilased saaksid oma kogemuse kaudu tunnetada aktiivseks ja informeeritud kodanikuks olemise eeliseid.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Gümnaasiumis käsitletakse läbivat teemat eelkõige rühmatööna teostatavate uurimis- ja arendusprojektide vormis, püüdes võimaluse korral kaasata kodukandi innovaatilisemaid tehnoloogiafirmasid või teaduskeskusi. Eesmärgiks on positiivsete hoiakute kujundamine tehnoloogilise innovatsiooni ja sellega seonduvate karjäärivõimaluste suhtes. Samuti tuleb gümnaasiumiastme lõpuks tagada kõigi õpilaste valmisolek IKT kasutamiseks igapäevaelus, õpingutes ja töös.

Teabekeskond ja meediakasutus. Gümnaasiumiõpilane teeb meediatarbijana iseseisvaid valikuid ning põhjendab neid, lähtudes oma erinevatest huvidest ja vajadustest. Õpilane on kursis avalikus ruumis tegutsemise reeglitega ning taunib nende rikkumist. Ta mõistab meediamajanduse rolli ühiskonnas, tutvub globaliseerumise mõjudega meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele. Läbiva teema ja aineõppe koosmõjul suudab õpilane oma sõnumi vormistada ja seda otstarbekalt edastada.

Tervis ja ohutus. Gümnaasiumis on põhiliseks läbiva teema käsitlemise vormiks õpilaste praktiline tunniväline terviseedenduslik ja turvalisust toetav tegevus, sealhulgas nooremate juhendajatena ja projektide väljatöötajatena ning rakendajatena oma koolis või ka riiklikul tasandil.

Väärtused ja kõlblus. Gümnaasiumis on kesksel kohal kriitilise mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ja üldistuste tegemine, tuues esile seoseid erinevate valdkondadega, varasemate teadmiste ja kogemustega ning väärtussüsteemide, maailmapildi ja maailmavaate küsimustega. Soovitavate käitumisviiside kujunemist tõhustab õpilase osalus demokraatlikes diskussioonides, kooli õpilasomavalitsuse ja muude sarnaste organisatsioonide töös ning kaasatus koolielu korraldamisse.

Kultuuriline identiteet. Õpilased võtavad osa ühiseid väärtusi kujundavatest kultuurisündmustest nii esineja kui publikuna (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusika- ja kunstiüritustel, samuti osavõtt ülekoollistest, maakondlikest ja riiklikest võistlustest. Kunstiainete kaudu kujundatakse teadlikke näituse-, teatri- ja kontserdikülastajaid, mis omakorda aitab tõsta inimeste elukvaliteeti.

Õppeprotsess toetab jätkuvalt omakultuuri väärtustamist, huvi ja eelarvamustevaba ning teadlikku suhtumist teistesse kultuuridesse. Õpilase teadmisi (Eesti ja maailma, eelkõige Euroopa Liidu liikmesriikide) erinevatest kultuuridest laiendatakse ja sünteesitakse tervikuks ajaloo, ühiskonnaõpetuse, muusika, kunstiajaloo, filosoofia, religiooni ajaloo, kirjanduse, võõrkeelte jm tundides. Oluline on luua võimalusi erinevate rahvaste ja kultuuridega tutvumiseks nii kirjanduse, interneti, meedia kui ka vahetu kogemuse kaudu. Õpilasi julgustatakse arutlema selle üle, mida toob endaga kaasa elamine teises kultuuriruumis.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpe on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ning vastutada oma õppimise eest. Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava üldpädevustest, kooli väärtustest, gümnaasiumi lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning läbivate teemade ja lõimingu rakendamise põhimõtetest.

Gümnaasiumis õpet kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huve, individuaalset eripära ja isikupäraseid erivõimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;

- 2) võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas, kunsti ja muusika uusimaid käsitlusi ning valdkonnas toimunud arengut ja seostatakse neid, rakendades didaktika nüüdisaegseid käsitlusi;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevuseks; suunatakse õppijat oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;
- 4) võimaldatakse õpet nii iseseisvalt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid ning võtma vastutust oma õppimise eest;
- 5) kaasatakse õpilasi õppe kavandamisse, plaanitakse õppes aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 6) võetakse piisavalt aega terviklike õppeühikute, mitmeid osaoskusi arendavate, õppijate jaoks tähenduslike tulemusteni viivate õppeülesannete tegemiseks;
- 7) rakendatakse uurivat ja probleemilahendustele suunatud õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid tegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgselt, tutvustatakse valdkonna aktuaalsete probleemide näiteid;
- 8) rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõigust ja uurijaeetikat;
- 9) kasutatakse mitmekesist õpikeskkonda: loodus- ja linnakeskkonda, arvuti- ja multimeediaklassi, virtuaalkeskkonda jne, käiakse õppekäikudel, kontsertidel, teatrites, näitustel, muuseumides, stuudiotel, muusikakoolides, looduses, raamatukogudes jm;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik; seostatakse õppesisu nii Eesti kui ka maailma kunsti ja rahvakultuuri näidetega.

Hindamine

Hindamine kunstiainetes suunab ja julgustab õpilasi õppima ning tekitab ja hoiab huvi kunsti ja muusika vastu. Hindamise aluseks on kooli õppekavas kehtestatud hindamisjuhised. Hindamise käigus saavad õpilased mitmekülgselt tagasisidet oma töökultuuri ja töö ning individuaalse arengu kohta, millega toetatakse nende kujunemist positiivse minapildi ja

adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaiks õppijaiks. Hindamisega luuakse õpilastele võimalusi tuua õppe ajal esile oma edusamme, julgustades neid enda tugevaid külgi kasutama ja uusi oskusi arendama. Neile võimaldatakse erinevaid viise eneseanalüüsiks ja kaaslastelt tagasiside saamiseks ning selle aktseptsiooniks. Õpetaja saab hindamise varal teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks. Õpilased kaasatakse nii oma tööd hindama kui ka kaasõpilastele tagasisidet andma. Õpilasele on õppeühiku (õppetegevuste kogum, mis on suunatud samade õpitulemuste saavutamisele) alguses teada, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamiskriteeriumid. Õpilast suunatakse õppe vältel oma õppimist ja seatud eesmärkide saavutamist analüüsima ning reflekteerima. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse tagasisidet üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemise kohta antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh kunsti- ja muusikaterminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel ülesande eesmärgi ja kokkulepitud hindamiskriteeriumide põhjal. Hindamisel lähtutakse õppimisele seatud eesmärgist ja hinnatakse seda, mida on õpetatud, rakendades nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õppimist ja õpetamist. Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub seatud õppeeesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest.

Kunstiainete valdkonnapädevuse omandamisel on oluline roll õppe jooksul toimival sõnalisel hindamisel, mis toetab õpilase eneseusku ja innustab teda oma võimeid arendama. sõnalise hindamise kaudu saab õpilane temale arusaadaval viisil esitatud suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. sõnalise hindamise rakendamist toetab õppeolukorras tehtud töö õpilasepoolne dokumenteerimine nt kavandite, jooniste, õpimapi, blogina vms.

Kunstiainetes väärtustatakse harjutamist.

Lisaks õpitulemuste saavutamise toetamisele keskendutakse kujundava hindamise käigus järgmistele aspektidele:

- 1) loovuse arengu toetamine (probleemide märkamine, mõtete voolavus ja paindlikkus, originaalsus, probleemilahendamisoskused, refleksioon);
- 2) huvi ning nii õppes kui ka kunsti- ja kultuurielust aktiivse osavõtu toetamine;
- 3) isikliku sideme loomine ainega ja isikupärase väljenduslaadi otsimine;
- 4) 4) sallivuse areng ja silmaringi avardumine.

Kooli õppekavas kehtestatud hindamisjuhiste põhjal võib arvestada tunnist osavõtu aktiivsust ja tunnivälisest muusikategevusest (nt osalemine koolikooris, orkestris, ansamblis, esinemine kooliüritustel, kooli esindamine konkurssidel/võistlustel, sh muusikaolümpiaadil).

Kokkuvõtvalt hinnatakse üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul. Kokkuvõtvalt hinnates lähtutakse õppes kui tervikust ja taotletavatest õpitulemustest, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamiskriteeriumid loob õpetaja õpilasi kaasates kooli kehtestatud hindamisjuhiste järgi.

Õppekeskkond

Õppekeskkonda kujundades lähtutakse riikliku õppekava alusväärtustest ning luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Kunstiainetes valdkonnapädevuse kujunemise eeldus on õppimist, loovust ja eneseväljendust toetav sotsiaal-emotsionaalne, vaimne ja füüsiline õppekeskkond, mis peab soodustama õpilase autonoomiat, olema kaasav, piisavalt struktureeritud ning vastama õpilaste võimetele, mis on loovuse ja originaalsuse arendamisel ning avaldamisel oluline. Eriti tähtis on psühholoogilist baasvajadust arvestav keskkond.

Kunstid on muutuvad, vastuolusid tekitavad ning väärtuste ja kokkulepete piire kompavad, mistõttu on eriti tähtis tagada turvaline vaimne keskkond, mille kujundamisele aitavad kaasa hinnanguvabad arutelud ja õpetaja pädevus tulla toime väärtuskonfliktidega.

Füüsilise õppekeskkonna tagab kunstiainetes õppimiseks kool, võimaldades õpet ruumis, mis on varustatud kvaliteetsete, õpilastele kokkulepitud korras kättesaadavate töövahendite ja materjalidega vabaks kasutamiseks, et toetada valikute tegemise oskust ja loovat eneseväljendust. Õpe toimub ka autentsetes keskkondades, linnaruumis, kontserdisaalides, näituse- ja etendusasutustes, kooli ümbruses, paikkonna kultuuriasutustes ning mujal.

Kunsti õpetamiseks on vaja:

- 1) iseseisvaks ja rühmatööks vajalikku pinda eri formaadis (ka suure formaadiga) tööde tegemiseks;

- 2) 500-luksise päevavalgusspektriga valgustust tööpinnal ning käte ja töövahendite puhastamise võimalust;
- 3) reguleeritava kõrgusega molberteid või laudu koos joonistusalustega ning tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalusi;
- 4) kunstiraamatuid, ajakirju ja teatmeteoseid;
- 5) videoprojektori, foto- ja videokaamerate, arvutite, skanneri ja printeri kasutamise võimalust ning internetiühendust.

Muusika õpetamiseks on vaja:

- 1) muusikategevusteks, sh rühmatööks, ja liikumiseks sobivat teisaldatava mööbliga piisavalt ventileeritavat ruumi;
- 2) mitmesuguseid vahendeid: klaver, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel;
- 3) musitseerimiseks vajalikke pille: Orffi instrumentarium (rütmi- ja plaatpillid), plokkflöödid või väikekanded või akustilised kitarrid või ukuleled vm;
- 4) tehnovahendeid kontakt- ja digiõppe korraldamiseks: fono- ja videoteek, kohased voogedastusplatvormid; salvestatud muusika esitamise vahendid (muusikakeskus hifi, arvuti + kõlarid); jt; videoprojektor

Kunst

I kursus „Kunst ja kunstiajalugu“

II „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil“

Üldpädevuste kujunemisel on tähtis koht kooli ja kodu koostööl.

Kunstiainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Valdkondadeüleseks lõiminguks on kunstivaldkonna õppeaines palju võimalusi, sest teiste eluvaldkondadega suhestumine ja interdistsiplinaarsus on nüüdisaegsele kultuurile iseloomulik. Muusika ja kunsti aineseks on inimeseks olemine ja sotsiaalsed suhted, olles paljudes erinevates avaldumisvormides tihedalt seotud oma ajastu mõtteviisidega.

Erinevate kultuuridega tutvutakse keele ja kirjanduse, võõrkeelte, sotsiaalainete, loodusainete ja kehalise kasvatuses tundides, kujundatakse väärtushoiakuid ning teadvustatakse maailma kultuurilist mitmekesisust. Kunstiained keskenduvad teiste õppeainetega võrreldes kontsentreeritumalt kultuuridevahelise dialoogi mõtestamisele ja loovuse kasutamisele nüüdisühiskonna innovatsiooniallikana.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust; vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid muusikas ning kujutavas kunstis, teatri- ja filmikunstis. Kasutatakse kunstidega kattuvaid mõisteid (nt kompositsioon, struktuur, rütm, plaan, stiil, variatsioon, improvisatsioon, dünaamika jm).

Matemaatika. Arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid).

Loodusained. Teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi.

Sotsiaalsed. Vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega ja kultuuri rolli ja muutumist erinevatel inimajaloo etappidel. Õpitakse tundma eri ajastute eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi ning nende seotust sotsiaalsete, majanduslike, ideoloogiliste, tehnoloogiliste jm mõjutajatega. Ühine on maailma kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine ja väärtustamine, isiklike seisukohtade väljendus- ja põhjendusoskuste kujundamine.

Kehaline kasvatus. Arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni. Kasutatakse muusikaga ühiseid mõisteid (liikumine, dünaamika, rütm).

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) võimaldatakse õppida üksi ja rühmas, kasutades mitmekesisust ja tänapäevast õppemethodikat ning arvestades õpilaste erinevaid õpistiile;
- 3) kasutatakse mitmekesisust õpikeskkonda: loodus- ja linnakeskkond, arvutiklass, virtuaalkeskond jne; õppekäigud kontsertidele, teatritesse, muuseumidesse, stuudiosse, raamatukogudesse jne;
- 4) teostatakse erinevaid praktilisi loovtöid nii individuaalsete kui ka rühmatöödena;
- 5) teemakohase info leidmiseks rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka info- ja kommunikatsiooni-tehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja töövahendeid;

- 6) arendatakse õpilaste analüüsi- ja eneseväljendusoskust: retsensioonide ja uurimistööde koostamine ning esitlemine, muusikateoste ning ajastute näidete võrdlemine ja analüüsimine;
- 7) seostatakse õppesisu näidetega paikkonna, Eesti ja maailma kunsti ning muusika, samuti eesti rahvakultuuri kohta;
- 8) leitakse tunnivälise loometegevuse võimalusi (koorilaul, solistid, ansamblid, orkestrid, näituste kavandamine, töötoad jm).

Õppetegevuse korraldamiseks on oluline planeerida õpilaste aktiivset loovtegevust. Praktiliste tööde ainek on seotud nii kunstide kui ka õpilase igapäevaelu (keskkonna, aja ja ühiskonnaga) ning aktuaalsete sündmuste ja probleemidega – kasutada saab kõigis õppeainetes omandatud teadmisi ja oskusi.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal võimalus koostöös õpilastega teha valikuid õppesisu käsitlemises ja võimaluse korral arvestatakse õpilaste ettepanekutega õppetöö kavandamisel selleks, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkondlikud pädevused kujundatud.

KUNSTI AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Kunsti õppeaine roll on aidata õppijal rakendada oma võimeid kunsti ja visuaalkultuuri loojana ning sellega suhestujana, seega ka kultuurikandjana. Kunst õppeainena tugineb ülesehituselt visuaalkultuurile ning arendab visuaalset kirjaoskust, mida on tänapäeva maailmas edukaks toimetulekuks vaja igapäevale. Kunst toetab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mistahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni.

Õppeaine lähtealused on:

- 1) maailma kunsti ja visuaalkultuuri laiahaardeline käsitlemine. Visuaalselt tajutav inimese loodud ja mõtestatud keskkond (visuaalkultuur) hõlmab kujutisi, tekste, esemeid, ehitisi, ruumisuhteid jms ning nende erinevaid ja muutuvaid tähendusvälju. Visuaalkultuur hõlmab nii tahtlikke ja kavandatud artefakte kui ka juhuslikke ning plaanimata visuaalseid märke ja kooslusi. Visuaalkultuuris on teadlik toimimine seotud suhtlusega, erinevate sõnumite ja tähenduste loomise, säilitamise, muutmise ning edastamisega; nii esteetiliselt mitmekesise

- keskkonna kui ka emotsionaalse ja intellektuaalse keskkonna loomisega; majanduse toimimise ning majanduslike väärtuste loomisega. Kunstipädevuse omandamist toetab maailma kunsti ja visuaalkultuuri käsitlemine nii nüüdisaegses kui ka ajaloolises kontekstis;
- 2) kunsti vormide ja tähenduste pidev muutumine, eksperimentaalsus ja areng, mis võivad ühiskonda proovile panna. Kunstis kui visuaalkultuur kitsamas osas luuakse uut inimkogemust, väljendust ja tähendusi teadlikumalt ning sihipärasemalt, suhestudes valdkonna eripäraga, otsinguliselt ja eksperimenteerivalt. Kunsti pidev uuenemine peegeldab muutusi nii teadustes kui ka ühiskonnas, väärtustes ja hoiakutes. Kunst tohib võtta endale fantaasia, moraali ning ühiskondlike kokkulepete piire kompava ja nihutava rolli, et mõtestada ja arutleda, ent ka testida erinevaid ettekujutusi ning võimalikkusi;
 - 3) õpetaja on aktiivne kunstiga suhestuja, kes toetab õpilasi kultuuri muutuvast mitmekesisuses. Kunstiaine on seotud pidevate muutustega – uue kunstiloominguga, uute avastustega kunstiajaloo, seniste väärtuste ümberhindamisega ühiskonnas, uute väärtuste leidmise ja loomisega.
 - 4) kunsti õppeaines on võrdselt oluline nii kunstikogemus kui ka õppimiskogemus. Sageli on teosest kui lõpptulemusest tähtsam loomingu- ja otsinguline protsess, tagasiside ja refleksioon, üldpädevuste kujundamine ning motivatsiooni leidmisele ja hoidmisele suunatud tegevused. Koolikunstis on vaja väärtustada õppija isikliku tasandi loomet, avastusi, pingutust ja sõnumit, sest õppijale endale oluline tegevus loob talle just nimelt tähendusliku kunstikogemuse ka siis, kui lõpptulemus ei ole originaalne või sisukas laiemas kunsti ja visuaalkultuuri kontekstis. Juhul kui lõpptulemus visuaalkultuuri-, disaini- või kunstiteosena on õppes tähtis, peab õpetaja kvalitatiivse muutuse teket valmivas teoses teadvustama ja toetama eesmärkide ning hindamiskriteeriumide sõnastamisega. Kunsti osaoskused võimaldavad kunsti õpetamist mitmekülgsest käsitleda ja jälgivad disaini tsüklilist loogikat, mis on maailmas järjest laiemalt käibel nii kunstiteoste, toodete, protsesside kui ka uuringute kavandamisel.

Kunsti osaoskused on:

- 1) väljaselgitamine, teadmine, mõistmine (kuulamine, vaatamine, lugemine, info otsimine, kirjeldamine, sõnastamine, valimine, uurimine);
- 2) plaanimine ja ideede arendamine (ideede genereerimine, visandamine, katsetamine, organiseerimine, protsessi plaanimine, koostamine, leiutamine);

3) loomine (eesmärgipärane väljendus- ja töövahendite rakendamine, viimistlemine, toimetamine, täiendamine, esitlemine);

4) refleksioon, analüüs ja kriitika (uurimine, tõlgendamine, retsenseerimine, tagasisidestamine, arutlemine, väärtushinnangute arendamine ja andmine).

Gümnaasiumi õpitulemustes on rõhk teadmisel ja mõistmisel ning sihipärasel kunstilisel tegevusel: idee arendamine ja parima võimaliku lahendi leidmine oma ideele. Disainiga seotud õpitulemused võrdsustatakse ainekavas plaanimise ja idee arendamisega nii, nagu see on kujunenud nüüdisaegses praktikas.

I kursuse õpisisu

Kunsti roll eri ajastuil

Kunsti mõiste ja selle muutumise ajalugu. Kunstnik, teos ja vaataja oma kaasajas. Kunstiteoste analüüsi ja tõlgendamise erinevad meetodid (nt vormiline, märgiline, sotsiaalne) ja vormid (nt kunstikriitika, retsensioon, kirjandusteos, kunstifilm).

Kunstikultuuri üldistav ajatelg

Ajatelje teemasid puudutatakse üldistatult, et tekiks taustsüsteem võrdlevate teemade käsitlemiseks. Üldistava ajatelje käsitlemisel on oluline selgitada ja põhjendada kunsti muutumist. Peamiste faktide ja näidete abil luuakse seosed ühiskondlike põhjuste, kunsti ja ajastu mõtteviisi vahel. Erialase sõnavara omandamine.

Eri ajastute kunsti võrdlemine

Seoseid loovad teemad rõhutavad kunsti seoseid ühiskonnas ja kultuuris toimunuga, ajastu mõtteviisi, religiooni ja valitsemiskorra, tehnika ja majandusega. Eri ajastute kunsti seostades arutletakse kunstiteoste väljendusvahendite, loomise eesmärkide, tähenduse ja sotsiaalse rolli üle.

1. Perspektiivikasutus, keskkonna ja ruumi kujutamise viisid.
2. Inimese kujutamise viisid: idealiseeritud, realistlik, stiliseeritud.
3. Erinevate lugude ja sümbolite kasutamine läbi sajandite.
4. Kunstniku rollid: käsitööline, leiutaja, ajaloolane, geenius, staar, ettevõtja jne.
5. Muuseumi sünn, tuntumad galeriid ja muuseumid.

Kunstiloo ajatelg

1. Vanimad kõrgkultuurid. Esiaja kujutised. Mesopotaamia. Egiptus.
2. Antiikaja kunst. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.
3. Keskaja kunst. Varakristlus ja Bütsants. Vanavene kunst.
4. Islami kunst
5. Romaanika. Gootika. Kunst ja religioon.
6. Renessanss. Arhitektuur ja maalikunst. Inimesekeskse maailmapildi kujunemine. Trükikunsti leiutamine.
7. Barokk. Baroki suunad ja rokokoo. Õukonnakunstist argielu kujutamiseni.
8. 18. ja 19. sajandi kunst. Klassitsism. Antiikpärandi mõju ja valgustusajastu ideed. Vaimu ja võimu arhitektuur. Romantism. Realism.

Loomingulised ja uurimisprojektid, õppekäigud

Loomingulised projektid on seotud Mõtlemise-osa võrdlevate teemadega ning mõtestavad, kinnistavad ja laiendavad õpitut. Oluline on isiklik vaatenurk, käsitletavate teemade endast ja nüüdisajast lähtuv tõlgendamine.

Loovtööde tegemisel valitakse oma ideele sobivad väljendusvahendid (nt joonistus, maal, kollaaž, ruumiline objekt, digitaalne pilt, video, tegevuskunst jne). Loovtöö protsessi osa on töö esitlemine, analüüs ja tõlgendamine ning oma valikute põhjendamine.

Võimalikud projektid ning õppekäigud on seotud erinevate õpikeskkondadega: ateljee, loodus- ja linnakeskkond, muuseum, näitus, virtuaalkeskkond jne

II kursuse õpisisu

Kunsti ja visuaalkultuuri muutumine

- Nüüdisaegse elutunnetuse ja globaalse maailma sünd, teaduse, tehnoloogia ja linnastumise võidukäik.
- Kunstiteos ja kontekst: vaatajad, koht ning aeg.
- Autorsus, kunstnike ja vaatajate suhte muutumine.
- Elukeskkonna kujundamise põhimõtted: arhitektuur, disain, visuaalne meedia.

Nüüdiskunsti nähtusi võrdlevad teemad (valida 1-3 teemat)

1. 20. sajandi nn realismid: sürrealismist ja sotsrealismist kuni hüperrealismi ja videokunsti.

2. Mäng kunstiajaloo minevikuga, tsitaat, remiks, paroodia nüüdisaja kunstis ning visuaalkultuuris.
3. Kunsti aktiivsed sekkumised ühiskonda: poliitiline kunst, feministlik kunst, avalik kunst.
4. Nüüdisaegse kultuuri interdistsiplinaarsus: kunst, muusika, film, kirjandus.
5. Muutused arhitektuuris ja disainis 20. ja 21. sajandil.

Eri ajastute kunsti võrdlevad teemad (valida 1-3 teemat)

Seoseid loovad teemad rõhutavad kunsti seoseid ühiskonnas ja kultuuris toimunuga, ajastu mõtteviisi, religiooni ja valitsemiskorra, tehnika ja majandusega. Eri ajastute kunsti seostades arutletakse kunstiteoste väljendusvahendite, loomise eesmärkide, tähenduse ja sotsiaalse rolli üle. Seoseid loovaid teemasid võivad ka õpetaja ja õpilane luua.

1. Perspektiivikasutus, keskkonna ja ruumi kujutamise viisid.
2. Inimese kujutamise viisid: idealiseeritud, realistlik, stiliseeritud.
3. Lugude ja sümbolite ringlus läbi sajandite.
4. Kunstniku rollid: käsitöeline, leiutaja, ajaloolane, geenius, staar, ettevõtja jne.
5. Muuseumi sünn, tuntumad galeriid ja muuseumid.

Kunst moderniseeruva ajastul

1. 19. sajandi lõpu kunst: impressionism, postimpressionism, juugend ja sümbolism.
2. Fotograafia ja illustreeritud ajakirjandus.
3. 20. sajandi I poole kunst. Modernistliku kunsti suunad: fovism, ekspressionism, futurism, kubism, abstraktsionism, sürrealism.
4. Avangard. I maailmasõda ja dadaism.
5. Modernistlik arhitektuur ja disain. Funktsionalism.
6. Kunst totalitaarsetes riikides: sotsialistlik realism, natsionaalsotsialistlik kunst.
7. II maailmasõja järgne kunst. Külmsõda: abstraktne ekspressionism versus figuratiivne kunst.
8. Üleminek modernismist postmodernismi.
9. Minimalism, opkunst jne. Popkunst. Hüperrealism. Happening, kehakunst, maakunst.
10. Kontseptualism kui nüüdisaegse kunsti alusprintsip.

Postmodernism ja nüüdiskunst

1. Postmodernistlik kunst.
2. Sotsiaalkriitiline ja poliitiline kunst.
3. Kunst avalikus ruumis.
4. Kunstimeediumide paljus: maal, graafika, skulptuur, installatsioon, fotokunst, videokunst, tegevuskunst, interaktiivne meediakunst, helikunst, netikunst jt.
5. Teemade ja seisukohtade paljus 21. sajandi kunstis: teadus, innovatsioon, ökoloogia, identiteet, soolisus, eetika jne.
6. Rahvusvahelised nüüdiskunsti näitused ja kunsti globaliseerumine.

Keskkond. Disain. Visuaalne meedia

1. Arhitektuuri ja disaini valdkonnad (tootedisain, mood, graafilne disain jne).
2. Ehitatud keskkonna arengusuunad seoses ühiskonna, tehnoloogia ning inimese mõtteviiside muutumisega.
3. Disain ja inimsõbralik elukeskkond: innovatsioon, targad materjalid, keskkonnateadlikkus. Disainiprotsess – probeemilahendus.
4. Meediakeskkond ja visuaalne kommunikatsioon.
5. Kultuuripärandi kaitse.
6. Autoriõigus.
7. Kunsti, arhitektuuri ja disainiga seotud elukutsed.

Loomingulised ja uurimisprojektid, õppekäigud

Loomingulised projektid on seotud Mõttele!-osa võrdlevate teemadega ning mõtestavad, kinnistavad ja laiendavad õpitut. Oluline on isiklik vaatenurk, käsitletavate teemade endast ja nüüdisajast lähtuv tõlgendamine. Loovtööde tegemisel valida oma ideele sobivad väljendusvahendid (nt joonistus, maal, kollaaž, ruumiline objekt, digitaalne pilt, video, tegevuskunst jne). Loovtöö protsessi osa on töö esitlemine, analüüs ja tõlgendamine ning oma valikute põhjendamine.

Projektid ja õppekäigud on seotud õppe korraldamisega erinevates õpikeskkondades: ateljee, loodus- ja linnakeskkond, muuseum, näitus, virtuaalkeskkond jne.

Nüüdiskunsti nähtusi võrdlevad teemad (valida 1-3 teemat)

1. Individuaalsus, kollektiivsus ja anonüümsus kunstis.

2. 20. sajandi nn realismid: sürrealismist ja sotsrealismist kuni hüperrealismi ja videokunstini.
3. Mäng kunstiajaloo minevikuga, tsitaat, remiks, paroodia nüüdisaja kunstis ning visuaalkultuuris.
4. Kunsti aktiivsed sekkumised ühiskonda: poliitiline kunst, feministlik kunst, avalik kunst.
5. Nüüdisaegse kultuuri interdistsiplinaarsus: kunst, muusika, film, kirjandus.
6. Muutused arhitektuuris ja disainis 20. ja 21. sajandil.

Gümnaasiumi üldised õpitulemused

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpilane:

- Teab kunsti- ja visuaalkultuuri ajaloo põhistruktuuri. Kujutab ajateljel peamiste kunstistiilide järgnevust sümbolite, näitetööde vm visuaalidena.
- Iseloomustab lühidalt eri ajastuid ja seostab mõne kunstniku, teose ja ajaloosündmusega.
- Külastab iseseisvalt kunstinäitust või- sündmust (ka virtuaalset) ning leiab üles näitusega seonduva informatsiooni.
- järgib üldiselt autoriõiguse seadust visuaalide loomisel, tarbimisel ja jagamisel.

Plaanimine ja ideede arendamine, loomine

Õpilane:

- Genereerib ideid, arendab esialgset ideed edasi. Leiab probleemile erinevaid lahendusi.
- Kujundab (loob) enda isikuga seonduvat visuaalset välja teadlikult (välimus, oma tuba, tarbeesemed, sotsiaalmeedia kuvand ja sisu jne)
- Uurib, disainib või loob kunstiteose kõiki disainiprotsessi etappe läbides. Teab erinevaid võimalusi kahe-, kolme- ja neljamõõtmeliste teoste ja disainiobjektide kavandamiseks. Jäädvustab/dokumenteerib tööprotsessi vabalt valitud viisil. Rakendab disainiprotsessi etappe kunstiteose loomisel.
- Esitleb oma loometöö protsessi ja tulemust visuaalsete abimaterjalide toel (skeem, makett, plakat, digitaalne esitus). Rakendab teose eksponeerimisel virtuaalseid keskkondasid.

- Loob koostöös teistega teostest ekspositsiooni, põhjendab tööde paigutust ning esitleb teost publikule selgelt.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õpilane:

- Otsib infot ja toob näiteid teiste seostuvate teoste kohta, põhjendab seoseid muude ühiskonnaelu valdkondadega nii ajaloost kui tänapäevast, tuginedes teistele õppeainetele, erialakirjandusele, aimekirjandusele, popkultuurile.
- Analüüsib ja iseloomustab erinevate kunstnike loomingut, teoste vormi, kunstilist kujundust ja konteksti, leiab erinevatest tähendusvõimalustest tõenäolisema. Põhjendab diskussioonis oma arvamust, analüüsib ainealast keelt kasutades loodut.
- Analüüsib ja selgitab oma teost ja tööprotsessi, põhjendab sisulisi, uurimuslikke või loomingulisi otsuseid. Hindab ennast adekvaatselt.
- Oskab kaasõpilaste teoseid ja tööprotsessi analüüsida. Kuulab kaasõppijate seisukohti, argumenteerib, aktsepteerib eriarvamusi.
- Mõtestab esemelise ning ruumilise keskkonna või disaininäidete esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte
- Hindab (kriitiliselt) isiklikku visuaalset kommunikatsiooni sotsiaalmeedias ja oma visuaalset jalajälge.
- Järgib üldiselt autoriõiguse seadust visuaalide loomisel, tarbimisel ja jagamisel.
- Toob näiteid teiste seostuvate teoste kohta, põhjendab seoseid muude ühiskonnaelu valdkondadega nii ajaloost kui ka tänapäevast, tuginedes teistele õppeainetele, erialakirjandusele, aimekirjandusele, popkultuurile ning meediale.

MUUSIKA AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Muusikal kui universaalsel suhtlusvahendil on läbi aegade olnud tähtis osa laste ja noorte vaimsel, moraalsel ning esteetilisel kasvatamisel. Muusikaõpetuse taotlus on luua muusikateadmiste, -oskuste ja -kogemuste süsteem. Üldhariduskooli muusikaõpetuse eesmärk on tekitada huvi muusika ja musitseerimise vastu ning kujundada harmoonilist ja loovat

isiksust. Muusikaõpetuses lähtutakse eesti koolimuusikas väljakujunenud traditsioonidest ja põhimõtetest (Riho Päts, Heino Kaljuste), mis toetuvad Zoltán Kodály meetodile ja Carl Orffi pedagoogika adapteeritud käsitlusele ning tänapäeva pedagoogika teadmusele ja kogemusele. Muusikaga tegelemine rikastab tundeelu, kujundab esteetilisi hoiakuid ning kultuurilisi tõekspidamisi.

Muusikaõpetuse kaudu luuakse võimalused muusikaoskuste arenguks, avatakse ja avardatakse muusikaga tegelemise viise ning toetatakse elukestva muusikaharrastuse teket. Eesti ja maailma muusikakultuuri tutvustamise kaudu kujundatakse õpilaste sotsiaalkultuurilisi väärtushinnanguid ja muusikamaitset.

Muusikaõpetuses tähtsustatakse:

- 1) ühislaulmist kui rahvusliku kultuuritraditsiooni olulist väljendust ja edasikandjat;
- 2) loomingulist eneseväljendust;
- 3) õpilase loova ja kriitilise mõtlemise arengu toetamist;
- 4) õpilase isiklikku suhet muusikaga ning muusikalise suhtlemise rolli vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalustamise võimalusena;
- 5) muusika osa tasakaalustatud isiksuse eetilise-esteetiliste väärtushinnangute kujunemisel; 6) õppija huvi ja isikupära.

Muusika õppeaine sisu on musitseerimine (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, omalooming), muusika kuulamine ja muusikalugu, muusikaline kirjaoskus ning õppekäigud.

Muusikaõpetuse kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes järgmisi osaoskusi:

- 1) laulmine;
- 2) pillimäng;
- 3) omalooming;
- 4) muusika kuulamine.

Muusikaõpetuse lahutamatu osa on **muusikaline eneseväljendus**, millega arendatakse õpilase isikupära, omandatakse oskused ja teadmised üksi ning koos musitseerimiseks ja loominguliseks eneseväljenduseks. Musitseerimine on keskne tegevus muusikateadmiste ja -oskuste omandamiseks ning loova ja harmoonilise isiksuse kujunemiseks. Nii rühmas kui ka üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust,

ühtekuuluvustunnet, hoolivust, paindlikkust ja tundetarkust ning juhitakse õpilaste enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Ühislaulmisega arendatakse sotsiaalseid oskusi, kujundatakse rahvuslikku eneseteadvust ja isamaa-armastust.

Omalooming on seotud kaasmängude, saadete, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, muusikalise liikumise ja tekstide loomisega, mille käigus luuakse võimalused muusikalise eneseväljenduse ja esinemisjulguse kujunemiseks ning arenemiseks. Omaloomingulises tegevuses rakendatakse ning kinnistatakse muusikateadmisi ja -oskusi.

Muusika kuulamisega arendatakse kuulamisoskust, tähelepanu, analüüsivõimet ja võrdlusoskust.

Muusikaloos tutvustatakse erinevaid muusika väljendusvahendeid, stiile, heliloojaid ja interpreete ning omandatakse kultuuriloolisi teadmisi.

Muusikalise kirjaoskuse all mõistetakse ainekavas sisalduvat elementaarset noodikirja lugemise oskust, mida omandatakse musitseerides ja mis loob eeldused muusika teadlikumaks mõistmiseks.

Muusika võimaldab osaleda kultuuris mitmel viisil ja kujundada elukestvat harrastust.

Õppekäigud (sh virtuaalsed) kontserdipaikadesse, teatritesse ning muuseumidesse kujundavad õpilaste silmaringi ja muusikamaitset, teadmisi kohalikust, oma riigi ja Euroopa kultuuripärandist ja nende rollist maailmas ning peamistest kultuurisaavutustest (sh popkultuurist).

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) huvitub muusikast kui kunstiliigist, väärtustab helikultuuri eri ilminguid, teadvustab ja arendab muusikategevuste kaudu oma võimeid;
- 2) teadvustab ning mõistab muusika ja muusikalise suhtlemise rolli enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalustamise võimalusena, identiteedi kujundajana ning ümbritseva maailma mõtestajana; on kujundanud valmisoleku elukestvaks muusikaharrastuseks;
- 3) osaleb aktiivselt musitseerimises: tegutseb koos teistega, vastutab enda tegevuse eest rühmas (klassis, kooris, ansamblis vm);
- 4) teadvustab ennast rahvuskultuuri kandjana: väärtustab Eesti muusikatraditsioone ja on nende edasikandja laulja ja/või pillimängijana ning osaleb laulupidudel;

- 5) seostab muusikat ja helikultuuri teiste eluvaldkondadega, mõistab kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia omavahelisi seoseid;
- 6) rakendab omandatud muusikateadmisi ja -oskusi loometegevuses: julgeb katsetada, aktseptib enda ja kaaslaste muusikalise eneseväljenduse viise;
- 7) suhtub kriitilis-loovalt muusika ja kultuurimaastiku ilmingutesse, muusikaüritustel ja õppekäikudel kogetusse, oskab oma arvamusi teadmiste põhjal analüüsida ja tõlgendada;
- 8) valib endale meelepärase(d) muusikaga tegelemise viisi(d), hindab oma kogemust ja jagab seda kaaslastega;
- 9) mõistab enda õigusi ja kohustusi helikultuuri tarbijana, oskab hinnata muusikamaailmas tegutsevate inimeste tööd;
- 10) tegutseb eetiliselt ja ohutult (sh autoriõigust arvestades) nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkondades, suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia kujundatud keskkonda.

Õpitulemused kursuste kaupa

I kursus - “Uusaegse helikeele kujunemine”

Muusika teke ja olemus. Muusika roll vanadel kultuurrahvastel. Muusika väljendusvahendid.

Keskaeg. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Gregooriuse laul, missa, mitmehäälsuse ja noodikirja kujunemine, rüütlikultuur.

Renessanss. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Polüfoonilise muusika areng, ilmalik laul ja seltskonnamuusika, reformatsioon ja muutused kirikumuusikas. Žanre tutvustatakse heliloojate loomingust valikuliselt muusika kuulamise kaudu.

Barokk. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Õukonnamuusika, ooper, oratoorium, passioon, kontsert, prelüüd ja fuuga. Žanre tutvustatakse heliloojate loomingust valikuliselt muusika kuulamise kaudu.

II kursus - “Klassitsism ja romantism: rahvuslikkuse kujunemine muusikas”

Klassitsism. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Sonaaditsükkel, keelpillikvartett, sümfoonia, instrumentaalkontsert, reekviem, klassikaline sümfooniaorkester, ooperi areng. Žanre tutvustatakse heliloojate loomingust valikuliselt muusika kuulamise kaudu.

Romantism. Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid. Soololaul, instrumentaalsed väikevormid, programmiline muusika (sümfooniline poem), lavamuusika

(ooper, ballett, operett). Rahvuslikud koolkonnad. Žanre tutvustatakse heliloojate loomingust valikuliselt muusika kuulamise kaudu.

III kursus – Eesti muusikalugu

Pärimusmuusika. Folkloor, regilaulu liigid, rahvapillid, rahvatantsud, uuem rahvalaul, laulumängud. Pärimusmuusika seosed nüüdisajaga. Muusikanäited eesti pärimusmuusikast.

Rahvuslikkuse kujunemine Eesti muusikas. Koorikultuuri ja laulupidude traditsiooni kujunemine ja seosed kaasajaga. Rahvusliku helikeele kujunemine koorimuusikas. Eesti esimesed koorimuusika heliloojad.

Eesti professionaalse muusikakultuuri kujunemine. Muusikaelu Eestis enne rahvuslikku ärkamisaega. Eesti esimesed professionaalsed heliloojad ja muusikud, esimesed sümfoonilised ja vokaalsümfoonilised suurteosed eesti muusikas. Rahvusliku helikeele kujunemine vokaal- ja instrumentaalmuusikas ning lavamuusikas.

20. sajandi I poole muusikastiilide ja suundade (hilisromantism, impressionism, ekspressionism, neoklassitsism) **mõjud eesti heliloojate loomingus.** Ajastu kultuurilooline taust ja muusika väljendusvahendid.

Eesti muusika ja muusikaelu 20. sajandi II poolel. 20. sajandi II poole muusikasuundade peegeldused eesti koori- ja instrumentaalmuusikas.

Uued suunad 21. sajandil. Muusikateoseid tutvustatakse heliloojate loomingust valikuliselt muusika kuulamise kaudu.

Kursuste ülene praktiline musitseerimine: laulmine, pillimäng, omalooming

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab musitseerides põhikoolis ja gümnaasiumi jooksul omandatud muusikateadmisi ja -oskusi, sh muusikalist kirjaoskust;
- 2) valib endale meelepärase(d) muusikaga tegelemise viisi(d), hindab oma kogemust ja jagab seda kaastellega;
- 3) laulab ühe- ja/või mitmehälseid laule klassitunnis, ansamblis ja/või koolikooris; osaleb laulurepertuaari valimisel ning põhjendab oma valikut;
- 4) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja/või kirjalikult;
- 5) musitseerib erinevates pillikoosseisudes, kasutades põhikoolis omandatud muusikateadmisi

- ja pillimänguuskusi;
- 6) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (regivärss, laulusõnad jm);
- 7) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone, laulusaateid, muuhulgas muusika I kursusel käsitletud muusikavormides jm;
- 8) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu.

Kursusteülene muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) leiab seoseid paikkonna, Eesti ja Euroopa muusikakultuuri vahel;
- 2) teab Eesti heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ja muusika suursündmusi;
- 3) võrdleb käsitletud ajastute (klassitsismi- ja romantismiajastu) üldkultuurilist tausta, loob seoseid varasemate aegade ja nüüdisaja muusikakultuuri vahel ning mõistab muusika rolli eri ajastuil;
- 4) eristab ja võrdleb muusikanäidete varal eri ajastute muusikat; põhjendab oma arvamust, toetudes teadmistele ning muusika oskussõnavarale;
- 5) leiab infot allikakriitiliselt: koostab essee, referaadi, muusikaürituse arvustuse või lühiuurimuse, kasutades infotehnoloogiat ning digivõimalusi;
- 6) teeb valiku muusikaga tegelemise võimalustest, seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga, teab muusikaga seonduvaid elukutseid ning õppimisvõimalusi;
- 7) väljendab oma arvamust ning analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid muusikaüritusi ja õppekäike, rakendades omandatud teadmisi ning muusikasõnavara;
- 8) kasutab muusikat kuulates digikeskkondi ja -rakendusi;
- 9) teab autorikaitse seadust ja järgib seda muusikategevustes.

AINEVALDKOND LOODUSAINED

Üldalused

Valdkonnapädevus

Loodusainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilaste loodusteaduslikku pädevust, et kujuneks vastutustundlik ja ennastjuhtiv õpilane, kes:

- 1) huvitub keskkonnast ja selle uurimisest, mõistab loodusteaduste omavahelisi seoseid;
- 2) kasutab loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi keskkonna objektide, nähtuste ja nendevaheliste põhjuse-tagajärje seoste selgitamiseks ning analüüsimiseks mikro-, makro- ja megatasandil, kasutades loodus- ja täppisteadustele omast keelt ning mudeleid;
- 3) sõnastab uurimisküsimusi ja hüpoteese, kavandab ja korraldab loodusteadusuuringuid, analüüsib ja tõlgendab tulemusi ning teeb kehtivaid järeldusi ja ennustusi;
- 4) lahendab probleeme ja langetab igapäeva eluga seotud põhjendatud otsuseid, rakendades süsteemseid loodusteaduslikke teadmisi ning kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 5) leiab erinevatest allikatest infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta, hindab seda kriitiliselt; kasutab õppimiseks, andmekogumiseks ning koostööks erinevaid meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab teaduse olemust, olulisust ja piiranguid, loodusteaduste ja tehnoloogia seoseid ning riske;
- 7) väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut, käitub turvaliselt, järgib tervislikke eluviise ning on ühiskondlikult aktiivse hoiakuga;
- 8) teab loodusteaduste ning tehnoloogiaga seotud karjäärivõimalusi, on motiveeritud elukestvaks õppeks.

Ainevaldkonda kuuluvate õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained on bioloogia, füüsika, geograafia ja keemia.

Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

- 1) bioloogia 4 kursust: „Rakud ja organismid“, „Molekulaarsed protsessid“, „Pärilikkus ja evolutsioon“, „Inimene ja keskkond“;
- 2) füüsika 5 kursust: „Füüsika meetod. Kinemaatika“, „Dünaamika“, „Elektromagnetism“, „Energia“, „Mikro- ja megamaailma füüsika“;

3) geograafia 3 kursust, sealhulgas loodusgeograafias 2 kursust: „Maa kui süsteem“, „Loodusvarade majandamine ja keskkonnaprobleemid“, inimgeograafias 1 kursus: „Rahvastik ja majandus“;

4) keemia 3 kursust: „Keemia alused“, „Anorgaanilised ained“, „Orgaanilised ained“. Kohustuslike kursuste kõrval võib kooli õppekavas kirjeldada ja rakendada valikkursusi, mis lõimivad loodusainete õpetust teiste valdkondadega ja/või pakuvad süvenemist võimaldavaid teemakäsitusi. Valikkursused võib kool koostada ise või valida gümnaasiumi riikliku õppekava lisades 8–15 esitatud kursuste hulgast.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Loodusteadusliku pädevuse all mõistetakse loodusteaduslikke teadmisi, uurimis- ja probleemi lahendamise oskusi ning jätkusuutlikku arengut väärtustavaid hoiakuid.

See aitab märgata igapäevaelu probleeme ning langetada arukaid ja põhjendatud otsuseid, kasutades loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi. Lisaks isiklikus elus hakkamasaamisele võimaldab loodusteaduslik pädevus eneseteostust tööl, sest tööjõuturul kasvab järjest vajadus loodusteaduste ja tehnoloogia valdkonnas töötavate loovate, kriitiliselt mõtlevate ning oma teadmisi ja oskusi pidevalt täiendavate inimeste järele. Loodusteadusliku pädevuse tuumaks on loodusteaduslik maailmapilt, teaduslik mõtlemisviis ning seda väärtustav suhtumine, mida iseloomustab uudishimu ümbritsevate nähtuste vastu, avatud, kuid kriitiline mõtlemine ning järjekindel pürgimine tõendus põhiste ja erapooletute teadmiste poole. Kontseptuaalne arusaamine ainest kujuneb siis, kui uued teadmised seotakse olemasolevate teadmiste ja kogemustega ning teistes loodusainetes õpituga. Olulisel kohal on arusaama kujunemine nähtuste põhjuse-tagajärje seostest ning maailma kirjeldamine eri tasandil (mikro-, makro-, mega- ning sümboltasandil). Tähtis on õpitud üldistada ning kanda üle uude konteksti, millele aitavad kaasa loodusteaduslikud mudelid. Mudelite all mõistetakse füüsilisi objekte, jooniseid, kaarte, mõistekaarte, matemaatilisi kujutusviise, analoogiaid ning arvutisimulatsioone. Mudelid aitavad loodusteaduslikke objekte ja nähtusi mõista, uurida ja selgitada ning teha objektide ja süsteemide käitumise kohta järeldusi ning ennustusi. Õpilased koostavad ise mudeleid ning analüüsivad mudelite piiranguid. Loodusvaldkonna ainete õppimine aitab õpilastel mõista teaduse ja teaduslike teadmiste olemust. See tähendab eelkõige, et teaduslikud teadmised on tõendus põhised ning täpsemate ja kaalukamate uurimistulemuste ilmnemisel ümberlükatavad – need asjaolud eristavad teaduslikke teadmisi isiklikest, religioossetest, poliitilistest vm tõekspidamistest. Õpilased peaksid mõistma, et teaduslike seisukohtade muutumine ei näita mitte teaduse nõrkust, vaid et teadus on avatud sotsiaalne süsteem, milles

ülemaailmne teadlaste kogukond püüdleb maailma järjest täpsema ja objektiivsema kirjeldamise poole. Vaja on aru saada teaduse piirangutest, mis tähendab, et tehtud järeldused kehtivad üksnes korraldatud uurimuse kontekstis. Tulemuste kontekstist väljarebimine ehk liigne üldistamine või lihtsustamine võib viia mittekehtivate järeldusteni. Samuti tuleks kujundada õpilastes arusaama, et teadus ja tehnoloogia ei saa anda kunagi lõplikke vastuseid ühiskonnas esinevatele probleemidele. Kuigi need on oluline sisend sotsiaalsete ning poliitiliste otsuste langetamisel, tuleb viimaste käigus arvesse võtta mitut ning sageli vastuolulist asjaolu. Loodusvaldkonna kõigis aineis arendatakse õpilaste uurimisoskusi, mis hõlmavad objektide ning nähtuste vaatlemist, probleemide määratlemist, taustinfo kogumist ja analüüsimist, uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamist, katsete kavandamist ning tegemist, usaldusväärsete andmete kogumist, nende analüüsi, tõlgendamist ja kehtivate järelduste sõnastamist. Uurimisoskuste omandamise üldisem eesmärk on nende kasutamine igapäevaelus, aidates õpilastel teha isiklikus elus arukaid ning kaalutletud otsuseid. Loodusainete tundides arendatakse õpilaste suhtlusoskusi. Infoühiskonnas on järjest olulisemad loodusteaduste kohta info otsimise, sellest arusaamise ning tõlgendamise oskused. Sotsiaalmeedia ja alternatiivsete infoallikate järjest suureneva kasutuse tingimustes tuleb õpilastel aidata eristada usaldusväärset ning tõenduspõhist infot kellegi isiklikust arvamusest või teabest, mis on mõjutatud majanduslikust või poliitilisest kasusaamisest. Õpilaste eneseväljendusoskused arenevad uurimistulemuste, projektitööde vm suulise esitlemise ja kirjaliku teksti loomise kaudu. Samuti arenevad nende argumenteerimisoskused, st oskus arutleda probleemide üle, põhjendada oma pakutud lahendusi, lähtudes loodusteaduslikest, sotsiaalsetest, majanduslikest, eetilistest jm vaatenurkadest ning tuginedes tõendusmaterjalile ja/või loogikale. Loodusainete tundides on tähtsal kohal väärtuste mõtestamine, nende üle arutlemine, nende põhjendamine või õigustamine, lähtudes nii õpilase isiklikust kui ka teiste vaatenurgast ning õppides arvestama eri seisukohti. Vaja on kujundada mõistmine, et ühiskond saab jätkusuutlikult areneda ainult siis, kui kõik me panustame elurikkuse säilimisse ja elamisväärseesse elukeskkonda. Kujundatakse õpilaste arusaama akadeemilisest aususest, mida muuhulgas aitab tagada korrektne viitamine. Selleks, et õpilased sooviksid jätkata õpinguid loodusteaduste ja tehnoloogia erialadel, peaksid nad teadma nende erialade mitmekesisust ja eripära. Olulisel kohal on õpilaste arusaamise kujundamine sellest, milliseid isiklikke eesmärke tuleks tal õppides seada, et ta saaks valitud erialal pärast gümnaasiumi lõpetamist edasi õppida. Loodusainete omavahelise lõimingu kujuneb õpilastel arusaam loodus- ja tehiskeskkonnast kui terviksüsteemist ning iga loodusaine osast selles tervikus. Loodusaineid

lõimitakse kolmel tasandil: loodusteadusliku pädevuse kujundamise, kattuva õppesisu ehk temaatilise lõimumise ning kooli õppekava ja loodusainete õpetajate koostöö kaudu.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Loodusvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ning rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, loodusteaduslikust pädevusest ning loodusainete õpitulemustest. Selle kõrval toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega. Loodusainete õppes saavad õpilased ise mõelda ja tegutseda ning panna oma võimeid proovile. Õpitu mõtestamine aitab kujundada sügavaid teadmisi, oskusi ning hoiakuid, mis kõik koos toetavad õpilase elus hakkamasaamist ning laiemas perspektiivis demokraatliku ning jätkusuutliku ühiskonna toimimist. Sellist õpikäsitust toetab mitmekesiste õppemeetodite kasutamine: arutelud, interaktiivsed loengud, uurimuslikud, sh praktilised tööd, esitlused, loodusteaduslike mudelite uurimine ja koostamine, vastastikune õpetamine, kvalitatiivsete ning kvantitatiivsete probleemülesannete lahendamine, väitlused, projektõpe, rollimängud jne. Aine sisu õpitakse, oskusi arendatakse ning hoiakuid kujundatakse probleemipõhiselt, mis aitab õpitut ja selle vajalikkust mõtestada. Otsuse tegemise, veaotsingu, strateegia valiku, disaini- või dilemmaprobleemid jms peaksid olema õpilasele isiklikult, ühiskondlikult ja/või globaalselt olulised. Õppe aluseks on uurimuslik käsitlus, kus arvestatakse õpilaste esitatud küsimusi ning toetatakse nende enesealgatust. Kasutatakse õppeülesandeid, mis arvestavad õpilaste eelteadmisi, huve ning võimeid. Erilist tähelepanu väärrib õpilaste individuaalne eripära, sh ainealane andekus. Reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes. Rühma- ja paaritööde kaudu kujundatakse õpilaste koostöö- ja plaanimisoskusi, erinevate seisukohtade ja teiste arvestamist

ning kriitika talumist. Töid esitledes ja omavahel suheldes arenevad õpilaste eneseväljendusoskused. Loodusaineid õppides kujuneb õpilase teadlikkus loodusteaduste ja tehnoloogiaga seotud erialadest ning ametitest, mida tutvustatakse igapäevases õppes, ent kutsutakse ka külalislektoreid ning käiakse asutustes. Ülevaade töö sisust, töötingimustest, nõutavatest oskustest ning hariduslikest eeldustest võimaldab õpilasel kaalutleda enda huvide ja võimete sobivust mõne erialaga. Mitmekesised õppemeetodid, probleemipõhine ja uurimuslik käsitus, koostööne õppimine ning nüüdisaegsete õppekeskkondade kasutamine aitavad suurendada õpilaste õpimotivatsiooni ning kujundada elukestvat õppijat.

Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase isikupärasest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusega saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks. Õpilast hinnatakse õppimise kestel kujundavalt ning teemade, kursuste ja kooliastme lõpus kokkuvõtvalt. Hindamine peab olema kooskõlas taotletavate õpitulemustega. Seda aitavad tagada mitmekesised hindamismeetodid, et toetada õpilase teadmiste ning eri oskuste ja hoiakute arengut. Diagnostiliselt hinnates selgitab õpetaja kursuse või teema alguses õpilase tugevad ja nõrgad küljed, sh loodusteaduslikud väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õpetamist. Õppe ajal saab õpilane suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet oma õppimise edenemise kohta. Kirjaliku tagasiside annab õpetaja jooksvalt suuremahulise töö, näiteks õpimapi, essee, uurimistöö jne edasiarendamiseks. Hindamist kasutatakse õppimise osana, kui õpilased enda või kaaslaste tehtud tööd kokkulepitud kriteeriumide põhjal hindavad. Selle käigus õpivad õpilased oma vigu märkama ja neid analüüsima. Õpilased arutlevad iseseisvalt, rühmas või koos õpetajaga õppimise üle – mis läks töös hästi ja mida saaks järgmisel korral paremini teha. E-keskkondade, klassiarutelu vms kaudu annavad õpilased tagasisidet õpetajale selle kohta, kuidas neil läheb ning kuidas oleks parem õppida. Hindamise muudavad läbipaistvaks hindamiskriteeriumid ehk hindamismudelid. Need on eriti vajalikud avatud ja/või loovat mõtlemist nõudvate õppeülesannete edukaks sooritamiseks (uurimistööd, ettekanded, esseed, vaatmikud, õpilaste koostatud loodusteaduslikud mudelid jms).

Hindamismudelid muudavad õpilasele arusaadavamaks õpetaja ootused, võimaldavad tal enda õppimist juhtida ning anda edasiviivat tagasisidet kaaslastele. Lisaks aitavad need õpetajal panna kokkuvõtvat hinnet, kui töö on valmis, ning õpilane saab paremini aru, kuidas hinne kujunes. Hindamisviiside ja -vormide valikul arvestatakse seda, et gümnaasiumis suureneb keerukamate ning suuremat pingutust nõudvate teadmiste ja oskuste osakaal. Hinnatakse probleemide lahendamise, analüüsimise, järelduste, üldistuste ja otsuste tegemise ning põhjendamise oskust jms. Lisaks testidele ja kontrolltöödele hinnatakse esitlust, vaatmikku, uurimistöö aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kollektsiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm. Uurimisoskusi hinnatakse ka osaoskustena, milleks on uurimisküsimuse esitamine või katse kavandamine etteantud situatsiooni või katsevahendite põhjal, järelduste tegemine etteantud andmete alusel, korraldatud katse kvaliteedi ja tulemuste kriitiline hindamine, ettepanekute tegemine katsetulemuste usaldusväärsuse tõhustamiseks ning kehtivate järelduste saamiseks.

Hoiakute ning väärtushinnangute kujundamisel on tähtsal kohal õpilase enesehindamine. Õpilase hoiakud ja väärtushinnangud ei ole otseselt kokkuvõtva hindamise objektiks. Neid hinnatakse õpilase oskuse kaudu väärtusi mõtestada, st nende üle arutleda, neid põhjendada ning õigustada isiklikust või teiste vaatenurgast lähtudes. Probleemülesannete korral on hindamise kriteeriumid lahenduse otstarbekohasus ja põhjenduste arv ning sotsiaalsete, eetiliste, majanduslike jm aspektide esiletoomine, originaalsus, loogilisus ja korrektse loodusteadusliku sõnavara kasutamise määr. Loodusteadusesse puhul on hindamise kriteeriumid probleemiseade selgus, näidete ja põhjenduste arv ning loogilisus, korrektsete loodusteaduslike mõistete kasutamise määr, järelduste kehtivus, teksti osade üldine sidusus ning autori mõtete originaalsus.

Õppekeskkond

Kool tagab innustava, koostööle suunatud ning turvalise õppekeskkonna, kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ning edasiminekut. Sõbralik õhkkond ja üksteise aitamine loovad tingimused, et õpilased saavad pühenduda õppimisele ning tekkinud raskuste ületamisele. Oluline on demokraatlikule ühiskonnale omaste väärtuste kujundamine. Aktsepsitakse eri seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest. Õpilased kaasatakse õppe kavandamisse ning õppele hinnangu andmisse. Õpitakse võimalikult mitmekesistes keskkondades, sh looduskeskkonnas, muuseumides, looduskoolides,

teadushuvihariduskeskustes, ettevõtetes jm. Kasutatakse kõrgkoolide pakutavaid võimalusi, näiteks laborid, kursused jms. Õppes rakendatakse nüüdisaegseid õppematerjale ja digivahendeid ning e-õppekeskkondi, mis toetavad ühtlasi õpilaste digipädevuse arengut. Praktiliste tööde tegemiseks on vaja katsevahendeid ja -materjale ning nende säilitamise tingimusi, samuti klassiruumi spetsiaalsete laudadega. Õpilased peavad saama kasutada sooja vett, valamuid ja elektripistikuid. Õpetajal on vaja näitvahendeid ja tehnilisi võimalusi nende kasutamiseks. Praktiliste tööde korraldamiseks jagatakse suured klassid võimaluse korral väiksemateks rühmadeks. Tuleb tagada laboritööde tegemise ohutus ja tulemuslikkus.

FÜÜSIKA AINEKAVA

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.
2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud ning IKT vahendid.
3. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid.
4. Kool võimaldab sobivad tingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide tegemiseks ning vajalike materjalide kogumiseks ja säilitamiseks.
5. Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt kaks korda õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, muuseumis ja/või laboris).
6. Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas loetletud töid.

Pädevused

Ainevaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppes nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – sidumisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Loodusaineid õpetades kujundatakse õpilaste suhtumist teadusesse, arendatakse huvi loodusteaduste vastu, süvendatakse säästlikku hoiakut

keskkonna, sh kõige elava suhtes ja väärtustatakse jätkusuutlikku, vastutustundlikku ning tervislikku eluviisi.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Dilemmasid lahendades ning kaalutletud otsuseid tehes arvestatakse loodusteaduslikke seisukohti ja inimühiskonnaga seotud aspekte – õiguslikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti. Sotsiaalse pädevuse saavutamist toetavad aktiivõppemeetodid.

Enesemääratluspädevus. Toetatakse õpilase eneseanalüüsivõime kujunemist ja oskust hinnata oma nõrku ning tugevaid külgi. Käsitledes inimorganismi eripära ja kohta keskkonnas, õpitakse lahendama oma vaimse ning füüsilise tervisega ja igapäevaeluga seonduvaid probleeme.

Õpipädevus. Probleemülesandeid lahendades ja uurimuslikku õpet rakendades omandavad õpilased oskused leida loodusteaduste kohta infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, plaanida ja teha katsed või vaatlust, analüüsida, tõlgendada ning esitada tulemusi. Õpipädevuse arengut toetab IKT-põhiste õpikeskkondade ja uute tehnovahendite kasutamine.

Suhtluspädevus. Kirjaliku ja suulise suhtluse, dilemmade ning sotsiaalteaduslike probleemide lahendamise ja loodusteaduste kohta info otsimise ning interpreteerimise kaudu arendatakse loodusteadusliku keele korrektset kasutamist ja oskust arusaadavalt edastada loodusteaduslikku teavet.

Matemaatika-, loodusteaduste- ning tehnoloogiaalane pädevus. Loodusainete õppimisel kujundatakse oskust ära tunda loodusteaduslikke küsimusi, mõista loodusteaduslikke nähtusi, teaduse ja tehnoloogia arengu tähtsust ning mõju ühiskonnale ja teha tõenduspõhiseid otsuseid. Kõigis loodusaineis rakendatakse mõõtmistulemuste analüüsimisel ja tulemuste üldistamisel matemaatilisi oskusi ning omandatakse oskused kasutada õppes ja igapäevaelus uusi tehnoloogilisi lahendusi.

Ettevõtlikkuspädevus. Loodusainete õppimisega kujundatakse õpilastes loovust ja oskust seada eesmärgid ning teha eesmärkide saavutamiseks koostööd. Õpitakse valima ideede elluviimiseks sobivaid ja uuenduslikke meetodeid, võtma vastutust ning viima tegevusi lõpule. Ettevõtlikkusele paneb tugeva aluse probleemipõhine õpe ja loodusteaduslike teadmiste ning oskuste olulisuse teadvustamine. Õpilaste initsiatiivi toetamine õppes aitab neil kujuneda

mõtlemis- ja algatusvõimelisteks isikuteks, kes käsitlevad loovalt ning paindlikult elus ettetulevaid probleeme.

Digipädevus. Loodusaineid õppides kasutatakse digivahendeid internetis usaldusväärse ja asjakohase info otsimiseks, kogumiseks, töötlemiseks ning esitamiseks. Saadud teavet rakendatakse loodusteaduslikke probleeme lahendades, küsimustele vastuseid leides, uusi teadmisi luues, toimuvate protsesside üle arutledes ja tulemusi esitledes. Kasutatakse andmebaase, analüüsitakse ja visualiseeritakse digitaalselt kogutud vaatlusandmeid. Arendatakse allikakriitilise digitaalse sisuloo oskust kooskõlas autoriõigustega ning toetatakse loodu digitaalsel kujul säilitamise oskust. Digikeskkonnas suheldes arendatakse koostööoskusi, järgitakse igapäevaelu väärtuspõhimõtteid ning interneti turvalisust.

Õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Loodusaineid õppides ja loodusteadustekstidega töötades arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust. Erinevaid tekste (nt referaate, esitlusi jm) luues kujundatakse oskust end selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilased kasutavad kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgivad õigekeelsusnõudeid. Õpilastes arendatakse oskust hankida teavet eri allikaist ja seda kriitiliselt hinnata. Juhitakse tähelepanu tööde korrektsele vormistamisele, viitamisele ning intellektuaalomandi kaitsele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeelse oskust arendatakse ka lisamaterjali otsimise ja mõistmisega.

Matemaatika. Matemaatikapädevuste kujunemist toetavad loodusained uurimusliku ja probleemõppe kaudu, arendades loovat ja kriitilist mõtlemist. Uurimuslikus õppes on tähtis koht andmete analüüsil ja tõlgendamisel ning tulemuste esitamisel tabelite, graafikute ja diagrammidena. Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.

Sotsiaalsained. Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, oskust teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Kunstiained. Kunstipädevuse kujunemist toetavad uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.

Kehaline kasvatus. Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi
Läbivad teemad on üldpädevuste saavutamise teenistuses ning võimaldavad kursuste ning muude õppetegevuste lõimimiseks leida sobilikke teemasid, meetodeid ning õppekorralduse ülesehituse viise. Läbivate teemade rakendamine aitab kaasa loodusteadusliku pädevuse järjepidevale kujundamisele.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilased mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus. Üldine positiivne suhtumine loodusteadustesse ja nende õppimisse, huvi loodusainete edasise õppimise vastu saavutatakse õpilase huvide ja individuaalsuse arvestamisega, probleem- ning uurimusliku õppe rakendamisega. Õppetegevus võimaldab õpilasel avardada arusaama loodusteadusvaldkonna erialadest ning nüüdisaegsest teadlaste tööst.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Gümnaasiumis kujundavad õpilased keskkonnaküsimustes kaalutletud otsuste langetamise ning hinnangute andmise oskust, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi ja piiranguid ning normatiivdokumente. See toetab valmisoleku kujunemist tegelda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Loodusained väärtustavad demokraatlikku ja vabatahtlikkusel põhinevat ühistegevust, kujundavad koostööoskusi ning toetavad algatusvõimet. Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub kõigi inim- ja keskkonnaarengu küsimustega nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil.

Kultuuriline identiteet. Väärtustatakse Eesti elukeskkonda, pärandkultuuri, Eestiga seotud loodusteadlasi ja nende panust teadusloos. Kujundatakse sallivust erinevate rahvaste ja kultuuride suhtes.

Teabekeskond. Loodusaineid õppides kogutakse teavet eri infoallikatest ning hinnatakse seda kriitiliselt.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tutvustatakse uusi teadussaavutusi ja uut tehnoloogiat, et väärtustada loodusteaduste rolli inimeste elukvaliteedi parandamisel ja keskkonnahoiul. Rakendatakse uuenduslikke õppemeetodeid ja -vahendeid, mis toetavad õpilaste algatusvõimet, loovust ja kriitilise mõtlemise võimet, mis võimaldavad hinnata uute teadussaavutustega kaasnevaid eeliseid ja riske.

Tervis ja ohutus. Eksperimentaaltöödega kujundatakse õpilastes turvalisi tööviise, et vältida riske ja soodustada adekvaatset käitumist õnnetuse korral. Loodusaineid õppides kujuneb õpilastel arusaam tervislikest eluviisidest nii informatiivsel kui ka väärtushinnangulisel tasandil.

Väärtused ja kõlblus. Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

Õppe-eesmärgid:

Gümnaasiumi füüsikaõppega taotletakse, et õpilane:

- 1) teadvustab füüsikat kui looduse kõige üldisemaid põhjuslikke seoseid uurivat teadust ja olulist kultuurikomponenti;
- 2) arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ning süsteemset mõtlemist;
- 3) mõistab mudelite tähtsust loodusobjektide uurimisel ning mudelite paratamatut piiratust ja arengut;
- 4) teab teaduskeele erinevusi tavakeelest ning kasutab teaduskeelt korrektselt loodusnähtusi kirjeldades ja seletades;
- 5) oskab koguda ja töödelda infot, eristada vajalikku infot ülearusest, olulist infot ebaolulisest ning usaldusväärset infot infomürast;
- 6) oskab kriitiliselt mõelda ning eristab teaduslikke teadmisi ebateaduslikest;
- 7) mõistab füüsika seotust tehnika ja tehnoloogiaga ning füüsikateadmiste vajalikkust vastavate elukutsete esindajatel;

- 8) oskab lahendada olulisemaid kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid füüsikaülesandeid, kasutades loodusteaduslikku meetodit;
- 9) tunneb ära füüsikaalaseid teemasid, probleeme ja küsimusi erinevates loodusteaduslikes situatsioonides ning pakub võimalikke selgitusi neis esinevatele mõtteseostele;
- 10) aktsepteerib ühiskonnas tunnustatud väärtushinnanguid ning suhtub loodusesse ja kaaskodanikesse vastutustundlikult.

Gümnaasiumi õpitulemused füüsika

Gümnaasiumi füüsikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) kasutab füüsikalisi suurusi ning füüsika mõisteid ja seoseid, kirjeldades, seletades ning ennustades loodusnähtusi ja nende tehnilisi rakendusi;
- 2) lahendab situatsiooni-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid ning hindab kriitiliselt saadud tulemuste tõepärasust;
- 3) kasutab ainekavas sisalduvaid SI mõõtühikuid, teisendab mõõtühikuid, kasutades eesliiteid tera-, giga-, mega-, kilo-, detsi-, senti-, milli-, mikro-, nano-, piko-;
- 4) sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimusi, kavandab ja korraldab eksperimendi, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 5) leiab infoallikatest ainekava sisuga seonduvat füüsikaalast infot;
- 6) leiab tavaelus tõusetuvatele füüsikalistele probleemidele lahendusi;
- 7) visandab ainekavaga määratud tasemel füüsikaliste objektide, nähtuste ja rakenduste jooniseid;
- 8) teisendab loodusnähtuse füüsikalise mudeli ühe kirjelduse teiseks (verbaalkirjelduse valemiks või jooniseks ja vastupidi);
- 9) on informeeritud, et väärtustada füüsikaalaseid teadmisi eeldavaid elukutseid;
- 10) võtab omaks ühiskonnas tunnustatud jätkusuutlikku arengut toetavaid väärtushinnanguid ning suhtub loodusesse ja ühiskonnasse vastutustundlikult.

Õppetegevus

I kursus „Sissejuhatus füüsikasse. Kulgliikumise kinemaatika“

Füüsika meetod

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab mõisteid *loodus*, *maailm* ja *vaatleja*; hindab füüsika kohta teiste loodusteaduste seas ning määratleb füüsika uurimisala;
- 2) määratleb looduse struktuuritasemete skeemil makro-, mikro- ja megamaailma ning nimetab nende erinevusi;
- 3) selgitab loodusteadusliku meetodi olemust ja teab, et eksperimentitulemusi üldistades jõutakse mudelini;
- 4) põhjendab mõtteseaduse vajalikkust üldaktseptitavate mõõtmistulemuste saamiseks;
- 5) mõistab mõõdetava suuruse ja mõõtmistulemuse suuruse väärtuse erinevust;
- 6) teab ja rakendab rahvusvahelise mõõtühikute süsteemi (SI) põhisuurusi ning nende mõõtühikuid;
- 7) teab, et korrektne mõõtetulemus sisaldab ka määramatust, ning kasutab mõõtmisega kaasnevat mõõtemääramatust hinnates standardhälvet;
- 8) toob näiteid põhjusliku seose kohta;
- 9) mõistab, et füüsika üldprintsüübid on kõige üldisemad tõdemused looduse kohta, ning tõestab nende kehtivust kooskõla eksperimentidega.

Õppesisu

Füüsika kui loodusteadus. Füüsika kui nähtavushorisonte edasi nihutav teadus. Mikro-, makro- ja megamaailm. Loodusteaduslik meetod. Vaatlus, eksperiment, mudeli loomine. Mudeli järeltulemuste kontroll ning mudeli areng. Mõõtmine ja mõõtetulemus. Mõõtesuurus ja mõõdetava suuruse väärtus. Mõõtühikud ja vastavate kokkulepete areng. Rahvusvaheline mõõtühikute süsteem (SI). Mõõteriistad ja mõõtevahendid. Mõtteseadus. Mõõtemääramatus ning selle hindamine. Mõõtetulemuste analüüs.

Põhjuslikkus ja juhuslikkus füüsikas. Füüsika tunnetuslik ja ennustuslik väärtus. Füüsikaga seotud ohud. Üldprintsüübid.

Põhimõisted: loodus, loodusteadus, füüsika, mõõtevahend, taatlemine, nähtavushorisont, makro-, mikro- ja megamaailm; vaatlus, hüpotees, eksperiment, mõõtmine, mõõtühik, mõõtühikute süsteem, mõõtemääramatus, mõõtesuurus, mõõdetava suuruse väärtus, mõõtetulemus, mõõtevahend, taatlemine.

Praktiline tegevus ja IKT kasutamine:

- 1) juhusliku loomuga nähtuse (palli pörke, heitkeha liikumise, kaldpinnalt libisemise vms) uurimine koos mõõtmistulemuste analüüsiga;
- 2) keha joonmõõtmete mõõtmine ja korrektse mõõtetulemuse esitamine;
- 3) mõõtmisest ning andmetöötlusest mudelini jõudmine erinevate katsete põhjal.

Kulgliikumise kinemaatika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab, et füüsikalised suurused *pikkus* (ka *teepikkus*), *ajavahemik* (Δt) ja *ajahetk* (t) põhinevad kehade ning nende liikumise (protsesside) omavahelisel võrdlemisel;
- 2) teab, et keha liikumisolekut iseloomustab kiirus, ning toob näiteid liikumise suhtelisuse kohta makromaailmas;
- 3) teab relativistliku füüsika peamist erinevust klassikalisest füüsikast;
- 4) teab, et väli liigub aine suhtes alati suurima võimaliku kiiruse ehk absoluutkiirusega;
- 5) eristab skalaarseid ja vektoriaalseid suurusi ning toob nende kohta näiteid;
- 6) seletab füüsika valemites esineva miinusmärgi tähendust (suuna muutumine esialgsele vastupidiseks);
- 7) eristab nähtuste *ühtlane sirgjooneline liikumine*, *ühtlaselt kiirenev sirgjooneline liikumine*, *ühtlaselt aeglustuv sirgjooneline liikumine* ja *vaba langemine* olulisi tunnuseid ning toob sellekohaseid näiteid;
- 8) selgitab füüsikaliste suuruste *kiirus*, *kiirendus*, *teepikkus* ja *nihe* tähendusi ning nende suuruste mõõtmise või määramise viise;

$$v = \frac{\Delta x}{\Delta t} \quad a = \frac{v - v_0}{\Delta t} ;$$

- 9) lahendab probleemülesandeid, rakendades definitsioone kasutab ühtlase sirgjoonelise liikumise ja ühtlaselt muutuva liikumise kirjeldamiseks

vastavalt liikumisvõrrandeid $x = x_0 \pm vt$ või $x = x_0 \pm v_0t \pm \frac{at^2}{2}$

- 10) analüüsib ühtlase ja ühtlaselt muutuva sirgjoonelise liikumise kiiruse ning teepikkuse graafikuid; oskab leida teepikkust kui kiiruse graafiku alust pindala;

11) rakendab ühtlaselt muutuva sirgjoonelise liikumise, sh vaba langemise kiiruse, nihke ja kiirenduse leidmiseks järgmisi seoseid:

$$v = v_0 \pm at; s = v_0 t \pm \frac{at^2}{2}; a = \frac{v^2 - v_0^2}{2s}$$

Õppesisu

Punktmass kui keha mudel. Koordinaadid. Taustsüsteem, liikumise suhtelisus. Relatiivsuspriintiip. Teepikkus ja nihe. Ühtlane sirgjooneline liikumine ja ühtlaselt muutuv sirgjooneline liikumine: kiirus, kiirendus, liikumisvõrrand, kiiruse ja läbitud teepikkuse sõltuvus ajast, vastavad graafikud. Nihe, kiirus ja kiirendus kui vektoriaalsed suurused. Vaba langemine kui näide ühtlaselt kiireneva liikumise kohta. Vaba langemise kiirendus. Kiiruse ja kõrguse sõltuvus ajast vertikaalsel liikumisel. Erisihiliste liikumiste sõltumatus.

Põhimõisted: füüsikaline suurus, skalaarne ja vektoriaalne suurus, pikkus, liikumisolek, aeg, kulgliikumine, punktmass, taustsüsteem, kinemaatika, teepikkus, nihe, keskmine kiirus, hetkkiirus, kiirendus, vaba langemine.

Praktiline tegevus:

- 1) kiiruse ja kiirenduse mõõtmine;
- 2) langevate kehade liikumise uurimine;
- 3) kaldrennis veereva kuuli liikumise uurimine;
- 4) heitkeha liikumise uurimine.

II kursus „Mehaanika“

Dünaamika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab nähtuste *vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine* ja *deformatsioon* esinemist ning rakendumist looduses;
- 2) täiendab etteantud joonist vektoritega, näidates kehale mõjuvaid jõude nii liikumisoleku püsimisel ($v = \text{const}$, $a = 0$) kui ka muutumisel ($a = \text{const} \neq 0$);
- 3) oskab jõu komponentide kaudu leida resultantjõudu;

- 4) selgitab ja rakendab Newtoni seadusi ning seostab neid igapäevaelu nähtustega;
- 5) sõnastab impulsi jäävuse seaduse ja lahendab probleemülesandeid, kasutades seost $\Delta(m_1\vec{v}_1 + m_2\vec{v}_2) = 0$;
- 6) seostab reaktiivliikumist impulsi jäävuse seadusega; toob näiteid reaktiivliikumise kohta looduses ja rakenduste kohta tehnikas;
- 7) toob näiteid nähtuste kohta, kus impulsi muutumise kiirus on võrdne seda muutust põhjustava jõuga;

$$F_G = G \frac{m_1 m_2}{R^2} ;$$

- 8) rakendab gravitatsiooniseadust
- 9) tunneb gravitatsioonivälja mõistet;
- 10) teab, et üldrelatiivsusteooria kirjeldab gravitatsioonilist vastastikmõju aegruumi kõverdumise kaudu;
- 11) kasutab mõisteid *raskusjõud*, *keha kaal*, *toereaktsioon*, *rõhumisjõud* ja *rõhk* probleemülesandeid lahendades ning rakendab seost $P = m(g \pm a)$;
- 12) selgitab mõisteid *hõõrdejõud* ja *elastsusjõud* ning rakendab loodus- ja tehiskeskkonnas toimuvaid nähtusi selgitades seoseid $F_h = \mu N$ ja $F_e = -k \Delta l$;
- 13) rakendab mõisteid *töö*, *energia*, *kineetiline ja potentsiaalne energia*, *võimsus*, *kasulik energia*, *kasutegur*, selgitades looduses ja tehiskeskkonnas toimuvaid nähtusi;

$$E_k = \frac{mv^2}{2}$$

- 14) rakendab probleeme lahendades seoseid $A = Fs \cos \alpha$; $E_p = mgh$ ning $E = E_k + E_p$;
- 15) selgitab energia miinimumi printsiibi kehtivust looduses ja tehiskeskkonnas.

Õppesisu

Newtoni seadused. Jõud. Jõudude vektoriaalne liitmine. Resultantjõud. Muutumatu kiirusega liikumine jõudude tasakaalustumisel. Keha impulss. Impulsi jäävuse seadus. Reaktiivliikumine. Gravitatsiooniseadus. Raskusjõud, keha kaal, toereaktsioon. Kaalutus. Elastsusjõud. Hooke'i seadus. Jäikustegur. Hõõrdejõud ja hõõrdetegur. Töö ja energia. Mehaaniline energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Mehaanilise energia muundumine teisteks energia liikideks. Energia miinimumi printsiip. Energia jäävuse seadus looduses ja tehnikas.

Põhimõisted: kuju muutumine, reaktiivliikumine, resultantjõud, keha inertsus ja mass, impulss, impulsi jäävuse seadus, raskusjõud, keha kaal, kaalutus, toereaktsioon, elastsusjõud, jäikustegur, hõõrdejõud, hõõrdetegur, mehaanilise energia jäävuse seadus, energia muundumine.

Praktiline tegevus:

- 1) tutvumine Newtoni seaduste olemusega;
- 2) jäikusteguri määramine;
- 3) liugehõõrdeteguri määramine;
- 4) seisuhõõrde uurimine;
- 5) tutvumine reaktiivliikumise ja jäävusseadustega.

Perioodilised liikumised

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) seostab looduses ja tehnoloogias esinevad perioodilised nähtused ühtlase ja mitteühtlase tiirlemise ning pöörlemisega;
- 2) kasutab ringliikumist kirjeldades füüsikalisi suurusi *pöördenurk, periood, sagedus, nurkkiirus, joonkiirus ja kesktõmbekiirendus*;
- 3) rakendab ringliikumise seotud probleemülesannete lahendamisel järgmisi seoseid:

$$\omega = \frac{\varphi}{t}, v = \omega r, \omega = \frac{2\pi}{T} = 2\pi f, a = \omega^2 r = \frac{v^2}{r};$$

- 4) analüüsib orbitaalliikumist, kasutades inertsit ja kesktõmbejõu mõistet;
- 5) kasutab vabavõnkumise ja sundvõnkumise mõistet looduses ning tehnikas toimuvaid võnkumisi kirjeldades;
- 6) rakendab füüsikalisi suurusi *hälve, amplituud, periood, sagedus ja faas* perioodilisi liikumisi kirjeldades;

- 7) kasutab võnkumise probleemülesandeid lahendades seoseid $\varphi = \omega t$ ja

$$\omega = 2\pi f = \frac{2\pi}{T};$$

- 8) analüüsib energia jäävuse seaduse kehtivust pendli võnkumisel;
- 9) analüüsib võnkumise graafikuid;
- 10) selgitab resonantsi ning toob näiteid selle esinemise kohta looduses ja tehnikas;

- 11) kirjeldab piki- ja ristlainete tekkimist ning levimist ning toob nende kohta näiteid;
 12) rakendab füüsikalisi suurusi *lainepikkus, laine levimiskiirus, periood ja sagedus* lainenähtusi selgitades;

$$v = \frac{\lambda}{T}, \quad T = \frac{1}{f} \text{ ja } v = \lambda f;$$

- 13) kasutab probleeme lahendades seoseid
 14) toob nähtuste *peegeldumine, murdumine, interferents* ja *difraktsioon* näiteid loodusest ning tehnikast.

Õppesisu

Ühtlase ringjoonelise liikumise kirjeldamine: pöördenurk, periood, sagedus, nurk- ja joonkiirus, kesktõmbekiirendus. Tiirlemine ja pöörlemine looduses ning tehnikas, orbitaalliikumine. Võnkumine kui perioodiline liikumine. Pendli võnkumise kirjeldamine: hälve, amplituud, periood, sagedus, faas. Energia muundumine võnkumisel. Võnkumised ja resonants looduses ning tehnikas. Lained. Piki- ja ristlained. Lainet iseloomustavad suurused: lainepikkus, kiirus, periood ja sagedus. Lainenähtused: peegeldumine, murdumine, interferents, difraktsioon, lained looduses ning tehnikas.

Põhimõisted: pöördenurk, periood, sagedus, nurkkiirus, joonkiirus, kesktõmbekiirendus, võnkumine, hälve, amplituud, periood, sagedus, faas, vabavõnkumine, sundvõnkumine, pendel, resonants, laine, pikilaine, ristlaine, lainepikkus, peegeldumine, murdumine, interferents, difraktsioon.

Praktiline tegevus:

- 1) pöördliikumise uurimine, kesktõmbekiirenduse määramine;
- 2) matemaatilise pendli ja vedrupendli võnkumise uurimine;
- 3) gravitatsioonivälja tugevuse määramine pendliga;
- 4) tutvumine lainenähtustega;
- 5) helikiiruse määramine.

III kursus „Elektromagnetism“

Elektriväli ja magnetväli

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

$$I = \frac{q}{t}$$

- 1) selgitab mõisteid *laeng*, *elektrivool* ja *voolutugevus* ning valemi
- 2) võrdleb mõisteid *aine* ja *väli*;
- 3) seostab elektrostaatilise välja laetud keha olemasoluga, rakendades valemit

$$E = \frac{F}{q};$$

- 4) kasutab probleeme lahendades Coulomb'i seadust $F = k \frac{q_1 q_2}{r^2}$;
- 5) kasutab probleeme lahendades seoseid $U = \frac{A}{q}$, $\varphi = \frac{E_{pot}}{q}$, $E = \frac{U}{d}$ ja $U = \varphi_1 - \varphi_2$;

- 6) rakendab superpositsiooni printsiipi elektrostaatilise välja E-vektori konstrueerimisel etteantud punktis;
- 7) teab, et kahe erinimeliselt laetud paralleelse plaadi vahel tekib homogeenne elektriväli;
- 8) teab, et magnetväljal on kaks põhimõtteliselt erinevat võimalikku tekitajat:

$$B = \frac{F}{I l};$$

püsimagnet ja elektrivool, ning rakendab valemit

$$F = K \frac{I_1 I_2 l}{r};$$

- 9) kasutab probleeme lahendades Ampere'i seadust
- 10) määrab sirgvoolu tekitatud magnetinduktsiooni suuna etteantud punktis;
- 11) kasutab valemit $F = B I l \sin \alpha$ ning Ampere'i jõu suuna määramise eeskirja;
- 12) rakendab probleeme lahendades Lorentzi jõu valemit $F_L = q v B \sin \alpha$ ning määrab Lorentzi jõu suunda;
- 13) seletab pööriselektrivälja tekkimist magnetvoo muutumisel, rakendades induktsiooni elektromotoorjõu mõistet;
- 14) võrdleb generaatori ning elektrimootori tööpõhimõtteid;
- 15) selgitab elektri- ja magnetvälja energia salvestamise võimalusi.

Õppesisu

Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Laengu jäävuse seadus. Elektrivool. Aine ja väli. Coulomb'i seadus. Punktlaeng. Väljatugevus. Elektrivälja potentsiaal ja pinge. Pinge ja väljatugevuse

seos. Välja visualiseerimine, välja jõujooned. Väljade liitumine, superpositsiooni printsiip. Homogeenne elektriväli kahe erinimeliselt laetud plaadi vahel, kondensaator. Püsimagnet ja vooluga juhe. Ampere'i jõud. Magnetinduktsioon. Liikuvale laetud osakesele mõjuv Lorentzi jõud. Magnetväljas liikuva juhtmelõigu otstele indutseeritav pinge. Elektromagnetiline induktsioon. Induktsiooni elektromotoorjõud. Magnetvoog. Faraday induktsiooniseadus. Elektrimootor ja generaator. Lenzi reegel. Eneseinduktsioon. Induktiivpool. Homogeenne magnetväli solenoidis. Elektri- ja magnetvälja energia.

Põhimõisted: elektrilaeng, elementaarlaeng, voolutugevus, punktlaeng, elektriväli, elektrivälja tugevus, potentsiaal, pinge, elektronvolt, jõujoon, kondensaator, püsimagnet, magnetväli, magnetinduktsioon, Lorentzi jõud, pööriselektriväli, induktsiooni elektromotoorjõud, magnetvoog, endainduktsioon.

Praktiline tegevus:

- 1) tutvumine välja mõistega elektri- ja magnetvälja näitel;
- 2) elektrostaatika katsete tegemine;
- 3) kahe vooluga juhtme magnetilise vastastikmõju uurimine;
- 4) Ørsted'i katsega tutvumine;
- 5) elektromagnetilise induktsiooni uurimine;
- 6) Lenzi reegli rakendamine;
- 7) elektrimootori ja selle omaduste uurimine;
- 8) tutvumine kondensaatorite ja induktiivpoolide tööga.

Elektromagnetlained

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab elektromagnetlainete mõistet ja elektromagnetlainete rakendusi;
- 2) kirjeldab võnkeringi kui elektromagnetlainete kiirgamise ja vastuvõtu baasseadet;
- 3) kirjeldab elektromagnetlainete skaalat, rakendades seost $c = f\lambda$, ning teab nähtava valguse lainepikkuste piire ja põhivärvuste lainepikkuste järjestust;
- 4) selgitab graafiku järgi elektromagnetlainete amplituudi ja intensiivsuse mõistet;
- 5) kirjeldab joonisel või arvutiimitatsiooniga interferentsi- ja difraktsiooninähtusi optikas ning toob nende rakendamise näiteid;

- 6) seletab valguse koherentsuse tingimusi ja nende täidetuse vajalikkust vaadeldava interferentsipildi saamisel;
- 7) seostab polariseeritud valguse omadusi rakendustega looduses ja tehnikas;
- 8) rakendab valguse murdumisseadust, kasutades seoseid $\frac{\sin \alpha}{\sin \gamma} = n$ ja $n = \frac{c}{v}$;
- 9) kirjeldab valge valguse spektri lahtumise võimalusi;
- 10) võrdleb spektrite põhiliike;
- 11) seletab valguse tekkimist aatomi energiatasemete skeemil ning rakendab probleeme lahendades valemit $E = hf$;
- 12) selgitab valguse korral dualismiprintsiipi ja selle seost atomistliku printsiibiga;
- 13) eristab soojuskiirgust ja luminesentsi ning seostab neid vastavate valgusallikatega.

Õppesisu

Elektromagnetlainete skaala. Lainepikkus ja sagedus. Nähtava valguse värvuse seos valguse lainepikkusega vaakumis. Elektromagnetlainete amplituud ja intensiivsus. Difraktsioon ja interferents, nende rakendusnäited. Murdumisseadus. Murdumisnäitaja seos valguse kiirusega. Valguse dispersioon. Spektroskoobi töö põhimõtte. Spektraalanalüüs. Polariseeritud valgus, selle saamine, omadused ja rakendused. Valguse dualism ning dualismiprintsiip looduses. Footoni energia. Atomistlik printsiip. Valguse kiirgumine. Soojuskiirgus ja luminesents.

Põhimõisted: elektromagnetlainete skaala, lainepikkus, sagedus, kvandi (footoni) energia, dualismiprintsiip, amplituud, intensiivsus, difraktsioon, interferents, polarisatsioon, elektromagnetväli, murdumine, absoluutne ja suhteline murdumisnäitaja, valguse dispersioon aines, prisma, luminesents.

Praktiline tegevus:

- 1) ühelt pilult, kaksikpilult ja juuksekarvalt saadava difraktsioonipildi uurimine;
- 2) läbipaistva aine murdumisnäitaja määramine;
- 3) spektroskoobi valmistamine;
- 4) tutvumine erinevate valgusallikatega;
- 5) valguse spektri uurimine;
- 6) soojuskiirguse uurimine;
- 7) polaroidide tööpõhimõtte uurimine;
- 8) valguse polariseerumise uurimine peegeldumisel.

IV kursus „Energia“

Elektrotehnika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) seletab elektrivoolu tekkemehhanismi mikrotasemel, rakendades seost $I = q n v S$;
- 2) rakendab probleeme lahendades Ohmi seadust vooluringi osa ja kogu vooluringi

$$I = \frac{U}{R}, \quad I = \frac{\mathcal{E}}{R+r};$$

- 3) rakendab probleeme lahendades järgmisi elektrivoolu töö ja võimsuse avaldiseid:

$$A = IU \cdot \Delta t, \quad N = IU;$$

- 4) analüüsib metallide eritakistuse temperatuurisõltuvuse graafikut;
- 5) kirjeldab pooljuhi oma- ja lisandjuhtivust, sh elektron- ja aukjuhtivust;
- 6) selgitab pn-siirde olemust, sh päri- ja vastupingestamise korral, ning seostab seda valgusdiodi ja fotoelemendi toimimisega;
- 7) võrdleb vahelduv- ja alalisvoolu;
- 8) analüüsib vahelduvvoolu pinget ja voolutugevuse ajast sõltuvuse graafikut;
- 9) arvutab vahelduvvoolu võimsust aktiivtakisti korral, rakendades seost

$$N = IU = \frac{I_m U_m}{2};$$

- 10) selgitab trafo toimimispõhimõtet ja rakendusi vahelduvvooluvõrgus ning elektrienergia ülekandes;
- 11) arvutab kulutatava elektrienergia maksumust ning plaanib selle järgi uute elektriseadmete kasutuselevõttu;
- 12) väärtustab elektriohutuse nõudeid ja oskab põhjendada nende vajalikkust.

Õppesisu

Elektrivoolu tekkemehhanism. Ohmi seadus. Vooluallika elektromotoorjõud ja sisetakistus. Metallide eritakistuse sõltuvus temperatuurist. Vedelike, gaaside ja pooljuhtide elektrijuhtivus; pn-siire. Valgusdiod ja fotoelement. Vahelduvvool kui laengukandjate sundvõnkumine. Vahelduvvoolu saamine ning kasutamine. Elektrienergia ülekanne. Trafod ja kõrgepingeliinid. Vahelduvvooluvõrk. Elektriohutus. Vahelduvvoolu võimsus aktiivtakistusel. Voolutugevuse ja pinget efektiivväärtused.

Põhimõisted: alalisvool, laengukandjate kontsentratsioon, elektritakistus, vooluallika elektromotoorjõud ja sisetakistus, pooljuht, pn-siire, elektrivoolu töö ja võimsus, vahelduvvool, trafo, kaitsemaandus, voolutugevuse ning pinget efektiiv- ja hetkväärtused.

Praktiline tegevus:

- 1) voolutugevuse, pinget ja takistuse mõõtmine multimeetriga;
- 2) vooluallikate uurimine;
- 3) elektromotoorjõudude mõõtmine;
- 4) tutvumine pooljuhtelektroonika seadmetega (diod, valgusdiod, fotorakk vm);

- 5) vahelduvvoolu uurimine;
- 6) tutvumine trafode ja võnkeringide tööga.

Termodünaamika, energeetika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) tunneb mõistet *siseenergia* ning seletab soojusenergia erinevust teistest siseenergia liikidest;
- 2) võrdleb Kelvini temperatuuriskaalat Celsiuse temperatuuriskaalaga ning kasutab seost $T = t (^{\circ}\text{C}) + 273 \text{ K}$;
- 3) nimetab mudeli *ideaalgaas* tunnuseid;
- 4) kasutab probleeme lahendades seoseid $E_k = \frac{3}{2} k T$; $p = n k T$; $p V = \frac{m}{M} R T$;
- 5) analüüsib isoprotsesside graafikuid;
- 6) seletab siseenergia muutumist töö või soojusülekanne vahendusel ning toob selle kohta näiteid loodusest, eristades soojusülekanne liike;
- 7) võrdleb mõisteid *avatud süsteem* ja *suletud süsteem*;
- 8) sõnastab termodünaamika I seaduse ja seostab seda valemiga $Q = \Delta U + A$;
- 9) sõnastab termodünaamika II seaduse ning seletab kvalitatiivselt entroopia mõistet;
- 10) seostab termodünaamika seadusi soojusmasinate tööpõhimõttega;
- 11) hindab olulisemaid taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid, võttes arvesse nende keskkondlikke mõjusid ning geopoliitilisi tegureid; nimetab energeetika arengusuundi nii Eestis kui ka maailmas, põhjendab oma valikuid;
- 12) mõistab energiasäästu vajadust ning iga kodaniku vastutust selle eest.

Õppesisu

Siseenergia ja soojusenergia. Temperatuur. Celsiuse ja Kelvini temperatuuriskaala. Ideaalgaas ja reaalgas. Ideaalgaasi olekuvõrrand. Avatud ja suletud süsteemid. Isoprotsessid. Gaasi olekuvõrrandiga seletatavad nähtused looduses ning tehnikas. Ideaalse gaasi mikro- ja makroparameetrid, nendevahelised seosed. Molekulaarkineetilise teooria põhialused. Temperatuuri seos molekulide keskmise kineetilise energiaga. Soojusenergia muutmise viisid: töö ja soojusülekanne. Soojushulk. Termodünaamika I seadus, selle seostamine isoprotsessidega. Adiabaatiline protsess. Soojusmasina tööpõhimõte, soojusmasina kasutegur, soojusmasinad looduses ning tehnikas. Termodünaamika II seadus. Pööratavad ja pöördumatud protsessid looduses. Entroopia. Elu Maal energia ja entroopia aspektist lähtuvalt. Energiaülekanne looduses ja tehnikas. Energeetika alused ning tööstuslikud energiaallikad. Energeetilised globaalprobleemid ja nende lahendamise võimalused. Eesti energiavajadus, energeetikaprobleemid ning nende lahendamise võimalused.

Põhimõisted: siseenergia, temperatuur, temperatuuriskaala, ideaalgaas, olekuvõrrand, avatud ja suletud süsteem, isoprotsess, soojushulk, adiabaatiline protsess, pööratav ja pöördumatu protsess, soojusmasin, entroopia.

Praktiline tegevus:

- 1) gaasi paisumise uurimine;
- 2) isoprotsesside uurimine;
- 3) energiatarbe mõõtmine;
- 4) keha temperatuuri ja mehaanilise töö vaheliste seoste uurimine;
- 5) ainete soojusjuhtivuse võrdlemine.

V kursus „Mikro- ja megamaailma füüsika“

Aine ehituse alused

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab aine olekuid mikrotasandil;
- 2) võrdleb reaalgaasi ja ideaalgaasi mudeleid;
- 3) kasutab mõisteid *küllastunud aur*, *absoluutne niiskus*, *suhteline niiskus* ja *kastepunkt* ning seostab neid ilmastikunähtustega;
- 4) selgitab mõisteid *pindpinevus*, *märgamine* ja *kapillaarsus* looduses ning tehnoloogias toimuvate nähtustega;
- 5) kirjeldab aine olekuid, kasutades õigesti mõisteid *faas* ja *faasisiire*;
- 6) seletab faasisiirdeid erinevatel rõhkudel ja temperatuuridel.

Õppesisu

Aine olekud, nende sarnasused ja erinevused. Aine olekud mikrotasemel. Molekulaarjõud. Reaalgaas. Veeaur õhus. Õhuniiskus. Küllastunud ja küllastumata aur. Absoluutne ja suhteline niiskus, kastepunkt. Ilmastikunähtused. Pindpinevus. Märgamine ja kapillaarsus, nende ilmumine looduses. Faasisiirdeid ning siirdesoojused.

Põhimõisted: aine olek, gaas, vedelik, kondensaine, tahkis, reaalgaas, küllastunud aur, absoluutne ja suhteline niiskus, kastepunkt, faas ja faasisiire.

Praktiline tegevus:

- 1) sulamistemperatuuri määramine;
- 2) jahutussegude võrdlemine;
- 3) keemistemperatuuri sõltuvuse määramine sõltuvalt lahuse kontsentratsioonist;
- 4) õhuniiskuse mõõtmine;
- 5) pindpinevuse uurimine;
- 6) seebivee omaduste uurimine.

Mikromaailma füüsika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) nimetab välis- ja sisefotoefekti olulisi tunnuseid;
- 2) kasutab leiulaine mõistet mikromaailma nähtusi kirjeldades;
- 3) kirjeldab elektronide difraktsiooni;
- 4) nimetab füüsikaliste suuruste paare, mille vahel valitseb määramatusseos;
- 5) analüüsib eriseoseenergia ja massiarvu sõltuvuse graafikut;
- 6) teab, et massi ja energia samasust kirjeldab valem $E = m c^2$;
- 7) kirjeldab tuumade lõhustumise ja sünteesi reaktsioone;
- 8) seletab radioaktiivse dateerimise meetodi olemust ning toob näiteid selle meetodi rakendamise kohta;
- 9) seletab tuumareaktorite üldist tööpõhimõtet ning analüüsib tuumaenergeetika eeliseid ja sellega seonduvaid ohte;
- 10) teab ioniseeriva kiirguse liike ja allikaid, analüüsib ioniseeriva kiirguse mõju elusorganismidele ning pakub võimalusi kiirgusohu vähendamiseks.

Õppesisu

Välis- ja sisefotoefekt. Aatomimudelid. Osakeste leiulained. Kvantmehaanika. Elektronide difraktsioon. Määramatusseos. Aatomi kvantarvud. Aatomituum. Massidefekt. Seoseenergia. Eriseoseenergia. Massi ja energia samaväärsus. Tuumareaktsioonid. Tuumaenergeetika ja tuumarelv. Radioaktiivsus. Poolestusaeg. Radioaktiivne dateerimine. Ioniseerivad kiirgused ja nende toimed. Kiirguskaitse.

Põhimõisted: välis- ja sisefotoefekt, kvantarv, energiatase, kvantmehaanika, määramatusseos, eriseoseenergia, tuumaenergeetika, tuumarelv, radioaktiivsus, poolestusaeg, radioaktiivne dateerimine, ioniseeriv kiirgus, kiirguskaitse.

Praktiline tegevus:

- 1) tutvumine fotoefektiga;
- 2) kiirgusfooni mõõtmine;
- 3) udukambri valmistamine.

Megamaailma füüsika

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab, et info maailmaruumist jõuab meieni elektromagnetlainetena; nimetab ning eristab maapealseid ja kosmoses liikuvaid astronoomia vaatlusvahendeid;
- 2) võrdleb Päikesesüsteemi põhiliste koostisosade mõõtmeid ja liikumisviisi: Päike, planeedid, kaaslased, asteroidid, väikeplaneedid, komeedid, meteorkehad;
- 3) kirjeldab tähti, nende evolutsiooni ja planeedisüsteemide tekkimist;
- 4) kirjeldab galaktikate ehitust ja evolutsiooni;
- 5) kirjeldab universumi tekkimist ja arengut Suure Paugu teooria põhjal.

Õppesisu

Astronoomia vaatlusvahendid ja nende areng. Tähtkujud. Maa ja Kuu perioodiline liikumine aja arvestuse alusena. Kalender. Päikesesüsteemi koostis, ehitus ning tekkimise hüpoteesid. Päike ja teised tähed. Tähtede evolutsioon. Galaktikad. Linnutee galaktika. Universumi struktuur. Universumi evolutsioon.

Põhimõisted: observatoorium, teleskoop, kosmoseteleskoop, Päikesesüsteem, planeet, planeedikaaslane, tehiskaaslane, asteroid, komeet, väikeplaneet, meteorkeha, täht, galaktika, Linnutee, kosmoloogia.

Praktilised tööd:

- 1) erinevate taevakehade vaatlemine;
- 2) päikesekella valmistamine.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja eeldatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) toimub nii individuaal- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd, õppekäigud, praktilised tööd, töö arvutipõhiste õpikeskkondadega ning veebimaterjalide ja teiste teabeallikatega), mis toetavad õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks;
- 3) rakendatakse IKT-l põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- 4) õppetöö võib toimuda ka arvutiklassis, kooliümbruses, looduskeskkonnas, muuseumis, teadusasutuses, ettevõttes jne;
- 5) õppemeetoditena kasutatakse aktiivõppemeetodeid: rollimängud, arutelud, väitlused, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine, praktilised ja uurimuslikud tööd (nt loodusobjektide ja protsesside vaatlemine ning analüüs, protsesse ja objekte mõjutavate tegurite mõju selgitamine, komplekssete probleemide lahendamine) jne.

Õppematerjalid

Internetipõhised:

http://www.walter-fendt.de/ph14ee/refraction_ee.htm

<http://www.phy.ntnu.edu.tw/ntnujava/index.php?topic=373.0>

http://phet.colorado.edu/new/simulations/sims.php?sim=Geometric_Optics

<http://webphysics.davidson.edu/applets/Optics/intro.html>

<http://surendranath.tripod.com/Apps.html>

<http://www.hazelwood.k12.mo.us/~grichert/sciweb/applets.html>

<http://webphysics.davidson.edu/Applets/Applets.html>

<http://www.khanacademy.org>

<http://www.worldwidetelescope.org>

<http://www.fyysika.ee> (palju õppematerjali ja abimaterjali õpetajale)

Internetileheküljed Koolielu saidil pakutavast ja vastavalt õpetaja poolt tehtud valikutele

<http://www.teachertube.com>

<http://www.lemill.net>

Stellaarium

I.Peil. Füüsika loodusteaduslikud alused. Abistav konspekt 10. Klassile.Saaremaa Ühisgümnaasium 2011 (Avalik õpik internetis)

Trükiväljaanded:

K. Tarkpea. Füüsika XI klassile. Elekter ja magnetism. Koolibri.

J. Susi. L. Lubi. Füüsika X klassile. Soojusõpetus. Koolibri.

I. Peil. Füüsika X klassile. Mehaanika. Koolibri.

J. Jaaniste. Füüsika XII klassile. Kosmoloogia. Koolibri.

A. Ainsaar. Füüsika XII klassile. Relatiivsusteooria. Tuumafüüsika. Elementaarosakeste füüsika.

H. Voolaid. Füüsika IX klassile. Optika. Koolibri.

R-K. Loide. Füüsika näidisülesandeid. Mahaanika. Koolibri.

R-K. Loide. Füüsika näidisülesandeid. Molekulaarfüüsika ja termodünaamika. Koolibri.

E. Paju, V. Paju. Füüsika ülesannete kogu gümnaasiumile. Koolibri.

Ü. Ugaste. J. Saukas. Füüsika gümnaasiumile. Küsimusi ja ülesandeid I.Avita. Ü.

Ugaste. J. Saukas. Füüsika gümnaasiumile. Küsimusi ja ülesandeid II.Avita.

I.Peil. Füüsika õpik gümnaasiumile. Mehaanika. Maurus. 2012. (Uus õpik uue õppekava järgi) Järjest lisanduvad uued õpikud nii paberkandjal kui ka digitaalsel kujul.

Hindamine

1) Õpitulemusi hinnates lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele.

2) Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

3) Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

- 4) Ülesannete lahendamisel hinnatakse nii lahenduskäigu õigsust kui ka lahenduse korrektset esitamist. Katseandmete või vaatlusandmete esitamisel hinnatakse samuti korrektset esitlusviisi.
- 5) Ülesannete lahendamisel võib kasutada valemitabelit.
- 6) Hindamisel kasutatakse nii kontrollhindeid (mahukamad tööd nt kontrolltöö, referaat, esitlus, projekt, õpimapp, laboratoorne töö vms.) kui ka protsesshindeid (tunnikontroll, väiksemamahulisem tunnitöö vms.)
- 7) Kirjalikke kontrolltöid hinnatakse järgmise punktiskaala alusel:
90-100 % punktide arvust hinne "5"
75-89 % punktide arvust hinne "4"
50-74 % punktide arvust hinne "3"
20-49% punktide arvust hinne "2"
0-19% punktide arvust hinne "1"
- 8) Teisi mahukamaid töid (nt. referaat, projekt, esitlus, õpimapp, laboratoorne töö vms.) hinnatakse vastavalt kokkulepitud hindamismudelite järgi, mis põhineb kujundava hindamise kriteeriumitele.
- 9) Õppeaasta alguses tutvustab õpetaja oma õppeaine hindamise aluseid ning selgitab kokkuvõtva hinde ja hinnangu panemine kriteeriumeid.
- 10) Kokkuvõtva hinde panemisel on vajalik vähemalt kolme hinde olemasolu. Kui õppeveerandi jooksul on hinnatavaid töid rohkem kui kolm, siis kokkuvõtten hinne pannakse kõigi hinnete põhjal arvestades, et kontrollhinded mahukamate tööde korral on kaalukama väärtusega.
- 11) Aastahinde väljapanemisel arvestab õpetaja veerandihindeid ja õpilase individuaalset arengut õppeaasta jooksul.
- 12) Järelvastamised toimuvad vastavalt Paldiski Gümnaasiumi hindamisjuhendile

BIOLOOGIA AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi bioloogia tugineb põhikooli bioloogia õppimise ajal omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi keemias, geograafias, füüsikas, matemaatikas ja teistes õppeainetes õpitavaga. Selle kaudu omandab õpilane positiivse hoiaku kõige elava ja ümbritseva suhtes ning õpib väärtustama vastutustundlikku ja säästvat eluviisi. Bioloogias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud lõimitult teistes õppeainetes

omandatuga on alus sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks. Bioloogiat õppides saab õpilane probleemülesannete lahendamise kaudu tervikülevaate elu mitmekesisuse, organismide ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni, ökoloogia ning keskkonnakaitse ja rakendusbioloogia alustest. Seejuures saab õpilane ülevaate ka bioloogiateaduse peamistest seaduspärasustest, teooriatest ja tulevikusuundumustest ning nendega seotud rakendustest ja erialadest, mis aitab tal valida elukutset. Bioloogiateadmised ja -oskused omandatakse suurel määral loodusteaduslikule meetodile tuginevate uurimisülesannete kaudu, mille vältel õpilane saab probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanimise ning nende tegemise, tulemuste analüüsi ja tõlgendamise oskused. Olulisel kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates otstarbekaid verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Ühtlasi omandab õpilane igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamise ja pädevate otsuste langetamise oskused, mis suurendavad tema toimetulekut loodus- ja sotsiaalkeskkonnas. Õppimine on probleemülesannete põhine ja õpilaskeskne ning lähtub õpilase kui individuaalsetest iseärasustest ning tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppe rõhuasetused on loodusteaduslikule meetodile tuginev uurimuslik käsitlus ning loodus-, tehnoloogia- ja sotsiaalkeskkonda siduvate probleemülesannete lahendamine, millega kaasneb õpilase kõrgemate mõtlemistasandite areng. Kõigis õppeetappides kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) võimalusi. Selle käigus saavutab õpilane erinevate, sh elektroonsete teabeallikate rakendamise ning neis leiduva teabe tõepärasuse hindamise oskuse. Tähelepanu pööratakse õpilase sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele, kasutades mitmekesiseid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, rollimänge, diskussioone, ajurünnakuid, mõistekaartide koostamist, õuesõpet, õppekäike jne. Kõige sellega kujunevad õpilasel bioloogiateadmised ja -oskused, mis võimaldavad tal erinevaid loodusnähtusi ning protsesse mõista, selgitada ja prognoosida. Seejuures süvendatakse bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes positiivset hoiakut, mis võtab igapäevaprobleemide lahendamisel arvesse teaduslikke, majanduslikke, sotsiaalseid ja eetilismoraalseid aspekte ning õigusaktides sätestatud. Kõige selle tulemusel kujuneb õpilasest aktiivne kodanikuühiskonna liige, kes oskab ja tahab keskkonnaprobleeme märgata ning nende lahendamisele adekvaatselt kaasa aidata.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) väärtustab bioloogiateadmisi ja -oskusi ning hoiakuid nüüdisaja loodusteaduste, tehnoloogia ja inseneeria tähtsate komponentidena ning saab aru loovuse ja innovatsiooni osast teaduse ja tehnoloogia arengus, nende omavahelistest seostest, piirangutest ja riskidest ning tähtsusest igapäevaelus;
- 2) on omandanud süsteemse ülevaate eluslooduse peamistest objektidest ja protsessidest ning organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga, kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- 3) suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustab bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- 4) rakendab loodusteaduslikku meetodit bioloogiaprobleemi lahendamiseks: oskab sõnastada uurimisküsimusi ja hüpoteese, plaanida vaatlusi ja katseid, ohutusnõudeid silmas pidades korraldada bioloogiaüritusi, analüüsida ja teha korrektseid järeldusi ning esitada saadud tulemusi suuliselt ja kirjalikult;

- 5) oskab langetada loodus- ja sotsiaalkeskkonnaga seotud kompetentseid otsuseid ning prognoosida nende tagajärgi, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilismoraalsetele ja õiguslastele seisukohtadele;
- 6) kasutab bioloogiainfo erinevaid allikaid, analüüsib ja hindab kriitiliselt neis sisalduva teabe tõenduspõhisust, eristab seda pseudoteaduslikest seisukohtadest ja kasutab teadusinfot loodusprotsesse selgitades ning probleeme lahendades;
- 7) on omandanud süsteemse ülevaate nüüdisaja bioloogia arengusuundadest ja sellega seotud elukutsetest ning kasutab bioloogiateadmisi ja -oskusi karjäärivalikul; on motiveeritud elukestvaks õppeks.

I kursus – Rakud ja organismid

Bioloogia uurimisvaldkonnad

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab eluslooduse organiseerituse tasemeid elu tunnustega ning kirjeldab neid uuritavaid bioloogia haruteadusi ja elukutseid;
- 2) kavandab ja teeb eksperimente lähtuvalt loodusteaduslikust meetodist;
- 3) analüüsib loodusteadusliku meetodi rakendamise seotud tekste ning annab neile põhjendatud hinnanguid.

Õppesisu

Elu tunnused, elusa ja eluta looduse võrdlus. Eluslooduse organiseerituse tasemed ning nendega seotud bioloogia haruteadused ja vastavad elukutsed. Eluslooduse molekulaarset, rakulist, organismilist, populatsioonilist ja ökosüsteemilist organiseerituse tase iseloomustavad elu tunnused. Loodusteadusliku uuringu kavandamine ja tegemine ning tulemuste analüüsimine ja esitamine. Loodusteadusliku meetodi rakendamine, lahendades bioloogiaalaseid ja igapäevaeluga seotud probleemülesandeid.

Põhimõisted: biomolekulid, organell, kude, rakk, organ, organism, populatsioon, kooslus, ökosüsteem, biosfäär, hüpotees, molekulaarbioloogia, histoloogia, tsütoloogia, anatoomia, füsioloogia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Väikesemahulise uurimusliku töö tegemine, et saada ülevaadet loodusteaduslikust meetodist.

Organismide koostis

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab vee omadusi organismide talitlusega;
- 2) selgitab peamiste katioonide ja anioonide tähtsust organismide ehituses ning talitluses;
- 3) seostab süsivesikute, lipiidide ja valkude ehitust nende ülesannetega;
- 4) võrdleb DNA ja RNA ehitust ning ülesandeid.

Õppesisu

Elus- ja eluta looduse keemilise koostise võrdlus. Vee omaduste seos organismide elutalitlusega. Peamiste katioonide ja anioonide esinemine ning tähtsus rakkudes ja organismides. Biomolekulide üldine ehitus ja ülesanded. Organismides esinevate peamiste biomolekulide – süsivesikute, lipiidide, valkude ja nukleiinhapete – ehituslikud ning talitluslikud seosed. DNA ja RNA ehituse ning ülesannete võrdlus. Vee, mineraalainete ja biomolekulide osa tervislikus toitumises.

Põhimõisted: mikroelemendid, makroelemendid, sahhariidid, lipiidid, küllastunud ja küllastumata rasvhapped, proteiinid, aminohapped, denaturatsioon, renaturatsioon, ensüüm, nukleiinhapped, nukleotiid, komplementaarsus, DNA, RNA, geen, kromosoom.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Eri organismide keemilise koostise võrdlemine, kasutades infoallikana internetimaterjale.
2. Uurimuslik töö temperatuuri mõjust ensüümreaktsioonile.
3. Praktiline töö DNA eraldamiseks ja selle omadustega tutvumiseks.

Eukarüootsed rakud

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab inimese epiteel-, lihas-, side- ja närvikoe rakkude ehitust nende talitlusega ning eristab vastavaid kudesid mikropreparaatidel, mikrofotodel ja joonistel;
- 2) võrdleb ainete aktiivset ja passiivset transporti läbi rakumembraani;
- 3) eristab loomaraku peamisi koostisosi mikrofotodel ja joonistel ning selgitab loomaraku osade ülesandeid raku bioloogilistes protsessides;

4) võrdleb looma-, taime- ja seeneraku ehitust ning eristab neid nähtuna mikropreparaatidel, mikrofotodel ja joonistel.

Õppesisu

Rakuteooria põhiseisukohad, selle olulisus eluslooduse ühtsuse mõistmisel. Rakkude ehituse ja talitluse omavaheline vastavus peamiste inimkudede näitel. Päristuumse raku ehituse seos bioloogiliste protsessidega loomaraku põhjal. Rakutuuma ja selles sisalduvate kromosoomide tähtsus. Rakumembraani peamised ülesanded, ainete passiivne ja aktiivne transport. Ribosoomide, lüsoosoomide, Golgi kompleksi ja mitokondrite osa bioloogilistes protsessides. Tsütoplasma võrgustiku ja tsütoskeleti talitus. Raku ehituse ja talitluse terviklikkus, organellide omavaheline koostöö. Taime-, looma- ja seeneraku ehituse ja talitluse eripära.

Põhimõisted: rakuteooria, ainurakne, hulkrakne, prokarüoot, eukarüoot, organell, rakubioloogia, kude, aktiivne transport, passiivne transport, ribosoom, lüsoosoom, mitokondr, Golgi kompleks, tsütoplasma võrgustik, tsütoplasma, tsütoskelett, rakutuum, tuumake, kromosoom, kromatiid, rakukest, vakuool, kloroplast, kromoplast, leukoplast.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Loomaraku osade ehituslike ja talituslike seoste uurimine arvutimudeli või praktilise tööga.
2. Epiteel-, lihas-, side- ja närvikoe rakkudeeristamine mikroskoobis ning nendel esinevate peamiste rakuosiste kirjeldamine.
3. Plastiidide mitmekesisuse kirjeldamine valgusmikroskoobiga vaatluse tulemusena.

Organismide areng

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) toob näiteid mittesugulise paljunemise vormide kohta eri organismirühmadel;
- 2) selgitab fotode ja jooniste põhjal mitoosi- ja meioosifaasides toimuvaid muutusi ning põhjendab nende vajalikkust;
- 3) võrdleb inimese spermatogeneesi ja ovogeneesi ning analüüsib erinevuste põhjusi;
- 4) võrdleb ja toob näiteid otsese ja moondelise arengu kohta eri organismirühmadel;
- 5) selgitab olulisemaid etappe inimese embrüogeneesis;

6) analüüsib inimese vananemisega kaasnevaid muutusi raku ja organismi tasandil ning hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite mõju elueale;

Õppesisu

Suguline ja mittesuguline paljunemine eri organismirühmadel, nende erinevus ning vegetatiivne ja generatiivne paljunemine, ontogenees, fülogenees, otsene areng, moondega areng, täismoone, vaegmoone, partenogenees, viljastumine, menstruaatsioon, menopaus, menstruaaltsükkel, embrüogenees, embrüo, sügoot, moorula, blastula, blastotsüst, tulemus. Raku muutused rakutsükli eri faasides.

Kromosoomistiku muutused mitoosis ja meioosis ning nende tähtsus.

Mehe ja naise sugurakkude areng ja arengut mõjutavad tegurid. Menstruaaltsükkel ja ovulatsioon. Munaraku viljastumine naise organismis. Erinevate rasestumisvastaste vahendite toime ja tulemuslikkus. Sugulisel teel levivad nakkused ning haiguste vältimine.

Otsese ja moondelise arengu võrdlus ja näited.

Inimese sünnieelses arengus (embrüogeneesis) toimuvad muutused, sünnitus.

Organismide eluiga mõjutavad tegurid. Inimese vananemisega kaasnevad muutused ja surm.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. uurimistöök keskkonnategurite mõjust pärmseente kasvule;
2. kanamuna ehituse vaatlus.

II kursus – Molekulaarsed protsessid

Organismide energiavajadus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib energiavajadust ja energia saamist autotroofidel ja heterotroofidel ning toob sellekohaseid näiteid;
- 2) selgitab ja väärtustab fotosünteesi eesmärgi, tulemust ja tähtsust taimedele, protsessi olulisust teistele organismidele ning kogu biosfäärile;
- 3) selgitab keskkonnategurite osa hingamisetappide toimumises ning energia salvestamises;
- 4) toob käärimise rakendusbioloogilisi näiteid.

Õppesisu

Organismide energiavajadus, energia saamise viisid autotroofsetel ja heterotroofsetel organismidel. Organismi üldine aine- ja energiavahetus. ATP universaalsus energia salvestamises ja ülekandes.

Fotosünteesi eesmärk ja tulemus. Fotosünteesi valgus- ja pimedusstaadium ning neid mõjutavad tegurid. Fotosünteesi tähtsus taimedele, teistele organismidele ning biosfäärile.

Rakuhingamine kui organismi varustamine energiaga. Hingamise etappideks vajalikud tingimused ja tulemused. Käärimine kui anaeroobne energia saamise protsess, selle rakenduslik tähtsus biotehnoloogias.

Põhimõisted: energia, makroergiline ühend, ATP, autotroof, heterotroof, metabolism, ainevahetus, energiavahetus, assimilatsioon, dissimilatsioon, fotosüntees, käärimine, aeroobne hingamine, anaeroobne hingamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Hingamise tulemuslikkust mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.
2. Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

Molekulaargeneetilised põhiprotsessid

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite osa organismi tunnuste kujunemisel;
- 2) analüüsib DNA, RNA ja valkude osa päriliku info avaldumises;
- 3) selgitab geneetilise koodi omadusi ning nende avaldumist valgusünteesis;
- 4) hindab geeniregulatsiooni osa inimese ontogeneesi eri etappidel ning väärtustab elukeskkonna mõju geeniregulatsioonile;
- 5) toob näiteid inimese haiguste kohta, mis seostuvad geeniregulatsiooni häiretega.

Õppesisu

Organismi tunnuste kujunemist mõjutavad tegurid. Molekulaargeneetiliste põhiprotsesside (replikatsiooni, transkriptsiooni ja translatsiooni) osa päriliku info realiseerumises. DNA ja RNA sünteesi võrdlus. Geenide avaldumine ja selle regulatsioon, geeniregulatsiooni häiretest tulenevad muutused inimese näitel. Geneetilise koodi omadused.

Geneetilise koodi lahtimõtestamine valgusünteesis. Valgusünteesis osalevate molekulide ülesanded ning protsessi üldine kulg.

Põhimõisted: nukleotiid, komplementaarsusprintsip, kromosoom, geen, genoom, genotüüp, aluspaar, replikatsioon, ensüüm, transkriptsioon, translatsioon, terminaator, promootor, valk, aminohape, peptiidside, koodon, antikoodon, geneetiline kood, mutatsioon, Downi sündroom.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Uurimuslik töö keskkonnategurite mõjust pärmseente kasvule.
2. Kanamuna ehituse vaatlus.

Viirused ja bakterid

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) iseloomustab viiruste levikut ja paljunemist ning nende organismisest toimet;
- 2) võrdleb bakteriraku ehitust ja talitlust päristuumsete rakkudega;
- 3) seostab inimesel levinumaid viirus- ja bakterhaigusi nende vältimise võimalustega ning väärtustab tervislikke eluviise ja vaktsineerimise tähtsust;
- 4) lahendab geenitehnoloogiliste rakenduste dilemmaprobleeme, arvestades teaduslikke, majanduslikke, eetilisi ja seadusandlikke seisukohti;
- 5) toob näiteid bakterite ja viiruste geenitehnoloogiliste kasutusvõimaluste, sellega seotud teadusharude ning elukutsete kohta.

Õppesisu

DNA ja RNA viiruste ehituse ja talitluse mitmekesisus ning tähtsus looduses. Viiruste levik ja paljunemine. HIVi organismisene toime ning haigestumine AIDSi.

Inimesel levinumad viirushaigused ning haigestumise vältimine.

Eeltuumse raku ehituse ja talitluse erinevus võrreldes päristuumse rakuga.

Bakterite elutegevusega kaasnev mõju loodusele ja inimtegevusele. Bakterite levik ja paljunemine. Inimese nakatumine bakterhaigustesse, selle vältimine.

Viiruste ja bakterite geenitehnoloogilised kasutusvõimalused. Geenitehnoloogia rakendamise dilemmaprobleemidega kaasnevad teaduslikud, majanduslikud, eetilised ja seadusandlikud probleemid. Geneetika ja geenitehnoloogiaga seotud teadusharud ning elukutsed.

Põhimõisted: viirus, viroloogia, viirusosake, virion, kapsiid, DNA-viirus, RNA-viirus, bakteriofaag, vaksineerimine, vaktsiin, antigeen, antikeha, immuunsus, lüütiline tsükkel, lüsogeenne tsükkel, kondüloomid, antibiootikumid, antibiootikumiresistentsus, geeniteraapia, geenitehnoloogia, biotehnoloogia, geneetiliselt muundatud organism, funktsionaalsed toiduained, bioinformaatika.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. viiruste mitmekesisuse uurimine;
- 2) AIDSi leviku võrdlus Eestis ja teistes riikides;
- 3) bakterite kasvu mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

III kursus - Pärilikkus ja evolutsioon

Pärilikkus ja muutlikkus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) toob näiteid pärilikkuse ja muutlikkuse avaldumise kohta eri organismirühmadel;
- 2) võrdleb mutatsioonilise ja kombinatiivse muutlikkuse tekkepõhjusti ning tulemusi;
- 3) analüüsib modifikatsioonilise muutlikkuse graafikuid;
- 4) seostab Mendeli katsetes ilmnenuid fenotüübilisi suhteid genotüüpide rekombineerumisega;
- 5) lahendab geneetikaülesandeid Mendeli seadustest, ABO- ja reesusüsteemi vererühmadest ning suguliitelisest pärandumisest;
- 6) suhtub vastutustundlikult keskkonnategurite rolli inimese puuete ja haiguste tekkes.

Õppesisu

Pärilikkus ja muutlikkus kui elu tunnused. Päriliku muutlikkuse osa organismi tunnuste kujunemisel. Mutatsioonilise ja kombinatiivse muutlikkuse roll looduses (ka evolutsioonis)

ning inimtegevuses. Mittepäriliku muutlikkuse tekkemehhanismid ja tähtsus. Päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse omavaheline seos inimese näitel.

Mendeli hübriidiseerimiskatsetes ilmnenu seaduspärasused ja nende rakenduslik väärtus. Soo määramine inimesel ning suguliiteline pärandumine. Geneetikaülesanded Mendeli seadustest, ABO- ja reesusüsteemi vererühmadest ning suguliitelisest pärandumisest.

Pärilikkuse ja keskkonnategurite mõju inimese tervises seisundile. Geeniuuringud pärilike haiguste tuvastamisel.

Põhimõisted: pärilikkus, mutatsioon, mutatsiooniline muutlikkus, kombinatiivne muutlikkus, Mendeli seadused, alleel, homosügoot, heterosügoot, dominantne alleel, retsessiivne alleel, genotüüp, fenotüüp, Mendeli tunnus, vererühm, intermediaarsus, polügeensus, polüalleelsus, reesuskonflikt, ristsiire, aheldunud geenid, mutatsioonid, onkogeen, mutageen, kantserogeen, reaktsiooninorm, kaksikute meetod, eugeenika, epigeneetika, suguliitelised geenid, suguliitelised tunnused, suguliiteline pärandumine, autosoom.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Praktiline töö keskkonnategurite mõjust reaktsiooninormi avaldumisele;
2. Päriliku muutlikkuse tekkemehhanismide ja avaldumise uurimine, sh arvutimudeliga

Bioevolutsioon

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab Darwini evolutsioonikäsitlust;
- 2) toob näiteid loodusteaduste uuringute kohta, mis tõestavad bioevolutsiooni;
- 3) analüüsib ja hindab erinevaid seisukohti elu päritolu kohta Maal;
- 4) võrdleb loodusliku valiku vorme, nende toimumise tingimusi ja tulemusi ning toob nende kohta näiteid;
- 5) analüüsib ning hindab eri tegurite osa uute liikide tekkes, toob selle kohta näiteid;
- 6) selgitab evolutsioonilise mitmekesisustumise, täiustumise ja väljasuremise tekkemehhanisme ning avaldumisvorme ja toob nende kohta näiteid;
- 7) võrdleb inimese eripära inimahvidega ning hindab bioloogiliste ja sotsiaalsete tegurite osa nüüdisinimese evolutsioonis;

8) suhtub kriitiliselt bioevolutsiooni pseudoteaduslikesse käsitlustesse.

Õppesisu

Darwini evolutsiooniteooria põhiseisukohad. Loodusteaduste uuringutest tulenevad evolutsioonitõendid. Eri seisukohad elu päritolu kohta Maal. Bioevolutsiooni varased etapid ja nüüdisaegsete eluvormide kujunemine.

Olelusvõitlus, selle vormid. Loodusliku valiku vormid ja tulemused. Kohastumuste eri vormide kujunemine. Mutatsioonilise muutlikkuse, kombinatiivse muutlikkuse, geneetilise triivi ja isolatsiooni osa liigitekkes. Makroevolutsiooniliste protsesside – evolutsioonilise mitmekesisustumise, täiustumise ja väljasuremise – tekkemehhanismid ning avaldumisvormid. Bioevolutsioon ja süstemaatika. Evolutsiooni uurimisega seotud teadusharud ning elukutsed. Inimlaste lahkumise inimahvidest ning uute tunnuste kujunemine. Inimese perekond, selle eripära võrreldes inimahvidega. Teaduslikud seisukohad nüüdisinimese päritolu kohta. Inimese evolutsiooni mõjutavad tegurid, bioloogiline ja sotsiaalne evolutsioon. Bioevolutsiooni pseudoteaduslikud käsitlused.

Põhimõisted: evolutsioon, lamarkism, muutlikkus, fossiilid, homoloogilised elundid, analoogilised elundid, mandunud elundid, olelusvõitlus, stabiliseeriv valik, suunav valik, lõhestav valik, kohanemine, kohastumine, mikroevolutsioon, makroevolutsioon, kombinatiivne muutlikkus, geenivool, geneetiline triiv, mutatsioon, mutageen, pudelikaelaefekt, rajaja- ehk asutajaefekt, geograafiline isolatsioon, bioloogiline isolatsioon, ajaline isolatsioon, käitumuslik isolatsioon, mehhaaniline isolatsioon, takson, taksonoomia, primaat, nüüdisinimene, fülogeneesipuu, paleontoloogia, kreatsioonism.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Olelusvõitluse tulemuste uurimine arvutimudeliga;
2. praktiline töö loodusliku valiku tulemustest kodukoha looduses.

IV kursuse – Inimene ja keskkond

Inimene

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab inimese närvisüsteemi osi nende talitlusega;
- 2) selgitab ja analüüsib eri tegurite mõju närviimpulsi tekkes ja levikus;

- 3) seostab närvisüsteemiga seotud levinumaid puudeid ja haigusi nende põhjustega ning väliste ilmingutega;
- 4) seostab sisesekretsiooninäärmete ja nende eritatavate hormoonide rolli inimese talitluste regulatsioonis ning selgitab selle seost neuraalse regulatsiooniga;
- 5) selgitab inimorganismi kaitsesüsteeme ja vaktsineerimise tähtsust;
- 6) selgitab vere püsiva koostise tagamise mehhanisme ja selle tähtsust;
- 7) analüüsib inimese energiavajadust ning termoregulatsiooni mehhanisme.

Õppesisu

Inimese närvisüsteemi üldine ehitus ja talitus. Närviimpulsi moodustumist ja levikut mõjutavad tegurid.

Keemilise sünapsi ehitus ning närviimpulsi ülekanne. Refleksikaar ning erutuse ülekanne lihasesse. Närviimpulsside toime lihaskoele ja selle regulatsioon. Peaaju eri osade ülesanded. Kaasasündinud ja omandatud refleksid.

Inimese närvisüsteemiga seotud levinumad puuded ja haigused ning närvisüsteemi kahjustavad tegurid. Elundkondade talitluse neuraalne ja humoraalne regulatsioon. Inimese sisekeskkonna stabiilsuse tagamise mehhanismid.

Ülevaade inimorganismi kaitsemehhanismidest, immuunsüsteemist ja levinumatest häiretest. Seede-, eritus- ja hingamiselundkonna talitus vere püsiva koostise tagamisel. Inimese energiavajadus ning termoregulatsioon.

Põhimõisted: neuraalne regulatsioon, humoraalne regulatsioon, hormoonid, insuliin, refleks, refleksikaar, sünap, neuron, akson, dendriit, mediaator, närviimpulss, kesknärvisüsteem, piirdenärvisüsteem, somaatiline närvisüsteem, autonoomne närvisüsteem, homöostaas, osmoregulatsioon, termoregulatsioon, positiivne tagasiside ja negatiivne tagasiside, immuunsüsteem.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Närviimpulsi teket ja levikut mõjutavate tegurite uurimine, sh arvutimudeli abil;
2. uurimistöö välisärritajate mõjust reaktsiooniajale;
- 3, uurimistöö füüsilise koormuse mõjust organismi energiavajadusele (südame ja kopsude talitlusele).

Ökoloogia

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib abiootiliste ja biootiliste keskkonnategurite mõju graafikuid ning toob näiteid nende rakendusvõimaluste kohta;
- 2) koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte toitumissuhete kohta ökosüsteemis;
- 3) selgitab iseregulatsiooni kujunemist ökosüsteemis ja seda ohustavaid tegureid;
- 4) toob näiteid organismide kooseluvormide kohta ja analüüsib nende toimimist;
- 5) koostab ja analüüsib ökosüsteemi (nt biosfääri jt) läbiva energiavoo skemaatilisi jooniseid ning lahendab ökopüramiidi reegli ülesandeid.

Õppesisu

Abiootiliste keskkonnategurite mõju organismide elutegevusele. Keskkonnateguri toime graafiline kujutamine ning selle põhjal järelduste tegemine.

Ökosüsteemi struktuur ning selles esinevad vastastikused seosed. Toiduahela peamiste lülide – tootjate, tarbijate ja lagundajate – omavahelised toitumissuhted.

Iseregulatsiooni kujunemine ökosüsteemis ning seda mõjutavad tegurid. Organismide kooseluvormid.

Ökoloogiline püramiid ja selle vormid. Ökopüramiidi reegli ülesannete lahendamine. Biosfääri läbiv energiavoog kui Maal eksisteeriva elu alus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Uuring abiootiliste tegurite mõjust populatsioonide arvule või arvukusele.
2. Ökosüsteemi iseregulatsiooni uurimine, sh arvutimudeliga.

Keskkonnakaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib inimtegevuse osa liikide hävimises ning suhtub vastutustundlikult enda tegevusesse looduskeskkonnas;
- 2) selgitab elurikkuse kaitse olulisust ning väärtustab iga inimese vastutust selle eest, näitab üles ühiskondlikku aktiivsust, mis tugineb loodusteaduslikel teadmistel;

- 3) teadvustab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning põhjendab kestliku arengu tähtsust isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, teadvustab rohepöörde olulisust;
- 4) selgitab Eesti looduskaitse seaduses esitatud kaitstavate loodusobjektide jaotust ning toob nende kohta näiteid;
- 5) lahendab kohalikele näidetele tuginevaid keskkonna dilemmaprobleeme, arvestades teaduslikke, majanduslikke, eetilisi ja seadusandlikke seisukohti.

Õppesisu

Liikide hävimist põhjustavad antropogeensed tegurid ning liikide kaitse võimalused. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse vajadus ja meetmed. Loodus- ja keskkonnakaitse nüüdisaegsed suunad Eestis ning maailmas. Eesti keskkonnapoliitikat kujundavad riiklikud kokkulepped ja riigisisemed meetmed. Säästva arengu strateegia rakendumine isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Looduskaitse seadusandlus ja korraldus Eestis. Teaduslike, majanduslike, eetilise - moraalsete seisukohtadega ning õigusaktidega arvestamine, lahendades keskkonnavalaseid dilemmaprobleeme ning langetades otsuseid. Kodanikuaktiivsusele tuginevad loodus- ja keskkonnakaitse suundumused ning meetmed.

Põhimõisted: bioloogiline mitmekesisus, elurikkus, looduskaitse, pärandkooslus, loodusreservaat, sihtkaitsevöönd, keskkonnakaitse, kaitseala, säästev areng, punane raamat, kõrbestumine, eutrofeerumine, kasvuhoonegaasid, võõrliik, invasiivne liik, rohepöörde, kliimanetraalsus, rohetechnoloogia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Väikesemahuline uuring säästva arengu strateegia rakendamisest kohalikul tasandil.
2. Isikliku igapäevase tegevuse analüüs seoses vastutustundliku ja säästva eluviisiga.

Lõiming teiste ainetega

Geograafia: Inimühiskond ja keskkonnakaitse

Keemia: Toitained. Õhu koostis. Organismide aine- ja energiavahetus. Ainevahetusreaktsioonid - lõhustumis- ja sünteesireaktsioonid.

Kõik õppeained: Esinemisoskus, sõnade valik, argumenteerimisoskus nii suuliselt kui kirjalikult.

Õppekava läbivate teemade käsitlemine

Keskkond ja säästev areng

Õpilane:

- esitab ja põhjendab oma keskkonda puudutavaid seisukohti;
- väärtustab säästvat tarbimisviisi;
- väärtustab looduslikku mitmekesisust;
- oskab hinnata keskkonna esteetilist väärtust;
- tunneb loodus- ja keskkonnakaitse aluseid;
- mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid,
- mõistab, et looduskeskkond on inimühiskonna arengu alus;
- oskab hinnata inimtegevuse võimalusi ja tagajärgi erinevates looduslikes tingimustes, eelistab keskkonnasõbralikke tooteid ja materjale;
- oskab kujundada arvamustkeskkonnatemaatika kohta, seda põhjendada, keskkonnaprobleemide üle arutleda ja väidelda;
- toimib keskkonda, sh sotsiaalset keskkonda säästvalt, oskab vältida ja vähendada keskkonda kahjustavat tegevust.

Infotehnoloogia

Õpilane omandab infotehnoloogiavahendite iseseisva kasutamise oskused bioloogiaalase info hankimisel, kasutades vastavaid programme - Eesti selgroogsed, Eesti taimestik jt. Õpilane kavandab, loob ja esitab infotehnoloogia abil nii iseseisvalt kui ka koostöös kaasõpilastega bioloogiaalaseid uurimustöid ja referaate.

Õpilane mõistab internetist leitud info kriitilise hindamise vajalikkust (õigsuse, sobivuse, ammendavuse ja objektiivsuse aspektidest).

Meediaõpetus

Õpilane:

- õpib meedias orienteeruma, meediat lugema, vaatama ja kuulama; näeb inimeste asendit ja rolle tänapäeva meediasüsteemis;
- omandab oskuse hinnata meedias esitatava bioloogiaalase info tõepärasust;
- oskab kasutada bioloogiaalase info saamiseks kodumaiseid loodusväljaandeid - "Eesti loodus", "Loomade maailm" jt;
- oskab tajuda ja lahus hoida tegelikku ja kujutlusmaailma;
- oskab vaadata ja mõista fotosid ja illustratsioone loodusest ajakirjanduses;

- oskab selekteerivalt ajalehte lugeda;
- oskab kasutada meediat praktilise teabe allikana: eristada reklaami toimetuse materjalist ja leida reklaamist tallevajalikku teavet;
- oskab kasutada elektroonilist meediat: mõistab, et internet on avalik sfäär, oskab leida internetist vajalikku teavet, kasutada portaale ja ajalehtede interneti väljaandeid.
- Kujuneb vajadus ja harjumus suhelda erinevatemeedialiikidega: trükimeediaga, elektroonilise meediaga, suulise meediaga.

Turvalisus

Õpilane:

- õpib ennetama ja vältima ohuolukorda sattumist - näiteks omandab teadmisi võimalikest ohtudest ja teguritest, mis võivad kahjustada erinevate elundkondade talitlust
- õpib käituma ja tegutsema võimalikus ohuolukorras, õpib tundma esmaabi peamisi võtteid;
- õpib kasutama enesekaitsevahendeid (raseduse vältimise viisid, suguhaigustesse nakatumise vältimine);
- teadvustab seaduste vajalikkust turvalisuse korraldamisel ning seaduste täitmise tähtsust; teab, et seaduste rikkumisele järgneb vastutusele võtmine;
- kujundab tauniva hoiaku uimastite tarbimise suhtes;
- omandab teadmised ning oskused uimastitega seotud situatsioonides toimetulekuks;
- teab oma õigusi ja kohustusi liiklusolukordades nii jalakäijana kui ka liiklusvahendi juhina, kujundab hoiaku turvaliselt liigelda.

Tööalane karjäär

Õpilane:

- tutvub erinevate ametite/elukutsetega, saab teavet muutustest töömaailmas ning nendest lähtuvatest tulevikuprognosidest;
- teadvustab oma huvid, võimed, oskused, mis võimaldab adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriplaanide tegemist;
- arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, meeskonna- ja infotööoskusi jm, et kujundada valmisolek töömaailma sisenemiseks, elukestvaks õppimiseks ning karjääriotsuste tegemiseks;
- tutvub erinevaid bioloogiaalaseid teadmisi nõudvate elukutsete võimalustega;

- mõistab bioloogiaalaste elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- oskab näha õpitava tähtsust et jätkata edukalt haridusteed;
- tegeleb oma huvide ja võimete uurimisega;
- mõistab suhtlemis- ja koostööoskuste vajalikkust.

GEOGRAAFIA AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Geograafial on oluline panus õpilaste loodusteadusliku kirjaoskuse ning kõigi üldpädevuste arendamisse. Õppes tuginetakse põhikoolis omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele.

Geograafia loob head eeldused nii valdkonnaüleseks õppimiseks kui ka loodus- ja sotsiaalainete lõimimiseks, aidates õpilastel näha seoseid matemaatikas, füüsikas, bioloogias, keemias ning ajaloo ja ühiskonnaõpetuses õpitava vahel.

Geograafiat õppides saavad õpilased süsteemse ülevaate looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ning protsessidest, nende ruumilisest levikust ja vastastikustest seostest. Õpilastel kujuneb arusaam Maast kui tervikust ning keskkonna ja inimtegevuse vastastikustest seostest nii isiklikul, kohalikul kui ka globaalsel tasandil. Maailma eri piirkondadega tutvumine võimaldab õpilastel mõista iga koha unikaalsust ja samas kohtade üleilmset seotust, mis tähendab, et ühed ja samad protsessid võivad eri kohtades toimida erinevalt, sõltudes koha looduslikest, majanduslikest või sotsiaalsetest oludest. Geograafiat õppides arenevad õpilaste ruumilise mõtlemise ja ruumianalüüsi oskused.

Geograafiatundides saavad õpilased arutleda aktuaalsetel ja olulistel ühiskondlikel teemadel, mis aitavad neil oma aineteadmisi mõtestada. See loob eeldused, et kujuneksid aktiivsed ja teadlikud ühiskonnaliikmed, kes märkavad igapäevaelu probleeme ning oskavad neile põhjendatud lahendusi pakkuda. Õpingute käigus areneb oskus hinnata oma otsustuste või tegevuse otseseid ja kaudseid tagajärgi.

Infoühiskonnas on järjest tähtsamad infotehnoloogia kasutamise ja kriitilise mõtlemise oskused. Geograafiatundides õpivad õpilased kasutama eri teabeallikaid, sh kaardirakendusi ja andmeportaale, ning kriitiliselt hindama teabe usaldusväärsust.

Õppes lähtutakse uurimuslikust õppest, mille käigus arenevad õpilaste probleemilahendamise- ja uurimisoskused. Õpitakse probleeme nägema, hüpoteese ja uurimisküsimusi sõnastama,

uurimistulemusi tõlgendades, esitades ja esitledes kirjalik ning suuline väljendusoskus, sh korrektse loodusteadusteksti koostamine ja ainesõnavara kasutamine.

Geograafiat õppides hakatakse mõistma geograafiateaduse olemust ning olulisust igapäevaelus ja ühiskonna arengus. Õpitakse nägema ruumilisi seoseid ning mõistma nüüdisaegsete tehnoloogiasuundade võimalusi nii loodust kui ka ühiskonnaprotsesse jälgides ja modelleerides ning tulevikustsenaariume luues.

Geograafia panustab õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemisesse. Maailma looduse, rahvastiku ja kultuurigeograafia seostatud käsitlemine on alus mõistvale ning sallivale suhtumisele teiste maade ja rahvaste kultuurisse ning traditsioonidesse. Eesti geograafia õppimine loob aluse kodumaa looduse, ajaloo ja kultuuripärandi väärtustamisele. Nii looduskui ka ühiskonnageograafiat õppides areneb õpilaste keskkonnateadlikkus, rõhutatakse elurikkuse, kultuurilise mitmekesisuse ja kestliku majanduse tähtsust ning väärtustatakse säästvat ja vastutustundlikku eluviisi.

Õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemiseks ja hoidmiseks esitatakse õppematerjal võimalikult probleemipõhiselt ning õpilase igapäevaelu ja kodukohaga seostatult. Geograafias on tähtsal kohal välitööd, mis võimaldavad uurida kohalikke olusid ja probleeme ning kaasata õpilasi kogukonna projektidesse, kus õpitakse teoreetilisi teadmisi seostama praktiliste oskustega. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ja võimete mitmekülgselt arendamisest. Kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid: projektõpet, arutelusid, ajurünnakuid, rollimänge, õuesõpet, õppekäike, muuseumides käimist jne. Kõigis õppeetappides rakendatakse nüüdisaegseid meedia- ja infotehnoloogiavahendeid.

Geograafiaharidus annab hea ettevalmistuse paljude elukutsete ja karjäärivõimaluste jaoks, kus on vaja teadmisi nii loodusest kui ka ühiskonnast, oskust ruumiandmeid analüüsida ning näha vastastikuseid seoseid nende ajalises muutumises.

Õpitulemused

I KURSUS „Rahvastik ja majandus“

Geograafia areng ja uurimismeetodid

Õpilane:

- 1) teab üldjoontes geograafiateaduse arengut, seoseid teiste teadusharudega ning nüüdisaegseid uurimismeetodeid geograafias;
- 2) kavandab ja korraldab geograafiauuringuid, teeb vaatlusi ja mõõdistamisi ning korraldab küsitlusi andmete kogumiseks;
- 3) kasutab eesti- ja võõrkeelseid teabeallikaid, sh kohateabe teenuseid ja geoportaale, et leida infot, analüüsida seoseid ning teha üldistusi ja järeldusi;
- 4) koostab teabeallikatest leitud info põhjal ülevaate mõnest objektist, nähtusest või piirkonnast;
- 5) tõlgendab eri projektsioonide ja kujutusviisidega kaarte ning määrab kaardi põhjal koha ristkoordinaadid;
- 6) koostab kaardi või mõne muu ruumiinfot edastava mudeli.

Õppesisu

Teaduslik meetod kui mõtlemisviis. Erinevad teaduslikud uurimismeetodid. Teaduse ja tehnoloogia areng. Teaduse kitsaskohad. Murrangulised loodusteaduslikud avastused teadusajaloos.

Kaasaegsed uurimismeetodid geograafias. Arvutikaardid. Andmete graafilised esitusviisid. Geoinfosüsteemid ja nende rakendused. Koha määramise meetodid ja nende rakendused.

Maailma rahvastik ja asustus

Õpilane:

- 1) teab rahvastiku-uuringute olulisust, uurimistulemuste kasutamise võimalusi ühiskonnas ja piiranguid;
- 2) analüüsib andmeportaalide andmete põhjal rahvastikuprotsesse ning nende seost ühiskonna arenguga eri riikide näiteil;
- 3) seostab riigi rahvastikusituatsiooni demograafilise ülemineku etapiga;
- 4) teab rahvusvaheliste rännete peamisi suundi ning analüüsib mõne piirkonna rännet, seostades selle tõmbe- ja tõuketeguritega ning tagajärgedega lähte- ja sihtriigile;
- 5) teab rahvastikupoliitika meetmeid ja nende mõju ühiskonnale;

- 6) analüüsib teabeallikate põhjal rahvastiku paiknemist ja tihedust maailmas, mõnes regioonis või riigis;
- 7) analüüsib linnastumise kulgu maailmas ja eri arengutasemega riikides ning kaasnevaid sotsiaal- ja keskkonnaprobleeme;
- 7) iseloomustab teabeallikate põhjal mõne linna sisestruktuuri.

Õppesisu

Maailma rahvastik ja rahvastikuprotsessid. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Sündimus, suremus ja iive maailma erinevates regioonides. Demograafiline üleminek. Rahvastikupoliitika. Ränded, nende põhjused. Rahvusvahelised ränded. Rahvastiku paiknemine. Linnastumine. Linnastumise kulgu maailmas. Keskkonnaprobleemid suurlinnades. Usundid. Peamised tsivilisatsioonid.

Ühiskonna areng ja muutused maailmamajanduses

Õpilane:

- 1) seostab tehnoloogia, majanduse ja ühiskonna arengu ning ruumilise korralduse agraar-, industriaal- ja infoajastul;
- 2) võrdleb andmeportaalide näitajate põhjal riikide arengataset ning arutleb näitajate piiratuse üle;
- 3) selgitab üleilmset tööjaotust ja väärtusahela etappide paigutust mõne tööstusharu näitel ning analüüsib sellega kaasnevaid probleeme;
- 4) arutleb rahvusvaheliste ettevõtete rolli üle maailmamajanduses ning toob näiteid nende mõju kohta eri arengutasemega riikidele;
- 5) analüüsib mõne riigi näitel üleilmastumise eri aspekte ning nende mõju eri eluvaldkondadele;
- 6) analüüsib transpordiliikide arengut ning nende mõju majandusele, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 7) analüüsib teabeallikate põhjal mõne riigi transpordisüsteemi, selle seost teiste majandusharudega ja mõju keskkonnale;
- 8) analüüsib teabeallikate põhjal maailma ja mõne riigi turismimajandust, selle seoseid teiste majandusharudega ning mõju keskkonnale ja kultuuriruumile

Õppesisu

Maailmamajanduse ja maailma poliitilise kaardi kujunemine. Kaasaegse maailma poliitiline kaart. Riikide arengutaseme näitajad.

Kõrgeltarenenud Põhjariigid ja arengumaad. Maailmamajanduse ja maailma poliitilise kaardi kujunemine.

Agraarühiskonnast infoühiskonnani. Iseseisev ja sõltuv industrialiseerumine. Koloniaalsüsteemi lagunemine ja murrang maailma poliitilisel kaardil.

Kaasaegsed muutused maailmamajanduses. Majanduse üldine struktuur ja selle arengud. Üleminek kõrgtehnoloogilisele tootmisele. Majanduse globaliseerumine. Rahvusvahelised firmad ja majandusorganisatsioonid

Masinatööstuse jagunemine vanadeks, uuteks ja uusimateks harudeks. Vanade masinaehitusharude paigutuse põhijooned. Fordistlik tootmiskorraldus uutes harudes ja selle mõju masinatööstuse globaliseerumisele. Uute ja uusimate harude paigutuse põhijooned.

Kergetööstuse koosseis ja areng. Kergetööstuse paiknemist mõjutavad tegurid. Tootmise geograafia ja maailmamajanduslikud sidemed.

Transpordiliigid ja vedude järgud. Logistika. Regioonide veondus. Rahvusvahelised veoteenused. Side ja infosüsteemid.

Teenuste osatähtsuse kasv. Teenuste struktuur. Äri-, sotsiaal- ja teadusteenused. Puhkemajandus ja selle geograafia.

II KURSUS „Maa kui süsteem“

Litosfäär

Õpilane:

- 1) on omandanud ettekujutuse geoloogide tööst ja mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust;
- 2) selgitab laamade liikumist ja kaasnevaid geoloogilisi protsesse;
- 3) seostab vulkaani kuju ja purske iseloomu magma omadustega;
- 4) selgitab maavärina teket ja seismiliste lainete levikut, teab maavärina võimsuse määramist;
- 5) teab maavärinate ja vulkanismiga kaasnevaid nähtusi ning nende mõju keskkonnale ja inimtegevusele;
- 6) eristab kivimeid, selgitab nende teket ning seostab kivimiringega;
- 7) selgitab kivimite murenemist eri tegurite mõjul erinevates keskkonnatingimustes, teab murenemise tähtsust looduses.

Õppesisu

Sissejuhatav osa. **Maa kui süsteem.**

Süsteemi mõiste. Erinevad süsteemid. Maa sfäärid kui süsteemid: litosfäär, pedosfäär, hüdrofäär, atmosfäär, biosfäär. Aine ja energiaringed Maa süsteemides. Maa süsteemide vahelised seosed.

Maa energiasüsteem. Maakera energiabilanss: päikeseenergia, Maa siseenergia, gravitatsioonienergia. Energia liigid ja nende avaldumine looduses. Inimeste energiatarve.

Litosfääri koostis. Laamtektoonika. Kivimite ringe. Erinevad kivimid ja maagid kui maavarad. Kaevanduste mõju keskkonnale. Vulkanism ja selle tagajärjed. Ohu vähendamine ja vältimine. Maavärinad ja nende tagajärjed. Maavärinate tugevuse mõõtmine. Ohu vähendamine ja vältimine. Maalihked. Gravitatsiooni, vee ja seismilisuse osa maalihetes.

Pedosfäär.. Murenemine: füüsikaline (rabenemine) ja keemiline (porsumine) murenemine. Mullaprofiilid ja mulla tekkeprotsessid. Mullaviljakuse vähenemine (vee ja tuule erosioon, kõrbestumine). Muld kui ressurss. Muldade kaitse.

Atmosfäär

Õpilane:

- 1) iseloomustab ilmakaardi põhjal ilma, seostades ilmanäitajad rõhualade ja frontidega;
- 2) selgitab Maa kiirgusbilanssi ning seostab selle atmosfääri koostise ja ehitusega;
- 3) analüüsib teabeallikate põhjal mõne piirkonna kliimat ning seostab selle kliimat kujundavate tegurite mõjuga;
- 4) teab kliimamuutusi põhjustavaid tegureid;
- 5) arutleb kliimamuutuste võimalike tagajärgede ning kliimamuutustega kohanemise võimaluste üle.

Õppesisu

Atmosfääri koostis ja ehitus. Kiirgusbilanss. Õhutsirkulatsioon. Tsüklonid ja antitsüklonid. Tormid. Maa ja mere mõju õhutsirkulatsioonile. Õhuniiskus ja sademete globaalne jaotus. Inimese mõju atmosfääri koostisele. Happevihmad. Sudu. Osooniaugud. Kasvuhooneefekt. Õhu saastumine, seire ja rahvusvahelised lepped.

Hüdrofäär

Õpilane:

- 1) analüüsib veeringe lülisid maailma eri piirkondades, seostab neid kliimaga ja vee kasutamise võimalustega;

- 2) analüüsib teabeallikate põhjal vee omadusi maailmamere eri osades, seostab neid kliimaga ning teiste teguritega;
- 3) selgitab hoovuste ja loodete teket ning liikumise seaduspära;
- 4) analüüsib maailmameres toimunud muutusi, seostades neid kliimamuutuste ja inimtegevusega;
- 5) selgitab rannikuprotsesse ning analüüsib inimtegevuse mõju rannikule mõne piirkonna näitel;
- 6) selgitab liustike teket, jaotumist ja tähtsust;
- 7) selgitab põhjavee kasutamise kaasnavaid keskkonnaprobleeme eri piirkondade näidetel.

Õppesisu

Hüdrofaari osas tutvustatakse veeringe lülisid, maailmamere rolli kliima kujunemises, samuti antakse ülevaade liustikest, nende tekkest ja levikust ning tähtsusest. Soome lahe mõju Paldiski kliimale ja lähedastele rannikualadele. Läänemeri kui elukeskkond – projektis siniste kooli võrgustik osalemine, Globe vaatluste tegemine – Läänemere mõju meie kliimale.

Vee jaotumine ja veeringe Maal. Jõed. Veerežiim ja äravool. Kliima mõju äravoolule. Üleujutused ja nende kahjustused. Voolusäng ja sellega seotud protsessid. Lammid ja settetasandikud. Põhjavesi. Põhjavee kujunemine, filtratsioon. Põhjavee kasutamine ja kaitse. Põhjavee alanemine ja reostumine. Merevee omadused ja vee liikumine ookeanis. Soolsus, temperatuur ja tihedus. Meretaseme kõikumised. Rannikute erosioon. Tormikahjustused, üleujutused. Ookeanide reostumine. Rahvusvahelised lepped maailmamere ja selle elustiku kasutamisel.

Maa süsteemide vahelised seosed

Õpilane:

- 1) analüüsib Maa sfääride vahelisi seoseid;
- 2) toob näiteid sündmuste kohta Maa ajaloos ja nende mõju kohta Maa sfääridele

Õppesisu

Biosfaari osas käsitletakse kliima, taimestiku ja mullastiku vahelisi seoseid maailma peamistes bioomides. Energiavoog biosfääris ja selle osades. Taimetoitained ja primaarproduktioon. Metsa, rohumaa, põllu ja veekogude energiasüsteemid ja produktiivsus.

Inimtegevuse ja Maa süsteemide vastastikmõju. Maastikuline mitmekesisus. Keskkonnamuutused ja seire. Keskkonnatehnoloogia.

III KURSUS „Loodusvarade majandamine ja keskkonnaprobleemid“

Põllumajandus ja toidutootmine ning keskkonnaprobleemid

Õpilane:

- 1) arutleb maailma toiduprobleemide ning nüüdisaegse põllumajanduse, sh tehnoloogia võimaluste üle nende lahendamisel;
- 2) selgitab põllumajanduse osa toidutootmisahelas, seost teiste majandusharude ja eluvaldkondadega;
- 3) seostab mullatekke tingimusi mulla koostise, ehituse ja omadustega ning toob näiteid mullatüüpide ja mullaprotsesside kohta eri bioomides;
- 4) arutleb muldade hävimise ja selle peatamise võimaluste üle;
- 5) iseloomustab eri tüüpi põllumajandusettevõtteid maailmas, seostab neid kohalike oludega ja analüüsib nende mõju keskkonnale;
- 6) analüüsib teabeallikate põhjal mõne riigi põllumajandust mõjutavaid tegureid, põllumajanduslikku tootmist ja selle mõju keskkonnale;
- 8) iseloomustab vesiviljelust ja selle mõju veekeskkonnale mõne piirkonna näitel.

Õppesisu

Teemas käsitletakse maailma **toiduprobleeme** ja vaadeldakse **põllumajanduse** arengut ning erinevaid tootmistüüpe.

äsitletakse põllumajandust mõjutavaid looduslikke ja sotsiaalseid tegureid ning antakse ülevaade põllumajanduse tulevikuvõimalustest.

Käsitletakse **kalandust** ja **vesiviljelust** ning sellega seonduvaid probleeme

Läänemeri meie elukeskkond- projektõppe siniste koolide võrgustiku tegevuses

Põllumajanduse looduslikud arengueeldused. Maailma agrokliimavõtted.

Põllumajandusliku tootmise vormid ja nende levik maailmas. Regioonide põllumajandus.

Peamiste põllumajandussaaduste tootmise, töötlemise ja kaubanduse geograafia.

Põllumajandusega kaasnevad keskkonnaprobleemid. Maailma rahvastiku toiduprobleemid.

Kalavarud. Kalanduse vormid ja nende levik. Maailma kalapüügi ja kalasaadustega kauplemise geograafia. Maailmamere keskkonnaprobleemid.

Metsamajandus ja -tööstus ning keskkonnaprobleemid

Õpilane:

- 1) teab kestliku metsamajanduse olemust ja selle olulisust ning selgitab metsamajanduse

- ja -tööstusega seotud keskkonnaprobleeme;
- 2) teab metsavarude hindamise eri võimalusi;
 - 3) teab metsatüüpe ja maailma metsarikkamaid piirkondi ning seostab neid metsa kasutamise võimalustega;
 - 4) võrdleb teabeallikate põhjal metsamajandust ja -tööstust eri riikides;
 - 5) arutleb ökosüsteemi teenuste üle metsa näitel ja selgitab puidu rolli süsinikuringes.

Õppesisu

Teemas antakse ülevaade maailma **metsamajanduse** ja -tööstuse arengust, metsatüüpidest ja nende tootlikkusest ning jätkusuutliku metsamajanduse olemusest. Keskkonnaprobleemidest seoses metsamajandusega

Maailma metsatüübid ja metsavarud. Metsade majandamise põhimõtted. Maailma eri regioonide metsamajandus ja metsatööstus. Metsade hävimine ja selle peamised põhjused. Metsade kaitse.

Energiamajandus ja keskkonnaprobleemid

Õpilane:

- 1) arutleb maailma energiamajanduse muutuste üle ning seostab energiamajanduse arengu kliimapoliitikaga;
- 2) iseloomustab teabeallikate põhjal energiaallikate paiknemist maailmas ja seostab neid kasutamise võimalustega;
- 3) analüüsib teabeallikate põhjal riikide energiamajandust ning sellega seotud majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleeme;
- 4) arutleb energiamajanduse jätkusuutlikkuse teemadel.

Õppesisu

Teemas tutvustatakse maailma **energiamajandust**, erinevaid energia liike, nende rolli riikide energiamajanduses ja keskkonnamõjusid.

Energiapargid Läänemeres, nende mõju elustikule ja inimestele

Kaasaegse energiamajanduse struktuur. Alternatiivenergia kasutusvõimalused erinevates loodusvööndites, sellega kaasnevad keskkonnaprobleemid. Nafta ja maagaasi tootmine, transport ja töötlemine. Tahkete kütuste kaevandamine ja kasutamine. Fossiilsete kütuste kasutamisega kaasnevad keskkonnaprobleemid. Elektroenergeetika. Regioonide energiamajandus.

Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase isikupärasest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusega saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Õpilast hinnatakse õppimise kestel kujundavalt ning teemade, kursuste ja kooliastme lõpus kokkuvõtvalt. Hindamine peab olema kooskõlas taotletavate õpitulemustega. Seda aitavad tagada mitmekesised hindamismeetodid, et toetada õpilase teadmiste ning eri oskuste ja hoiakute arengut. Diagnostiliselt hinnates selgitab õpetaja kursuse või teema alguses õpilase tugevad ja nõrgad küljed, sh loodusteaduslikud väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õpetamist. Õppe ajal saab õpilane suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet oma õppimise edenemise kohta. Kirjaliku tagasiside annab õpetaja jooksvalt suuremahulise töö, näiteks õpimapi, essee, uurimistöö jne edasiarendamiseks. Hindamist kasutatakse õppimise osana, kui õpilased enda või kaaslaste tehtud tööd kokkulepitud kriteeriumide põhjal hindavad. Selle käigus õpivad õpilased oma vigu märkama ja neid analüüsima.

Õpilased arutlevad iseseisvalt, rühmas või koos õpetajaga õppimise üle – mis läks töös hästi ja mida saaks järgmisel korral paremini teha. E-keskkondade, klassiarutelu vms kaudu annavad õpilased tagasisidet õpetajale selle kohta, kuidas neil läheb ning kuidas oleks parem õppida.

Hindamise muudavad läbipaistvaks hindamiskriteeriumid ehk hindamismudelid. Need on eriti vajalikud avatud ja/või loovat mõtlemist nõudvate õppeülesannete edukaks sooritamiseks (uurimistööd, ettekanded, esseed, õpilaste koostatud loodusteaduslikud mudelid jms). Hindamismudelid muudavad õpilasele arusaadavamaks õpetaja ootused, võimaldavad tal enda õppimist juhtida ning anda edasiviivat tagasisidet kaaslastele. Lisaks aitavad need õpetajal panna kokkuvõtvat hinnet, kui töö on valmis, ning õpilane saab paremini aru, kuidas hinne kujunes.

Hindamisviiside ja -vormide valikul arvestatakse seda, et gümnaasiumis suureneb keerukamate ning suuremat pingutust nõudvate teadmiste ja oskuste osakaal. Hinnatakse probleemide lahendamise, analüüsimise, järelduste, üldistuste ja otsuste tegemise ning põhjendamise oskust jms.

Lisaks testidele ja kontrolltöödele hinnatakse esitlust, uurimistöö aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kollektsiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm. Uurimisoskusi hinnatakse ka osaoskustena, milleks on uurimisküsimuse esitamine või katse kavandamine etteantud situatsiooni või katsevahendite põhjal, järelduste tegemine etteantud andmete alusel, korraldatud katse kvaliteedi ja tulemuste kriitiline hindamine, ettepanekute tegemine katsetulemuste usaldusväärseuse tõhustamiseks ning kehtivate järelduste saamiseks.

Hoiakute ning väärtushinnangute kujundamisel on tähtsal kohal õpilase enesehindamine. Õpilase hoiakud ja väärtushinnangud ei ole otseselt kokkuvõtva hindamise objektiks. Neid hinnatakse õpilase oskuse kaudu väärtusi mõtestada, st nende üle arutleda, neid põhjendada ning õigustada isiklikust või teiste vaatenurgast lähtudes. Probleemülesannete korral on hindamise kriteeriumid lahenduse otstarbekohasus ja põhjenduste arv ning sotsiaalsete, eetiliste, majanduslike jm aspektide esiletoomine, originaalsus, loogilisus ja korrektse loodusteadusliku sõnavara kasutamise määra. Loodusteaduste puhul on hindamise kriteeriumid probleemiseade selgus, näidete ja põhjenduste arv ning loogilisus, korrektsete loodusteaduslike mõistete kasutamise määra, järelduste kehtivus, teksti osade üldine sidusus ning autori mõtete originaalsus.

KEEMIA AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus.

Keemial on oluline roll õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemises. Gümnaasiumi keemiaõpe tugineb põhikoolis omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi füüsikas, bioloogias, matemaatikas jt õppeainetes õpitavaga, toetades samaaegselt teiste õppeainete õpet. Keemiat õppides areneb õpilastel loodusteaduslik pädevus ning

omandatakse positiivne hoiak keemia ja teiste loodusteaduste suhtes ning mõistetakse loodusteaduste tähtsust inimühiskonna majanduse, tehnoloogia ja kultuuri arengus. Õpilastel kujuneb vastutustundlik suhtumine elukeskkonnasse ning õpitakse väärtustama tervislikku ja kestlikku eluviisi. Keemias ning teistes loodusainetes omandatud teadmised, oskused ja hoiakud on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvatele õppimisele.

Õpilastel kujuneb gümnaasiumitasemele vastav loodusteaduslik pädevus ning terviklik loodusteaduslik maailmapilt. Nad õpivad tundma aine ehituse põhialuseid ning keemiliste

protsesside peamisi seaduspärasusi. Õpilastel kujuneb ülevaade anorgaanilistest ja orgaanilistest ainetest, nende peamistest omadustest ja ainetevahelistest seostest, keemia tulevikusuundumustest ning keemiaga seotud elukutsetest, mis toetab õpilasi edasises karjäärivalikus.

Probleemülesannete lahendamine aitab õpilastel mõista ainete koostise ja ehituse mõju ainete omadustele ning selle kaudu ainete rakendamise võimalustele. Keemiaõpingutes on olulisel kohal uurimisülesanded, mille lahendamiseks kujunevad õpilastel probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanimise ning nende tegemise, mõõtevahendite kasutamise, tulemuste analüüsimise ja tõlgendamise oskused. Keemia arvutusülesandeid lahendades pööratakse tähelepanu eelkõige käsitletavate probleemide sisulisele mõistmisele, tulemuste analüüsile ning järelduste tegemisele. Tähtsal kohal on teabeallikate kasutamise ja neis leiduva teabe analüüsimise ning kriitilise hindamise oskuse kujundamine, samuti uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine. Kõigis õppeetappides rakendatakse tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi.

Keemiat õppides pööratakse tähelepanu seostele teiste loodusteadustega ning keskendutakse looduses (sh inimeses endas) toimivatele protsessidele ning inimese suhetele ümbritsevate loodus- ja tehismaterjalidega. Õpitakse omandatud teadmisi ja oskusi rakendama igapäevaelu probleeme lahendades, kompetentseid ja eetilisi otsuseid langetades ning oma tegevuse võimalikke tagajärgi hinnates. Probleemipõhine, õpilaskeskne ja igapäevaeluga seostatud käsitlus ning õpilaste individuaalsete iseärasuste arvestamine toetavad õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemist ja püsimist ning võimete mitmekülgset arengut. Selleks kasutatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, õppekäike jms. Aktiivõppe põhimõtteid järgiv õpe toetab õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite arengut.

Gümnaasiumi keemiaõpe süvendab põhikoolis omandatud teadmisi, oskusi ja vilumusi.

Võrreldes põhikooliga käsitletakse keemilisi objekte ja nähtusi sügavamalt, täpsemalt ning süsteemsemalt, pöörates suuremat tähelepanu seoste loomisele eri nähtuste ja seaduspärasuste vahel. Õppes lisandub induktiivsele käsitlusele deduktiivne käsitlus. Õpitakse tegema järeldusi õpitu põhjal, seostama erinevaid nähtusi, eristama olulist ebaolulisest ja rakendama õpitud seaduspärasusi uudsetes olukordades. Keemiat nagu teisi loodusteadusi õppides on tähtis õpilase isiksuse kujunemine: iseseisvuse, mõtlemisvõime ja koostööoskuse areng ning vastutustunde ja tööharjumuste kujunemine.

Õpitulemused

I KURSUS „Keemia alused“

Õpilane:

- 1) on omandanud ettekujutuse keemia ajaloolisest arengust;
- 2) eristab kvalitatiivset ja kvantitatiivset analüüsi ning füüsikalisi ja keemilisi uurimismeetodeid;
- 3) kirjeldab elektronide paiknemist A-rühmade elementide aatomi välises elektronkihis (üksikud elektronid, elektronipaarid);
- 4) põhjendab A-rühmade elementide metallilisuse ja mittemetallilisuse muutumist perioodilisustabelis seoses aatomi ehituse muutumisega;
- 5) määrab A-rühmade elementide maksimaalseid ja minimaalseid oksüdatsiooniastmeid ning koostab elementide tüüpühendite valemeid;
- 6) selgitab tüüpiliste näidete varal kovalentse, ioonilise, metallilise ja vesiniksideme olemust, hindab kovalentse sideme polaarsust;
- 7) seostab ainete füüsikalisi omadusi keemiliste sidemete ja molekulide vastastiktoime mõjuga;
- 8) mõistab, et keemilise reaktsiooni kulgemiseks on tarvis aktiivset pörget, seostab aktiveerimisenergiat keemilise reaktsiooni kiirusega;
- 9) uurib keemiliste reaktsioonide soojusefekte ning selgitab neid, lähtudes keemiliste sidemete tekkimisel ja lagunemisel esinevatest energiamuutustest;
- 10) uurib keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavate tegurite toimet ning põhjendab nende mõju, selgitab keemiliste protsesside kiiruse muutmist argielus;
- 11) mõistab, et pöörduvate reaktsioonide puhul tekib vastassuunas kulgevate protsesside vahel tasakaal, uurib keemilise tasakaalu asendi nihutamise võimalusi ning toob sellekohaseid näiteid argielust ja tehnoloogiast;
- 12) kirjeldab lahuste teket ioonilise ja kovalentse sidemega ainetest, eristab tugevaid ja nõrku elektrolüüte ning mitteelektrolüüte, uurib ja võrdleb nende lahuste omadusi;
- 13) selgitab happe ja aluse mõistet protolüütilise teooria põhjal;
- 14) arvutab aine molaarset kontsentratsiooni lahuses;
- 15) uurib ionidevahelisi reaktsioone lahustes, koostab nende reaktsioonide võrrandeid molekulaarsel ja ioonsel kujul.

Õppesisu

Keemia kui teaduse kujunemine. Füüsikalised ja keemilised uurimismeetodid keemias. Keemiaga seotud karjäärivalikud.

Põhimõisted: keemiline analüüs, kvalitatiivne analüüs, kvantitatiivne analüüs, keemiline süntees.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: õppekäik keemiaga seotud ettevõttesse, õppeasutusse vms.

Tänapäevane ettekujutus aatomi ehitusest. Informatsioon perioodilisustabelis ja selle tõlgendamine. Keemilise sideme liigid. Vesinikside. Molekulidevahelised jõud. Ainete füüsikaliste omaduste sõltuvus aine ehitusest.

Põhimõisted: aatomorbitaal, mittepolaarne kovalentne side, polaarne kovalentne side, osalaeng, vesinikside.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: lihtsamate molekulide struktuuri uurimine ja võrdlemine molekulimudelite või arvutiprogrammidega.

Keemilise reaktsiooni aktiveerimisenergia, aktiivsed põrked. Ekso- ja endotermilised reaktsioonid. Keemilise reaktsiooni kiirus, seda mõjutavad tegurid. Keemiline tasakaal ja selle nihkumine (Le Chatelier' printsiibist tutvustavalt).

Põhimõisted: reaktsiooni aktiveerimisenergia, reaktsiooni soojusefekt, reaktsiooni kiirus, katalüsaator, katalüüs, pöörduv reaktsioon, pöördumatu reaktsioon, keemiline tasakaal.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavate tegurite toime uurimine;
- 2) keemilise reaktsiooni soojusefekti uurimine;
- 3) auto heitgaaside katalüsaatori töö põhimõtte selgitamine internetimaterjalide põhjal;
- 4) keemilise tasakaalu nihkumise uurimine, sh arvutimudeli abil.

Ainete lahustumisprotsess. Elektrolüüdid ja mitteelektrolüüdid; tugevad ja nõrgad elektrolüüdid. Hapete ja aluste protolüütiline teooria. Molaarne kontsentratsioon (tutvustavalt). Ioonidevahelised reaktsioonid lahustes, nende kulgemise tingimused. pH. Keskkond hüdrolüüsuva soola lahuses.

Põhimõisted: hüdraatumine, elektrolüüt, mitteelektrolüüt, tugev elektrolüüt, nõrk elektrolüüt, hape, alus, molaarne kontsentratsioon, soola hüdrolüüs.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) lahustumise soojusefektide uurimine;
- 2) erinevate lahuste elektrijuhtivuse võrdlemine (pirni heleduse või Vernier¹ anduriga); nõrkade ja tugevate hapete ning aluste pH ja elektrijuhtivuse võrdlemine;

- 3) ioonidevaheliste reaktsioonide toimumise uurimine;
- 4) erinevate ainete vesilahuste keskkonna (lahuste pH) uurimine;
- 5) lahuse kontsentratsiooni määramine tiitrimisel (nt vee mööduva kareduse määramine, leelise kontsentratsiooni määramine puhastusvahendis või happe kontsentratsiooni määramine akuhappes vms).

II KURSUS „Anorgaanilised ained“

Õpilane:

- 1) hindab metallide keemilist aktiivsust ja prognoosib keemilisi omadusi, lähtudes vastava elemendi asukohast perioodilisustabelis ja pingereas, koostab selle põhjal reaktsioonivõrrandeid vastava metalli reageerimisest mittemetalliga, veega, lahjendatud hapete ja soolade lahustega;
- 2) uurib ja võrdleb praktiliselt metallide keemilist aktiivsust, kasutades selleks metallide reageerimist veega ning hapete ja soolade lahustega;
- 3) kirjeldab õpitud metallide ja nende sulamite rakendamise võimalusi praktikas, seostades neid materjalide omadustega;
- 4) teab levinumaid metallide looduslikke ühendeid ja nende rakendusi;
- 5) selgitab metallide saamise põhimõtet metalliühendite redutseerimisel ning korrosiooni metallide oksüdeerumisel;
- 6) selgitab korrosiooni ja metallide tootmisreaktsioonide energeetilist efekti, põhjendab nende vastassuunalisust;
- 7) uurib korrosiooni, valib ja põhjendab esemete korrosioonikaitseks sobivaid võimalusi;
- 8) analüüsib metallidega seotud redoksprotsesside toimumise üldisi põhimõtteid elektrolüüsi, korrosiooni ja keemilise vooluallika korral;
- 9) lahendab arvutusülesandeid reaktsioonivõrrandite järgi, arvestades saagise- ja kaoprotsenti ning lisandeid;
- 10) seostab tuntumate mittemetallide ning nende tüüpühendite keemilisi omadusi vastava elemendi asukohaga perioodilisustabelis;
- 11) uurib õpitud mittemetallide ja nende ühendite iseloomulikke omadusi ning koostab vastavate keemiliste reaktsioonide võrrandeid;
- 12) kirjeldab õpitud mittemetallide ja nende ühendite tähtsust looduses ja/või rakendamise võimalusi praktikas, seostades seda vastava keemilise elemendi ja ainete omadustega.

Õppesisu

Ülevaade metallide iseloomulikest füüsikalistest ja keemilistest omadustest. Metallide keemilise aktiivsuse võrdlus; metallide pingerida. Metallid ja nende ühendid igapäevaelus ning looduses. Metallidega seotud redoksprotsessid: metallide saamine maagist, elektrolüüs, korrosioon, keemilised vooluallikad (reaktsioonivõrrandeid nõudmata). Saagise ja lisandite arvestamine moolarvutustes reaktsioonivõrrandi järgi.

Põhimõisted: sulam, maak, elektrolüüs, korrosioon, keemiline vooluallikas, saagis.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) metallide füüsikaliste omaduste ja keemilise aktiivsuse võrdlemine;
- 2) metallide korrosiooni mõjutavate tegurite ning korrosioonitõrje võimaluste uurimine ja võrdlemine;
- 3) metallide tootmise, elektrolüüsi ja keemilise vooluallika uurimine animatsioonidega;
- 4) ülevaate (referaadi) koostamine ühe metalli tootmisest ning selle sulamite valmistamisest/kasutamisest.

Ülevaade mittemetallide füüsikalistest ja keemilistest omadustest olenevalt elemendi asukohast perioodilisustabelis. Mittemetallide keemilise aktiivsuse võrdlus. Mõne mittemetalli ja tema ühendite käsitus (vabal valikul, looduses ja/või tööstuses kulgevate protsesside näitel).

Põhimõisted: allotroopia

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: mittemetallide ja/või nende iseloomulike ühendite saamine, omaduste uurimine ning võrdlemine.

III KURSUS „Orgaanilised ained“

Õpilane:

- 1) kasutab erinevaid molekuli koostise ja ehituse kujutamise viise: lihtsustatud struktuurivalem, tasapinnaline ehk klassikaline struktuurivalem, molekuli graafiline kujutis; analüüsib ühendi struktuurivalemis sisalduvat teavet;
- 2) rakendab süstemaatilise nomenklatuuri põhimõtteid alkaanide näitel;
- 3) seostab alkoholide, halogeeniühendite ja primaarsete amiinide süstemaatiliste nimetuste ees- või lõppliiteid vastavate aineklassidega, määrab molekuli struktuuri või nimetuse põhjal ühendi aineklassi;
- 4) hindab aine struktuuri põhjal aine lahustuvust eri lahustites ja keemistemperatuuri;
- 5) võrdleb küllastunud, küllastumata ja aromaatsete süsivesinike keemilisi omadusi, koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid alkaanide, alkeenide ja areenide halogeenimise ning alkeenide hüdrogeenimise ja katalüütilise hüdraatimise reaktsioonide kohta;

- 6) kirjeldab tähtsamate süsivesinike ja nende derivaatide rakendusi argielus ning kasutamisega kaasnevaid ohtusid, seostab neid ainete omadustega;
- 7) kujutab alkeenist tekkivat polümeeri lõiku;
- 8) määrab aine struktuuri põhjal aldehüüdi, karboksüülhappe, karboksüülhappe soola, asendatud karboksüülhappe, estri ja amiidi kuuluvuse vastavasse aineklassi;
- 9) kirjeldab olulisemate karboksüülhapete omadusi ja tähtsust argielus ning looduses;
- 10) uurib ja selgitab seost alkoholide, aldehüüdide ja karboksüülhapete vahel;
- 11) uurib karboksüülhapete keemilisi omadusi, võrdleb karboksüülhapete ja anorgaaniliste hapete keemilisi omadusi ning koostab vastavate keemiliste reaktsioonide võrrandeid;
- 12) selgitab alkoholijoobega seotud keemilisi protsesse organismis, analüüsib alkoholi liigtarbimisest põhjustatud sotsiaalseid probleeme;
- 13) võrdleb estrite tekke- ja hüdrolyüsireaktsioone ning koostab vastavate keemiliste reaktsioonide võrrandeid, valmistab lihtsama estri;
- 14) kujutab lähteühendite struktuurivalemite põhjal tekkiva kondensatsioonipolümeeri lõiku;
- 15) selgitab rasvhapete, rasvade, sahhariidide, aminohapete ja valkude ehitust ning uurib nende omadusi

Õppesisu

Teema - Süsivesiniku ja nende derivaadid

Süsinikuühendite struktuur ja selle kujutamise viisid. Alkaanid, nomenklatuuri põhimõtted, isomeeria.

Asendatud alkaanide (halogeeniühendite, alkoholide, primaarsete amiinide) füüsikaliste omaduste sõltuvus struktuurist. Küllastumata ja aromaatsete süsivesinike ning alkaanide keemiliste omaduste võrdlus.

Liitumispolümerisatsioon. Süsivesinikud ja nende derivaadid looduses ning tööstuses (tutvustavalt).

Põhimõisted: isomeeria, asendatud süsivesinik, alkaan ehk küllastunud süsivesinik, küllastumata süsivesinik, aromaadne ühend, liitumispolümerisatsioon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) süsivesinike ja nende derivaatide molekulide struktuuri uurimine ning võrdlemine molekulimudelite ja/või arvutiprogrammiga;
- 2) hüdrofiilsete ja hüdrofoobsete ainete vastastiktoime veega.

Teema - Orgaanilised ained meie ümber

Õppesisu

Aldehüüdid kui alkoholide oksüdeerumissaadused. Asendatud karboksüülhapped (aminohapped, hüdroksühapped) ja karboksüülhapete funktsionaalderivaadid (estrid, amiidid). Polükondensatsioon.

Orgaanilised ühendid elusorganismides: rasvad, sahhariidid, valgud.

Põhimõisted: asendatud karboksüülhappe, karboksüülhappe funktsionaalderivaat, hüdroolüüs, polükondensatsioon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) alkoholi ja aldehüüdi oksüdeeruvuse uurimine ning võrdlemine;
- 2) karboksüülhapete tugevuse uurimine ja võrdlemine teiste hapetega;
- 3) estrite saamine ja hüdroolüüs;
- 4) sahhariidide (nt tärklise) hüdroolüüsi ja selle saaduste uurimine;
- 5) valkude (nt munavalge vesilahuse) käitumise uurimine hapete, aluste, soolalahuste ja kuumutamise suhtes;
- 6) seebi ning sünteetiliste pesemisvahendite käitumise uurimine ja võrdlemine erineva happelisusega vees ning soolade lisandite korra.

Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase isikupärasest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusega saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Õpilast hinnatakse õppimise kestel kujundavalt ning teemade, kursuste ja kooliastme lõpus kokkuvõtvalt. Hindamine peab olema kooskõlas taotletavate õpitulemustega. Seda aitavad tagada mitmekesised hindamismeetodid, et toetada õpilase teadmiste ning eri oskuste ja hoiakute arengut.

Diagnostiliselt hinnates selgitab õpetaja kursuse või teema alguses õpilase tugevad ja nõrgad küljed, sh loodusteaduslikud väärtused ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õpetamist.

Õppe ajal saab õpilane suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet oma õppimise edenemise kohta. Kirjaliku tagasiside annab õpetaja jooksvalt suuremahulise töö, näiteks õpimapi, essee, uurimistöö jne edasiarendamiseks. Hindamist kasutatakse õppimise osana, kui õpilased enda või kaaslaste tehtud tööd kokkulepitud kriteeriumide põhjal hindavad. Selle käigus õpivad õpilased oma vigu märkama ja neid analüüsima.

Õpilased arutlevad iseseisvalt, rühmas või koos õpetajaga õppimise üle – mis läks töös hästi ja mida saaks järgmisel korral paremini teha. E-keskkondade, klassiarutelu vms kaudu annavad õpilased tagasisidet õpetajale selle kohta, kuidas neil läheb ning kuidas oleks parem õppida.

Hindamise muudavad läbipaistvaks hindamiskriteeriumid ehk hindamismudelid. Need on eriti vajalikud avatud ja/või loovat mõtlemist nõudvate õppeülesannete edukaks sooritamiseks (uurimistööd, ettekanded, esseed, õpilaste koostatud loodusteaduslikud mudelid jms). Hindamismudelid muudavad õpilasele arusaadavamaks õpetaja ootused, võimaldavad tal enda õppimist juhtida ning anda edasiviivat tagasisidet kaaslastele. Lisaks aitavad need õpetajal panna kokkuvõtvat hinnet, kui töö on valmis, ning õpilane saab paremini aru, kuidas hinne kujunes.

Hindamisviiside ja -vormide valikul arvestatakse seda, et gümnaasiumis suureneb keerukamate ning suuremat pingutust nõudvate teadmiste ja oskuste osakaal. Hinnatakse probleemide lahendamise, analüüsimise, järelduste, üldistuste ja otsuste tegemise ning põhjendamise oskust jms.

Lisaks testidele ja kontrolltöödele hinnatakse esitlust, uurimistöö aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kollektiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm. Uurimisoskusi hinnatakse ka osaoskustena, milleks on uurimisküsimuse esitamine või katse kavandamine etteantud situatsiooni või katsevahendite põhjal, järelduste tegemine etteantud andmete alusel, korraldatud katse kvaliteedi ja tulemuste kriitiline hindamine, ettepanekute tegemine katsetulemuste usaldusväärsuse tõhustamiseks ning kehtivate järelduste saamiseks.

Hoiakute ning väärtushinnangute kujundamisel on tähtsal kohal õpilase enesehindamine. Õpilase hoiakud ja väärtushinnangud ei ole otseselt kokkuvõtva hindamise objektiks. Neid

hinnatakse õpilase oskuse kaudu väärtusi mõtestada, st nende üle arutleda, neid põhjendada ning õigustada isiklikust või teiste vaatenurgast lähtudes.

Probleemülesannete korral on hindamise kriteeriumid lahenduse otstarbekohasus ja põhjenduste arv ning sotsiaalsete, eetiliste, majanduslike jm aspektide esiletoomine, originaalsus, loogilisus ja korrektse loodusteadusliku sõnavara kasutamise määr.

Loodusteadusesse puhul on hindamise kriteeriumid probleemiseade selgus, näidete ja põhjenduste arv ning loogilisus, korrektsete loodusteaduslike mõistete kasutamise määr, järelduste kehtivus, teksti osade üldine sidusus ning autori mõtete originaalsus.

AINEVALDKOND MATEMAATIKA

Üldalused

Valdkonnapädevus

Matemaatikaõpetuse eesmärk **gümnaasiumis** on kujundada õpilastes eakohane matemaatikapädevus, mis annab vahendid ja mõõdikud meid ümbritseva maailma uurimiseks ja kirjeldamiseks. Matemaatikapädevus hõlmab nii matemaatika sisemise loogika kui ka sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku rolli mõistmist ja väärtustamist. Kõik see on seotud igapäevaeluliste ja teaduslike probleemide lahendamise ja eeldab probleemilahendamise põhioskuste saavutamist.

Matemaatika õpetusega taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks kujuneks välja vastutustundlik ja ennastjuhtiv õppija, kes:

- 1) arutleb ja argumenteerib loogiliselt;
- 2) leiab probleemile matemaatilise lahendustee ja matemaatika vahendid selle lahendamiseks;
- 3) modelleerib probleemi matemaatilisel, st tõlgib probleemi matemaatika keelde;
- 4) kasutab probleemide lahendamisel ja saadud tulemuste esitlemisel erinevaid matemaatilisi esitusviise ja abivahendeid;
- 5) kasutab oskuslikult matemaatika sümboolikat ja keelt;
- 6) suhtleb matemaatilistel teemadel, selgitab esitatud lahendusi; tõlgendab saadud tulemusi, andes neile ka oma hinnangu.

Ainevaldkonna õppeaine arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained **gümnaasiumis** on kitsas matemaatika ja lai matemaatika, mille kohustuslikud kursused on järgmised:

Kitsas matemaatika – 8 kursust: „Arvuhulgad. Avaldised. Võrrandid ja võrratused“; „Trigonomeetria“; „Vektor tasandil. Joone võrrand“; „Tõenäosus ja statistika“; „Funktsioonid I“; „Funktsioonid II“; „Planimetria. Integraal“; „Stereomeetria“.

Lai matemaatika – 14 kohustuslikku kursust: „Avaldised ja arvuhulgad“; „Võrrandid ja võrrandisüsteemid“; „Võrratused. Trigonomeetria I“; „Trigonomeetria II“; „Vektor tasandil. Joone võrrand“; „Tõenäosus, statistika“; „Funktsioonid. Arvjadad“; „EkspONENT- ja logaritmifunktsioon“; „Trigonomeetrilised funktsioonid“; „Funktsiooni piirväärtus ja tuletis“; „Tuletise rakendused“; „Integraal. Planimetria“; „Sirge ja tasand ruumis“; „Stereomeetria“; „Matemaatika rakendused, reaalsete protsesside uurimine“.

Lisaks kohustuslikele kursustele võib kooli õppekavas kirjeldada ja rakendada valikkursusi, mis lõimivad matemaatikaõpetust teiste valdkondadega ja/või pakuvad süvenemist võimaldavaid teemakäsitusi.

Valikkursused võib kool koostada ise või valida gümnaasiumi riikliku õppekava lisades 8–15 esitatud kursuste hulgast.

Ainevaldkonna kirjeldus

Matemaatikaõpetuse peamine eesmärk on matemaatikapädevuse kujundamine. Õppeprotsessi käigus omandatakse matemaatikale omane keel, sümbolid ja meetodid, mis loovad võimaluse:

- 1) kirjeldada seoseid matemaatiliselt;
- 2) koostada ja lahendada probleemülesandeid;
- 3) uurida ja rakendada erinevaid lahendusstrateegiaid;
- 4) analüüsida olemasolevat informatsiooni ja jõuda loogilise arutluse kaudu järeldusteni;
- 5) kasutada otstarbekalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 6) hinnata oma arengut matemaatikateadmiste ja -oskuste omandamisel.

Gümnaasiumi matemaatika valdkond koosneb kahest ainekast – kitsast ja laiast matemaatikast. Üldjuhul teeb õpilane kitsa ja laia matemaatika vahel valiku gümnaasiumisse õppima asudes või vastavalt kooli õppekavas seatud korrale.

Lai matemaatika ja kitsas matemaatika erinevad nii sisu kui ka käsituslaadi poolest.

Laias matemaatikas käsitletakse mõisteid ja meetodeid, mida on vaja matemaatikateaduse olemusest arusaamiseks. Rakendusülesannete lahendamise kõrval on tähtsal kohal tõestamine

ja põhjendamine. Kitsa matemaatika õpetamise eesmärk on matemaatika rakenduste vaatlemine, et kirjeldada inimest ümbritsevat maailma teaduslikult ning tagada elus toimetulek. Nii kitsa kui ka laia matemaatika eesmärgi saavutamiseks vajalik keskkond luuakse matemaatika mõistete, sümbolite, omaduste ja seoste, reeglite ja protseduuride käsitlemise ning intuitsioonil ja loogilisel arutelul põhinevate mõttekäikude esitamise kaudu. Nii kitsas kui ka lai matemaatika annavad õpilasele vahendid ja oskused rakendada vajalikke matemaatilisi meetodeid teistes õppeainetes.

Õpilased, keda matemaatika rohkem huvitab, võivad kasutada valikainete õpiaega, üleriigilisi süvaõppevorme ja individuaalõpet. Gümnaasiumi riikliku õppekava lisades 8–15 esitatud valikkursusi võib lisada nii kitsale kui ka laiemale matemaatikale.

Kitsa matemaatika järgi õppinud õpilastel on õigus üle minna laiemale matemaatikale ja laia matemaatika järgi õppinud õpilastel kitsale matemaatikale. Ülemineku tingimused sätestab kool oma õppekavas.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks.

Ainevaldkonnas toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule.

Matemaatikaõpetuse lõimimise eeldused vertikaalselt (ainesiseselt) loob ainekavas pakutud kursuste järjestus. Matemaatikaõpetuse lõimimine horisontaalselt (teiste ainevaldkondade õpetusega ja õppeainetevälise infoga) vajab erinevate ainete õpetajate tihedat koostööd nii kooli õppekava koostamisel kui ka selle realiseerimisel. Kooli õppekavas on vaja esile tuua ainetevahelised ja aineteülesed teemad, mida on vaja lõimida, märkides igas ainekavas nende teemade koha kalendaarselt ja ulatuselt. Lõimimise organiseerimise lihtsaim viis on, kui erinevate ainete õpetajad viitavad teemat käsitledes õpilaste varasematele või ka ees ootavatele kokkupuudetele selle teemaga teiste ainete õppimisel. Oluline on, et erinevate ainete õpetajad teaksid sama teema käsituslaadi ja sügavust teistes ainetes ning oskaksid erisuste korral sellele tähelepanu juhtida. Tavapäraselt käsitletakse teemat ajaliselt varem või samal ajal matemaatikas ning seejärel teistes ainetes. Samas on võimalik ka teistpidine järjekord. Näiteks võib füüsikas rääkida vektoriaalsetest suurustest enne vektori käsitlust matemaatikas.

Olenemata sellest, kummas aines vektorist varem räägitakse, peavad mõlemad õpetajad selle teema juures juhtima tähelepanu vektori tavapärasele erisusele matemaatikas ja füüsikas.

Ühelt poolt kujuneb õpilastel teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaamine matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega teisi ainevaldkondi toetavast ja lõimivast baasteadusest. Teiselt poolt annab teistest ainevaldkondadest ja reaalsusest tulenevate ülesannete kasutamine matemaatikakursuses õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendusvõimalustest ning tihedast seotusest õpilasi ümbritseva maailmaga.

Eriti niisuguste teemade puhul, kus on vaja lõimida nii ainesiseseid kui ka ainetevahelisi ja -üleseid aspekte, on efektiivseim multidistsiplinaarne lähenemine. Näiteks saaks ühisteemana käsitleda meetermöödustiku teket, levikut, selle seost Pariisi Kommuuniga, teaduse ja tehnika revolutsiooniga, jne. Seda teemat sügavuti avades on võimalik kasutada nii matemaikat kui ka ajalugu, ühiskonnaõpetust, geograafiat, kirjandust, võõrkeeli jt õppeaineid. Küllap on reaalses koolitöös selliseid metateemasid siiski raske erinevate ainete sama nädala tundide kavasse lülitada ilma õppeainete loogilist struktuuri kahjustamata. Seevastu on interdistsiplinaarset vaadet teemale kerge rakendada õpilaste loovtöodes, uurimistöodes, kollektiivsete ettekannete koostamises õpilaste teaduskonverentsiks, projektõppes vms. Oluline on kavandada kooli õppekavas õpilastel tekkinud sisemise lõimingu taseme määramist.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Üldpädevuste kujundamisel kasutatakse erinevaid koostöövorme, õppemeetodeid ja -keskkondi, sh digivahendeid ja -võtteid, veebi- ja e-õppekeskkondi, analüüsitakse ja lahendatakse elulisi probleemolukordi ja väärtuskonflikte, arvestatakse õpilaste isikupära ja andelaadi.

Matemaatika õppimise kaudu kujundatakse ja arendatakse matemaatilise pädevuse kõrval kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

Matemaatikapädevus

Matemaatikapädevus tähendab matemaatiliste mõistete ja seoste süsteemset tundmist, samuti suutlikkust kasutada matemaikat temale omase keele, sümbolite ja meetoditega erinevate ülesannete modelleerimisel nii matemaatika sees kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades.

Matemaatikapädevus hõlmab üldist probleemi lahendamise oskust, mis sisaldab endas oskust probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideed analüüsida, tulemuse tõesust kontrollida. Matemaatikapädevus tähendab loogilise arutlemise, põhjendamise ja tõestamise oskust, samuti erinevate esitusviiside (sümbolid, valemid, graafikud, tabelid, diagrammid) mõistmise ja kasutamise oskust. Matemaatikapädevus hõlmab ka huvi matemaatika vastu, matemaatika sotsiaalse, kultuurilise ja personaalse tähenduse mõistmist ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) võimaluste kasutamist.

Matemaatika õppimise kaudu arenevad matemaatikapädevuse kõrval kõik ülejäänud pädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, kus õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatikute töödega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega (nt sümmeetria, kuldlõige). Matemaatika õppimine eeldab järjepidevust, selle kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus ja täpsus. Kasvatatakse sallivalt suhtuma erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse sellesisuliste tekstülesannete lahendamise kaudu. Rühmatöös on võimalik arendada koostööoskust.

Enesemääratluspädevus

Matemaatikat õppides on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilasel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Õpipädevus

Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada materjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsingu ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Väga oluline on üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse. Õpilases kujundatakse arusaam, et keerukaid ülesandeid on võimalik lahendada üksnes tema enda iseseisva mõtlemise teel.

Suhtluspädevus

Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese ja teoreeme sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalikku infot. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek erinevatel viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud info mõistmiseks, seostamiseks ja edastamiseks. Arendatakse suutlikkust formaliseerida tavakeeles esitatud infot ning vastupidi: esitada matemaatiliste sümbolite ja valemite sisu tavakeeles.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.

Ettevõtlikkuspädevus

Selle pädevuse arendamine peaks matemaatikas olema kesksel kohal. Uute matemaatiliste teadmiseni jõutakse sageli vaadeldavate objektide omaduste analüüsimise kaudu: uuritakse objektide ühiseid omadusi, mille alusel sõnastatakse hüpotees ning otsitakse ideid hüpoteesi kehtivuse põhjendamiseks. Sellise tegevuse käigus arenevad oskus näha ja sõnastada probleeme, genereerida ideid ning kontrollida nende headust. Tõenäosusteooria, funktsioonide ja protsentarvutusega ülesannete lahendamise kaudu õpitakse uurima objekti erinevate parameetrite põhjustatud muutusi, hindama oma riske ja toimima arukalt. Ühele ülesandele erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust. Ettevõtlikkuspädevust arendatakse mitmete eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu.

Digipädevus

Matemaatikat õppides kasutatakse digivahendeid info leidmiseks ning saadud teabe analüüsimiseks, töötlemiseks ja probleemülesannete lahendamiseks, sh loovate ja alternatiivsete lahenduskäikude leidmiseks. Digivahendeid rakendatakse hüpoteese püstitades ning kontrollides, matemaatilisi ja elulisi seoseid uurides, modelleerides ning visualiseerides. Õpitakse kasutama mitmekesisist ja 4 tasakaalustatud kombinatsiooni digitaalsetest ning mittedigitaalsetest vahenditest, lahendades erinevaid probleeme. Digitaalse sisuloome oskust arendatakse uurimis- või praktiliste tööde koostamise ja vormistamise kaudu. Isikuandmeid

sisaldavaid ülesandeid koostades ning lahendades pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele ja igapäevaelu väärtuspõhimõtete järgimisele.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Õppekava üldosas toodud läbivad teemad realiseeritakse gümnaasiumi matemaatikaõpetuses eelkõige õppetegevuse sihipärase korraldamise ning ülesannete elulise sisu kaudu.

Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine“ seostub kogu õppes järk-järgult kujundatava õppimise vajaduse tajumise ning iseseisva õppimise oskuse arendamise kaudu. Enda tunnetuslike võimete reaalne hindamine on üks tähtsamaid edasise karjääriplaneerimise lähtetingimusi. Seega on oluline, et noor inimene saab matemaatikatundides hinnangu oma võimele abstraktselt ja loogiliselt mõelda, et selle põhjal oma karjääriplaneerimist korrigeerida, ent ka oma tunnetuslikke võimeid arendada.

Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ probleemistik jõuab matemaatikakursusesse eelkõige seal esitatavate ülesannete kaudu, milles kasutatakse reaalseid andmeid keskkonnan-ressursside kasutamise kohta. Neid andmeid analüüsid arendatakse säästvat suhtumist ümbritseva suhtes ning õpetatakse väärtustama elukeskkonda. Võimalikud on õuesõppetunnid ja õppekäigud. Eesmärk on saavutada, et õpilased õpiksid võtma isiklikku vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ning omandama vastavaid väärtushinnanguid ja käitumisnorme. Kujundatakse kriitilist mõtlemist ja probleemide lahendamise oskust ning analüüsitakse keskkonna ja inimarengu perspektiive. Seda teemat käsitledes on tähtsal kohal protsentarvutus, muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika ning statistika elemendid.

Teema „Kultuuriline identiteet“ seostamisel matemaatikaga on olulisel kohal matemaatika ajaloo elementide tutvustamine ning ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamine. Protsentarvutuse ja statistika järgi saab kirjeldada ühiskonnas toimuvaid protsesse ühenduses mitmekultuurilisuse teemaga (eri rahvused, erinevad usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jt).

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemine realiseerub eelkõige matemaatika ning teisi õppeaineid ja igapäevaelu integreerivate ühistegevuste kaudu (uurimistöid, rühmatööd, projektid jt).

Eriti tähtsaks on muutunud teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“. Matemaatikakursuse lõimingute kaudu tehnoloogia ja loodusainetega saavad õpilased ettekujutuse tehnoloogiliste

protsesside kirjeldamise ning modelleerimise meetoditest. Õpilast suunatakse kasutama IKT elulisi probleeme lahendades ning oma õppimist ja tööd tõhustades. Matemaatikaõpetus peaks igati pakkuma võimalusi ise avastada ja märgata seaduspärasusi ning seeläbi aitama kaasa loovate inimeste kujunemisele. Seaduspärasusi avastades kasutatakse mitmesugust õpitarkvara.

Teema „Teabekeskond ja meediakasutus“ seondub eriti oma meediamanipulatsioone hõlmavas osas tihedalt matemaatikakursuses käsitletavate statistiliste protseduuride ja protsentarvutusega. Õpilast juhitakse arendama kriitilise teabeanalüüsi oskusi.

Läbiv teema „Tervis ja ohutus“ realiseerub matemaatikakursuses ohutus- ja tervishoiualaseid reaalseid andmeid sisaldavate ülesannete kaudu (nt liikluskeskkonna ohutuse seos sõidukite liikumise kiirusega, nakkushaiguste leviku eksponentsiaalne olemus, muid riskitegureid hõlmavate andmetega protsentülesanded ja graafikud). Matemaatikat õpetades ei saa alahinnata õpilaste positiivsete emotsioonide teket (nt kaunitest konstruktsioonidest, haaravatest probleem-ülesannetest).

Teema „Väärtused ja kõlblus“ külgneb matemaatika õppimisel eelkõige selle kõlbelise komponendiga - korralikkuse, hoolsuse, süstemaatilisuse, järjekindluse, püsivuse ja aususe kasvatamisega. Õpetaja eeskujul on tähtis osa tolerantse suhtumise kujunemisel erinevate võimete kaasklastesse.

Matemaatika ainevaldkonna lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Matemaatikaõpetus lõimitakse teiste ainevaldkondade õppega kahel viisil. Õpilastel kujuneb teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaam matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega baasteadusest, mis toetab teisi ainevaldkondi. Teiste ainevaldkondade ja igapäevaeluga seotud ülesannete kasutamine annab õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendamise võimalustest.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, luuakse tekste, sealhulgas tabeleid, graafikuid jm ning õpitakse neid tõlgendada ja esitada. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infost arusaamist. Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli

jm teabe korrektsele vormistusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga matemaatilisi mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse lisamaterjali otsimisel ja kasutamisel.

Loodusained. Tihedat koostööd saab matemaatikaõpetaja teha loodusvaldkonna ainete õpetajatega. Niisuguse koostöö viljakus oleneb ühelt poolt matemaatikaõpetaja teadmistest teistes valdkondades õpetatava ainese kohta ning teiselt poolt loodusainete õpetajate arusaamadest ja oskustest oma õppeaines matemaatikat ning selle keelt mõistlikul ja korrektsel viisil kasutada. Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.

Sotsiaalained. Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed. Ülesande lahendust vormistades, hüpoteese ja teoreeme sõnastades arendatakse oma mõtete selge, lühida ja täpse väljendamise oskust. Koos matemaatikamõistetega saab anda õpilastele teavet sellistel olulistel ühiskonda puudutavatel teemadel nagu rahvastiku struktuur ja erinevate sotsiaalsete gruppide osakaal selles, üksikisiku ja riigi eelarve, palk ja maksud, intressid, viivised, kiirraenu võtmise ohud, promilli ja protsendipunkti kasutamine igapäevaelus jne. Sotsiaalvaldkonnast pärinevaid andmeid kasutatakse statistikat puudutavate matemaatikateemade puhul. Õpitakse kasutama erinevaid teabekeskondi (hindama õpitu põhjal näiteks meedias avaldatud diagrammide tõele vastavust), tutvutakse kehtiva maksusüsteemiga. Loogiline arutlus ja faktidele toetuv mõtlemine aitavad inimestel elus õigeid otsuseid teha. Praktilised tööd, rühmatööd ja projektides osalemine kujundavad koostöövalmidust, üksteise toetamist ja üksteisest lugupidamist.

Kunstiained. Kunst ja geomeetria (joonestamine, mõõtmine) on tihedalt seotud. Kunstipädevuse kujunemist saab toetada geomeetria rakendusi demonstreeriva materjaliga sellistest kunstivaldkondadest nagu arhitektuur, ruumikujundus, ornamentika, disain jne. Geomeetriamõisted võivad olla aluseks kunstiopetuses vaadeldavate objektide analüüsil. Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine on kunsti lahutamatu osa, nagu ka piltidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine. Lõimingu tulemusel oskavad õpilased märgata arvutiprogrammidega joonistatud graafikute ilu, näha erinevate geomeetriliste kujundite ilu oma kodus ja looduses, vajaduse korral leida tuttavate kujundite pindala ja ruumala.

Muusikas väljendatakse intervale, taktimõõtu ja noodivältust harilike murdudena.

Tehnoloogia. Käsitöö ja kodunduse ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse tundides tehakse tööde kavandamisel ja valmistamisel praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, loetakse ja tehakse jooniseid jne.

Kehaline kasvatus. Arvandmete tõlgendamise oskus väljendub sporditulemuste võrdlemises ja edetabelites esitatava info mõistmises. Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisaavutuste olulisust. Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist, näiteks suhkru kogust toiduainetes, liikluskäitumist (kiirus, pidurdusteed, nähtavus) jm. Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmissüsteemidega seotud põhimõistete omandamisele. Ühe matemaatikas käsitletava tegelikkuse mudeli ehk kaardi järgi orienteerumise oskust õpitakse kehalise kasvatuses tundides. Järjepidevus, täpsus ning kõige lihtsama ja parema lahenduskäigu leidmine on nii matemaatika kui ka spordi lahutamatu osa.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid, võtta vastutust oma õppimise eest ja tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed.

Gümnaasiumis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arengutega, võetakse arvesse kohalikku eripära, muutusi ühiskonnas ja maailmas ning seostatakse neid omavahel;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, õpilast suunatakse oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;
- 4) luuakse võimalus rakendada teatud aja tagant e-õppepäevi või -nädalaid;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;

- 6) võimaldatakse nii individuaalset kui ka koos teistega õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid, võtma vastutust oma õppimise eest;
 - 7) õpilasi kaasatakse õppetegevuste kavandamisse ja juhtimisse, pakutakse võimalusi analüüsida ja mõtestada õppeprotsessi nii enda õppimise ja õpistrateegiate kui ka õpetaja juhitud õppe korraldamise aspektist;
 - 8) kavandatakse aeg õpitava tähenduslikkuse, eesmärkide, õpitulemuste ning hindamiskriteeriumide mõtestamiseks ning eneserefleksiooniks, õpitakse andma ja vastu võtma tagasisidet;
 - 9) rakendatakse uurivat, probleeme lahendavat ja teaduspõhist õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgelt, tutvustatakse näiteid valdkonna teadussaavutustest ja aktuaalsetest probleemidest, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
 - 10) rakendatakse ja kasutatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, -materjale ja -vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõiguse ja uurijaeetikaga.
- Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal professionaalne õigus valida koostöös õpilastega käsitletavat õppesisu, lähtudes õpilaste eelnevatest teadmistest ja oskustest ning arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkonnapädevused kujundatud.

Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks. Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste ja kirjalike hinnangute kui ka numbriliste hinnetena.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kursuse kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mis üldjuhul ei mõjuta tööle antavat hinnangut ja hinnet.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme, et veenduda õpitulemuste saavutamises. Selleks et paremini aru saada õpilastel tekkinud raskustest, õpilünkadest või lahendusideedest, saab hindamismeetodina kasutada näiteks tagasiside testi nii paberil kui ka virtuaalses keskkonnas, kontrolltööd, intervjuud, diagnostilist testi, päevikupidamist, õpilaste kirjutist, valjusti mõtlemist (läbirääkimine), ülesannete lahenduste esitlust jmt. Nimetatud meetodite põhjal saab õpilasele anda õppeteema kohta jooksvat tagasisidet aine ning ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta.

Kokkuvõtva hindamismeetodina sobib kirjaliku kontrolltöö või testi kõrvale ka intervjuu vormis teadmiste ja oskuste kontroll.

Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest.

Õpet kavandades ning sellest tulenevalt ka hinnates võetakse aluseks tunnetuslikud protsessid:

- 1) faktide, protseduuride ja mõistete teadmine (meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine jmt);
- 2) teadmiste rakendamise oskus (meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine jmt);
- 3) arutlemisoskus (põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine jmt).

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Õppekeskkond

Õpilast toetava õppekeskkonna kujundamise aluseks on õppekava üldosas sätestatud sotsiaalse, vaimse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamise põhimõtted.

Matemaatika õpetamisel luuakse õpilastele õppimist väärtustav keskkond, et tekiks positiivne suhtumine õppimisse. Õpilastele tagatakse jõukohased ülesanded ja eduvõimalus.

Õpilastes arendatakse uskumust, et oma võimekuse arendamiseks tuleb pingutada ning ebaõnnestumise korral tuleb rohkem harjutada või kasutada teistsuguseid strateegiaid. Õppekeskkond luuakse selline, kus iga õpilane saab maksimaalselt areneda, arvestades tema individuaalsust ja potentsiaali, oskusi ja huve. Vaimselt ja emotsionaalselt toetavale õppekeskkonnale on omane:

- 1) vastastikune lugupidamine, üksteise aktsepteerimine ja abivalmidus;
- 2) ühised selged eesmärgid, kus nii õpetaja kui ka õpilased teavad, miks ning millisel eesmärgil midagi tehakse, ja on huvitatud nende eesmärkide saavutamisest;
- 3) toetav õhkkond, kus nii õpetajal kui ka õpilasel on lubatud katsetada, eksida ja oma vigu tunnustada; tunnustatakse ideede ja arvamuste paljusust;
- 4) jagatud vastutus, st õpetaja vastutab keskkonna ja õpitingimuste loomise eest ja õpilased õppimise eest.

Oluline on suunata õpilasi mõtlema teadmiste suhtelisuse üle, et õpilased teadvustaksid õppimist kui teadmiste konstrueerimist, mitte kui faktide päheõppimist.

Kool võimaldab:

- 1) õpet lisaks klassiruumile (kus on tahvel ja tahvlile joonestamise vahendid) korraldada ka mujal, nt kooliõues, arvutiklassis, looduses, muuseumides, teaduskeskustes, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes, asutustes ja virtuaalses õppekeskkonnas;

2) vajaduse korral kasutada klassis internetiühendusega IKT vahendeid ning esitlustehnikat, tasandiliste ja ruumiliste kujundite komplekte ning taskuarvutite komplekti.

KITSAS MATEMAATIKA

Õppeaine kirjeldus

Kitsa matemaatika eesmärk on õpetada aru saama matemaatika keeles esitatud teabest, kasutada matemaatikat igapäevaelus esinevates olukordades, tagades sellega sotsiaalse toimetuleku. Kitsa kava järgi õpetatakse kirjeldavalt ja näitlikustavalt, matemaatiliste väidete põhjendamine toetub intuitsioonile ning analoogiale. Olulisel kohal on rakendusülesanded ja IKT tarkvara kasutamine.

Teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) kasutab õpitud rutiinseid matemaatilisi argumente (teoreemid, valemid, meetodid) ja esitab lihtsamaid arvutustel põhinevaid põhjendusi ja loogilisi järeldusi;
- 2) esitab igapäevateadmistel põhinevaid loogilisi argumente ja teeb lihtsamaid mitmesammulisi loogilisi järeldusi;
- 3) leiab lihtsamale matemaatikaülesandele sobiva lahendustee sarnaste õpitud strateegiate seast;
- 4) leiab lahendustee ja matemaatilised vahendid lihtsamate 1–2sammulist lahendusstrateegiat nõudvate probleemide (ka mittematemaatiliste) lahendamiseks;
- 5) tunneb ära matemaatikas õpitud mudelite abil lahenduvad reaalelulised probleemid ning esitab tuttava reaalelulise situatsiooni matemaatilise mudeli (1–2 sammu);
- 6) tõlgendab ja hindab saadud matemaatilist tulemust vastavas kontekstis;
- 7) valmistab ja kasutab matemaatika standardseid esitusvahendeid nii eluliste situatsioonide kirjeldamisel kui ka teistes õppeainetes;
- 8) valib sobiva esitusviisi ning tõlgendab või muudab antud esitusi arukalt;
- 9) sooritab elementaarseid lahendus- ja teisenduskäike, kasutades matemaatilisi sümboleid ja valemid ning digitaalseid ja mittedigitaalseid abivahendeid;
- 10) sooritab õpitud formaalseid matemaatilisi protseduure ja käsitleb matemaatilisi objekte tuttavas kontekstis;

11) leiab matemaatilise sisuga lühitekstidest vajalikku informatsiooni, kusjuures informatsiooni paigutus tekstis vastab üldjoontes selle matemaatilise töötlemise sammude järjekorrale;

12) suudab arusaadavalt selgitada mitmeetapilisi arutlusi ja lahendusteid ning saadud tulemust;

13) mõistab teiste isikute esitatud matemaatilise sisuga tekste.

I kursus „Arvuhulgad. Avaldised. Võrrandid ja võrratused“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab arvuhulki N ; Z ; Q ; I ja R , selgitab nende kuuluvusseoseid;
- 2) eristab võrdust, samasust, võrrandit ja võrratust;
- 3) lahendab ühe tundmatuga lineaar- ja ruutvõrrandeid ning -võrratuse, samuti lihtsamaid murdvõrrandeid (maksimaalselt 2 murdu) ning ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteeme;
- 4) sooritab tehteid astmete ja juurtega (teine kuni neljas juur), teisendades viimased ratsionaalarvulise astendajaga astmeteks;
- 5) teisendab lihtsamaid (kaks tehet ja sulud) ratsionaal- ja irratsionaalavaldisi;
- 6) lahendab lihtsamaid reaalelulise kontekstiga probleeme võrrandite ja võrrandisüsteemide abil;
- 7) leiab hulkade ühendi, ühisosa ja antud hulga osahulga;
- 8) märgib arvteljel reaalarvude piirkondi.

Õppesisu

1. Naturaalarvude hulk N , täisarvude hulk Z ja ratsionaalarvude hulk Q . Irratsionaalarvude hulk I . Reaalarvude hulk R . Reaalarvude piirkonnad arvteljel. Arvu absoluutväärtus.
2. Ratsionaalavaldiste lihtsustamine.
3. Arvu n -es juur.
4. Astme mõiste üldistamine: täisarvulise ja ratsionaalarvulise astendajaga aste.
5. Murdvõrrand.
6. Arvu juure esitamine ratsionaalarvulise astendajaga astmena.
7. Tehted astmetega ning tehete näiteid võrdsete juurijatega juurtega.
8. Võrratuse mõiste ja omadused.

9. Lineaar- ja ruutvõrratused.
10. Lihtsamate, sealhulgas tegelikkusest tulenevate tekstülesannete lahendamine võrrandite abil.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused
- Praktiline töö: „Lihtsamate tekstülesannete koostamine ja lahendamine võrrandi või lineaarvõrrandisüsteemi abil“

II kursus „Trigonomeetria“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) defineerib mis tahes nurga siinuse, koosinuse ja tangensi;
- 2) loeb trigonomeetriliste funktsioonide graafikuid;
- 3) teisendab kraadimõõdus antud nurga radiaanmõõtu ja vastupidi;
- 4) teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldise (rakenduvad maksimaalselt 3 erinevat trigonomeetrilist seost);
- 5) rakendab trigonomeetria, siinus- ja koosinusteoreemi ning kolmnurga pindala valemeid kolmnurga lahendamisel;
- 6) leiab rööpküliku ja hulknurga pindala, tükeldades need sobivalt kolmnurkadeks;
- 7) arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- 8) lahendab lihtsamaid reaalelulise kontekstiga planimeetria probleeme.

Õppesisu

1. Nurga mõiste üldistamine, radiaanmõõt. Mis tahes nurga trigonomeetrilised funktsioonid ($\sin\alpha$, $\cos\alpha$, $\tan\alpha$), nende väärtused nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° korral. Negatiivse nurga trigonomeetrilised funktsioonid. Funktsioonide $y = \sin x$, $y = \cos x$, $y = \tan x$ graafikud.

2. Trigonomeetria põhiseosed $\tan \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$, $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$, $\cos \alpha = \sin(90^\circ - \alpha)$,
 $\sin \alpha = \cos(90^\circ - \alpha)$, $\tan \alpha = \frac{1}{\tan(90^\circ - \alpha)}$, $\sin(-\alpha) = -\sin \alpha$, $\cos(-\alpha) = -\cos \alpha$,
 $\tan(-\alpha) = -\tan \alpha$, $\sin(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \sin \alpha$, $\cos(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \cos \alpha$,
 $\tan(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \tan \alpha$.
3. Siinus- ja koosinusteoreem.
4. Kolmnurga pindala valemid, nende kasutamine hulknurga pindala arvutamisel.
5. Ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala arvutamine. Rakendussisuga ülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused
- Praktiline loovtöö: “Lihtsamate planimeetriliste ülesannete koostamine ja lahendamine.”

Praktilised rühmatööd:

- Mõõtmised looduses.
- Trigonomeetriliste funktsioonide graafikute joonestamine antud parameetrite järgi.

III kursus „Vektor tasandil. Joone võrrand“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab vektori mõistet, leiab vektori koordinaadid ja kahe punkti vahelise kauguse tasandil;
- 2) tunneb sirget, ringjoont ja parabooli ning teab nende võrrandeid ja vastastikuseid asendeid tasandil;
- 3) liidab ja lahutab vektoreid ning korrutab vektorit arvuga nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul;
- 4) leiab vektorite skalaarkorrutise, rakendab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid geomeetria probleemide lahendamisel;

- 5) koostab sirge võrrandi, kui sirge on määratud punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, kontrollib tehtut arvutis;
- 6) määrab võrranditega antud sirgete vastastikused asendid tasandil, kontrollib tehtut tarkvaraliste lahenduste abil;
- 7) koostab ringjoone võrrandi keskpunkti ja raadiuse järgi;
- 8) joonestab sirgeid, ringjooni ja paraboole nende võrrandite järgi nii paberil kui ka arvutis;
- 9) leiab kahe joone lõikepunktid (üks joontest on sirge) nii paberil kui ka tarkvaraliste lahenduste abil;
- 10) kasutab vektoreid ja joone võrrandeid geomeetriaprobleemide lahendamisel, kontrollides saadud tulemuste õigsust tarkvaraliste lahenduste abil.

Õppesisu

1. Punkti asukoha määramine tasandil.
2. Kahe punkti vaheline kaugus.
3. Vektori mõiste ja tähistamine.
4. Vektorite võrdsus.
5. Nullvektor, ühikvektor, vastandvektor, seotud vektor, vabavektor.
6. Jõu kujutamine vektorina.
7. Vektori koordinaadid.
8. Vektori pikkus.
9. Vektori korrutamine arvuga.
10. Vektorite liitmine ja lahutamine (geomeetriliselt ja koordinaatkujul).
11. Kahe vektori vaheline nurk.
12. Kahe vektori skalaarkorrutis, selle rakendusi.
13. Vektorite kollineaarsus ja ristseis.
14. Sirge võrrand (tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, punkti ja tõusuga määratud sirge). Kahe sirge vastastikused asendid tasandil. Nurk kahe sirge vahel.
15. Parabooli võrrand.
16. Ringjoone võrrand.
17. Joonte lõikepunktide leidmine.
18. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandist ning lineaarvõrrandist ja ruutvõrrandist koosnev võrrandisüsteem. Rakendussisuga ülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused
- Praktiline loovtöö „Vektorid.“

IV kursus „Tõenäosus ja statistika“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab juhuslikku, kindlat ja võimatut sündmust
- 2) teab sündmuse tõenäosuse mõistet ning oskab leida soodsate ja kõigi võimaluste arvu (loendamise, kombinatoorika), arvutab sündmuse tõenäosuse ja rakendab seda lihtsamaid elulisi ülesandeid lahendades
- 3) teab juhusliku suuruse jaotuse olemust ning arvkarakteristikute tähendust, kirjeldab ja visualiseerib jaotust histogrammi ning jaotusfunktsiooni abil
- 4) teab valimi ja üldkogumi mõistet, mõistab statistilise otsustuse usaldatavuse tähendust, teab valimi koostamise ja andmete kogumise reegleid ja oskab andmeid süstematiseerida ning visualiseerida
- 5) kirjeldab juhuslikku suurust arvkarakteristikute ja diagrammide abil ning teeb nendest järeldusi uuritava nähtuse kohta
- 6) püstitab uurimisküsimuse, kogub andmestiku ja analüüsib seda ikt abil statistiliste vahenditega
- 7) visualiseerib ikt abil kahe juhusliku suuruse vahelist sõltuvust ja hindab seose iseloomu ning tugevust intuiitselt ja korrelatsioonikordaja (seose tugevuse karakteristiku) abil
- 8) analüüsib andmestiku kogumise ja statistiliste otsustega seotud vigu

Õppesisu

1. Sündmus.
2. Sündmuste liigid.
3. Suhteline sagedus, statistiline tõenäosus.
4. Klassikaline tõenäosus.
5. Geomeetriline tõenäosus.

6. Sündmuste korrutis.
7. Sõltumatute sündmuste korrutise tõenäosus.
8. Sündmuste summa.
9. Välistavate sündmuste summa tõenäosus.
10. Faktoriaal. Permutatsioonid. Kombinatsioonid. Binoomkordaja.
11. Diskreetne juhuslik suurus, selle jaotusseadus, jaotuspolügoon ja arvkarakteristikud (keskväärtus, mood, mediaan, standardhälve).
12. Üldkogum ja valim.
13. Andmete kogumine ja nende süstematiseerimine.
14. Statistilise andmestiku analüüsimine ühe tunnuse järgi.
15. Normaaljaotus (kirjeldavalt).
16. Statistilise otsustuse usaldatavus keskväärtuse usaldusvahemiku näitel.
17. Andmetötluse projekt, mis realiseeritakse arvutiga (soovitavalt koostöös mõne teise õppeainega).

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused

Praktiline loovtöö:“ Tekstülesannete koostamine ja lahendamine“

Rühmatöö:“ Uuringu kavandamine, läbiviimine ja tulemuste analüüs“

V kursus „Funktsioonid “

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) Selgitab funktsiooni mõistet ja üldtähist ning funktsiooni käigu uurimisega seonduvaid mõiste
- 2) Teab, et eksponent- ja logaritmifunktsioon on teineteise pöördfunktsioonid
- 3) Skitseerib ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid (paberil ning arvutis) ja kirjeldab nende põhjal funktsiooni peamisi omadusi
- 4) Teab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi ning logaritmi ja potentseerib lihtsamaid avaldusi

- 5) Lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritmvõrrandeid astme ning logaritmi definitsiooni ja logaritmi omaduste vahetu rakendamise teel
- 6) Saab aru liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise olemusest ning lahendab selle abil lihtsamaid reaalsusega seotud ülesandeid
- 7) Lahendab graafiku abil trigonomeetrilisi põhivõrrandeid etteantud lõigul

Õppesisu

1. Funktsioonid $y = ax + b$, $y = ax^2 + bx + c$, $y = \frac{a}{x}$ (kordavalt).
2. Funktsiooni mõiste ja üldtähis.
3. Funktsiooni esitusviisid.
4. Funktsiooni määramis- ja muutumispiirkond.
5. Paaris- ja paaritu funktsioon.
6. Funktsiooni nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkond.
7. Funktsiooni kasvamine ja kahanemine.
8. Funktsiooni ekstreemum.
9. Funktsioonid $y = ax^n$ ($n = 1, 2, -1$ ja -2).
10. Arvu logaritmi mõiste.
11. Korrutise, jagatise ja astme logaritm.
12. Logaritmimeine ja potentsseerimine (mahus, mis võimaldab lahendada lihtsamaid eksponent- ja logaritmvõrrandeid).
13. Pöördfunktsioon.
14. Funktsioonid $y = a^x$ ja $y = \log_a x$.
15. Liitprotsendiline kasvamine ja kahanemine. Näiteid mudelite kohta, milles esineb $y = e^{ax}$. Lihtsamad eksponent- ja logaritmvõrrandid.
16. Mõisted $\arcsin m$, $\arccos m$ ja $\arctan m$. Näiteid trigonomeetriliste põhivõrrandite lahendite leidmise kohta.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

Praktiline loovtöö: „Tekstülesannete liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise kohta koostamine ja lahendamine.“

VI kursus „Jada. Funktsiooni tuletis“

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) saab aru arvjada ning aritmeetilise ja geomeetrilise jada mõistest;
- 2) rakendab aritmeetilise ja geomeetrilise jada üldliikme ning n esimese liikme summa valemit, lahendades lihtsamaid elulisi ülesandeid;
- 3) selgitab funktsiooni tuletise mõistet, funktsiooni graafiku puutuja mõistet ning funktsiooni tuletise geomeetrilist tähendust;
- 4) leiab õppekavakohaste funktsioonide tuletisi;
- 5) koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi antud puutepunktis ja kontrollib saadut arvutis;
- 6) selgitab funktsiooni kasvamise ja kahanemise seost funktsiooni tuletisega, funktsiooni ekstreemumi mõistet ning ekstreemumi leidmist;
- 7) leiab ühe muutuja polünoomi kujul esitatud funktsioonide nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonnad, kasvamis- ja kahanemisvahemikud, maksimum- ja miinimumpunktid ning skitseerib nende järgi funktsiooni graafiku ning kontrollib saadut arvutis;
- 8) lahendab lihtsamaid ekstreemumülesandeid.

Õppesisu

1. Arvjada mõiste, jada üldliige.
2. Aritmeetiline jada, selle üldliikme ja summa valem.
3. Geomeetiline jada, selle üldliikme ja summa valem.
4. Funktsiooni tuletise geomeetiline tähendus.
5. Joone puutuja tõus, puutuja võrrand.
6. Funktsioonide $y = x^n (n \in \mathbb{Z})$, $y = e^x$, $y = \ln x$, tuletised.
7. Funktsioonide summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletised.
8. Funktsiooni teine tuletis.
9. Funktsiooni kasvamise ja kahanemise uurimine ning ekstreemumite leidmine tuletise abil. Lihtsamad ekstreemumülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused

Praktiline loovtöö: “Tekstülesannete aritmeetilise ja geomeetrilise jada kohta koostamine ja lahendamine“

VII kursus „Planimeetria. Integraal“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb ainekavas nimetatud geomeetrilisi kujundeid ja selgitab nende põhiomadusi;
- 2) kasutab elulisi ülesandeid lahendades õpitud geomeetria ja trigonomeetria mõisteid ning põhiseoseid;
- 3) tunneb algfunktsiooni mõistet ja leiab määramata integraale (polünoomidest);
- 4) tunneb ära kõvertrapetsi ning rakendab määratud integraali arvutades newtoni-leibnizi valemit;
- 5) arvutab määratud integraali järgi tasandilise kujundi pindala.

Õppesisu

1. Kolmnurgad, nelinurgad, korrapärased hulknurgad, ringjoon ja ring. Nende kujundite omadused, elementide vahelised seosed, übermõõdud ja pindalad rakendusliku sisuga ülesannetes.
2. Algfunktsioon ja määramata integraal.
3. Määratud integraal. Newtoni-Leibnizi valem. Kõvertrapets, selle pindala.
4. Lihtsamate funktsioonide integreerimine.
5. Tasandilise kujundi pindala arvutamine määratud integraali alusel.
6. Rakendusülesanded

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused

Praktiline loovtöö: “Korrapäratu keha pindala arvutamine määratud integraali abil.“

VIII kursus „Stereomeetria“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab punkti asukohta ruumis koordinaatide abil ning sirgete ja tasandite võimalikke vastastikuseid asendeid ruumis (võrranditeta käsitlus);
- 2) selgitab ja rakendab kahe sirge, sirge ja tasandi ning kahe tasandi vahelise nurga mõistet (võrranditeta käsitlus);
- 3) tunneb ainekavas nimetatud tahk- ja pöördkehi ning nende omadusi;
- 4) kujutab tasandil ruumilisi kujundeid ning nende lihtsamaid lõikeid tasandiga (näiteks telglõige ja ühe tahuga paralleelne lõige);
- 5) arvutab ainekavas nõutud kehade joonelemendid, pindala ja ruumala;
- 6) rakendab lihtsamaid ruumilisi probleeme lahendades trigonomeetria-, planimeetria- ja stereomeetriateadmisi.

Õppesisu

1. Ristkoordinaadid ruumis.
2. Punkti koordinaadid.
3. Kahe punkti vaheline kaugus.
4. Kahe sirge vastastikused asendid ruumis.
5. Nurk kahe sirge vahel.
6. Sirge ja tasandi vastastikused asendid ruumis.
7. Sirge ja tasandi vaheline nurk.
8. Sirge ja tasandi ristseisu tunnus.
9. Kahe tasandi vastastikused asendid ruumis
10. Kahe tasandi vaheline nurk.
11. Prisma ja püramiid.
12. Püstprisma ning korrapärase püramiidi täispindala ja ruumala.
13. Silinder, koonus ja kera, nende täispindala ning ruumala.
14. Näiteid ruumiliste kujundite lõikamise kohta tasandiga. Praktilise sisuga ülesanded hulktahukate (püstprisma ja püramiidi) ning pöördkehade kohta.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused

Praktiline tegevus: „Ruumiliste kehade pinnalaotused ja ruumiliste kehade mudelite meisterdamine.”

LAI MATEMAATIKA

Õppeaine kirjeldus

Lai matemaatika annab ettekujutuse matemaatika tähendusest ühiskonna arengus ning selle rakendamisest igapäevaelus, tehnoloogias, majanduses, loodus- ja täppisteadustes ning muudes ühiskonnaelu valdkondades. Selle tagamiseks lahendatakse rakendusülesandeid ja kasutatakse vastavat IKT tarkvara. Tähtsal kohal on tõestamine ja põhjendamine.

Teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) kasutab lisaks õpitud rutiinsetele matemaatilistele argumentidele (teoreemid, valemid, meetodid) ka rangeid matemaatilisi põhjendusi ja tõestusi ning esitab neid, arutledes seejuures loogiliselt ja loovalt;
- 2) esitab igapäevateadmistel põhinevaid loogilisi argumente, teeb lihtsamaid mitmesammulisi loogilisi järeldusi ja hindab erinevate argumentide tõesust ja kehtivusvaldkondi;
- 3) leiab lihtsamale matemaatikaülesandele sobiva lahendustee sarnaste õpitud strateegiate seast ning analüüsib ühe ja sama ülesande erinevaid võimalikke lahendusteid, vastavaid matemaatilisi protseduure, saadud tulemuse kontrollimise viise ja kasutatud abivahendite kasutuspiire ning -võimalusi;
- 4) leiab lahendustee ja matemaatilised vahendid mitmeastmelist lahendusstrateegiat nõudva kompleksse probleemi lahendamiseks. Seejuures kasutab ta loovalt samm-sammulist järelduselt järeldusele liikumist, hüpoteeside püstitamist, põhjendamist ja ümberlökkamist;
- 5) tunneb ära matemaatikas õpitud mudelite abil lahenduvad reaalelu probleemid, esitab tuttava reaalelulise situatsiooni matemaatilise mudeli (1–2 sammu);

- 6) tõlgendab ja hindab saadud matemaatilist tulemust vastavas kontekstis ning kohandab õpitud matemaatilist mudelit loovalt vastavalt muutunud tingimustele;
- 7) modelleerib kompleksset reaalelulist situatsiooni, määrates selleks vajalikud muutujad ja neile püstitatud tingimused ning valmistab ja kasutab matemaatika standardseid esitusvahendeid nii eluliste situatsioonide kirjeldamisel kui ka teistes õppeainetes;
- 8) hindab erinevaid esitusvahendeid eesmärgipäraselt ja probleemile vastavalt, käib asjakohaselt ja arusaadavalt ümber mitteusaldatavate/-sobivate esitusvormidega ja arendab kasutatavaid esitusvahendeid probleemile vastavalt;
- 9) sooritab elementaarseid lahendus- ja teisenduskäike, kasutades matemaatilisi sümboleid ja valemeid ning digitaalseid ja mittedigitaalseid abivahendeid;
- 10) esitab sisukalt ja täielikult probleemi mitmeetapilise lahendustee või 6 argumentatsiooni (ka digitaalselt) ja käsitleb matemaatilisi objekte tuttavas kontekstis;
- 11) mõistab teiste isikute esitatud matemaatilise sisuga tekste ning leiab matemaatilise sisuga tekstidest vajalikku informatsiooni, kusjuures informatsiooni paigutus tekstis ei pea tingimata vastama selle matemaatilise töötlemise sammude järjekorrale;
- 12) suudab arusaadavalt selgitada mitmeetapilisi arutlusi ja lahendusteid ning saadud tulemust;
- 13) võrdleb, hindab ja vajaduse korral korrigeerib teiste inimeste suulisi ja kirjalikke matemaatilise sisuga tekste.

I kursus „Avaldised ja arvuhulgad“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab naturaalarvude hulga N , täisarvude hulga Z , ratsionaalarvude hulga Q , irratsionaalarvude hulga I ja reaalarvude hulga R omadusi ja nende hulkade kuulumiseseoseid, märgib arvteljel reaalarvude piirkondi;
- 2) leiab hulkade ühendi, ühisosa ja antud hulga osahulga;
- 3) esitab arvu juure ratsionaalarvulise astendajaga astmena ja vastupidi;
- 4) sooritab tehteid astmete ning võrdsete juurijatega juurtega;
- 5) teisendab lihtsamaid ratsionaal- ja irratsionaalavaldisi (kaks tehet ja sulud);
- 6) näeb ja lahendab arvutuste ja teisenduste abil lahenduvaid reaalelulisi ja teaduslikke probleeme (sh protsentülesanded);
- 7) Tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Naturaalarvude hulk N , täisarvude hulk Z , ratsionaalarvude hulk Q , irratsionaalarvude hulk I ja reaalarvude hulk R , nende omadused.
2. Reaalarvude piirkonnad arvteljel.
3. Arvu absoluutväärtus.
4. Arvusüsteemid (kahendsüsteemi näitel).
5. Ratsionaal- ja irratsionaalavaldised.
6. Arvu n -es juur.
7. Astme mõiste üldistamine: täisarvulise ja ratsionaalarvulise astendajaga aste.
8. Tehted astmete ja juurtega.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused

Praktiline töö: „Lihtsamate tekstülesannete koostamine ja lahendamine“

II kursus „Võrrandid ja võrrandisüsteemid“

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab võrduse, samasuse ja võrrandi, võrrandi lahendi, võrrandi- ja võrratusesüsteemi lahendi ning lahendihulga mõistet;
- 2) selgitab võrrandite ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasusteisendusi;
- 3) Lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut-, murd- ja lihtsamaid juurvõrrandeid (kaks juurt) ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- 4) Lahendab lihtsamaid üht absoluutväärtust sisaldavaid võrrandeid;
- 5) Lahendab ainealase või reaalelulise probleemi võrrandite ja/või võrrandisüsteemide abil ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemust;
- 6) Lahendab võrrandisüsteeme;
- 7) Tunneb ära õpitud võrrandite/võrrandisüsteemide abil lahenduvad reaalelulised/teaduslikud probleemid;
- 8) Leiab või koostab sobiva võrrandi/võrrandisüsteemi probleemi lahendamiseks.

Õppesisu

1. Võrdus, võrrand, samasus.
2. Võrrandite samaväärsus, samaväärsusteisendused.
3. Lineaar-, ruut-, murd- ja juurvõrrandid ning nendeks taanduvad võrrandid.
4. Üht absoluutväärtust sisaldav võrrand.
5. Võrrandisüsteemid, kus vähemalt üks võrranditest on lineaarvõrrand.
6. Kahe- ja kolmerealine determinant.
7. Tekstülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: „Lihtsamate tekstülesannete koostamine“
- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasademia kursused

III kursus „Võrratused. Trigonomeetria I“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) Selgitab võrratuse omadusi, võrratuse ja võrratusesüsteemi lahendihulga mõistet ning kirjeldab vastavaid lahendihulki arvteljel
- 2) Selgitab võrratuste ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasusteisendusi
- 3) Lahendab lineaar-, ruut- ja murdvõrratusi ning lihtsamaid võrratusesüsteeme
- 4) Leiab digivahendite abil teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtused ning nende väärtuste järgi nurga suuruse;
- 5) Lahendab täisnurkse kolmnurga;
- 6) Kasutab lihtsustamisülesannetes trigonomeetria põhiseoseid ja täiendusnurga trigonomeetrilisi funktsioone;
- 7) Tunneb ära probleemid, mis on lahendatavad täisnurkse kolmnurga geomeetria abil. Tõlgib need matemaatika keelde ning lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Võrratuse mõiste ja omadused.
2. Lineaarvõrratused.
3. Ruutvõrratused.
4. Intervallmeetod.
5. Lihtsamad murdvõrratused.
6. Võrratusesüsteemid.
7. Teravnurga siinus, koosinus ja tangens.
8. Täiendusnurga trigonomeetrilised funktsioonid.
9. Trigonomeetrilised põhiseosed täisnurkses kolmnurgas.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö: „Lihtsamate tekstülesannete koostamine“
- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused

IV kursus „Trigonomeetria II“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teisendab kraadimõõdus antud nurga radiaanmõõdus olevaks nurgaks ja vastupidi;
- 2) arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- 3) defineerib mis tahes nurga siinuse, koosinuse ja tangensi; tuletab ning teab siinuse, koosinuse ja tangensi vahelisi seoseid;
- 4) tuletab nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° siinuse, koosinuse ja tangensi täpsed väärtused; rakendab taandamisvalemeid, negatiivse ja täispöördest suurema nurga valemeid;
- 5) kasutab digivahendeid trigonomeetriliste funktsioonide väärtuste ning nende väärtuste järgi nurga suuruse leidmisel;
- 6) tuletab kahe nurga summa ja vahe valemid ning kahekordse nurga siinuse, koosinuse ja tangensi valemid;
- 7) teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldise valemikogu abil;

- 8) tõestab siinus- ja koosinusteoreemi, lahendab mistahes kolmnurga ning arvutab selle pindala;
- 9) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on lahendatavad kolmnurga ja ringi kohta õpitut rakendades. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Nurga mõiste üldistamine.
2. Nurga kraadi- ja radiaanmõõt.
3. Mis tahes nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
4. Nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° siinuse, koosinuse ja tangensi täpsed väärtused.
5. Seosed ühe ja sama nurga trigonomeetriliste funktsioonide vahel.
6. Taandamisvalemid.
7. Negatiivse ja täispöördest suurema nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
8. Kahe nurga summa ja vahe trigonomeetrilised funktsioonid.
9. Kahekordse nurga trigonomeetrilised funktsioonid.
10. Trigonomeetrilised avaldised.
11. Ringjoone kaare pikkus, ringi sektori pindala.
12. Kolmnurga pindala valemid.
13. Siinus- ja koosinusteoreem.
14. Kolmnurga lahendamine. Rakendusülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused.

V kursus „Vektor tasandil. Joone võrrand“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab mõisteid vektor, ühik-, null- ja vastandvektor, vektori koordinaadid, kahe vektori vaheline nurk;

- 2) liidab ja lahutab vektoreid ning korrutab vektorit arvuga nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul;
- 3) leiab vektori pikkuse, lõigu keskpunkti koordinaadid, kahe vektori skalaarkorrutise ning rakendab neid geomeetriaprobleemide lahendamisel;
- 4) kasutab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid geomeetriaprobleemide lahendamisel;
- 5) koostab sirge võrrandi (kui sirge on määratud punkti ja sihivektoriga, punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga) ning teisendab selle üldvõrrandiks, kontrollib tehtud arvutis;
- 6) määrab kahe sirge vastastikuse asendi tasandil, lõikuvate sirgete korral leiab sirgete lõikepunkti ja sirgete vahelise nurga, kontrollib tehtut arvutis;
- 7) koostab hüperbooli, parabooli ja ringjoone võrrandi; joonestab ainekavas esitatud jooni nende võrrandite järgi nii paberil kui ka arvutis; leiab kahe joone lõikepunktid, kontrollib tehtut arvutis.

Õppesisu

1. Kahe punkti vaheline kaugus.
2. Vektori mõiste ja tähistamine.
3. Nullvektor, ühikvektor, vastand-vektor, seotud vektor, vabavektor.
4. Vektorite võrdsus.
5. Vektori koordinaadid.
6. Vektori pikkus.
7. Vektorite liitmine ja lahutamine.
8. Vektori korrutamine arvuga.
9. Kahe vektori vaheline nurk. Vektorite kollineaarsus.
10. Kahe vektori skalaarkorrutis, selle rakendusi, vektorite ristseis.
11. Sirge võrrand.
12. Sirge üldvõrrand.
13. Kahe sirge vastastikused asendid tasandil. Nurk kahe sirge vahel.
14. Ringjoone võrrand.
15. Parabool $y = ax^2 + bx + c$ ja hüperbool $y = \frac{a}{x}$.
16. Joone võrrandi mõiste.
17. Kahe joone lõikepunkt.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused

VI kursus „Tõenäosus, statistika“

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) eristab juhuslikku, kindlat ja võimatut sündmust; selgitab sündmuse tõenäosuse mõistet ja omadusi;
- 2) selgitab permutatsioonide, kombinatsioonide ja variatsioonide tähendust ning leiab nende arvu;
- 3) selgitab sõltuvate ja sõltumatute sündmuste korrutise ning välistavate ja mittevälistavate sündmuste summa tähendust, arvutab reaalse eluga seotud sündmuste tõenäosusi;
- 4) selgitab juhusliku suuruse jaotuse olemust ning juhusliku suuruse arvkarakteristikute (keskväärtus, mood, mediaan, standardhälve) tähendust; kirjeldab binoom- ja normaaljaotust;
- 5) arvutab juhusliku suuruse jaotuse arvkarakteristikuid ning teeb nende alusel järeldusi jaotuse või uuritava probleemi kohta;
- 6) selgitab valimi ja üldkogumi mõisteid ning andmete süstematiseerimise ja statistilise otsustuse usaldatavuse tähendust; teab valimi koostamise põhimõtteid;
- 7) selgitab valimist hinnatud arvkarakteristiku usalduspiirkonna mõistet, leiab jaotusfunktsiooni abil üldkogumi keskväärtuse usalduspiirkonna;
- 8) püstitab uurimisküsimuse, kogub vajaliku andmestiku, analüüsib seda statistiliste vahenditega IKT abil ja hindab võimalikke statistiliste otsustustega seotud vigu;
- 9) koostab IKT vahendite abil tabelleid ja graafikuid andmete ja jaotuse visualiseerimiseks;
- 10) visualiseerib IKT vahendite abil kahe juhusliku suuruse hajuvusdiagrammi, kirjeldab sõltuvuse tugevust korrelatsioonikordaja abil.

Õppesisu

1. Permutatsioonid, kombinatsioonid ja variatsioonid.
2. Sündmus.

3. Sündmuste liigid.
4. Klassikaline tõenäosus.
5. Suhteline sagedus, statistiline tõenäosus.
6. Geomeetriline tõenäosus.
7. Sündmuste liigid: sõltuvad ja sõltumatud, välistavad ja mittevälistavad.
8. Tõenäosuste liitmine ja korrutamine.
9. Bernoulli valem.
10. Diskreetne ja pidev juhuslik suurus, binoomjaotus, jaotuspolügoon ning arvkarakteristikud (keskväärtus, mood, mediaan, dispersioon, standardhälve). Rakendusülesanded.
11. Üldkogum ja valim.
12. Andmete kogumine ja süstematiseerimine.
13. Statistilise andmestiku analüüsimine ühe tunnuse järgi.
14. Korrelatsiooniväli. Lineaarne korrelatsioonikordaja. Normaaljaotus (näidete varal).

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused
- Praktiline loovtöö: “Tekstülesannete koostamine ja lahendamine”
- Rühmatöö: “Uuringu kavandamine, läbiviimine ja tulemuste analüüs”

VII kursus „Funktsioonid . Arvjadad“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab funktsiooni mõistet ja üldtähist ning funktsiooni uurimisega seonduvaid mõisteid;
- 2) kirjeldab graafiliselt esitatud funktsiooni omadusi; skitseerib graafikuid ning joonestab neid nii paberil kui ka arvutis;
- 3) leiab valemiga esitatud funktsiooni määramispiirkonna, nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonna nii algebraliselt kui ka arvutis; kontrollib, kas funktsioon on paaris või paaritu ja analüüsib arvutipõhiselt nende graafikute sümmeetria omadusi;

- 4) kirjeldab funktsiooni $y = f(x)$ graafiku seost funktsioonide $y = f(x) + a$, $y = f(x + a)$, $y = f(ax)$, $y = a f(x)$ graafikutega, visualiseerib vastavaid seoseid arvutis konkreetsete näidetega;
- 5) selgitab arvjada, aritmeetilise ja geomeetrilise jada ning hääbuva geomeetrilise jada mõistet;
- 6) selgitab aritmeetilise ja geomeetrilise jada üldliikme valemeid ning tuletab nende jadade n esimese liikme summa valemid ning hääbuva geomeetrilise jada summa valemi;
- 7) selgitab jada piirväärtuse olemust ning arvutab piirväärtuse; teab arvude π ja e tähendust;
- 8) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis lahenduvad aritmeetilise ja geomeetrilise jada abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab, hindab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Funktsioonid $y = ax + b$, $y = ax^2 + bx + c$, $y = \frac{a}{x}$ (kordavalt).
2. Funktsiooni mõiste ja üldtähis. Funktsiooni esitusviisid.
3. Funktsiooni määramis- ja muutumispiirkond.
4. Paaris- ja paaritu funktsioon.
5. Funktsiooni nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkond.
6. Funktsiooni kasvamine ja kahanemine.
7. Funktsiooni ekstreemum.
8. Astmefunktsioon. Funktsioonide $y = x$, $y = x^2$, $y = x^3$, $y = x^{-1}$, $y = \sqrt{x}$, $y = \sqrt[3]{x}$, $y = x^{-2}$, $y = |x|$ graafikud ja omadused.
9. Liitfunktsioon.
10. Pöördfunktsioon. Funktsioonide $y = f(x)$, $y = f(x) + a$, $y = f(x + a)$, $y = f(ax)$, $y = a f(x)$ graafikud arvutil.
11. Arvjada mõiste, jada üldliige, jadade liigid.
12. Aritmeetiline jada, selle omadused. Aritmeetilise jada üldliikme valem ning esimese n liikme summa valem.
13. Geomeetriline jada, selle omadused. Geomeetrilise jada üldliikme valem ning esimese n liikme summa valem.

14. Arvjada piirväärtus. Piirväärtuse arvutamine.
15. Hääbuv geomeetiline jada, selle summa.
16. Arv e piirväärtusena.
17. Ringjoone pikkus ja ringi pindala piirväärtusena, arv π . Rakendusülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused
- Praktiline loovtöö :“Aritmeetilise ja geomeetrilise jada kohta tekstülesannete koostamine“

VIII kursus „Eksponent- ja logaritmfunktsioon“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise olemust;
- 2) lahendab reaalelulisi liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise probleeme, hindab kriitiliselt saadud tulemusi;
- 3) kirjeldab eksponentfunktsiooni, sh funktsiooni $y = e^x$ omadusi;
- 4) selgitab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi; logaritmi ning potentsiaali lihtsamaid avaldisi, vahetab logaritmi alust;
- 5) kirjeldab logaritmfunktsiooni ja selle omadusi;
- 6) oskab leida eksponent- ja logaritmfunktsiooni pöördfunktsiooni;
- 7) Joonestab paberil ja tarkvaraliste lahenduste abil eksponent- ja logaritmfunktsiooni graafikuid ning loeb graafikult funktsioonide omadusi;
- 8) lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritm võrrandeid ning -võrratusi ($\log_a b = c$); suurem/väiksem kui $\log_a b = c$);
- 9) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on kirjeldatavad ja lahendatavad eksponentsiaalsete ja/või logaritmiliste mudelite abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab, hindab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Liitprotsendiline kasvamine ja kahanemine.
2. Eksponentfunktsioon, selle graafik ja omadused.
3. Arvu logaritm. Korrutise, jagatise ja astme logaritm.

4. Logaritmine ja potentseerimine.
5. Üleminek logaritmi ühelt aluselt teisele. Logaritmifunktsioon, selle graafik ja omadused.
6. Eksponent- ja logaritmivõrrand, nende lahendamine.
7. Rakendusülesandeid eksponent- ja logaritmivõrrandite kohta. Eksponent- ja logaritmivõrratus.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused

IX kursus „Trigonomeetrilised funktsioonid. Funktsiooni piirväärtus ja tuletis“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab funktsiooni perioodilisuse mõistet ning leiab siinus-, koosinus- ja tangensfunktsiooni perioodi;
- 2) joonestab nii paberil kui ka tarkvaraliste lahenduste abil siinus-, koosinus- ja tangensfunktsiooni graafikuid ning loeb graafikutelt nende funktsioonide omadusi;
- 3) leiab algebraliselt lihtsamate trigonomeetriliste võrrandite erilahendid etteantud piirkonnas, kasutades üldlahendi valemit või funktsiooni graafikut;
- 4) selgitab funktsiooni piirväärtuse ja tuletise mõistet ning tuletise füüsikalist ja geomeetrilist tähendust;
- 5) esitab liitfunktsiooni lihtsamate funktsioonide kaudu;
- 6) rakendab funktsioonide summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletise leidmise eeskirja, leiab funktsiooni esimese ja teise tuletise ning liitfunktsiooni tuletise, kasutades etteantud tuletiste tabelit.

Õppesisu

1. Funktsiooni perioodilisus. Siinus-, koosinus- ja tangensfunktsiooni graafik ning omadused.
2. Mõisted $\arcsin m$, $\arccos m$, $\arctan m$.
3. Lihtsamad trigonomeetrilised võrrandid.
4. Funktsiooni piirväärtus ja pidevus.

5. Argumendi muut ja funktsiooni muut. Hetkkiirus.
6. Funktsiooni graafiku puutuja tõus. Funktsiooni tuletise mõiste.
7. Funktsiooni tuletise geomeetriline tähendus.
8. Funktsioonide summa ja vahe tuletis.
9. Kahe funktsiooni korrutise tuletis.
10. Astmefunktsiooni tuletis.
11. Kahe funktsiooni jagatise tuletis.
12. Liitfunktsiooni tuletis. Funktsiooni teine tuletis.
13. Trigonomeetriliste funktsioonide tuletised.
14. Eksponent- ja logaritmfunktsiooni tuletis.
15. Tuletiste tabel.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused

X kursus „Tuletise rakendused“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi etteantud kohal, kontrollib saadud tarkvaraliste lahenduste abil;
- 2) selgitab funktsiooni kasvamise ja kahanemise seost funktsiooni tuletise märgiga, funktsiooni ekstreemumi mõistet ning ekstreemumi leidmist;
- 3) leiab funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemikud, ekstreemumid, funktsiooni graafiku kumerus- ja nõgususvahemikud ning käänupunkti, kontrollib saadud tarkvaraliste lahenduste abil;
- 4) uurib ainekavas etteantud funktsioone täielikult ja skitseerib funktsiooni leitud omaduste põhjal selle graafiku, kontrollib saadud tarkvaraliste lahenduste abil;
- 5) leiab funktsiooni suurima ja vähima väärtuse etteantud lõigul;
- 6) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on kirjeldatavad ja lahendatavad õpitud funktsioonide kui mudelite uurimise abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab, hindab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Puutuja tõus.
2. Joone puutuja võrrand.
3. Funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemik; funktsiooni ekstreemum; ekstreemumi olemasolu tarvilik ja piisav tingimus.
4. Funktsiooni suurim ja vähim väärtus lõigul.
5. Funktsiooni graafiku kumerus- ja nõgususvahemik, käänupunkt.
6. Funktsiooni uurimine tuletise abil.
7. Funktsiooni graafiku skitseerimine funktsiooni omaduste põhjal.
8. Funktsiooni tuletise kasutamise rakendusülesandeid.
9. Ekstreemumülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused
- Praktiline loovtöö: „Ekstreemumülesannete lahendamine“

XI kursus „Integraal. Planimeetria“

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab algfunktsiooni mõistet ning leiab lihtsamate funktsioonide määramata integraale põhiintegraalide tabeli, integraali omaduste ja muutuja vahetuse järgi;
- 2) selgitab kõvertrapetsi mõistet ning rakendab Newtoni-Leibnizi valemit määratud integraali leides;
- 3) arvutab määratud integraali abil kõvertrapetsi pindala, mitmest osast koosneva pinnatüki ja kahe kõveraga piiratud pinnatüki pindala ning lihtsama pöördkeha ruumala;
- 4) selgitab geomeetriliste kujundite ja nende elementide omadusi, kujutab vastavaid kujundeid joonisel; uurib arvutiga geomeetriliste kujundite omadusi ning kujutab vastavaid kujundeid
- 5) lahendab planimeetria arvutusülesandeid ja lihtsamaid tõestusülesandeid;

- 6) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on lahendatavad tasandigeomeetrias õpitud kujundite omadustega. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi;

Õppesisu

1. Algfunktsiooni ja määramata integraali mõiste. Integraali omadused.
2. Muutuja vahetus integreerimisel.
3. Kõvertrapets, selle pindala piirväärtusena.
4. Määratud integraal, Newtoni-Leibnizi valem.
5. Integraali kasutamine tasandilise kujundi pindala, hulktahuka pöördkeha ruumala ning töö arvutamisel.
6. Kolmnurk, selle sise- ja välisnurk, kolmnurga sisenurga poolitaja, selle omadus.
7. Kolmnurga sise-ja ümberringjoon.
8. Kolmnurga mediaan, mediaanide omadus.
9. Kolmnurga kesklõik, selle omadus.
10. Meetrilised seosed täisnurkses kolmnurgas.
11. Hulknurk, selle liigid. Kumera hulknurka sisenurkade summa.
12. Hulknurka sise- ja ümberringjoon.
13. Rööpkülik, selle eriliigid ja omadused.
14. Trapets, selle liigid. Trapetsi kesklõik, selle omadused.
15. Kesknurk ja piirdenurk.
16. Thalese teoreem.
17. Ringjoone lõikaja ning puutuja.
18. Kõõl- ja puutujahulknurk.
19. Kolmnurga pindala.
20. Rakenduslikud geomeetriaülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused

XII kursus „Sirge ja tasand“

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja määrab punkti asukoha ruumis koordinaatide abil;
- 2) selgitab ja rakendab ruumivektori mõistet, lineaartehteid vektoritega, vektorite kollineaarsuse ja komplanaarsuse tunnuseid ning vektorite skalaarkorrutist;
- 3) kirjeldab sirge ja tasandi vastastikuseid asendeid;
- 4) arvutab kahe punkti vahelise kauguse, vektori pikkuse ning kahe vektori vahelise nurga
- 5) määrab kahe sirge, sirge ja tasandi, kahe tasandi vastastikuse asendi ning arvutab nende vahelise nurga stereomeetria ülesannetes;
- 6) tunneb ära ainealased ja -välised probleemid, mis on lahendatavad ruumigeomeetrias õpitud seoste abil;
- 7) tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

Õppesisu

1. Stereomeetria asendilauseid: nurk kahe sirge, sirge ja tasandi ning kahe tasandi vahel, sirgete ja tasandite ristseis ning paralleelsus, kolme ristsirge teoreem, hulknurga projektsiooni pindala.
2. Ristkoordinaadid ruumis.
3. Punkti koordinaadid ruumis, punkti kohavektor.
4. Vektori koordinaadid ruumis, vektori pikkus.
5. Lineaartehted vektoritega. Vektorite kollineaarsus ja komplanaarsus, vektori avaldamine kolme mis tahes mittekomplanaarse vektori kaudu.
6. Kahe vektori skalaarkorrutis. Kahe vektori vaheline nurk.
7. Sirge võrrandid ruumis, tasandi võrrand.
8. Võrranditega antud sirgete ja tasandite vastastikuse asendi uurimine, sirge ja tasandi lõikepunkt, võrranditega antud sirgete vahelise nurga leidmine.
9. Rakendusülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilasakadeemia kursused
- **Praktiline loovtöö:** „Punkti koordinaadid ruumis“

XIII kursus „Stereomeetria“

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) omab süsteemse ettekujutuse hulktahukate ja pöördkehade liikidest, tuletab nende pindala ja ruumala arvutamise valemeid;
- 2) kujutab joonisel prismat, püramiidi, silindrit, koonust ja kera ning nende lihtsamaid lõikeid tasandiga;
- 3) arvutab kehade pindala ja ruumala ning nende kehade ja tasandi lõike pindala;
- 4) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on mudeldatavad ruumigeomeetrias õpitud kujunditega ja nende omadustega. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi

Õppesisu

1. Prisma ja püramiid, nende pindala ja ruumala, korrapärased hulktahukad.
2. Pöördkehad; silinder, koonus ja kera, nende pindala ja ruumala, kera segment, kiht, vöö ja sektor.
3. Ülesanded hulktahukate ja pöördkehade kohta.
4. Hulktahukate ja pöördkehade lõiked tasandiga.
5. Rakendusülesanded.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused
- Praktiline loovtöö: „Hulktahukate pinnalaotused, mudelid“

XIV kursus „Matemaatika rakendused, reaalsete protsesside uurimine“

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) selgitab matemaatilise modelleerimise ning selle protseduuride üldist olemust;
- 2) tunneb lihtsamate mudelite koostamiseks vajalikke meetodeid ja funktsioone;
- 3) kasutab mõningaid loodus- ja majandusteaduse olulisemaid mudeleid ning meetodeid;

- 4) lahendab tekstülesandeid võrrandite abil;
- 5) märkab reaalse maailma valdkondade mõningaid seaduspärasusi ja seoseid;
- 6) koostab kergesti modelleeritavate reaalsuse nähtuste matemaatilisi mudeleid ning kasutab neid tegelikkuse uurimiseks;
- 7) kasutab tasku- ja personaalarvutit ülesannete lahendamisel.

Õppesisu

1. Matemaatilise mudeli tähendus, nähtuse modelleerimise etapid, mudeli headuse ja rakendatavuse hindamine.
2. Tekstülesannete (sh protsentülesannete) lahendamine võrrandite kui ülesannete matemaatiliste mudelite koostamise ja lahendamise abil.
3. Lineaar-, ruut- ja eksponentfunktsioone rakendavad mudelid loodus- ning majandusteaduses, tehnoloogias ja mujal (nt füüsikaliste suuruste seosed, orgaanilise kasvamise mudelid bioloogias, nõudlus- ja pakkumisfunktsioonid ning marginaalfunktsioonid majandusteaduses, materjalikulu arvutused tehnoloogias jne). Kursuse käsitlus tugineb arvutusvahendite kasutamisele (tasku- ja personaalarvutid)

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Tartu Ülikooli Teaduskooli kursused
- Tallinna Ülikooli Õpilaskadeemia kursused
- Praktiline loovtöö: „Probleemülesannete koostamine ja lahendamine“

AINEVALDKOND SOTSIAALAINED

Ainevaldkonna pädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õppija toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldnimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlikke väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuuride erinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija;
- 8) võtab vastutuse inimesena, kodanikuna, perekonna- ja ühiskonnaliikmena.

Ainevaldkonna õppeained ja nende maht

Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks. Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus.

Sotsiaalainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes.

Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

- ajaloos 6 kursust: „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. Sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“;
- inimeseõpetuses 1 kursust: „Perekonnaõpetus“;
- ühiskonnaõpetuses 2 kursust: „Ühiskonna areng ja demokraatia“, „Majandus ja maailmapoliitika“.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese, perekonna ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest. Sotsiaalainete õppimine aitab arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut.

Sotsiaalainete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlblise ja vastutustundliku inimesena ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaalainete teemade käsitlemisega toetatakse võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas. Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad ning seostama seda sündmustega, mis on maailmas toimunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloo-sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, mille raames õpitakse tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, tundma perekonna rolli ühiskonna ning inimese elus, olema terviseteadlik, aus, hooliv, õiglane enese ja teiste suhtes.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine eesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujundamiseks, toetada dialoogivalmidust maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimestega, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Õppija on valmis ühiskonnaelus osalema, ta võtab vastutuse oma otsuste ja valikute eest ning mõistab üksikisiku rolli globaalsel tasandil. Õpilane teeb majanduslikke otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja probleemidele konstruktiivsete lahenduste leidmise oskus.

Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab ainevaldkonna õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaal- ja kodanikupädevuse kujunemist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetavad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja geograafia suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning juhendada nendest oma tegutsemises, samuti lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse ja kultuurilistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval ka teiste arvestamist. Ühiskonnaõpetus arendab oskust seista vastu keskkete normide rikkumisele ning toetab sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimist.

Enesemääratluspädevust aitab vormida eeskätt inimeseõpetus, mis toetab õpilase eneseanalüüsivõime kujunemist, õpetab hindama oma nõrku ja tugevaid külgi, järgima terveid eluviise, lahendama iseendaga oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme. Rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujunemist toetavad teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine eesmärk on kujundada õppijas suutlikkust organiseerida õpikeskkonda, õpetada leidma teavet infoallikatest ning arendada õpioskusi, sh õpilase oskust õppimist mõtestada ja plaanida ning kasutada õpitud erinevates kontekstides.

Suhtluspädevus. Sotsiaallained arendavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt erinevates suhtlusolukordades väljendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Sotsiaalainete õppimine eeldab suutlikkust analüüsida erineval kujul esitatud statistilisi andmeid (graafikuid, tabeleid, diagramme) ning teha nende põhjal järeldusi, kasutada matemaatilisi sümboleid ja meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades (nt ajaarvamist ja ressursse plaanides) ning tulemuse tõesust kontrollides. Sotsiaallaineid õppides tutvutakse tehnika ja tootmise arengut ühiskonna muutumise vältel; õpitakse hindama tehnoloogia rakendamise kaasnemaid võimalusi ja ohte; mõistma tehnoloogia nüüdisaegseid arengusuundi ning tehnoloogia ja teaduse omavahelisi seoseid; rakendama tänapäevast tehnoloogiat tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutama tehnovahendeid eesmärgipäraselt ning säästlikult, järgides seejuures ohutuse ja autoriõiguste kaitse nõudeid.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus. Õpitakse nägema, analüüsima ja lahendama probleeme, seadma eesmärgi, valima ideede elluviimiseks sobivaid ja loovaid meetodeid ning tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd.

Digipädevuse arendamiseks kasutatakse sotsiaalainete õpetamisel kaasaegseid tehnoloogilisi võimalusi. Õpilasi suunatakse õppetöös kasutama nutiseadmeid ning elektroonilisi abivahendeid. Ühtlasi õpetatakse õpilasi suhtuma kriitiliselt kasutatavasse teabesse ning jälgima turvalisuse ja autorikaitse printsiipe.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbivad teemad on üldpädevuste saavutamise teenistuses ning võimaldavad aineõppe kursuste ning muude õppetegevuste lõimimiseks leida sobilikke teemasid, meetodeid ning õppekorralduse ülesehituse viise. Läbivad teemad aitavad kaasa sotsiaalvaldkondliku pädevuse järjepidevale kujundamisele, pakkudes kokkupuutekohti ühiskonnas aktuaalsete teemade käsitlemiseks õppe raames.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Sotsiaallaineid õppides käsitletakse inimeste erinevate tegevusalade arengut eri ajajärkudel, majanduslikke protsesse ühiskonnas ja nende mõju inimtegevusele. Erinevate õppetegevuste kaudu suunatakse õpilasi mõistma ja väärtustama elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestama karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastusi, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Õppetegevus võimaldab õpilasel süvendada teadmisi hariduse ja töömaailma vahelistest seostest, töösuhteid käsitlevatest õigusaktidest. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan. Erinevad

õppetegevused, sh õpilaste iseseisvad tööd, võimaldavad õpilasel seostada huvisid ja võimeid ainealaste teadmiste ja oskustega ning mõista, et hobid ja harrastused hoiavad elu ja karjääri tasakaalus.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Õpitakse väärtustama keskkonda kui tervikut, mõistma inimtegevuse mõju keskkonna arengule ja keskkonnaprobleemide lahendamisele; aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusel seotusest. Õpitakse mõistma inimtegevusega kaasnevat riske ning vajadust kujundada isiklike seisukohti keskkonnaküsimustes, olema sotsiaalselt aktiivne ja vastutustundlik.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Õpitakse väärtustama demokraatliku ühiselu korraldamist, koostööoskust, toetama algatusvõimet ning hindama vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist.

Kultuuriline identiteet. Õpitakse mõistma inimese rolli kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana ning aru saama kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsusest. Teadvustatakse osalemist kultuuridevahelises suhtluses; väärtustatakse sallivust ning oma kultuuri ja teiste kultuuride pärandit, taunitakse diskrimineerimist ning tunnustatakse mineviku ja tänapäeva ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

Teabekeskond ja meediakasutus. Õpitakse leidma sobivat ja vajalikku teavet; arendatakse kriitilise teabeotsingu ja -analüüsi oskusi; teadvustatakse meedia toimimist ja mõju, avalikus ruumis (sh teabekeskonnas) kehtivaid reegleid ja autoriõiguste kaitset. Lõimiv on uurimis- ja praktiliste tööde koostamine õpilaste poolt.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpitakse mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ning kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest; käsitletakse tehnoloogilise arengu positiivsete ja negatiivsete mõjude ning tehnoloogia arengu ja selle kasutamise eetilisi küsimusi; kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks.

Tervis ja ohutus. Õpitakse rakendama oma teadmisi (vaimsed, emotsionaalsed ja füüsilised) enesega toimetuleku oskuste kontekstis ning üldisi sotsiaalseid oskusi enda ja teiste turvalisuse, sh turvalise kooli keskkonna kujundamiseks.

Väärtused ja kõlblus. Õpitakse analüüsima väärtusi ja kõlbelisi norme ning tundma erinevate väärtussüsteemide seoseid ajaloolis-kultuurilises kontekstis, religiooni ja maailmavaatega seoses; arutletakse isiklike väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle;

õpitakse arvestama erinevate vaadetega ja seisukohtadega oma tegevust plaanides, väärtustama mitmekesisust kui ühiskonna rikkuse ja arengu tingimust.

Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud peamiselt valdkonnapädevuste kujundamise kaudu, aga ka õpioskuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus – suutlikkus väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lugeda ning mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainesõnavara ja väljendusrikast keelt, järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeled – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu; suhtlemine mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatika – ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme esitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida.

Loodusained – geograafilise asendi ja looduskeskkonna mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamise, mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku, sh loodushoidliku eluviisi väärtustamine, inimorganismi toimimise mõistmine.

Kunstiained – Eesti, Euroopa ja erinevate maailma rahvaste kultuuri teemade käsitlemine ja kultuuriloomingu väärtustamine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur, loominguline eneseväljendusoskus.

Kehaline kasvatus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil ning meditsiinisaavutuste rolli ühiskonna arengus; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ja järgida ausa koostöö põhimõtteid.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks,

kes suudavad teha valikuid, võtta vastutust oma õppimise eest ja tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed.

Gümnaasiumis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevustest, taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arengutega, võetakse arvesse kohalikku eripära, muutusi ühiskonnas ja maailmas ning seostatakse neid omavahel;

3) taotletakse, et õpilase õpikoormus oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätkaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, õpilast suunatakse oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;

4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;

5) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmaõpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid, võtma vastutust oma õppimise eest;

6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse ja juhtimisse, pakutakse võimalusi analüüsida ja mõtestada õppeprotsessi nii enda õppimise ja õpistrateegiate kui ka õpetaja juhitud õppe korraldamise aspektist;

7) kavandatakse aega õpitava tähenduslikkuse, eesmärkide, õpitulemuste ning hindamiskriteeriumide mõtestamiseks ning eneserefleksiooniks, õpitakse andma ja vastu võtma tagasisidet;

8) rakendatakse uurivat, probleeme lahendavat ja teaduspõhist õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgelt, tutvustatakse näiteid valdkonna teadussaavutustest ja aktuaalsetest probleemidest, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;

9) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõiguse ja uurijaetikaga;

10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise, sh ühiskonnaeluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane ja õpilasele tähenduslik ning kujundaks õppija arusaama maailmas toimuvast, suutlikkust siduda kohalikku ja globaalset. Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutastusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks.

Hindamise tulemusena saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks. Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuste saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnalist hinnangute abil. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust.

Kursuse kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse,

milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside, loominguliste tööde ja projektülesannete puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtade minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui tulemust, probleemide märkamise ja analüüsi oskust, suutlikkust rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioon.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide- ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoolt väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalse esitluse ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

AJALOO AINEKAVA

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ning ajalookeskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, võõrvallutustega kaasnenud mõju erinevatel ajaperioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust,

analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning inimsusevastaseid kuritegusid.

Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonda, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist, ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi, lähtudes mitmeperspektiivsuse põhimõttest, mis tähendab erinevate vaatenurkadega arvestamist.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsides hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtudes.

Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast:

1. Kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse.
2. Võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikais ning hinnatakse allikate usaldusväärsust.
3. Analüüsitakse avatud arutelu käigus klassis esilekerkivaid küsimusi, arvamusi ja seisukohti, sh tundlikke ja vastuolulisi teemasid, mis on põhjustatud oluliste väärtuste ja huvide konfliktist või nende aluseks olevate faktide või väidete vaidlustamisest.
4. Käsitletakse mitmeperspektiivse ajalooõppe raames tundlikke ajaloo teemasid laiemas võrdlevas kontekstis eri osapoolte seisukohast või rollist lähtudes.

Ajaloosündmuste mitmetahulise käsitluse kaudu on võimalik vältida mineviku vastasseisude ülekannet praegustele grüpiidentiteetidele. Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust, sh kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Kultuuritundlik ajalooõpetus tähendab ajaloo teemade mitmeperspektiivset käsitlemist ja erinevate ajalookogemuste arvestamist, kuid samas tuleb vältida relativismi, st kõigi vaatenurkade võrdselt asjakohaseks tunnistamist. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana.

Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist, aga ka võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Õppijat suunatakse uurimise, arutluse ning analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtudes. Ajaloo probleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriidentiteet, sallivus ja pooldav suhtumine

demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigid, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, eri inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järk-järgult arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning läbivate teemade käsitus erinevatest aspektidest lähtudes.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse koos teadmiste laiendamisega erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus; oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada sündmuste ja nähtuste ajaloolise tausta kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus; erialase sõnavara laienemine;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemise oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüsi ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise, kriitiline hindamise ja analüüsi oskus, allika usaldusvääruse hindamise oskus;
- 7) suulise ja kirjaliku eneseväljenduse, referaadi ja ajaloo uurimistöö koostamise oskus, oskus kasutada IT-vahendeid info hankimiseks ja tulemuste esitlemiseks.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) analüüsib ajalooperioodide iseloomulikke tunnuseid, vaimulaadi ja erinevuste põhjusi, mõistab ja analüüsib ajaloolise arengu jätkuvust ja muutuste põhjusi, mõistab minevikus elanud inimeste elu ajaloolises kontekstis ning üksiksiku valikute ja otsuste tähtsust inimkonna ajaloo kujundamisel;
- 2) analüüsib Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab vastastikuseid seoseid;
- 3) mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna kujunemise ajaloolist tausta, tunneb ära mineviku mõjutusi;
- 4) mõistab, et inimeste eluviisi, väärtushinnanguid ja ühiskonnaelu mõjutavad religioon ja ideoloogiad, mõistab teaduse ning kultuuri arengu ja tehnoloogiliste muutuste mõju ühiskonnale ja nende vastastikuseid seoseid;

- 5) mõistab suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastuil, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 6) analüüsib demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 7) mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ja tagajärgi, analüüsib kriitiliselt infot, eristab fakti arvamusest;
- 8) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust;
- 9) mõtestab enda rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja kultuuri rolli enesemääratlemises;
- 10) mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;
- 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;
- 3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;
- 4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- 5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;
- 6) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas;
- 7) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;
- 8) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;
- 9) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel;
- 10) toob näiteid ristiusu mõjust Eesti ühiskonnaelu eri valdkondadele;
- 11) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas;
- 12) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid;
- 13) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi;

- 14) analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist;
- 15) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule;
- 16) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud;
- 17) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju;
- 18) analüüsib näidete toel hariduse arengut erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutab haridus ühiskonna arengut ja inimese elu;
- 19) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ajastu kontekstis, selgitab näidete abil nende tähtsust oma ajas ning nende mõju järgnevatele ajastutele, mõistab kultuuri järjepidevust;
- 20) analüüsib kultuuri ja teaduse ajaloolist arengut, nimetab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendamist erinevast perspektiivist;
- 21) teab Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 22) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmäärke;
- 23) analüüsib erinevatest perspektiividest kolonialismi majanduslikke, poliitilisi ja eetilisi aspekte, tuues välja koloniaalimpeeriumide tekke ja lagunemise põhjused;
- 24) analüüsib 20.–21. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 25) toob näiteid demokraatia kujunemisloost;
- 26) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;
- 27) analüüsib demokraatia avaldumist ühiskonnaelus ja poliitikas uusajast tänapäevani;
- 28) analüüsib riikide poliitilist arengut 20. sajandil, kõrvutades demokraatlikku ja diktatuuriühiskonda;
- 29) tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;
- 30) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;
- 31) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;
- 32) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt, tunneb ära valeuudise;
- 33) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;
- 34) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;

35) toob näiteid eesti kultuurist minevikus, saab aru eesti kultuuri järjepidevusest ja erinevatest mõjutustest;

36) toob näiteid erinevate kunstistiilide avaldumisest, sh Eesti kunstis;

37) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust.

Kursuste õpitulemused ja õppesisu

I kursus: Üldajalugu

I TEEMA: Antiikaeg

Õpitulemused:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;
- 3) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi toimimise põhimõtteid;
- 4) näitab kaardil Kreeka linnriike;
- 5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;
- 6) tunneb ning võrdleb Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid;
- 7) näitab kaardil Rooma riigi laienemist.
- 8) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;
- 9) iseloomustab näidete abil antiikkultuuri saavutusi;
- 10) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- 11) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- 12) toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel.

Õppesisu:

Vanaaeg, keskaeg, uusaeg, polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Herodotos, Hippokrates, Phythagoras, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Rooma õigus, Jeesus ja Paulus, Piibel, Vana Testament, Uus Testament.

II TEEMA: Keskaeg

Õpitulemused:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- 2) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;
- 3) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- 4) teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond;
- 6) iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- 7) iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- 8) teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- 9) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust.

Õppesisu:

Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus, Frangi riik, Karl Suur, Lääne-Euroopa riikide teke, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, rüütlikultuur, vaimulikud rüütliordud, kaubandus, käsitöö, valitsemine, Muhamed, koraan, Innocentius III, kirik, klooster, inkvisitsioon, ketserlus, ristsõjad, Aquino Thomas, skolastika.

III TEEMA: Uusaeg

Õpitulemused:

- 1) iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- 2) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- 3) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- 4) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslike seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;
- 5) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- 6) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 7) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal.

Õppesisu:

Renessans, humanism, reformatsioon, vastureformatsioon, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, kolonialism, absolutism, parlamentarism, Louis XIV, George Washington, USA iseseisvumine, valgustus, revolutsioon, Napoleon, reformid, Voltaire, Viini kongress, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism, Karl Marx, Otto von Bismarck, rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke. Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.

II kursus: Eesti ajalugu I

I TEEMA: Esiaeg

Õpitulemused:

- 1) teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära;
- 2) kirjeldab inimeste eluolu ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal;
- 3) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 4) kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisted arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism.

Õppesisu:

Kiviaja kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Metalliaeg. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused. Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused, malev. Külad ja elamud. Muinasusund ja ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

II TEEMA: Keskaeg

Õpitulemused:

- 1) analüüsib Balti ristiõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- 3) analüüsib jüriöö ülestõusu tähtsus ja teab Padise kloostri rolli ülestõusus;

- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal; Hansa Liit.
- 5) kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevusest;
- 6) analüüsib kriitiliselt keskaja kroonikaid ja teisi teabetekste.

Õppesisu:

Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana, Vana-Liivimaa, Hansa Liit, Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed, Padise klooster, Liivi Ordu, Tallinna vanalinn, Keila kirik, Keila mõis, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa, tsunft, gild.

III TEEMA: Ülemineku-aeg keskajast uusaega

Õpitulemused:

- 1) selgitab allikate alusel Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemusi;
- 2) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 3) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- 4) teab, et Martin Lutherile oli püstitatud mälestusmärk Keila lähistel.

Õppesisu:

Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, Poola, Taani ja Rootsi valdused Eesti aladel, Liivi sõda, Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana, reformatsioon ja vastureformatsioon, Martin Luther.

III kursus: Eesti ajalugu II

I TEEMA: Rootsi aeg

Õpitulemused:

- 1) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 2) kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- 3) mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;

4) iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ning annab sellele allikate ja teabetekstide põhjal hinnangu; hindab allikate usaldusväarsust.

Õppesisu:

Rüütelkond, Gustav II Adolf, reduktsioon, talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, vakuraamat, piiblikonverentsid, Vastne Testament, luterlus riigiusuna, eestikeelse kirjasõna levik, Academia Gustaviana, Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte, Karl XI, Tartu Ülikool.

II TEEMA: Eesti 18. sajandil

Õpitulemused:

- 1) selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- 2) iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- 3) analüüsib allikate ja teabetekstide alusel talurahva majandusliku olukorra ning õigusliku seisundi muutumist;
- 4) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju eesti vaimuelule.

Õppesisu:

Karl XII, Peeter I, Katariina II, Kadrioru loss, põhjasõda, Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, rahvastikuprotsessid, Vennastekogudus, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel. Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

III TEEMA: Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused:

- 1) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule;
- 2) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- 3) mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool;
- 5) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- 6) teab, millised olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;

7) iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;

8) teab, et Keilasse rajati raudtee.

Õppesisu:

Moderniseeruv Euroopa, talurahvas, pärisorjus, eelärkamisaeg, ärkamisaeg, Johann Köler, Jakob Hurt, Lydia Koidula, Johann Voldemar Jannsen, Carl Robert Jakobson, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Friedrich Robert Faehlmann, Kristjan Jaak Peterson, Karl Ernst von Baer, Aleksandrikool, usuvahetusliikumine, venestamine, estofiilid, seltsiliikumine, Keila raudtee, talurahva omavalitsuse kujunemine, 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

IV kursus: Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel

I TEEMA: Maailm Esimese maailmasõja eel

Õpitulemused:

- 1) teab ajalooperioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;
- 2) analüüsib 20. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 3) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;
- 4) teab Eesti ühiskonna arenguhooni enne esimest maailmasõda.

Õppesisu:

Antant, Kolmikliit, koloniaalpoliitika, monopol, kapital, proteksionism, vabaturumajandus, imperialism, antisemitism, šovinism, sufrāžetid, Jaan Tõnnisson, Jaan Poska, Konstantin Päts, Mihkel Martna, August Rei.

II TEEMA: Esimene maailmasõda

Õpitulemused:

- 1) analüüsib 20. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;

- 3) analüüsib erinevatest perspektiividest kolonialismi majanduslikke, poliitilisi ja eetilisi aspekte, tuues välja koloniaalimpeeriumide tekke ja lagunemise põhjused;
- 4) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;
- 5) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;
- 6) tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;
- 7) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat.

Õppesisu:

Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid. Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit. Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Asutav Kogu, Johan Laidoner, Johan Pitka, Vabadussõda, Landeswehr, Tartu rahu.

III TEEMA: Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid

Õpitulemused:

- 1) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmärgi;
- 2) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- 3) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;
- 4) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas;
- 5) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud;
- 6) toob näiteid demokraatia kujunemisloost;
- 7) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;
- 8) analüüsib demokraatia avaldumist ühiskonnaelus ja poliitikas uusajast tänapäevani;
- 9) analüüsib riikide poliitilist arengut 20. sajandil, kõrvutades demokraatlikku ja diktatuuriühiskonda.

Õppesisu:

Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted. Demokraatia levik. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss. Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism. Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripärad ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled. Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

IV TEEMA: Teine maailmasõda

Õpitulemused:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- 2) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;
- 3) teab, et Kloogal asus koonduslaager.

Õppesisu:

Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk. Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike Lääneriikide lepituspoliitika nurjumine. Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ja selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentside tähtsus. Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahinguid (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant). Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ja ideoloogilisele arengule. Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

V kursus: Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel

I TEEMA: Külm sõda

Õpitulemused:

- 1) teab ajalooperioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;
- 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;
- 3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;

4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;

5) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel.

Õppesisu:

Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid. Erinevate liitude teke. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid. Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis. Lõhestatud Saksamaa, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

II TEEMA: Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused:

1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;

2) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;

3) tunneb inim- ja kodanikuõiguste eest võidelnud isikute tähtsust.

Õppesisu:

USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon, Martin L King, Malcolm X, Mahatma Gandhi jt.

III TEEMA: NSVL ja kommunistlik süsteem

Õpitulemused:

1) analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja erinevaid arenguetappe;

2) iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;

3) analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;

4) analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;

5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, stalinism, sula, stagnatsioon, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik, kultuurirevolutsioon.

Õppesisu:

Kommunistliku süsteemi kujunemine. Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted välis-Eestiga.

IV TEEMA: Maailm sajandivahetusel

Õpitulemused:

- 1) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse 21. sajandil, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- 2) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas.

Õppesisu:

NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine: Berliini müüri langemine, majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis. Kommunistliku bloki lagunemise ja kommunistlike ideede krahhi mõju väärtushinnangutele. Külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine. USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas. Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine, glasnost, perestroika, Edgar Savisaar, Lennart G Meri, Mart Laar, Marju Lauristin, Tunne Kelam jt. Uued pingekolled: Balkani kriis.

VI kursus: Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm

I TEEMA: Eluolu ja kultuur

Õpitulemused:

- 1) arutleb inimeste igapäevaelu valikute üle demokraatlikes ja totalitaarsetes ühiskondades;
- 2) toob näiteid solidaarsusliikumistest ning kirjeldab nende mõju ühiskonnale;
- 3) teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning iseloomustab nende rakendumist igapäevaelus;
- 4) analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.

Õppesisu:

Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, kodanikuõiguste liikumine, feminism, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris. Muutused eluolus: viktoriaanliku maailma lagunemine, naiste emantsipatsioon, spordi populaarsuse kasv, mood, massikultuur, kodumasinad. Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti ja internet, kosmoseajastu. Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: vaimse murrangu ilmingud kunstis, kirjanduses, arhitektuuris, muusikas. Multikultuursuse kontseptsioon. Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.

II TEEMA: Sõja ja rahu küsimus

Õpitulemused:

- 1) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- 2) analüüsib allikate põhjal rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- 3) teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism.

Õppesisu:

Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht. Rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO, uue maailmakorra loomise katsed. Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel. Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

III TEEMA: Inimsusevastased kuriteod

Õpitulemused:

- 1) selgitab, millised arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;
- 2) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- 3) toob näiteid inimsusevastaste kuritegude toimepanemistest ja nende tagajärgedest;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG.

Õppesisu:

Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured. Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised. Natsismikuriteod: holokaust. Kommunismikuriteod. Genotsiid, etnilised puhastused. Inimsusevastased kuriteod Eestis.

IV TEEMA: Muu maailm

Õpitulemused:

- 1) iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu;
- 3) analüüsib allikate põhjal väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.

Õppesisu:

Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed. Uute vastasseisude kujunemine, terrorism. Islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.

ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA

Ühiskonnaõpetuse õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus on kujundatud vastavuses tänapäeva sotsiaalteaduste arengu ja ühiskondlike vajadustega. Õpilased omandavad sotsiaalse kirjaoskuse, s.o teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud, mis on vajalikud vastutustundlikuks toimetulekuks dünaamilises ja mitmekultuurilises keskkonnas. Õppeaine eesmärk on luua eeldused aktiivse ja kompetentse kodaniku kujunemiseks, kes suudab kohaneda muutustega, oskab ennast arenguga suhestada, oma kodaniku kontseptsiooni kujundada, on avatud uutele ideedele ja elukestvatele õppimisele. Õppeaine omandamisega valmistuvad õpilased toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus käsitleb nüüdisaegse ühiskonna sotsiaalseid suhteid ning protsesse ja tutvustab ühiskonnaelupõhivaldkondade (majandus, poliitika, õigus) korraldust ja toimimist. Kõiki valdkondi analüüsitakse nii ühiskonnast kui tervikust lähtudes kui ka indiviidi positsioonist ja rollidest tulenevalt. Põhikoolis omandatud Eesti riigi ja ühiskonna toimimisest laiendatakse Euroopa ja maailma probleemide käsitlemisega. Lisaks Eesti ja Euroopaaainesele leiavad käsitlemist ka olulised globaalsed ühiskonnaprobleemid.

Õpilane puutub ühiskonnas kokku erinevate eluvaldkondade ja situatsioonidega. Et toetada õpilase sotsialiseerumist ja ühiskondliku kompetentsuse kujunemist, hõlmab ainekava mitmekesisest teemaderingi inimõigustest autoriõiguste ja tarbijakaitseni. Kiiresti muutuv ühiskonnas jääb õpetaja ülesandeks pöörata tähelepanu aktuaalsetele teemadele ja probleemidele ning arutleda õpilastega nende üle. Seejuures toetatakse õpilaste iseseisva kriitilise analüüsi oskuse ja otsustusvõime kujunemist. See aitab õpilastel seada isiklikke eluplaane ning mõista erinevate vaadete, demograafiliste ja sotsiaal-majanduslike karakteristikutega inimesi. Ühiskonnaõpetuse kaks kursust koosnevad viiest teemavaldkonnast: ühiskond ja selle areng; riik ja poliitika demokraatlikus ühiskonnas; majanduse toimimine; üleilmastumine ja jätkusuutlik areng; kommunikatsioon ja infopädevus. Ühiskonna ja selle arengu teemavaldkonnas käsitletakse ühiskonna toimimist ning kodaniku võimalusi ja vastutust. Majandust käsitlev teemavaldkond valmistab noori ettemajanduselus osalemiseks, sh hindama realistlikult oma ressursse, toimima rahatargalt; aitab kujundada noorte valmisolekut erinevateks karjäärivalikuteks. Rahvusvahelisesuhtluse, üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu käsitlemisel laiendavad õpilased oma teadmisi rahvusvahelistest organisatsioonidest ja globaalsetest väljakutsetest. Eesmärk on õppida nägema, kuidas saab igäüks muuta maailma turvalisemaks ja humaansemaks.

Ühiskonnaõpetus kujundab õpilastes järgmisi väärtusi ja hoiakuid: seaduslikkus ja isiklik vastutus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, intellektuaalse omandi väärtustamine, salliv suhtumine erinevustesse, lugupidamine erinevate kultuuride vastu, tauniv suhtumine eelarvamustesse, sh rassismi ja ksenofoobiasse, säästev eluviis ning orienteeritus elukestvale õppele. Ühiskonnaõpetuses lõimuvad teiste sotsiaalainete teadmised, oskused ja väärtushinnangud ning eelmistes kooliastmetes õpitu, ühtlasi süvenevad varem omandatud teadmised ühiskonnast teooria ja praktilise tegevuse kaudu. Õpitavat käsitletakse selliselt, et ühelt poolt omandaksid õpilased tervikpildi vastastikku seotud sootsiumist, kuid teiselt poolt oskaksid alati hinnata oma positsiooni ja valikuid sotsiaalsest kontekstist tulenevalt. Ühiskonnaõpetus on tihedalt seotud ajaloo, geograafia, bioloogia ja inimeseõpetusega. Näiteks käsitletakse geograafias põhjalikumalt rahvastiku-, linnastumis- ja maailmamajandusprobleeme ning nende seoseid üleilmastumisega. Samal ajal süvendab ühiskonnaõpetus ajalooõpetuse kaudu saadud teadmisi riigist. Õiguse, riigikaitse, filosoofia ja usundiõpetuse valikkursused avardavad veelgi õpilaste teadmisi oma ja teistest kultuuridest ning ühiskonnast, toovad enam esile mitmekultuurilisuse ja globaliseerumise dimensiooni, et luua seoseid ning märgata sarnast ja erinevat.

Õppematerjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja igapäevaeluga seostatult. Suurt tähelepanu pööratakse õpilastes aine vastu huvi äratamisele, õpimotivatsiooni kujundamisele. Õppes rakendatakse aktiivõppemeetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, uurimisprojektid ning kaasalöömine kodanikualgatuslikes ettevõtmistes. Olulised on uurimuslikud õpivõtted, millega õpilased omandavad probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanamise ja tegemise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused. Ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane austab enda ja teiste inimväärikust, suhtub eelarvamusteta lugupidavalt kõikidesse inimestesse ning arvestab nende erivajadusi; põhjendab ning kaitseb oma seisukohti ja valikuid argumenteeritult, austab igaühe õigust isiklikule arvamusele ja sõnavabadusele.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) tunneb riigivorme ja riigi ülesandeid, väärtustab ja järgib demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi, kaitseb oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi;
- 2) tunneb nüüdisühiskonna ülesehitust ja ühiskonnaelu valdkondi: majandus, õigus, sotsiaalelu, kultuur, haridus, kommunikatsioon;
- 3) on aktiivne kodanik ja suhestab ennast ühiskonna arenguga, osaleb aktiivselt ja vastutustundlikult ühiskonnaelus, sh kodanikualgatusprojektides koostöös kogukonna, avaliku sektori ja teiste partneritega;
- 4) mõistab majanduse toimimise põhialuseid ning tarbija ja ettevõtja rolli, huve ja õigusi ühiskonnas, analüüsib enda majanduskäitumist; järgib majandusliku mõtlemise põhialuseid tarbijana; mõistab ettevõtluse kui ühiskonna toimimise põhilise alustala rolli ühiskonnas väärtuse loojana, tööandjana, riigi rikkuse tagajana, peamise maksumaksjana ja ühiskonnaelu mõjutajana;
- 5) mõistab riikidevahelise poliitilise, majandusliku ning kultuurisuhtluse põhimõtteid, sise- ja välispoliitilisi toimemehhanisme, tunneb tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja Eesti osa nendes;
- 6) leiab, hindab, süstematiseerib ja kasutab infot kriitiliselt, loob uut teavet, arvestab autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitsega, oskab leida ja kasutada õigustekste.

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

I kursus

Kommunikatsioon ja infopädevus (kursust läbiv teema)

Õpitulemused:

- 1) mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju;
- 2) oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset;
- 3) oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.

Õppesisu:

Sotsiaalteaduste valdkonna eripära. Teadusliku teadmise erinevus tavateadmisesest. Mitmekülgse meediasisu jälgimine, õppides tarbitavat kriitiliselt hindama. Erinevat tüüpi meediasisul (professionaalne ajakirjandus versus “näiline ajakirjandus” (huvirühmade meedia, sotsiaalmeedia jms). Süvavõltsingu kasutamise ohud meedias levivale teabele. Demagoogiavõtted meedias. Turunduskommunikatsioon. Poliitiline propaganda. Infosõda, selle võtted. Infomüra demokraatliku arutelu mõjutamisel. Sõnavabadus. Teaduspõhise info väärtustamine. Argumenteerimine. Sotsiaalmeedia kanalid info levimises. Ühiskonna platvormistumine. Isiku privaatsus, andmekaitse, suhtluseetika. Eestisesed ja rahvusvahelised õigustekstid, sh seadused, deklaratsioonid, põhikirjad.

Riik ja demokraatlik riigivalitsemine

Õpitulemused:

- 1) teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid;
- 2) tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim- ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendele oma võimaluste piires;
- 3) mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele- ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased;
- 4) teab valimiste üldisi põhimõtteid, mõistab valimiste tähtsust ühiskonnas ja enda vastutust valijana;
- 5) eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensusse, kompromissi ja enamushääletuse erinevust;
- 6) oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele.

Õppesisu:

Riik. Riigi kui institutsiooni kujunemine ajaloos. Riigi vormid. Riigi tunnused, toimimise põhimõtted. Riigi ülesanded. Poliitiline režiim: demokraatia, diktatuur, autokraatia, totalitarism. Parlamentaarne ja presidentaalne demokraatia. Demokraatia ohud. Õigusriigi põhimõtted. Võimude lahusus. Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Kõrgem seadusandlik võim. Parlamendi struktuur ja ülesanded. Opositsioon, koalitsioon. Seadusloome. Kõrgem täidesaatev võim. Valitsuse moodustamine. Enamus- ja vähemusvalitsus. Valitsuse ülesanded. Ministeeriumid, ametnikud, nende ülesanded. Riigipea. Riigipea roll parlamentarismi ja presidentialismi korral. Kohtuvõim. Eesti kohtusüsteem. Ombudsman (õigusvahemees), õiguskantsler. Euroopa Kohus. Euroopa Inimõiguste Kohus. Avalik teenistus. Bürokratia. Riigikontroll. Kohalik omavalitsus, selle struktuur ja ülesanded. Keskvõimu ja kohaliku võimu suhe. Riik kui teenusepakkuja ja kodanik kui klient. Erinevad riiklikud teenused Inim- ja kodanikuõigused. Igatühe õigused. Võrdõiguslikkus. Sotsiaalsed õigused ja sotsiaalne kaitse. Rahvusvahelised ja riigisisised inimõiguste kaitse põhimõtted ja mehhanismid. Inimõiguste rikkumine. Lapstööjõud. Individuaalsed, kultuurilised ja maailmavaatelised erinevused. Ideoloogia mõiste ja tähendus riigivalitsemises. Liberalism, konservatism, sotsiaaldemokraatia, roheline maailmavaade. Vasak- ja parempoolsus erinevates poliitika valdkondades. Äärmusideoloogiad (natsism, fašism, kommunism, islami fundamentalism). Sügav vs õhuke riik. Demokraatlike valimiste põhimõtted. Peamised valimissüsteemid. Valimiskäitumine, valimiste tulemused. Riigikogu. Kohalike omavalitsuste volikogude ja Euroopa Parlamendi valimised Eestis. E-valimised. Huvid, nende realiseerimine ühiskonnas. Erakonnad. Huvigrupid. Kodanikuühiskond, kaasamine. Kodanikuühendused. Vabatahtlik tegevus. Rahvaalgatuse õigus. Referendum (rahvahääletus). Meeleavaldused, streigid, tarbimisboikotid, meediakampaaniad, nende roll. Euroopa Liidu institutsioonid ja nende ülesanded: Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu, Euroopa Komisjon, Euroopa Ülemkogu, Euroopa Kohus. Euroopa Liidu poliitikavaldkonnad.

Ühiskond ja selle areng

Õpitulemused:

- 1) selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelu valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid;
- 2) hindab adekvaatselt oma eneseteostusvõimalusi ühiskonnas, töö- ja eraelus ning on valmis neid ellu viima;

- 3) teab oma võimalusi tööturul ja arvestab nendega valikute tegemisel; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust;
- 4) mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust;
- 5) analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale;
- 6) mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu;
- 7) mõistab indiviidi võimalusi maailmakodanikuna ja selle tähendust.

Õppesisu:

Nüüdisühiskonna kujunemine. Ühiskonna struktuur. Avalik ja erasektor. Kodanikuühiskond. Erinevad ühiskonnakorralduse vormid tänases maailmas (postmodernsed heaoluühiskonnad, modernsed (autoritaarselt juhitud) massiühiskonnad, (moderniseeruvad) hõimuühiskonnad. Tööstusühiskond. Moderniseerumine. Postindustriaalne ühiskond. Infoühiskond. Teadmusühiskond. Siirdeühiskond. Heaoluühiskond. Ühiskonna jätkusuutlikkus. Ühiskondlik mitmekesisus. Rahvastiku sotsiaal-majanduslik jaotus ja ühiskonna kihistumine. Rahvusvähemused, vähemusrahvused. Religioosne mitmekesisus. Haridus sotsiaal-majandusliku staatuse tegurina. Sotsiaalne mobiilsus. Ühiskonna sidusus. Sotsiaalne õiglus. Majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus. Vaesus. Vaesuse leevendamise meetmed. Sotsiaalsed institutsioonid: perekond, riik, turg, meedia. Tööturg ja rollid tööturul. Tööturu areng, tööpuudus, töøjõupuudus. Karjääri kavandamine. Elukestev õppimine. Hõivepoliitika Eestis ja Euroopa Liidus. Töötus ja tööturumeetmed, aktiivsed ja passiivsed tööturumeetmed. Tööränne.

II kursus

Majanduse toimimine

Õpitulemused:

- 1) mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas;
- 2) tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale;
- 3) väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse;
- 4) väärtustab säästva majanduse põhimõtteid;
- 5) väärtustab sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse põhimõtteid, mõistab üksikisiku tarbimisvalikute mõju nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil;
- 6) planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult;

- 7) mõistab töösuhteid, väärtustab vastustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana;
- 8) teab, et intellektuaalne omand on seadusega kaitstud.

Õppesisu:

Ühiskonna majandusressursid ehk tootmistegurid. Ettevõtlikkus. Majandussüsteemid. Majanduse sektorid, nende arengutrendid. Ettevõtlus. Riigi roll majanduse korraldamises. Euroopa Liidu roll Eesti majanduses. Euro. Majandusarengu tsüklilisus. Väliskaubanduse piirangud. Makromajanduslikud põhinäitajad: sisemajanduse kogutoodang, eelarve tasakaal, inflatsioon, tarbijahinnaindeks. Impordi-eksporti tasakaal. Riigi välisvõlg. Fiskaalpoliitika. Riigieelarve. Maksukoormus. Maksud. Eesti maksusüsteem. Üksikisiku tulumaks, sotsiaalmaks, ettevõtete tulumaks, aktsiisid. Maksuerisused. Kuhu maksutulu kulub. Maksulaekumine, Tööjõud ja mitteaktiivne rahvastik. Ettevõtlust, töösuhteid ja intellektuaalse omandi kaitset reguleerivad olulisemad õigusaktid. Tehisintellekt. Üksikisik turumajanduskeskkonnas. Vajadused, võimalused ja tarbimiskäitumine. Isiklik eelarve, sissetulekute ja väljaminekute analüüsimine ja planeerimine. Säästmise kavandamine. Ostukorv. Tarbimisvalikute mõju ühiskonna, keskkonna ja indiviidi tasandil. Turvaline tarbimiskäitumine: ostudega seotud teadete, pakkumiste ja soovitude usaldusväärsus. Tarbijakaitse. Laenud, laenuriskid. Erinevad laenutooted, millised kasvavad ja millised kahandavad jõukust. Laenutoodete võrdlusalused, nt intressimäär, krediitkulukuse määr, inflatsioonimäär, kogumaksumus, tagasimaksete suurus, paindlikkus ja tagasimaksmise tõenäosus. Investeerimine, aktsiad. Pensionifondid. Investeerimine – selle eeldused, eelised ja puudused. Erinevus tööga teenitavast tulust. Risk ja tootlus. Tähtsamad varaklassid. Eluaseme üürimise ja ostmise eelised ja puudused. Eluaseme ostuprotsessi ja rahastamisvõimalusi. Kuidas planeerida pensioniks? Ettevõtlus. Ettevõtlusega alustamine. Loodav lisandväärtus ja kasvupotentsiaal. Intellektuaalomand ja selle kaitse. Kasumile orienteeritud ja sotsiaalne ettevõtlus. Sotsiaalselt vastutustundlik ja keskkonnahoidlik ettevõtlus.

Üleilmastumine ja jätkusuutlik areng

Õpitulemused:

- 1) teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevusvaldkondi;
- 2) toob näiteid vastastikuse abistamise põhimõtetest, sh rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu;
- 3) teab riikide majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö võimalusi, toob näiteid ja mõistab koostöö olulisust;

- 4) teab ja mõtestab aktuaalseid rahvusvahelisi sündmusi, sealhulgas kriisiolukordi;
- 5) analüüsib inimõiguste alaseid väljakutseid maailmas, sealhulgas väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.

Kommunikatsioon, infopädevus

- 1) mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju;
- 2) oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset;
- 3) oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.

Õppesisu:

Maailma rassiline, rahvuslik ja religioosne mitmekesisus. Maailma arengu ebaühtlus. Rahvusvahelise suhtlemise põhimõtted ja viisid. Diplomaatiline suhtlus. Riikidevaheline majanduslik, poliitiline ja kultuuriline koostöö. Vastuolud tänapäeva maailmas. Riikidevaheline koostöö, vastuolude ületamise võimalused. Rahvusvaheline julgeolek ja koostööorganisatsioonid: G7, OECD, Euroopa Nõukogu, NATO, ÜRO. Vastastikuse abistamise põhimõte. Globaalprobleemid/probleemid maailmapoliitika areenil. Sõdade põhjused. Realism ja idealism - kui vaated riikidevahelistele suhetele. Rahvusvahelist tähelepanu pälvinud kriisiolukorrad. Globaalprobleemide mõju riikide seotusele, lahenduste otsingud. Humanitaarõiguse põhimõtted ja olemus; rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumise juhtumid. Inimõiguste alased väljakutsed maailmas. Lapssõdurid. Illegaalne immigratsioon ja põgenikud. Inimkaubandus.

INIMESEÕPETUSE AINEKAVA

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursuses „**Perekonnaõpetus**“ keskendutakse perekonnaelu psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas. Kursus toetab õpilase enesearengut, aitab mõtestada ja analüüsida oma rolli perekonnas, arendada vastutustunnet nii isiklikus kui ka ühiskonnaelus. Perekonnaõpetuse kursus kujundab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja väärtuspädevuse arenemist.

Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimuvaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse. Õpitav seostatakse igapäevaeluga.

Õppe ja metoodika seisukohalt on tähtsad:

- 1) mitmekesised õppemeetodid, sh aktiivõppemeetodid ning praktilised ülesanded;
- 2) üksi- ja ühisõppe võimaldamine;
- 3) õppe sidumine koolivälise ning igapäevaeluga, nt projektitööd, uurimistöid, kohtumised erinevate inimestega jne;
- 4) mitmekesised õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid.

Inimeseõpetuses kujundatakse toetavas ja mõistvas õhkkonnas õpilaste väärtusi ja hoiakuid, rõhutatakse positiivset lähenemist enda arengule ja toimetulekule elus.

Arvestatakse igaühe eripära, austatakse kõigi seisukohti, julgustatakse arvamust avaldama. Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursus keskendub paarisuhtele, perekonnaga seotud teemadele ning vanemlusele. Õpitakse, kuidas luua ja hoida toetavaid inimsuhteid. Oluline rõhk on perekonna väärtustamisel, enda rolli teadvustamisel suhetes ja tulevase lapsevanemana. Kujundatakse valmisolekut võtta vastutus oma suhete eest. Kursuse jooksul analüüsitakse ühiskonna mõju perekonnaelule.

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab, kuidas ühiskonnas toimuvad muutused avaldavad mõju perekonna ja peresuhetega seotud väärtustele ja traditsioonidele;
- 2) mõistab kooselu ja perekonna vormide mitmekesisust, analüüsisides nende eeliseid ning puudusi;
- 3) analüüsib perekonna funktsioone indiviidi ja ühiskonna seisukohast ning oskab selgitada, kuidas oleneb nende täitmine igast pereliikmest;
- 4) mõistab kuidas luua ja hoida toetavaid inimsuhteid;
- 5) on valmis võtma vastutuse oma suhete eest;
- 6) teadvustab oma rolle perekonnas.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab, kuidas ühiskond mõjutab pereväärtusi, traditsioone, hoiakuid, sealhulgas laste kasvatamist ja suhtumist seksuaalsusesse, mõistab, kuidas on kooselu vormid ja perekonna roll aja jooksul muutunud;
- 2) mõistab inimese arengu võimalusi perekonnas, paarisuhtes ja lapsevanemana, võtab vastutuse oma rolli eest, arvestades teiste pereliikmetega;
- 3) teab, kuidas pereelu, sealhulgas abielu on õigusaktidega reguleeritud, oskab sellega igapäevaelus arvestada ja vajaduse korral leida asjatundlikku õigusabi;
- 4) mõistab suhetega kaasnevat õigusi ja kohustusi, inimeste võrdse kohtlemise vajalikkust ning võtab vastutuse oma suhete eest;
- 5) kasutab teaduspõhiseid allikaid perekonna, suhete ja terviseiga seotud info ja abivõimaluste leidmisel;
- 6) mõistab inimliku läheduse ja armastuse erinevaid avaldumisviise;
- 7) mõistab seksuaalse arengu individuaalsust;
- 8) mõistab paarisuhete dünaamikat ja võtab vastutuse;
- 9) mõistab perekonna rolli traditsioonide hoidja ja kandjana, väärtustab sotsiaalsete suhete, tavade ja kommete toetavat mõju peresuhtetele;
- 10) mõistab tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust inimese elus ja iseenda sotsiaalset vastutust tervisekäitumises;
- 11) on teadlik tarbija ja oskab koostada perekonna eelarvet, arvestades pere võimaluste ja pereliikmete vajadustega;
- 12) mõistab vanemlikku vastutust erinevas vanuses laste arengu toetamisel.

Õpitulemused ja õppesisu teemade kaupa

Perekond ühiskonnas

Õpitulemused:

- 1) selgitab näidete abil, kuidas ühiskond ja kultuur on läbi ajaloo mõjutanud pereväärtusi ja -traditsioone ning laste kasvatamise põhimõtteid;
- 2) analüüsib ühiskonna ja kultuuri, sh traditsioonide mõju seksuaalsusele ja seksuaalsuhtetele;
- 3) analüüsib näidete alusel soostereotüüpide põhjusi, nende piiravat mõju inimese minapildile, käitumisele, suhetele ja valikutele;
- 4) toob näiteid erinevatest kooseluvormidest ajaloos ja tänapäeval ning analüüsib, kuidas need täidavad perekonna ülesandeid;
- 5) analüüsib perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel.

Õppesisu:

Perekond, perekonna liigitused. Perekonna ülesanded. Perekonna minevik, olevik ja tulevik. Perväärtused, traditsioonid, hoiakud (sh laste kasvatamine ja suhtumine seksuaalsusesse) läbi ajaloo. Kooselu ja kooselu vormid. Kooselu vormid läbi ajaloo täitmaks perekonna ülesandeid. Perekonna roll ja tähtsus läbi inimese elukaare. Ühiskonnas kehtivate hoiakute (sh soostereotüübid) piirav mõju inimesele ja inimsuhetele.

Tervis ja turvalisus

Õpitulemused:

- 1) kasutab usaldusväärseid allikaid tervise, suhete ja sotsiaalmajanduslike küsimuste kohta info otsimisel ja probleemide lahendamisel, järgides autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid, viidates ja refereerides nõuetekohaselt;
- 2) toob näiteid pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist mõjutavatest teguritest;
- 3) analüüsib planeeritud ja planeerimata rasedusega kaasnevaid valikuid ning neid mõjutavaid tegureid, oskab leida vajaduse korral abi;
- 4) teab, mis on kohtingu-, lähisuhte- ja seksuaalvägivald ning mis on inimkaubandus ja kust otsida vajaduse korral abi;
- 5) analüüsib kohtingu- ja lähisuhtevägivalla põhjusi ja tagajärgi ning ennetamise ja abi saamise võimalusi;
- 6) analüüsib, kuidas mõjutab pereliikme sõltuvushäire peresuhteid, kirjeldab kaassõltuvuse olemust ja teab, kust vajaduse korral abi otsida.

Õppesisu:

Usaldusväärsed infoallikad inimese turvalise tervisekäitumise ja tervisedenduse kohta. Pereliikmete tervist (füüsiline, emotsionaalne, sotsiaalne, vaimne) mõjutavad peresisesed ja perevälised tegurid. Inimese tervist mõjutavad riski- ja kaitsetegurid (individuaalsed omadused ja käitumismustrid, sotsiaal-majanduslikud olud ja keskkonnategurid). Pereplaneerimine ja seda mõjutavad tegurid. Planeeritud ja planeerimata rasedus. Nõu ja abi pakkuvad asutused noortele seoses rasedusest hoidumise ja pereplaneerimisega. Suhtevägivald (sh lähisuhte-, kohtingu ja seksuaalvägivald) ja selle ennetamise võimalused. Suhtevägivalla põhjused ja tagajärjed indiviidi, pere ja kogukonna tasandil ning abi saamise võimalused. Inimkaubandus ja prostitutsioon. Sõltuvus (sh kaassõltuvus, suhtesõltuvus) peres kui süsteemis ja abi saamise võimalused.

Suhted ja vastutus perekonnas

Õpitulemused:

- 1) selgitab, milles seisneb põlvkondi ühendavate sidemete tugevdav ja toetav mõju pereelule;
- 2) analüüsib enda huvide, hobide ja ettevõtmiste toetavat mõju enesearengule ja peresuhetele;
- 3) analüüsib, kuidas paarisuhe ja ema / isa roll mõjutavad inimese arengut;
- 4) analüüsib perekondlike toetavate ja probleemsete, sh vägivaldsete suhete mõju inimese arengule ja elule;
- 5) toob näiteid pereelu, sh abielu ja laste elu reguleerivatest õigusaktidest ja analüüsib, kuidas need sätestavad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi;
- 6) toob näiteid riiklikest institutsioonidest, mis tegelevad perepoliitika elluviimisega, toob näiteid riikliku perepoliitika rakendamisest, sh toetustest ja teenustest;
- 7) analüüsib, kuidas sõltub perekonna ülesannete täitmine igast pereliikmest, millised on pereliikmete võimalused üksteist toetada ja abistada, millised on pereliikmete õigused oma ajale, ruumile ja materiaalsele kulutustele;
- 8) teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel;
- 9) analüüsib lahkuminekku ja abielulahutuse põhjusi, tagajärgi ning oskab vajaduse korral leida psühholoogilist ja õigusabi;
- 10) selgitab leina olemust ja kirjeldab leinast ülesaamise võimalusi;
- 11) toob näiteid peretraditsioonidest ning selgitab tavade ja kommete tähtsust perekonnasuhetes;
- 12) selgitab lähisuhete ja sotsiaalse võrgustiku tähtsust inimese elus;
- 13) mõistab iga inimese õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- 14) mõtestab enda kogemusest lähtuvalt armastuse tähendust, paarisuhte ja seksuaalse läheduse dünaamikat ning neid mõjutavaid tegureid, õigusi ja kohustusi suhte erinevates etappides;
- 15) analüüsib seksuaalsuhet kui inimliku läheduse avaldumisvormi ja selle seotust armastusega;
- 16) teab, et turvaline ja vastastikku rahuldust pakkuv seksuaalkäitumine põhineb partnerite võrdsel kokkuleppel, selgitab soostereotüüpide mõju inimese arengule ja seksuaalkäitumisele;
- 17) arvestab perekonna eelarve kavandamisel pereliikmete vajadusi, pere majanduslikku olukorda ja võimalusi;

18) selgitab koduse kasvatuse mõju lapse arengule; 19) analüüsib lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte kujunemist ning kasvatusstiilide mõju sellele; 20) toob näiteid lapse õigustest ja abi saamise võimalustest laste õiguste kaitsmisel.

Õppesisu:

Perekonna roll tavade, kommete ja traditsioonide hoidja ja kandjana ning põlvkondi ühendavate sidemete tugevdajana. Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega. Pereliikmete rollid, ülesanded ja vajadused ning suhted (sh vägivaldsed suhted) ja toetus perekonna ülesannete täitmisel. Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega. Toetavad paari- ja peresuhted. Pereelu (sh abielu) sätestav seadusandlus ja pereliikmete õigused ja kohustused. Perepoliitilised meetmed perede toetamisel. Suhe. Paarisuhe. Lähisuhte ja selle olemus peres (sh abielus). Pere kui sotsiaalne süsteem laiemas sotsiaalses võrgustikus. Paarisuhte dünaamika. Suhete katkemine (sh lahkuminek ja abielulahutus) peres ja kooselus. Lein ja leinaga toimetulek. Abi saamise võimalused. Inimõigused. Suhetega kaasnevad õigused ja kohustused inimeste võrdsel kohtlemisel. Laste õigused ja lastekaitse. Abi saamise võimalused Inimliku läheduse ja armastuse erinevad avaldusvormid. Armastus paarisuhtes (seksuaalsuhtes) Seksuaalsuhte dünaamika: seksuaalsuse trepp. Terved ja turvalised seksuaalsuhted. Nõusolek ja vastutus seksuaalsuhtes. Soosterotüübid, meedia ja ühiskond. Pere eelarve koostamine arvestades pereliikmete vajadusi ja pere võimalusi. Koduse kasvatuse (sh erinevate kasvatusstiilide) mõju lapse arengule. Lapse ja vanema vaheline kiindumussuhte tähtsus lapse turvalisuse allikana peres.

AINEVALDKOND VÕÕRKEELED

B2- KEELEOSKUSTASEMEGA VÕÕRKEEL (inglise keel)

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumis õpitakse võõrkeelt tasemepõhiselt. Õppes kasutatakse kommunikatiivse keeleõppe põhimõtteid ning aktiivõppemeetodeid. Rõhk on interaktiivsel õppimisel ja õpitava keele kasutamisel. Rakendatakse paaris- ja rühmatööd, toetatakse võõrkeelse suhtlus- ja esinemisoskuse väljakujunemist, nt väitlused, referaadid, uurimistööd, esitlused, sh

multimeedia, suhtlusportaalid, blogid jne. Õpilasi ergutatakse kasutama keelt ka teiste ainete õppimisel ja väljaspool kooli. Gümnaasiumi keeletunnis suheldakse õpitavas võõrkeeles. Teemavaldkonnad on ühised nii B1- kui ka B2-keeleoskustasemega võõrkeeltele. Kuus teemavaldkonda (inimene ja ühiskond; inimene ja keskkond; Eesti ja maailm; kultuur ja looming; haridus ja töö; teadus ja tehnoloogia) ja nende alateemad on igapäevaelus omavahel läbi põimunud ning nii käsitletakse neid ka keeleõpetuses.

Teemasid käsitledes peetakse silmas kursuse keeletaset, õpilaste huve ning teemade päevakohasust. Sõnavara ja grammatika omandatakse keelt kontekstis eesmärgipäraselt kasutades ning gümnaasiumi lõpuks jõutakse keelereeglite teadliku rakendamiseni. Kultuuriteadlikkuse kujundamisel juhitakse õpilase tähelepanu emakeeles ja õpitavas võõrkeeles suhtlemise erinevustele ning neid erinevusi selgitavatele kultuurinähtustele. Õppes on endiselt oluline õpioskuste arendamine, mis toetab edasisi võõrkeeleeõpinguid ning paneb aluse elukestvatele õppele.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Gümnaasiumilõpetaja on omandanud võõrkeeleskuse B2-tasemel, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru erinevat tüüpi autentsetest tekstidest ja tuleb igapäevases suhtluses edukalt toime;
- 2) vestleb spontaanselt ja ladusalt; selgitab oma vaatenurka ning kaalub kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi;
- 3) mõistab lugedes erinevat liiki faktipõhiseid ja kirjandustekste, ehkki spetsiifilised terminid ja idiomaatilised väljendid võivad tekitada raskusi;
- 4) kirjutab erilaadilisi sidusaid ja loogilisi tekste, vajaduse korral sünteesides ja hinnates mitmest allikast pärit infot ja seisukohti;
- 5) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (seletussõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades;
- 6) kasutab õpitavat keelt, et tarbida kultuuri (kirjandust, muusikat, filmikunsti, meediat);
- 7) selgitab oma ja teisele kultuurile omaseid kultuuritavasid ning nende erinevuste tõttu tekkida võivaid arusaamatusi;
- 8) seab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid;
- 9) kasutab võõrkeeleeõppes omandatud teadmisi ja oskusi teiste õppeainete omandamisel ja vastupidi.

Õpitulemused

Gümnaasiumilõpetaja:

- 1) mõistab üksikasjalikult, mida talle vestluses öeldakse;
- 2) eristab kirjakeelse loengu või ettekande põhiteemat;
- 3) jälgib keerukat mõttekäiku tuttavatel teemadel selge hääldusega esitatud loengust;
- 4) mõistab kõneleja seisukohta ja eristab seda esitatud faktidest;
- 5) mõistab isegi mürarikas keskkonnas normaalse kiirusega edastatud teadaandeid ja sõnumeid;
- 6) räägib aktiivselt kaasa vabas mõttevahetuses, kui kõneaine on tuttav;
- 7) esitab, põhjendab ja kaitseb oma arvamust, annab asjakohaseid selgitusi ja kommentaare;
- 8) võrdleb erinevaid teoseid, nende teemasid, tegelasi ja stseene, tuues välja sarnasusi ja erinevusi ning selgitades nende vaheliste seoste tähtsust;
- 9) esitab selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitmesugustel teemadel;
- 10) vajaduse korral kaldub ettevalmistatud tekstist spontaanselt kõrvale ja peatub kuulajaskonda huvitavatel küsimustel;
- 11) vastab esinemisjärgsetele küsimustele lüüsi, sundimatult ja pingutuseta;
- 12) kasutab küllalt tõhusalt prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) oma sõnumi edastamiseks, kuigi kõnes võib märgata teiste keelte mõju;
- 13) omab suurt aktiivset lugemissõnavara, kuid raskusi võib olla haruldaste idiomide mõistmisega;
- 14) mõistab kaasaegseid probleemartikleid ja ülevaateid, kus autorid väljendavad lahknevaid hoiakuid ja eri arvamusi;
- 15) mõistab, kas tekstis esitatakse fakte või püütakse lugejat milleski veenda;
- 16) loeb erinevaid tekste ajaviiteks suurel määral iseseisvalt, kasutades valikuliselt asjakohaseid teatmeallikaid;
- 17) kirjutab selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi tegelikest või kujuteldavatest sündmustest ja kogemustest. Mõttekäik on selgelt jälgitav ja tekst jälgib žanrinõudeid;
- 18) kirjutab arvamuskirjutisi, esitades põhjendatud poolt- või vastuväiteid ning selgitades võimalike seisukohtade eeliseid ja puudusi;
- 19) kirjutab argumenteeritud ettekandeid vm tekste, sünteesides eri allikatest pärit infot ja arutluskäike;
- 20) kirjutab vajaduse korral abimaterjale kasutades piisavalt õigesti, et pidada kirjavahetust ametiasutustega.

Hindamine

Gümnaasiumiastmes hinnatakse kõiki osaoskusi nii eraldi kui ka lõimitult. Igal õppeperioodil saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või numbrilise hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Igas tunnis kasutatakse kujundava hindamise meetodid võõrkeele õppimise motiveerimiseks, tagasiside saamiseks.

Kokkuvõttev hinne kujuneb õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Paldiski Ühisgümnaasiumis on võimalik tublidel lõpetajatel sooritada Cambridge English Advanced (C1) eksamit. C1 Advanced eksamile pääsemiseks tuleb õpilastel oma koolis sooritada arvutipõhine adaptiivne eeltest: Cambridge English Placement Test ehk CEPT. Osalemiseks tuleb õpilasel ühendust võtta oma kooli C1 Advanced kontaktisikuga. Rahvusvahelisi keeleeksameid hinnatakse vastavat eksamit koostava rahvusvahelise testimisasutuse välja töötatud hindamisjuhendi järgi.

Õpilaste hindamisel on arvestatud :

- maht, õigsus, täpsus, saadud teadmiste iseseisev kasutamine
- õpilaste suutlikkus oma oskusi ja teadmisi esitada suulises ja kirjalikus vormis
- vigade arv

Õpitulemuste hindamine jaguneb:

- jooksvad hinded;
- kokkuvõttev hindamine.

Jooksev kontroll viiakse läbi igas tunnis õppeaasta jooksul.

Kirjalike tööde hindamisel kasutatakse järgmist protsendilist skaalat:

- «5» - 100%- 90%
- «4»- 89%- 75%
- «3»- 74%- 50%
- «2»- 49%- 20%
- «1»- 19%- 0%

«5» - õpilane väljendub kõnes ja kirjas korrektsete lausetega, sõnavara on rikkalik.

Õpilane omab standardile lähedast hääldamist; omab laia sõnavara ja kasutab seda kõnes stilistiliselt õigesti. Saab aru kuulmise järgi erinevatest tekstitüüpidest; on võimeline väljendama ennast igal õpitud teemal.

Kirjalik kõne (sh grammatika korrektsus):

- jälgib teksti ülesehitust: sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte
- oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest).
- oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust
- oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi
- oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava kirjandi
- oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.

Suuline kõne:

- väljendab ennast vabalt
- hääldus on selge
- kasutab sõnavara õigesti
- keerukamate struktuuride kasutamisel on lubatud üksikud vead

Kuulamine:

- saab aru elavast suulisest kõnest
- suudab jälgida abstrakset teemakäsitlust
- saab aru mõttevahetusest, milles kõnelejad väljendavad erinevaid seisukohti
- mõistmist võivad takistada taustamüra, keelenaljad, idioomid ja keerukad tarindid

«4» - õpilane valdab head sõnavara, kuid mõnikord kasutab keelestruktuure valesti, kõnes ja kirjas teeb tähtsusetuid vigu.

Kirjalik kõne (sh grammatika korrektsus):

- kohati on lubatud vale sõnajärjekord lausetes
- teksti ülesehituses esineb vigu
- ülesande teema on lahti seletatud

- kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki on märgata emakeele mõju
- tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist

Suuline kõne:

- väljendab ennast üsna vabalt
- hääldus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust
- kasutab sõnavara õigesti, kuid vajaduse korral küsib abi
- keerukamate struktuuride kasutamisel on lubatud üksikud vead

Kuulamine:

- saab aru elavast suulisest kõnest
- saab aru helisalvestisest konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel juhul, kui kuuldu on üldkeelne
- saab aru loomuliku tempoga kõnest

«3» - õpilane valdab kitsast sõnavara, tunneb raskusi suhtlemisel

Kirjalik kõne (sh grammatika korrektsus):

- vale sõnastus, sisu esitamise järjekorras on vead, ei jälgi sõnajärjekorda lausetes
- seletab lahti materjali ebakorrektselt
- kirjutab õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste
- kasutab piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnade kordus)
- eksib kirjavahemärkide kasutamisel

Suuline kõne:

- kasutab lihtsaid seostatuid lauseid
- on võimeline avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav, muul juhul vajab õpetaja abi
- spontaanses kõnes esineb vigu
- hääldus ei ole piisavalt selge, suhtlust häirib ebaõige intonatsioon
- kõnes esineb kordusi, katestkusi ja pause

Kuulamine:

- taipab peamist sõnumit, erandjuhul ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel

- saab aru selgest ja üldkeelsest loomuliku tempoga kõnest

«2» - Õpilasel on vaene sõnavara, hääldab valesti, tunneb märkimisväärseid raskusi suhtlemisel

Kirjalik kõne (sh grammatika korrektsus):

- vale sõnastus, ei jälgi sõnajärjekorda lausetes
- esitab õppematerjali sisu valesti
- suudab ette antud fraase ja lauseid ümber kirjutada
- eksib kirjavahemärkide kasutamisel
- ei tunne õpitud sõnavara õigekirja

Suuline kõne:

- saab korrata õpetaja järel üksikuid sõnu või fraase, taasesitada ei suuda
- ei suuda alustada ega lõpetada vestlust
- ei suuda juhtida vestlust
- kõne on takerduv, esineb hääldusvigu, mis takistavad arusaamist
- ei suuda pidada spontaanset vestlust

Kuulamine:

- mõistab lihtsaid vestlusi
- taipab lühikese teate, jutustuse sisu
- vajab kordamist, täpsustamist, selget hääldust
- ei suuda järgida mõttevahetust
- ei suuda eristada olulist infot

«1» - õpilasel puudub elementaarne sõnavara, lugemisoskus ja suhtlemisoskus puuduvad

Kirjalik kõne (sh grammatika korrektsus):

- teema on lahti seletamata;
- ei valda inglise keele kirjutehnikat, ei suuda ette antud fraase ja lauseid korralikult ümber kirjutada.

Suuline kõne:

- ei suuda korrata õpetaja järel
- ei suuda alustada ega lõpetada vestlust
- ei mõista vestluskaaslase pöördumist tema poole

Kuulamine:

- tunneb väga aeglates ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnavara
- tunneb rahvusvaheliselt kasutatavad lähedase hääldusega sõnu
- ei saa aru juhustest ja pöördumistest

Õppesisu

10. klass

Ajaline maht: 3 kursust (105 tundi aasta)

1 kohustuslik kursus, 2 lisakursust

I kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Omab teadmisi inglise k. kõnelevatest maadest, nende kultuurile omaseid käitumis- ja suhtlusnorme; oskab jutustada ühest inglise k. kõnelevast maast;
- 2) Valdab teemakohast sõnavara, loeb ja mõistab erinevaid tekste, suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- 3) Mõistab ja väärtustab erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi, tunneb kodukoha ajalugu, kultuuritraditsioone;
- 4) Tunneb erinevaid kommunikatsioonivahendeid, oskab arvamust avaldada internetiga seotud ohtudest ja oskab kirjutada sellel teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- 5) Kogub teemakohast infot mitmest tekstist, oskab loetu ja kuuldu põhjal märkmeid teha, olulist kokku võtta; oskab kirjutada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte oma kodukohast, selle ajaloost ja kultuuritraditsioonidest ning selle ette kanda;
- 6) Suudab eristada kuuldu detaile ja järjestada sündmusi.

Õppesisu

Kodukoht, selle ajalugu, kultuuritraditsioonid; Inglise k. kõnelevate maade geograafia,

ajalugu, pealinn, elustiil, rahvuslikud stereotüübid; Mitmekeelne internet, selle roll tänapäeval, erinevad kommunikatsioonivahendid.

Õpitegevused

Kokkuvõtte, lühikirjandi kirjutamine, grupitöö, ettekanne

II kursus

Õpitulemused

Kursuse _____ lõpul _____ õpilane:

- 1) Valdab teemakohast sõnavara, loeb ja mõistab erinevaid tekste; oskab osaleda arutelus ja jagada oma mõtteid ja kogemusi seoses pere ja põlvkondade teemaga; oskab tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, suudab hinnata inimsuhteid üldkehtivate moraalinormide _____ seisukohast;
- 2) Oskab rääkida TV rollist oma elus ja mõistab meedia mõju inimesele ning suhtub sellesse kriitiliselt, _____ oskab _____ kasutada _____ elektroonilist _____ meediat;
- 3) Tuleb toime suhtlusolukordades ja rollimängus, kus peab tutvustama Eestit ja selle reisimis- ning transpordivõimalusi; mõistab vajadust end selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi _____ ja _____ suhtluspartnereid;
- 4) Oskab kirjutada artiklit Eesti kohta; oskab kirjutada poolametlikku kirja seoses reisimisega;
- 5) Oskab kasutada erinevaid lugemis- strateegiaid (üldlugemine, valiklugemine);
- 6) Suudab jälgida lihtsamaid võõrkeelseid uudiseid, et saada vajalikku informatsiooni.

Õppesisu

Mina isiksusena teiste seas, perekond, peresuhted, erinevad generatsioonid, kasvatus; viisakusreeglid, käitumisnormid, väärtushinnangud, salliv eluhoiak; Eesti geograafiline asend, kliima, reisimine, transport; turism, selle mõju loodusele ja majandusele, kaitsealad, puutumatu loodus; Televisioon, vägivald TV-s, reklaam ja selle roll, meedia kui suhtluskanal ja –vahend.

Õpitegevused

Raadio ja TV võõrkeelsete uudiste kuulamine;

Lisatekstide iseseisev lugemine;

Artikli, poolametliku kirja kirjutamine

Intervjuu, grupitöö.

III kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Teab erinevaid elukutseid, oskab ameteid ja nende nõudmisi kirjeldada; oskab arutleda aspektide üle, mis on talle elukutse valiku puhul olulised; oskab analüüsida vajalikke eeldusi tööga toimetulekuks; oskab koostada ja esitada ettevalmistatud monoloogi sellel teemal;
- 2) Valdab teemakohast sõnavara, on teadlik keskkonnasäästlike käitumisnormide ja väärtushinnangute olulisusest; oskab arutleda antud teemal, oskab koostada ja esitada ettevalmistatud monoloogi loodushoidliku eluviisi kohta;
- 3) Oskab koostada CV, täita ankeete, vastata küsimustikele, kirjutada tööavaldust; anda ja küsida infot ametikirjas.
- 4) Loeb eri liiki autentseid tekste iseseisvalt ja täidab erinevaid ülesandeid (nt tõlkimine, märkmete tegemine, võrdlus, refereerimine, jutustamine, esitus, ettekanne), mis eeldavad suurt aktiivset lugemissõnavara.

Õppesisu

Elukutsevalik, erinevad elukutsed, vajalikud eeldused oma tööga toimetulekuks; Keskkonnateadlikkus, säästlik eluviis, looduskaitse, loodushoidlik elamisviis, loodusliku tasakaalu kadumisest tingitud ohud keskkonnale ja inimestele.

Õpitegevused

Ettevalmistatud monoloog;
Ankeedi täitmine, CV koostamine, tööavaldus;
Info küsimine ja andmine ametikirjas.

11. klass

Ajaline maht: 3 kursust (105 tundi aastas): 2 kohustuslikku kursust, 1 lisakursus

IV kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Teab põhifakte ja erinevusi inglise k. kõnelevate maade koolisüsteemide kohta, oskab grupitöö tulemusena neid omavahel võrrelda, analüüsida nende plusse ja miinuseid, oskab põhjendada ja kaitsta oma seisukohti ning oskab selle tulemusena esitada ettevalmistamata

monoloogi, kasutades uut teemakohast sõnavara;

- 2) Suudab organiseerida oma õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet, planeerida oma õppimist ja õpistrateegiat;
- 3) Mõistab mitmekultuurilise ühiskonna väärtusi, rahvusliku identiteedi säilitamise vajalikkust ning omariikluse tähtsust;
- 4) Suudab toimida teadliku kodanikuna, väärtustada oma ja teiste rahvaste kultuuripärandit, aktsepteerida ja arvestada suhtlemisel inimeste erinevusi;
- 5) Loeb ja mõistab ajaleheartikleid, mis sisaldavad faktiinfot, arvamusi ja hoiakuid;
- 6) Oskab eristada isikliku ja ametliku kirja stiili, oskab kirjutada motivatsioonikirja; oskab näidete põhjal kirjutada aruannet;
- 7) Mõistab elavat suulist kõnet kui ka helisalvestistest konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel, kui suhtlejaid on rohkem kui kaks.

Õppesisu

Koolisüsteemid (Eesti, Ameerika, Inglise), kohustuslik kooliharidus, iseõppimine, õpistrateegiad, koolikeskkond ja –traditsioonid; Rahvuslik identiteet, põhirahvus, muukeelne elanikkond, mitmekultuuriline ühiskond; omariiklus, kodanikuks olemine.

Õpitegevused

Ettevalmistamata monoloog;

Iseseisev ajaleheartiklite lugemine;

Motivatsioonikirja kirjutamine, aruande kirjutamine.

V kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Teab Briti ajaloo kõige tähtsamaid ajaloosündmusi, oskab nimetada tähtsamaid Briti ja Ameerika suurkujusid, teeb suulise ettekande ühest suurkujust;
- 2) Oskab väärtustada oma ja teiste rahvaste kultuuripärandit;
- 3) Valdab teemakohast sõnavara, on võimeline hobide ja sporditeemalise vestlusega ühinema, rääkima oma hobidest;
- 4) Loeb ja mõistab ilukirjanduslikke tekste oskab edasi anda raamatu sisu ja kirjeldada oma muljeid; oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil; oskab kirjutada

arvustust;

5) Saab aru nii suulisest kõnest kui ka helisalvestistest konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel.

6) Oskab kirjutada essee spordi v. tervise teemadel.

Õppesisu

Ajalugu, selle mõju tänapäevale; ajalooliste suurkujude tutvustamine; hobid, sport ja äri, spordialad.

Õpitegevused

Kodulugemine: ilukirjandusliku teose lugemine, arvustuse ja essee kirjutamine.

VI kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Oskab rääkida keskkonnaprobleemidest kasutades mitmekesisest teemakohast sõnavara, koostab sellel teema kohta referaadi ja kannab selle ette;
- 2) Tajub ja väärtustab oma seotust loodusega, mõistab säästliku eluviisi olulisust ning tervete eluviiside järgimise vajalikkust; väärtustab oma tervist ja leiab lahendusi oma tervisega seonduvatele probleemidele;
- 3) Oskab avaldada arvamust peresuhete, väärtushinnangute kohta; väärtustab inimsuhteid ja oskab erinevates olukordades teha koostööd teiste inimestega;
- 4) Loeb erinevaid keskkonnateemalisi artikleid ja tekste, oskab kasutada ükskeelset sõnaraamatut;
- 5) Oskab pilte kirjeldada, omavahel võrrelda ja vastandada; oskab esitada väitel põhinevat monoloogi õpitud teemade piires, oskab rääkimisel põhjendada ja kaitsta oma seisukohti, kõnetempo on ühtlane;
- 6) Saab aru nii suulisest kõnest kui ka helisalvestistest konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel.
- 7) Oskab kirjutada ametikirja.

Õppesisu

Keskkonnateadlikkus; looduslik tasakaal, saasteallikad, ohud, kliima ja kliimamuutused, keskkonnaprobleemid, keskkonna jätkusuutlik areng, säästlik eluviis; inimene kui looduse

osa; eluring, sünd, elu ja surm, inimsõbralik, tervislik elulaad, väärtushinnangud, peresuhted; sotsiaalsete hüvede olemasolu ja nende kättesaadavus.

Õpitegevused

Referaat.

Piltide kirjeldamine, võrdlemine, vastandamine.

Väitel põhinev monoloog.

Ametikirja kirjutamine.

12. klass

Ajaline maht: 3 kursust (105 tundi aastas): 2 kohustuslikku kursust, 1 lisakursus

VII kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Määratleb ennast Euroopa kodanikuna, kujundab oma arvamuse Eesti ja EL-ga seotud teemade osas; oskab rääkida ladusalt uut sõnavara kasutades Eesti valitsemiskorrast, parlamendist, seadusandlusest;
- 2) Oskab rääkida karjäärast, selle planeerimisest, edu saavutamisest, oma tulevikuplaanidest, senistest töökogemustest, probleemidest tööturul;
- 3) Teab käitumistavasid tööintervjuul, oskab kriitiliselt arutleda tööpuudusest, tuua esile selle põhjuseid ja tagajärgi;
- 4) Suudab mõista ja hinnata iseenast seada eesmärgi ja neid ellu viia kasutades omandatud teadmisi ja oskusi;
- 5) On võimeline väljendama ennast selgelt, jälgima oma keelekasutust, vajadusel suudab parandada enamiku vigadest ja sõnastab öeldu ümber;
- 6) Loeb iseseisvalt pikki ja keerulisi tekste, kohandades lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja eesmärgist;
- 7) kuulab autentset pikemat sisu nii otsesel suhtlemisel (ametiasutuses, olmesfääris, töövestlusel, jne) kui ka salvestatuna (ka väljaspool klassitundi) ja mõistab teksti põhisisu, kõneleja seisukohti ja hoiakuid;
- 8) Annab üksikasjalikult edasi infot ja arutluskäiku (nt piltide võrdlus, monoloog), sh väljendab oma arvamust (nt tugevad/nõrgad küljed, muutmise vajadus)

9) Oskab kirjutada erinevat tüüpi (pool)ametikirju; oskab valida sobiva keele-registri sõltuvalt adressaadist.

Õppesisu

Eesti valitsemiskord, seadusandlus ja parlament, Eesti ja Euroopa Liit, EL-i töökorraldus, Eesti koht maailmas; elukutsevaliku võimalused ja karjääri planeerimine; töö otsimine, tööturg; töötus, vastutustundlik suhtumine oma töösse, raha teenimine, töö kui toimetuleku allikas; tööintervjuu.

Õpitegevused

Piltide kirjeldamine, võrdlemine, vastandamine; erinevat tüüpi ametikirjade kordamine, artikli kirjutamise reeglite kordamine.

VIII kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Valdab teemakohast sõnavara, oskab rääkida sotsiaalsfääriga seotud probleemidest, sotsiaalhüvedest, riigitoetustest, heategevusest ja vabatahtlike tegevusest, on teadlik kuritegevusega seotud probleemidest ja selle preventsiiooni vajalikkusest;
- 2) Suudab esineda pikemate monoloogidega käsitletud teemadel;
- 3) Oskab rääkida tehnoloogia arenguga seotud positiivsetest ja negatiivsetest aspektidest, teeb sellel teemal suulise ettekande;
- 4) Oskab vahetada infot, esitada küsimusi;
- 5) Suudab lugeda pikki ja keerukaid tekste; leiab neist asjakohase teabe (valiklugemine)
- 6) Suudab kuulata ja saab aru keerukatest tekstidest ja mõttevahetustest;
- 7) Oskab kirjutada erinevat tüüpi esseed.

Õppesisu

Sotsiaalne heaolu, riigitoetused, töö ja tööpuudus, ökoloogilised probleemid, tehnoloogia positiivsed ja negatiivsed küljed; Sotsiaalsfäär, elatustase, heategevus ja heategevusorganisatsioonid, vabatahtlike tegevus, kuritegevus ja selle preventsiioon, majanduselu tõusus ja mõõnad, heaoluühiskond.

Õpitegevused

Väitel põhinev monoloog; erinevat tüüpi esseede ning lühijutu kirjutamise reeglite kordamine. Lisatekstide iseseisev lugemine.

IX kursus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) Mõistab erinevate infokandjate olulisust võõrkeele omandamisel, oskab rääkida infoühiskonnaga kaasnevatest probleemidest ja mõjudest;
- 2) Oskab väärtustada iga inimese eripära ja teab, mis on salliv eluhoiak, oskab rääkida eesmärkide seadmisest ja edu saavutamisest; Suudab esineda pikemate monoloogidega käsitletud teemadel;
- 3) Kasutab võõrkeelele omast intonatsiooni, rütmi ja rõhku;
- 4) Mõistab keerukate teabe- ja tarbetekstide ja mõttevahetuse tuuma;
- 5) Suudab lugeda pikki ja keerukaid tekste, oskab selle põhjal teha üldistusi teksti mõtte ja autori arvamuse kohta;
- 6) Suudab jälgida abstraktset teemakäsitlust (vestlus, loeng, ettekanne) ja saab aru keeruka sisuga mõttevahetusest (väitlus), milles kõnelejad väljendavad erinevaid seisukohti;
- 7) Oskab kirjutada, liigendada ja vormistada eri liike tekste (arvustus, aruanne), kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili, oskab väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt.

Õppesisu

Kultuur, kirjandus, meedia, elektrooniline meedia, internet, arvutid, koduleheküljed, infoühiskond, selle probleemid ja mõjud; Inimese loomus ja käitumine, vastuoludesse sattumine, iga inimese kordumatu eripära, vaated elule ja ühiskonnale, edu saavutamine, salliv eluhoiak, eesmärgid ja nende saavutamine.

Õpitegevused

Erinevat tüüpi aruannete kordamine, arvustuse kirjutamise reeglite kordamine.

B1-KEELEOSKUSTASEMEGA VÕÕRKEEL (vene keel)

Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumis õpitakse võõrkeelt tasemepõhiselt. Õppes kasutatakse kommunikatiivse keeleõppe põhimõtteid ning aktiivõppemeetodeid. Rõhk on interaktiivsel õppimisel ja õpitava keele kasutamisel. Rakendatakse paaris- ja rühmatööd, toetatakse võõrkeelse suhtlus- ja esinemisoskuse väljakujunemist, nt esitlused, sh multimeedia, suhtlusportaalid, blogid jne. Õpilasi ergutatakse kasutama keelt ka teiste ainete õppimisel ja väljaspool kooli. Gümnaasiumi keeletunnis suheldakse peamiselt vene keeles.

Kuus teemavaldkonda (inimene ja ühiskond; inimene ja keskkond; inimene ja tehnoloogia) ja nende alateemad on igapäevaelus omavahel läbi põimunud ning nii käsitletakse neid ka keeleõpetuses. Teemasid käsitledes peetakse silmas kursuse keeletaset, õpilaste huve ning teemade päevakohasust. Sõnavara ja grammatika omandatakse keelt kontekstis eesmärgipäraselt kasutades ning gümnaasiumi lõpuks jõutakse keelereeglite teadliku rakendamiseni. Kultuuriteadlikkuse kujundamisel juhitakse õpilase tähelepanu emakeeles ja õpitavas võõrkeeles suhtlemise erinevustele ning neid erinevusi selgitavatele kultuurinähtustele. Õppes on oluline õpioskuste arendamine, mis toetab edasisi võõrkeeleõpinguid ning paneb aluse elukestvatele õppele.

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Gümnaasiumilõpetaja on omandanud võõrkeeleoskuse B1-tasemel, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru erinevat tüüpi autentsete tekstide põhisisust ja tuleb igapäevases suhtluses enamasti toime;
- 2) osaleb ettevalmistuseta suulises vestluses, kui kõneaine on tuttav; väljendab mõtteid võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt;
- 3) mõistab lugedes igapäevaelu käsitlevaid faktipõhiseid ja lihtsaid kirjandustekste;
- 4) kirjutab seotud teksti reaalsest või kujuteldavast sündmusest;
- 5) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades;
- 6) kasutab õpitavat keelt, et tarbida kultuuri (kirjandust, muusikat, filmikunsti, meediat);
- 7) käitub erinevates olukordades vastava kultuuri suhtlusnormide kohaselt;
- 8) seab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid;

9) kasutab võõrkeeleõppes omandatud teadmisi ja oskusi teiste õppeainete omandamisel ja vastupidi.

Keeleteadmised

Родительный käände kasutamine *у, от* ja *без* eessõnadega, tunnuse tähistamine (nt *урок музыки, платье из шёлка*), vahemaa ja ajavahemiku tähistamine (*от ... до; с ... до*).

Дательный:

Küsimused *к кому? к чему?* ja vastused. Eessõna *по* kasutamine.

Творительный: Küsimused *с кем? с чем?* ja vastused.

Предложный: Küsimused *о ком? о чём?* ja vastused.

I ja II käändkond: mitmuse käändelõpud. III käändkond, ainsuse ja mitmuse vormid.

Singularia tantum sõnad.

Pluralia tantum sõnad.

Ees-, isa- ja perekonnanimede käänamine; käändumatud nimed.

Osaobjekt родительный käändesnt *дай мне молока, соли*), nn „второй родительный” (nt *выпей соку*).

241 Omadussõna võrdlusastmete moodustamine (tüve muutused (nt *глубокий > глубже*), supletiivsed vormid (nt *хорошо > лучше*) ja kasutamine.

Omadussõna lühivormide moodustamine ja kasutamine.

Faasiverbide pööramine ja kasutamine tegusõnalises liitõeldises (nt *начал говорить, продолжал спорить, кончил разговаривать*).

Modaalverbide *мочь* ja *хотеть* pööramine ning kasutamine tegusõnalises liitõeldises (nt *могу говорить, хочу играть*).

Liikumisverbid: kindlas suunas e sihipärane liikumine vs edasi-tagasi või kaootiline liikumine.

Liikumisverbide pööramine.

Verbi aspekt: imperfektiivse/perfektiivse aspekti ajavormid. Aspektipaari mõiste: kõnehetkel toimuv või kestev tegevus / ühekordne või tulevikus toimuv tegevus (nt *обнимать/обнять**); kestev tegevus või seisund / toimunud tulemuslik tegevus (nt *надевать/надеть**); imperfektiivsus (nt *каждый год, всегда, долго, часто*) või perfektiivsus (nt *завтра, вчера, скоро, в будущем*) rõhutavad kontekstisõnad.

Eritüvelised aspektipaarid, iseärasused verbide pööramisel: nt *говорить/сказать**, *брать/взять**, *класть/положить**, *садиться/сесть**, *ловить/поймать**, *возвращать/вернуть**, *ложиться/лечь**.

Possessiivsuse väljendamine omastavate asesõnade abil.

Määrsõnade võrdlusastmete moodustamine ja kasutamine.

Põhiarvsõnade käänamine.

Järgarvsõnade käänamine.

Eessõnad, mida kasutatakse родительный käändega. Eessõnade *к* ja *но* kasutamine.

Eessõnad, mida kasutatakse творительный käändega.

Eessõnad, mida kasutatakse предложный käändega.

Alistavad sidesõnad: *что, чтобы, потому что, если, когда, где, как, который*.

Lauselaiendid: määrus ja täiend.

Aluseta lihtlaused: nt *Что ты делаешь? - Сижу и пишу письмо*.

Õeldistäide (omadussõna lühi- ja pikk vorm, possessiivsed asesõnad).

Täiendi ühildumine põhisõnaga soos, arvus ja käändes (ainsus), arvus ja käändes (mitmus).

Gümnaasiumi õpitulemused:

B1-sihttasemega võõrkeel VENE KEEL

Õpilane:

- 1) mõistab olulist teavet autentsetes igapäevaelu tekstis;
- 2) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet;
- 3) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi, kui kõneldakse üsna aeglaselt;
- 4) järgib üksikasjalikke juhtnõure, kui teema on tuttav;
- 5) mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne;
- 6) avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta;
- 7) kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane;
- 8) toob välja tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid;
- 9) esineb ettevalmistanuna üldsõnaliselt endale tuttavatel teemadel, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt;
- 10) vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata;
- 11) edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju;

- 12) mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust;
- 13) mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi;
- 14) mõistab sündmustikku lihtsamates, selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest;
- 15) kirjutab igapäevaseid tarbetekste;
- 16) kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust;
- 17) vahendab lihtsa seotud tekstina kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;
- 18) kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.

B1-keeleoskustaseme oskuste süvendamiseks, kinnistamiseks ja liikumiseks järgmise keeleoskustaseme poole pakub kool õpilasele lisakursusi.

10. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 kursust (105 tundi): 2 kohustuslikku kursust ja 1 lisakursus

I kursus

INIMENE kui INDIVIID

Õpitulemused:

- suhtleb õpitud sõnavara piires;
- mõistab lugemis- ja kuulamistekste inimese elulaadist;
- oskab rääkida inimsuhetest;
- oskab kirjeldada inimest;
- oskab väljendada oma suhtumist.

Õppesisu

KORDAMINE: korratakse ja kinnistatakse põhikooli lõpetajale vajalikke oskusi ja vilumusi vene keeles

- 1) inimese loomus ja käitumine, eripära;
- 2) võimed, eelistused, tugevused ja nõrkused;
- 3) inimsuhted: isiklikud, emotsionaalsed, sotsiaalsed;
- 4) väärtushinnangud, vaated elule ja ühiskonnale .

II kursus

PERE JA KASVATUS

Õpitulemused:

- oskab avaldada arvamust ja kommenteerida teiste arvamusi;
- oskab avaldada arvamust kodu ja perekonna kohta;
- oskab jutustada peretraditsioonidest;
- oskab leida tekstist vajalikku infot;
- saab aru vestlusest igapäevaeluga seotud teemadel.

Õppesisu:

- 1) rollid perekonnas, peresuhted, üksteisest hoolimine;
- 2) kasvatus: viisakusreeglid, väärtushinnangute kujundamine,
- 3) salliv eluhoiak
- 4) laste ja vanemate omavaheline mõistmine
- 5) kodukoha lugu, sugupuu.

III kursus

INIMENE JA ÜHISKOND

Õpitulemused:

- teab erinevaid suhtlusvahendeid;
- mõistab kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulmisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist;
- oskab esitada lihtsat seotud teksti temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu põhjal
- mõistab erinevate kõnelejate olmetekste.

Õppesisu:

- 1) Mina ja ühiskond: tähtkuju, temperament, eluring
- 2) Erinevad inimesed ja rahvad: keele- ja kultuurierinevused, käitumistavad
- 3) Majanduselu
- 4) Heategevus

11. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 kursust (105) tundi: 2 kohustuslikku kursust ja 1 lisakursus

IV kursus

EESTI JA MAAILM

Õpitulemused:

- mõistab jõukohast tekstidest;
- suudab jälgida uudiseid;
- taipab vestluse peamist sõnumit;
- vestleb põhiteematika ulatuses;
- esitab küsimusi ja oskab neile vastata;
- tuleb toime lihtsates suhtlusolukordades.

Õppesisu:

- 1) Eesti riik ja rahvas;
- 2) Omariiklus ja kodanikuks olemine, riigikaitse;
- 3) Geograafiline asend ja kliima;
- 4) Rahvastik: põhirahvus, muukeelne elanikkond, uusimmigrandid;
- 5) Mitmekultuuriline ühiskond;
- 6) Eesti keel ja eesti meel. Rahvuslik identiteet. Kultuuritraditsioonid. Kodukoha lugu.
- 7) Eesti ja teised riigid. Eesti kui Euroopa Liidu liikmesriik: ELi liikmesriigid, ELi töökorraldus. Eesti koht maailmas: rahvusvaheline koostöö.

V kursus

INIMENE JA KESKKOND

Õpitulemused:

- mõistab kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulmisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist.
- oskab esitada lihtsat seotud teksti teematika piires loetu, kuuldu või kogetu edastamiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõte, lühireferaat, (ümber) jutustus, (pildi)-kirjeldus;
- osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu, intervjuu vormis.
- mõistab loetu sisu, kasutades vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist.
- oskab kirjutada lihtsat seotud teksti
- väärtustab elukeskkonda, kus ta elab, hoiab ja kaitseb seda
- saab aru ilmatest.

Õppesisu:

- 1) geograafiline keskkond
- 2) elukeskkond, säästlik eluviis
- 3) inimene kui looduse osa
- 4) kaitsealad
- 5) kliima ja kliimamuutused

VI kursus

TERVISLIK ELULAAD

Õpitulemused:

- suhtleb ladusalt õpitud sõnavara piires;
- kasutab õigesti käskivat ja tingivat kõneviisi;
- teab ja oskab jutustada, mis on tervislik toitumine ja eluviis;
- oskab koostada teemakohaseid minidialooge;
- oskab vestelda sporditeemadel;
- oskab kirjutada lühiesseed õpitud teemadel.

Õppesisu:

- 1) sport, spordialad
- 2) toit, toitumine, nõuanded
- 3) tervis, tervislikud eluviisid
- 4) haigused, esmaabi õnnetuste korral

12. klass

Õppeaine ajaline maht: 3 kursust (105 tundi): 2 kohustuslikku kursust ja 1 lisakursus

VII kursus

HARIDUS JA TÖÖ

Õpitulemused:

- Mõistab teemakohaseid tekste ja oskab neid tõlkida
- Oskab nimetada erinevaid elukutseid
- Oskab kirjeldada nõudeid, mis on seotud ametitega
- Oskab jutustada oma tulevikuplaanidest
- Oskab koostada vene keeles CV-d

- Oskab jutustada Eesti ja venemaa haridussüsteemidest
- Teab, mis on elukestev õpe

Õppesisu:

HARIDUS:

- 1)kohustuslik kooliharidus, iseõppimine;
- 2)koolikeskkond ja –traditsioonid;
- 3)edasiõppimisvõimalused;
- 4)elukestev õpe.

TÖÖELU:

- 1)elukutsevaliku võimalused ja karjääri planeerimine;
- 2)vajalikud eeldused oma tööga toimetulekuks.
- 3) CV kirjutamine

VIII kursus

TEADUS JA TEHNOLOOGIA

Õpitulemused:

- suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot.
- oskab leida informatsiooni teatmeteostest ja internetist. Oskab kasutada sõnaraamatut.
- oskab rääkida õpitud teemadel, kasutab käibefraase ja põhisõnavara
- oskab väljendada oma suhtumist
- kirjutamisel kasutab õpitud õigekirja reegleid.
- kirjutab õpitud teemadel jutustavaid lühitekste.
- teab rahvusvaheliste sõnade tähendusi
- oskab põhjalikumalt kasutada suhtlusetiketti.
- oskab väljendada oma mõtteid sündmuste kohta
- teab erinevaid suhtlusvahendeid
- mõistab meedia ja reklaami mõju inimesele
- oskab rääkida uut sõnavara kasutades televisioonist, raadiost, teistest meediakanalitest

Õppesisu:

- 1) teaduse- ja tehnoloogiasaavutused ning nende rakendamine igapäevaelus;
- 2) teabekeskond: infootsing

- 3) keeletehnoloogilised rakendused igapäevaelus: elektroonsed sõnaraamatud, arvutipõhine keeleõpe, tõlkeabiprogrammid
- 4) meedia kui suhtluskanal
- 5) inimestevaheline suhtlus (sõnavalik, kehakeel, miimika jne)

IX kursus

KULTUUR JA LOOMING

Õpitulemused:

- tunneb kuulsamaid kunstnike ja heliloojate teoseid
- orienteerub vene suveniiride traditsioonilises päritolus
- oskab kasutada venekeelseid teatmeteoseid ja veebiallikaid
- teab vene kultuuris välja kujunenud tavasid ja oskab kasutada suhtlusvorme
- teab vene muinasjutukangelasi ja oskab nimetada mõningaid vanasõnu
- teab käändevorme ja oskab neid kõnes kasutada

Õppesisu

Kultuur kui looming:

- 1) eesti ja vene kirjandus,
- 2) eesti ja vene kujutav kunst, helilooming.

Kultuuritraditsioonid ja tavad:

- 3) eesti ja vene muinasjutud, vanasõnad, kõnekäänud kui rahvatarkuse varamu
- 4) erinevate rahvuste tavad ja uskumused

Praktilised ülesanded:

Isikliku kirja, ja teabekirja kirjutamine; jutustamine; tundmatu teksti lugemine sõnaraamatu abil; tekstist vajaliku info leidmine ja ümberjutustamine; kuulamisülesanded; loovkirjutamine: jutule lõpu kirjutamine, lühiesseed õpitud tee.

AINEVALDKONDLIKUD VALIKKURSUSED

VALIKKURSUS KIRJANDUS JA FILM

Valikkursuse kirjeldus

Valikkursus keskendub kirjanduse ja filmi kokkupuutepunktidele. Kuna süsteemne filmiõpetus üldjuhul nii põhikoolis kui ka gümnaasiumis puudub, antakse valikkursuse jooksul õpilastele esmane ülevaade sellest, kuidas film tänapäeval valmib.

Valikkursuse põhirõhk on filmikeele (poetika) õpetamisel, mis on omakorda valikkursuse alateema „Film kui kirjandusteose tõlgendus“ vältimatu alus. Et anda ülevaade filmikunsti olemusest, õpetada filmi- ja kirjandusteose ühe- ja erilaadse poetika mõistmist, vajab õpetaja tunni organiseerimiseks piisavalt visuaalset õppematerjali (filmilõike linateose valmimise etappidest, lähivaatluseks filmide ja kirjandusteoste katkendeid jms), ent ka tänapäevaseid tehnovahendeid (videoprojektorit, arvutit vm multimeediavahendeid).

Soovitav on mõne lihtsama filmimonteerimisprogrammi abil monteerida ka kaadreid, et paremini mõista filmikujundi olemust. Valikkursuse jooksul käsitletavad tervikteosed (nii filmid kui ka kirjandusteosed) valib õpetaja, õpilastel on soovitatav enne filmi vaatamist läbi lugeda vastav kirjandusteos.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omab põhiteadmisi filmi olemusest ja vastuvõtust ning mõjust vaatajale;
- 2) tajub filmikeele poetikat kirjandusteoste tõlgendamisel.

Õpitulemused

Valikkursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab üldjoontes filmi valmimise käiku;
- 2) tunneb filmi peamisi poetikavõtteid;
- 3) mõistab filmikujutise tinglikkust, filmikujundit kui tähenduse kandjat, režissööri autorihoiakut ja sõnumit;
- 4) võrdleb kirjandusteost ning selle põhjal valminud filmi, lähtudes filmi- ja kirjanduse poetikast;

- 5) arutleb filmi ja kirjandusteose esteetika ning seal väljendatud eetiliste väärtushinnangute üle, sõnastab oma vaatamis- ja lugemiskogemuse;
- 6) kirjutab kirjandusteose katkendi põhjal lühistsenaariumi ning kadreerib selle;
- 7) kirjutab filmiarvustuse, kasutades valikkursuse jooksul õpitut ning hinnates filmis ja kirjandusteoses esil või varjul olnud väärtusi;
- 8) tunneb peamisi filmiliike ja iseloomustab filmikunsti arengusuundi;
- 9) teab eesti kirjanduse ainetel valminud väärtfilme.

Õppesisu

Filmi loominguiline meeskond ja valmimine. Stsenaariumi periood: osalevad stsenaarist, režissöör, produtsent; tulem – valmis stsenaarium. Stsenaariumi etapid: ideekavand (sünopsis), arendus, stsenaariumi variandid. Süžeeeliinid ja areng: proloog, ekspositsioon, sõlmitus, intriig, kulminatsioon, lahendus, epiloog.

Filmimise ettevalmistus: osalevad režissöör, operaator, kunstnik, produtsent; tulem – filmi lavastusprojekt. Režiistsenaarium ja kadreering, lavastusprojekt kui filmi mudel.

Näitlejate valik ja näitlejaproovide filmimine. Võttekohtade otsimine ja dekoratsioonide planeerimine. Võtteperiood: osaleb kogu filmirühm; tulem – filmitud materjal.

Meeskonnatöö filmi võtteperioodil. Režissööri osa filmirollide kujundamisel. Liikuv kaamera: panoraamid, pealeja ärasõit. Rakurss (võttepunkt). Stopppkaader ja aegluup. Varjatud kaamera. Kombineeritud võtted. Valgus, värv ja heli. Duublid ja variandid.

Produtsendi roll filmi loomisel. Autorifilm ja produtsendifilm. Järelootmine: osalevad režissöör, monteerija, helirežissöör, operaator, produtsent; tulem – valmis film.

Filmi lõplik sünd montaažis. Monteeritud filmi värvikorrektsioon. Helilooja töö. Audiovisuaalse terviku tekkimine. Filmipoetika ja -esteetika. Tinglikkus filmis. Kinematograafiline nägemine ja mõtlemine.

Filmikujund kui kunstiline üldistus. Filmi poetikavõtted: metafoor, sümbol, allegooria, hüperbool, personifikatsioon. Assotsiatiivne mõtlemine kui filmipoetika mõistmise eeldus. Illustratiivsus – nähtuste poeetilise avamise vastand. Poetikavõtete kasutamine filmis ja kirjanduses. Mustvalge ja värvifilm. Kaader ja plaan. Kaader kui katkestamata filmivõte.

Kaadri kompositsioon. Montaaž kui uute ajalis-ruumiliste ja emotsionaalsete suhete loomise viis. Filmi süžee ja faabula. Kaadrisisene ja kaadritevaheline montaaž. Montaaži rütm. Detailid. Montaaži fraas, stseen, episood. Sündmuste olustikulis-loogiline, assotsiatiivkujunduslik, paralleel- ja temaatiline montaaž. Montaaži elementide, st kaadrivahetuse leidmine kirjandusteosest, proosalõigu, episoodi või stseeni põhjal kadreeringu tegemine.

Filmi kokkupuuteid kirjanduse, kujutava kunsti, arhitektuuri, teatri ja muusikaga. Filmikeele intertekstuaalsus. Muusika kui helifilmi dramaturgiline komponent. Muusika ja emotsioonide kujundamine. Paus, muusika ja tegevuse kontrapunkt, unisoon, juhtmotiiv, mürad. Tänapäeva filmikunsti jooni ja suundi. Uue filmikeele otsingud.

Filmiliikide ja žanride segunemine ning uute kujunemine. Dokumentaalsus mängufilmis. Tõsielufilmi poetikavõtted. Kommertsfilmi olemus ja ideoloogiline funktsioon. Kultusfilm. Väärtfilm. Nüüdisaegne poliitiline film ja propagandafilmid. Rahvusvahelised filmifestivalid. Film kui kirjandusteose tõlgendus. Filmi ja kirjanduse suhted.

Eesti ja maailmakirjanduse klassika ainetel valminud filme. Kirjandusteost illustreeriv ekraniseering ning kirjandusteose loominguline töötlus. Üht ja sama kirjandusteost erinevalt tõlgendavad filmid. Kirjandusteoste põhjal valminud väärtfilme. Kirjandusteose ja filmi võrdlev analüüs. Filmikriitika. Filmiretsensiooni kirjutamine. Mõisted: autorifilm, detail, dramaturgia, duubel, filmikriitika, filmipoeetika, filmiretsensioon, kaader, kommertsfilm, kultusfilm, montaaž, motiiv, plaan, produtsendifilm, rakurss, režissöörifilm, stsenaarium, süžee, väärtfilm.

Käsitletavaid filme ja kirjandusteoseid.

Valikkursuse jooksul loeb õpilane läbi vähemalt kaks kirjandusteost ja vaatab nende põhjal tehtud filme: 1) „Georgica“, režissöör Sulev Keedus. Q Film, 1998. Stsenarist Madis Kõiv; 2) „Hukkunud alpinisti hotell“, režissöör Grigori Kromanov. Tallinnfilm, 1979. Boriss Strugatski ja Arkadi Strugatski samanimelise jutustuse ainetel; 3) „Ideaalmaastik“, režissöör Peeter Simm. Tallinnfilm, 1980. Karl Helemäe jutustuse motiividel; 4) „Indrek“, režissöör Mikk Mikiver. Tallinnfilm, 1975. Anton Hansen Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ II osa põhjal; 5) „Karu süda“, režissöör Arvo Iho. „Faama Film“ ja „Cumulus Projekt“, 2001. Nikolai Baturini samanimelise romaani ainetel; 6) „Kolme katku vahel“, režissöörid Virve Aruoja, Jaan Tooming. ETV, 1970. Jaan Krossi samanimelise romaani ainetel; 7) „Kõrboja peremees“, režissöör Leida Laius. Tallinnfilm, 1979. Anton Hansen Tammsaare samanimelise romaani ainetel; 8) „Mina olin siin“, režissöör René Vilbre. Studio Amrion, 2008. Sass Henno samanimelise jutustuse põhjal; 9) „Nimed marmortahvlil“, režissöör Elmo Nüganen. OÜ Taska Productions, 2002. Albert Kivika samanimelise romaani ainetel; 10) „Nipernaadi“, režissöör Kaljo Kiisk. Tallinnfilm, 1983. August Gailiti „Toomas Nipernaadi“ ainetel; 11) „Põrgupõhja uus Vanapagan“, režissöörid Grigori Kromanov, Jüri Müür. Tallinnfilm, 1964. Anton Hansen Tammsaare samanimelise romaani ainetel; 12) „Surma hinda küsi surnutelt“,

režissöör Kaljo Kiisk. Tallinnfilm, 1977. Stsenarist Mati Unt; 13) „Sügisball“, režissöör Veiko Õunpuu. Kuukulgur Film, 2007. Mati Undi samanimelise lühiromaani ainetel; 14) „Tants aurukatla ümber“, režissöör Peeter Simm. Eesti Telefilm, 1987. Mats Traadi samanimelise romaani ainetel; 15) „Ukuaru“, režissöör Leida Laius. Tallinnfilm, 1973. Veera Saare samanimelise romaani ainetel; 16) „Viimne reliikvia“, režissöör Grigori Kromanov. Tallinnfilm, 1969. Eduard Bornhöhe jutustuse „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimased päevad“ ainetel; 17) „Tõde ja õigus“, stsenarist ja režissöör Tanel Toom, filmistuudio Allfilm 2019, Anton Hansen Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ I osa põhjal; 18) „November“, režissöör Rainer Sarnet, 2017. Andrus Kivirähki romaani „Rehepapp“ ainetel.

VALIKKURSUS ETTEVALMISTUS EESTI KEELE RIIGIEKSAMIKS

Eelduskursused: eesti keele kursused, kirjandus, teised ained.

Õppeaine kirjeldus

Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ning toimetulekuks isiklikus ja avalikus elus. Samas arendavad kõik õppeained keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara mõistmist ja kasutusoskust, teksti mõistmist ja tekstiloomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja mitte üksnes eesti keele, vaid kõigi õppeainete õppetegevuse tulemusel.

Õppetöö korraldus 35 tundi

Kursuse eesmärk ja õppesisu:

Õpilane:

- valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;
- on keeleteadlik, tajub keelt oma identiteedi osana, analüüsib ning hindab kriitiliselt keele muutumise tendentse ja nüüdisolukorda;
- tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, oskab valida suhtluskanalit ning suhtleb eesmärgipäraselt, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui ka loojana;
- arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid.

Õpitulemus:

- valib sobiva suhtluskanali ning väljendub korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;
- analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;
- koostab eri liiki tekste (arutus, arvustus ja muud probleemkirjutised; tarbetekstid; uurimistöök); seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab viitamissüsteeme;
- tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.

Hindamine:

Hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada seda teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja enastjuhtiva õppija kujundamiseks. **Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.**

Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel, õppeteema lõppedes kui ka kursuse lõpus. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kokkuvõtva hindamise kõrval rakendatakse õppeprotsessi käigus kujundavat hindamist, kus õpilasele antakse suulist ja kirjalikku sõnalist tagasisidet tema ainealaste tulemuste, tugevate külgede ja puuduste kohta ning innustatakse ja suunatakse teda edasisel õppimisel. Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi, et ta saaks analüüsida oma õpitegevust ja tagasisidestada kaasõpilaste sooritusi.

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid on mitmekesised. Need hõlmavad suulisi ja kirjalikke tegevusi, ühe- ja mitmeotstarbelisi sooritusi, nagu individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused, ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine.

Eesti keele õppimisel gümnaasiumiastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust, s.o väljendusoskust,
- 2) eri liiki tekstide, sealhulgas teadus-, meedia- ja tarbetekstide vastuvõttu, s.o analüüsi, mõistmist ja kriitilist hindamist,
- 3) eri tüüpi ja liiki tekstide loomist, sh arutlevat tekstikirjutust, 4) keeleteadmisi, sealhulgas oskust teha sobivaid ja põhjendatud keelevelikuid enda loodud tekstides.

Kursuse koondhinde moodustavad lugemis-ja kirjutamisülesanded (tekstiloome), sh õigekeelsusülesanded, stiili- ja sõnavaraharjutused.

Õppekeskkond:

Kool koostöös aineõpetajatega korraldab keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpet:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, et arendada info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 3) ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks inventari ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded);
- 4) eesti keel teise keelena õppetunnis rühmades, mille soovitatav suurus on kuni 15 õpilast; 5) väljaspool kooliruume, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad).

Pädevuste peamiste komponentide – teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

VALIKKURSUS EESTI KEELE KÕNEKEEL vene põhikooli lõpetanutele

Õppeaine kirjeldus

Eesti keele valdamine Eestis on hariduslik vajadus, mis on eduka ja jätkusuutliku õppimise eeldus kõikides õppeainetes.

Keelepädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suulises kui ka kirjalikus väljenduses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt. Keele- ja kirjanduspädevus tähendab oskust eri liiki tekste mõista, luua, analüüsida ja kriitiliselt hinnata.

Keeleoskus kõnes ja kirjas on inimese mõtlemis- ja tundevoime kujunemise, intellektuaalse arengu ja sotsialiseerumise alus. Keelepädevus aitab õpilasel eetilisi norme, olusid ja partnerit arvestades suhelda, motiveeritult ja enastjuhtivalt õppida ning tegutseda.

Eesti keele kui teise keele õpe lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi ja selle lisade põhimõtetest ning nendes kirjeldatud keeleoskustasemetest. Eesmärk on õpilaste toimetulek eestikeelses ühiskonnas, sh suutlikkus jätkata õpinguid ja siseneda tööturule. Eesti keeles teise keelena on oluline saavutada gümnaasiumi lõpuks keeleoskustase, mis võimaldab aktiivselt osaleda ühiskonnaelus, eesti keeles õpinguid jätkata ja tööturul edukalt toime tulla, st eakohane C1-keeleoskustase.

Hindamine:

hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada seda teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja enastjuhtiva õppiija kujundamiseks. **Hindamisel lähtutakse nii riiklikust kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist.**

Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel, õppeteema lõppedes kui ka kursuse lõpus. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kokkuvõtva hindamise kõrval rakendatakse õppeprotsessi käigus kujundavat hindamist, kus õpilasele antakse suulist ja kirjalikku sõnalist tagasisidet tema ainealaste tulemuste, tugevate

külgede ja puuduste kohta ning innustatakse ja suunatakse teda edasisel õppimisel. Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi, et ta saaks analüüsida oma õpitegevust ja tagasisidestada kaasõpilaste sooritusi.

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid on mitmekesised. Need hõlmavad suulisi ja kirjalikke tegevusi, ühe- ja mitmeotstarbelisi sooritusi, nagu individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused, ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine.

Eesti keele õppimisel gümnaasiumiastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust, s.o väljendusoskust,
- 2) eri liiki tekstide, sealhulgas teadus-, meedia- ja tarbetekstide vastuvõttu, s.o analüüsi, mõistmist ja kriitilist hindamist,
- 3) eri tüüpi ja liiki tekstide loomist, sh arutlevat tekstikirjutust, 4) keeleteadmisi, sealhulgas oskust teha sobivaid ja põhjendatud keelevelikuid enda loodud tekstides.

Eesti keele kui teise keele õppeaines hinnatakse saavutatud õpitulemusi, mis põhinevad Euroopa keeleõppe raamdokumendi vastavatel kirjeldustel. Eesti keele kui teise keele õppes käsitletakse keelevigu õppimise loomuliku osana ning neid parandatakse ja arvestatakse hindamisel vastavalt õppetegevuse eesmärgile.

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest, hindamise nõuded ja korraldus on täpsustatud Paldiski Ühisgümnaasiumi õppekava üldosas ja valdkonnakavas.

Õppesisu:

- **Kultuurivaldkond ja selle probleemid/kitsaskohad:** meediatekstide, arvamused, artiklite, blogide lugemine ja kuulamine, loengu kuulamine, teemakohase lühiettekande ettevalmistamine, statistilistel andmetel ja ühiskondlikul üritusel käsitletud teemade põhjal ajakirjanduslikus stiilis erinevate tekstide kirjutamine. Filmide vaatamine, ilukirjanduslike tekstide lugemine.
- **Teenindus- ja tarbimissfääri küsimuste käsitlemine ja arutelu:** • Tarbimisühiskonna probleemid. • Eesti teeninduse kitsaskohad. • Ostu-, müügi- ja

garantiitingimused. • tutvumine teenindus- ja tarbimissfääri puudutava seadusandlusega. Tutvumine erinevate seadmete juhendite ja ohutusnõuetega.

- **Meedia valdkonna probleemide käsitlemine ja arutelu:** • Meedia ühiskondliku arvamuse mõjutajana. • Sõnavabadus meedias. Netikommentaariid. • Sotsiaalmeedia rollid. • Blogi kui ajakirjandusžanr. Päevakajaliste ja teemakohaste meediatekstide, arvamuskirjutuste, blogide lugemine ja kuulamine, loengu kuulamine, teemakohase lühiettekande ettevalmistamine, statistilistel andmetel ja ühiskondlikul üritusel käsitletud teemade põhjal ajakirjanduslikus stiilis erinevate tekstide kirjutamine.
- **Tervishoiu probleemide käsitlemine ja arutelu:** • Vaimne ja füüsiline tervis. • Tasuta ja tasulised meditsiiniteenused. Ravimite müük kauplustes. • Tervislike eluviiside kujundamine. • Tervislik toitumine. • Liikumine ja sport. • Haigusseisundi kirjeldamine, ravi ja ravimite kohta info otsimine, tervishoiu teemaliste meediatekstide lugemine ja kuulamine, üldkasutatavate meditsiiniliste soovitusete lugemine internetist, loengu kuulamine, teemakohase lühiettekande ettevalmistamine, statistilistel andmetel ja ühiskondlikul üritusel käsitletud teemade põhjal ajakirjanduslikus stiilis erinevate tekstide kirjutamine.

Õpitulemused osaoskuste kaupa:

Kuulamine - saab aru pikematest suulistest tekstidest abstraktsel ja keerukal teemal ning loengutest erialalistel ja üldkultuurilistel teemadel isegi siis, kui need pole selgelt liigendatud; saama suurema vaevata aru teleprogrammide, raadiosaadetest ja filmidest. Õppija suudab laias ulatuses mõista idiomaatilisi ja argiväljendeid, tabades ära registrivahetuse.

Rääkimine - väljendab oma arvamust nii ühiskondlikel kui muudel eesmärkidel, kasutades keelt paindlikult, ladusalt ja grammatiliselt õigesti ning arendab vestluses teemat; kirjeldab keerulisi teemasid täpselt ja üksikasjaliselt, toob välja allteemad ja olulisemad punktid ning teeb kokkuvõtteid; oskab esineda ettekandega ükskõik mis teemal.

Lugemine - saab aru nii olustikulistest kui ilukirjanduslikest pikkadest ja keerulistest tekstidest; saab aru erialastest artiklitest ning pikematest juhenditest.

Kirjutamine - väljendab end selges, grammatiliselt korrektses, hästi liigendatud tekstis, avaldades oma arvamust vajaliku põhjalikkusega; on võimeline kirjutama kokkuvõtet statistiliste andmete põhjal ja pikemat arutlevat teksti, kohendades stiili lähtuvalt lugejast ja tekstiliigist.

Õppekeskkond:

Kool koostöös aineõpetajatega korraldab keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpet:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, et arendada info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 3) ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks inventari ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded);
- 4) eesti keel teise keelena õppetunnis rühmades, mille soovitatav suurus on kuni 15 õpilast; 5) väljaspool kooliruumi, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad).

Pädevuste peamiste komponentide – teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

VALIKKURSUS LIIKUMINE VÄLISTINGIMUSTES

Füüsiline õpikeskkond

Ainekavakohase õppetegevuste läbiviimiseks:

- korraldab kool noormeeste ja neidude kehalise kasvatuses tunnid eraldi;
- korraldab kool õppe spordirajatistes (võimla, staadion, ruum aeroobika- ja tantsulise liikumise tundide läbiviimiseks), kus on vajalik sisseseade ainekavakohasteks õppetegevusteks;
- suusaraja, uisuväljaku, terviseraja ja ujula kasutamise võimalus;
- rõivistud ja pesemisruumid;
- valikkursuse läbiviimiseks vajalik inventar ja vahendid sõltuvalt kooli poolt tehtud alade valikust.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab väljas liikumise tähtsust ja selle soodsat mõju tervisele;
- 2) omandab uusi teadmisi ja oskusi väljas liikumise ohutuks harrastamiseks;
- 3) rakendab väljas liikumist oma tervise tugevdamiseks ja töövõime tõstmiseks, organismi karastamiseks;
- 4) kinnistab koostööoskusi kaaslastega ja arusaamu keskkonda säästvast liikumisest/sportimisest.

Kursuse lühikirjeldus

Kursus toetab õpilast elukestvaks liikumisharrastuseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamisel, tervise tugevdamisel ja organismi karastamisel. Väljas, sh looduses liikumine pakub õpilasele võimaluse kehaliste võimete arendamiseks, rekreatsiooniks ja keskkonnateadliku käitumise kujunemiseks.

Õppetegevus

Organiseeritud ja iseseisev praktiline harjutamine.

Kontrollharjutuste ja kehaliste võimete testide sooritamine, nende tegevuste/tulemuste hindamine ja analüüs.

Treeningplaanide koostamine, treeningpäeviku pidamine.

Osalemine spordiüritustel.

Tervise- ja sporditeemaliste materjalide lugemine ja analüüs, treenimiseks/võistlemiseks vajaliku info kogumine.

Teoreetilised teadmised liikumisest/sportimisest antakse praktilise harjutamise käigus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib väljas liikumise organismi karastavat/tervist tugevdavat, töövõimet tõstvat ja taastavat mõju; seab eesmärgid, pakub vahendeid ja võimalusi väljas liikumise rakendamiseks enda tervise kindlustamiseks ja kehalise aktiivsuse tõstmiseks;
- 2) parandab kehalise kasvatuse kohustuslike kursuste raames omandatud (väljas liikumiseks kasutatavaid) motoorseid oskusi, õpib sooritama ühte uut väljas liikumise viisi;
- 3) kinnistab väljas liikumise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi; teab, kuidas

- käituda väljas esineda võivate õnnetusjuhtumite (traumad, külmumine jms) puhul;
- 4) spordialade õppimisel / kehalise treeningu ajal teeb koostööd kaaslastega, selle käigus abistab, julgustab ja juhendab neid;
 - 5) osaleb aktiivselt tundides; leiab endale sobiva väljas liikumise viisi ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatuse tunde;
 - 6) väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
 - 7) hindab keskkonda, suhtub sellesse säästvalt; tunneb looduses liikumist reguleerivaid seadusi.

Õppesisu

- 1) Teadmised väljas liikumise harrastamiseks. Väljas liikumise mõju organismile; soovitusel liikumisviisi valikuks (sh varustuse valik) ja harrastamiseks. Keskkonda säästev liikumine: looduses liikumist reglementeerivad õigusaktid. Isikliku tervistava liikumisharrastuse kavandamine – lihtsamate treeningplaanide koostamine (eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside planeerimine).
- 2) Väljas liikumiseks kasutatavad liikumisviisid/spordialad, nende tehnika ja harjutamise meetoodika. Harrastatavad liikumisviisid – kõnd, kepikõnd, jooks; orienteerumine (sh rattaorienteerumine); rulluisutamine; suusatamine.
- 3) Väljas liikumine ja tervis. Ohutus- ja hügieeninõuded. Enesekontrollitesti 2 km käimise test, Cooperi test, kasutades erinevaid liikumisviise jms); enesekontrollivahendite (sammuloendur, pulsitester jms) kasutamine. Esmaabi.
- 4) Osalemine spordiüritustel.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse kursuse eesmärkidest ja saavutatud õpitulemustest.

Hindamine annab tagasisidet õpilase aktiivsuse (töökuse), püüdlikkuse ja arengu kohta.

Hinnatakse õpilase teadmisi, liigutusoskusi ja kehalist võimekust. Hindamisaspekte (mida millegi puhul vaadeldakse/mõõdetakse/võrreldakse) selgitab õpilastele õpetaja õppeprotsessi algul. Õpitulemustena esitatud liigutusoskuste hindamisel arvestatakse nii saavutatud taset kui ka õpilase poolt tegevuse/harjutuse omandamiseks tehtud tööd. Oskuste taset hinnatakse kontrollharjutuse soorituse põhjal.

Õpilase teadmiste hinnangu andmisel arvestatakse õpilase võimet rakendada omandatud teadmisi reaalses praktilises tegevuses. Teadmiste hindamise vormidena kasutatakse ka suulist või kirjalikku küsitlust, liikumis-/sporditeemalise ettekande ja/või kehalise kasvatuse õpimapi

koostamist/esitamist, treeningpäeviku pidamist ja analüüsi jms. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kehalise ja sportimisaktiivsuse hindamisel arvestatakse õpilase aktiivsust (osavõtt, kaasa-töötamine, nõuete/reeglite järgimine, koostööoskused jms) kehalise kasvatuse tundides, regulaarset treenimist (nii iseseisva kui ka organiseeritud liikumisharrastuse kujul), võistlustest ja spordi-üritustest osavõttu ja/või nende korraldamist jms.

VALIKKURSUS RAHVATANTS

Üldalused

Õppe-jakasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi tantsuõpetusega taotletakse, et õpilane:

- huvitub tantsust kui kunstiliigist;
- väärtustab tantsu inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana. Teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, osaleb selle edasikandmises. Mõistab ja austab erinevaid kultuure;
- tunnetab, teadvustab ja arendab tantsulise liikumise kaudu oma enesekontrolli ja eneseväljendamise võimeid;
- arendab läbi ühistegevuste sotsiaalseid võimeid, sealhulgas suhtlemisoskust;
- omandab teadmisi ja praktilist kogemust keha liikumise seaduspärasustest ja liikumisviiside mitmekesisusest, tunneb tantsuvaldkonda selle erinevates stiilides ja vormides;
- väärtustab tantsu vaimse ja füüsilise tervise ning emotsionaalse intelligentsuse arendajana;
- mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt tantsuga seotud tegevuste kaudu;
- väärtustab eetilist ja esteetilist väljendusviisi, oskab seostada tantsukunsti teiste kunstiliikide ning eluvaldkondadega;
- tajub tantsu kui elukestva liikumisharrastuse tähendust, teab tantsu ja sellega seonduvate valdkondade edasiõppimise võimalusi.

Õppeainekirjeldus

Tantsuõpetuse kaudu omandab õpilane teadmisi ja kogemusi keha liikumise seaduspärasustest ja liikumisviiside mitmekesisusest. Tantsuõpetuse keskseks ülesandeks on toetada õpilase

kehalist ja vaimset arengut praktilise õppe kaudu. Tantsutundides õpitakse ja harjutatakse tunnetuse ja liigutustegevuse kaudu, ühendatakse tantsutehnika ja loov eneseväljendus.

Tantsuõpetus avab ja avardab võimalusi tantsuga tegeleda, tekitab huvi loomingulise tegevuse vastu ning kujundab anatoomiliselt korrektset kehahoidu. Tantsuõpetus toetab õpilase sotsiaalselt, intellektuaalselt ja emotsionaalselt arengut; harmoonilise isiksuse kujunemist ning elukestva tervisliku liikumisharjumuse kujunemist. Tantsuõpetus võimaldab õpilasel tunda end kultuurikandjana, saada teadmisi pärimuskultuurist, tajuda kultuuritraditsioonide muutumist, kujundada suhtumist erinevatesse kultuuriilmingutesse, võrrelda massikultuuri, kõrgkultuuri ja pärimuskultuuri. Eesti ja maailma tantsukultuuri tutvustamisega kujundatakse õpilaste silmaringi ning sotsiaalkultuurilisi väärtushinnanguid.

Tantsuõpetuse koostisosad on:

- tantsimine ja tantsu loomine;
- tantsu vaatamine ja analüüsimine.

Tantsuõpetus austab eesti tantsupraktikas väljakujunenud traditsioone ja on avatud erinevatele tantsustiilidele.

Tantsuõpetus on aine, mille koostisosad on üksteisega mitmetähenduslikus ja tihedas seoses, seetõttu on neid keeruline eraldada. Tantsu vaatamise oskuste kujundamine on tähtis komponent tantsuõpetuses. Õpilaste silmaringi arendamiseks on vajalikud õppekäigud (sh virtuaalsed) etenduspaikadesse ja mujale. Õpitavad üldkultuurilised teadmised põhinevad teadlikkusel kohalikust, oma riigi ja Euroopa kultuuripärandist ning nende rollist maailmas. Oluline on tantsuelu korraldamine oma koolis, et õpilastel tekiks esinemise ja vaatamise harjumus ning sündmuste korraldamise kogemus. Läbivate teemade, ühiste temaatiliste rõhuasetuste, õppeülesannete ja -viiside abil toetab tantsuõpetus kõigi teiste õppeainete omandamist. Tantsuõpetuse lõimimine gümnaasiumi teiste õppekursustega eeldab kokkulepitud õppekorralduse ja hindamis põhimõtete järgimist, õpetajatevahelist koostööd pädevuste täpsustamisel, õpetuse eesmärkide püstitamisel, õppesituatsioonide loomisel ja erinevatele ainetele ühiste probleemide ja mõistestiku määratlemisel.

Õppesisu

Rahvatantsu õpe koosneb pärimustantsu ja/või eesti rahvusliku lavatantsustiili õppimisest. Õpetaja valib õppesisu vastavalt enda pädevustele ja kogemustele ning õpilaste

ettevalmistusele. Praktiline ja teoreetiline õpe on integreeritud. Vanema astme rahvatantsuõppes kinnistatakse pärimustantsude tantsimiseks vajalikke teadmisi ning individuaalseid, paaris- ja grupitöö oskusi harjutades põhiliikumisi ning õppides rakendama traditsioonilisi improvisatsiooni- ja varieerimisviise.

Õpitakse tundma kodukandi või Eesti erinevate piirkondade tantsupärimuse iseloomulikke jooni ja tüüpilisi tantse ning teiste rahvaste tantsutraditsioone. Tutvutakse eesti lavalise rahvatantsu treeningsüsteemi, oskussõnavara ja põhielementidega ning kasutatakse neid koreograafiliste jadade õppimisel ja loomisel. Tähelepanu all on iseseisva tantsulise mõtlemise süvendamine, loomingulise eneseväljenduse toetamine, õpilaste võimete edasiarendamine ja rakendamine. Õpitakse leidma rahvuslikus tantsuloomingus ideede väljendamiseks kasutatud kompositsioonivõtteid ja neid ka ise rakendama, luues õpilaste osavõtul grupi- ja individuaalkoreograafiaid, kus pööratakse tähelepanu tantsijate asetusele ruumis, tegevuse ajastatusele, tasanditele, suundadele, muusikale.

Rahvatantsu ajaloo ning tantsupärimuste käsitlemisel eelistatakse praktilisi tegevusi ning pööratakse tähelepanu ka nüüdiskultuuridele ning lähiajaloo perioodidele, stiilide ja žanrite erinevustele. Tantsu seostatakse teiste kunstiliikidega (muusika, kujutav kunst) ning loomeprojektides tehakse koostööd pärimusmuusika, rahvusliku käsitöö, multimeedia, sõnateatri vm valdkondadega.

Tantsusündmustel osalemine sisaldab etenduste, kontsertide külastamist, esinemist, osavõttu festivalidest, õpitubadest, loomingulistest projektidest või ühistantsimistest, sh tantsupidudest. Rahvatantsuõpe hõlmab ka erinevate esituste vaatamist ja nende üle arutlemist. Kultuurilise järjepidevuse hoidmiseks ja identiteeditunde tugevdamiseks väärtustatakse kohalikku tantsutraditsiooni ja tutvutakse rahvusvahelise tantsueluga õppides ka teiste rahvaste tantse, erinevate koreograafide töid, osaledes festivalidel jne.

Õpitulemused

Rahvatantsu kursuse läbinud õpilane:

- 1) mõtleb loovalt
- 2) on teadlik anatoomiliselt õigest kehahoiust;
- 3) omab kehalise eneseväljenduse ja esinemise kogemust;
- 4) tunneb õpitu piires ära erinevaid pärimustantse ja nende tantsimiseks sobiva muusika;
- 5) valdab eesti rahvatantsu oskussõnavara õpitu piires;
- 6) õpib, harjutab ja treenib eesmärgipäraselt, on koostöövalmis, oskab kavandada ja hinnata

enda panust rühmatöös;

7) osaleb eri laadi pärimus- ja rahvatantsusündmustel ning tunneb neist rõõmu tantsija või vaatajana;

8) jälgib tantsu ja tantsusündmusi, räägib tantsust analüüsivalt ning põhjendades oma arvamust;

9) mõistab teadmiste ja pidevõppe tähtsust ning omab valmisolekut rahvatantsu kui elukestva liikumisharrastusega tegelemiseks.

Hindamine

Õpitulemusi hinnates lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlest ning Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist. Tantsuõpetuses hinnatakse õpilase tööpanust ja tema individuaalset arengut, õpilase teoreetilisi teadmisi ja praktilisi oskusi; harjutus- ja loomeprotsessides osalemist ning iseseisva mõtlemise ja analüüsi võimet. Tantsuõppes on soovituslik kasutada pigem protsessipõhist suulist ja/või kirjalikku sõnalist hindamist või tagasisidet. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Hindamise aluseks on soovitav võtta erinevaid õpitulemuste kontrollimise vorme (test, praktiline tund, eneseanalüüs, essee jne). Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamismeetodeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õppekeskkond

Tantsutunnid planeeritakse tunniplaani osana ja viiakse läbi selleks sobivates ruumides. Tantsutunnid toimuvad soovituslikult spetsiaalselt sisustatud ruumis: tantsusaalis, kus on vetruv tantsupõrand, ventilatsioon, kaetavad peeglid, põrandapind vähemalt 10×10 meetrit, puhas kõrgus vähemalt 3,5 meetrit, heliisolatsioon, kaasaegne heli- ja videotehnika, klaver või süntesaator, arvuti, projektor ja ekraan jms. Tunde võib läbi viia ka aulas või mõnes muus tantsuõpetuseks sobivas ruumis. Tantsutunnis on osalejatel sobiv riietus ja jalatsid. Tantsusaali kõrval on abiruumidena riietumis- ja pesemisvõimalused. Tantsusaalis on õppevahendid paigutatud nii, et neid oleks käepärane kasutada, ning neil on kindlad hoidmise kohad

Muudvahendid:

1) õppekirjandus;

2) video- ja fonoteek (CDd, DVDd, VHSid);

- 3) võimlemismatid;
- 4) erinevad vahendid füüsilise arendamiseks.

VALIKKURSUS FÜÜSIKA JA TEHNIKA

Kursuse maht on 35tundi.

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.
2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud ning IKT vahendid.
3. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid.
4. Kool võimaldab sobivad tingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide tegemiseks ning vajalike materjalide kogumiseks ja säilitamiseks.
5. Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt kaks korda õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, muuseumis ja/või laboris).
6. Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas loetletud töid.

Õppetöö kirjeldus

Kursus on üles ehitatud õpilasele jõukohaste füüsikaliste-tehnoloogiliste probleemide lahendamisele.

Kursuse läbimisel suunatakse õpilast tegema konkreetse probleemiga seonduvaid põhjendatud ja kompetentseid otsuseid, arvestades probleemi loodusteaduslikke, tehnoloogilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja eetilisi dimensioone. Seejuures hoitakse tasakaalus varasemates, eelkõige füüsika, ent ka teiste loodusainete kohustuslikes kursustes omandatud teadmiste rakendamine uutes kontekstides ning uute tehnoloogiliste teadmiste ja oskuste omandamine lähtuvalt nüüdisaja kõrgtehnoloogia väljatöötluste füüsikalisest sisust.

Kursuse struktuur põhineb üldjuhul kolmeastmelisel mudelil: a) probleemi tuvastamine (nt teravikmikroskoopias ilmnev vajadus teha kontrollitavaid nanoskoopilisi

manipulatsioon), b) probleeme lahendav ja sageli uurimuslikul käsitlusviisil põhinev uute teadmiste omandamine (piesoelektrikud ja nende omadused) ning c) sobiva tehnoloogilise lahenduseni jõudmine (piesoelektrilised andurid ja täiturid).

Laialdaselt kasutatakse praktilisi töid, millega määratakse peamiselt uuritava materjali või tehnilise seadme omadusi, kuid need võivad anda ka uusi füüsikalisi teadmisi.

Kursuse õppesisu loetelus esitatakse 15 moodulit, igaüks mahuga 3–6 õppetundi. Nende hulgast valib õpetaja koostöös õpilastega enne selgitatud vajaduste või huvide põhjal kuni 8 moodulit. Moodulid on õppesisu loetelus esitatud nende käsitlemise soovitatavas järjestuses. Moodulite sisu uuendatakse pidevalt kooskõlas teaduse ja tehnoloogia arenguga ning teadmistepõhise ühiskonna vajadustega.

Kui kohustusliku kursuse ja valikkursuse õppesisus on samad teemad, lisandub kohustusliku kursuse kvalitatiivkäsitlusele valikkursuses kvantitatiivkäsitus.

Õppetöö käigus kasutatakse järgmisi õppemeetodeid:

1. konkreetse kontekstis vajaliku füüsikalise-tehnoloogilise info leidmine õppetekstidest ja veebist;
2. teadmiste kinnistamine interaktiivsete õppevideote ja arvutisimulatsioonide abil;
3. kas reaalsuses praktiliselt või katsevahendite puudumise korral virtuaalselt tehtavad uurimuslikud tööd eelkõige vaatlusaluse materjali või tehnilise seadme omaduste määramisel;
4. rühmatöö füüsikalise-tehnoloogiliste probleemide leidmisel, analüüsimisel ja nendele lahenduste otsimisel;
5. mingi tehnoloogilise lahenduse või selle alternatiivide olemust kirjeldava ning analüüsiva essee kirjutamine, essee vastastikune hindamine;
6. loovust arendavad tegevused: plakati koostamine, arvutipresentatsioonide koostamine, debatid ja rollimängud, ajurünnak;
7. Cmap'i meetodi kasutamine vaadeldava temaatika sisemiste olemuslike seoste teadvustamisel ja kinnistamisel;
8. uuenduslike projektide kavandamine.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et kursuse läbinud õpilane omandaks:

1. oma tõenäolises tulevases tehnilis-tehnoloogilises ametis kasulikke teadmisi;
2. oskuse tuvastada füüsikalisi-tehnilisi probleeme tavaelus;
3. oskuse leida asjakohast ning usaldusväärset teavet meid ümbritsevas tehnoloogilises keskkonnas ilmnevate probleemide lahendamise kohta;
4. loodusteadusliku meetodi, sh uurimusliku käsitusviisi kasutamise üldnimetatud probleemide lahendamisel;
5. oskuse teha põhjendatud tehnilis-tehnoloogilisi otsuseid lihtsamates situatsioonides;
6. loomingu- ja kriitilisel mõtlemisel baseeruva vaate tehnoloogilistele probleemidele;
7. suulise ja kirjaliku tehnoloogilise kommunikatsiooni oskusi;
8. loodusteaduslikke ja tehnoloogilisi teadmisi väärtustava hoiaku ning valmiduse elukestvaks õppeks;
9. oskuse hinnata tehnoloogilisi riske ning prognoosida uute tehnoloogiliste lahenduste mõju keskkonnale.

Käsitletavad teemad/õppesisu:

1. **Aero- ja hüdrodünaamika.** Keskkonna takistusjõud. Teised õhusõidukile mõjuvad jõud. Vedelike voolamine torudes. Inimese ja looma vereringe, diastoolne ja süstoolne vererõhk. Hüdroturbiin.
2. **Elastsuslained.** Elastse deformatsiooni energia. Võnkumiste ja lainete energia. Võnkumiste liitumine. Võnkumiste spekter. Doppleri efekt helilainete korral. Helitugevus. Detsibell. Müra ja mürakaitse.
3. **Ebatavalised faasid ja faasisiirded.** Gaaside veeldamine. Madalate temperatuuride saamine. Krüovedelikud ja krüogeenika. Allajahutatud ja ülekuumendatud vedelikud. Härmatumine (sublimatsioon), aine sulamistemperatuuri sõltuvus rõhust. Süsihappelumi ja teised mitte-H₂O jääd. Lahused ja faasisiirded.
4. **Soojusmasinad ja energiamajandus.** Termodünaamika I printsiibi ilmumine isoprotsessides. Adiabaatiline protsess. Ideaalne soojusmasin. Soojusmasina kasutegur. Ringprotsess. Pööratavad ja mittepööratavad protsessid. Reaalsed soojusmasinad (auruturbiin, ottomootor, diiselmootor, stirlingmootor) ja nende kasutegurid. Energiaallikad, energia muundamine, transport ja salvestamine.

5. **Entroopia ja negentroopia.** Entroopia mõiste käsitlused. Info, energia ja aine entroopiliselt seisukohalt. Maa ja universumi entroopia ning negentroopia. Mittetasakaalulised protsessid. Rakendused: külmuti ja soojuspump.
6. **Kondensaator ja induktiivpool.** Plaatkondensaatori mahtuvus. Kondensaatorite ehitus ja liigid. Laetud kondensaatori energia. Kondensaatorite kasutusnäited. Pika ja peenikese pooli induktiivsus. Vooluga induktiivpooli energia. Ülijuhtiva mähisega elektromagnetid ja nende kasutamine.
7. **Juhid ja dielektrikud.** Dielektrikute polarisatsioon. Varjestamine. Aine dielektriline läbitavus. Piesoelektrikud ja ferroelektrikud. Rakendused: piesoelektrilised andurid ja täiturid, elektronkaal, kvartskell.
8. **Ainete magnetilised omadused.** Aine magnetiline läbitavus. Dia- ja paramagneetikud. Kõvad ja pehmed ferromagneetikud. Ferromagneetiku domeenstruktuur ja hüsterees. Rakendused: elektromagnetid ja magnetiline infosalvestus.
9. **Elektrivool vedelikes ja gaasides.** Elektrolüüs. Faraday I seadus elektrolüüsi kohta. Elektrolüüsi rakendusnäiteid. Sõltuv ja sõltumatu gaaslahendus. Kasutusnäited.
10. **Pooljuhtelektroonika.** Juhi, pooljuhi ja mittejuhi erinevused tsooniteoorias. Pooljuhtide omajuhtivus ja selle rakendused: termotakisti, fototakisti, pooljuhtkiirgusdetektor. Pooljuhtide legerimine. Elektronjuhtivus ja aukjuhtivus. pn-siire. Alaldi, fotodiod, valgusdiod, diodmaatriks, CCD-maatriks, pooljuhtlaser. Päikesepaneelid. Bipolaar- ja väljatransistor. Kiip, selle kasutamine analoog- ja digitaallülitustes.
11. **Vahelduvvoolu kasutamine.** Vahelduvvoolu iseloomustavad suurused. Elektriohutus. Kaitsemaandus. Kaitsmed. Aktiiv-, induktiiv- ja mahtuvustakistus vahelduvvooluahelas. Näivtakistus. Kogutakistus. Ohmi seadus vahelduvvooluahela kohta.
12. **Vahelduvvoolumasinad.** Alalisvoolumootor ja -generaator. Trafo talitlus, trafode kasutamine. Vahelduvvoolugeneraator ja asünkroonmootor. Vahelduvvoolu võimsustegur. Kolmefaasiline vool. Elektrienergia tootmine, ülekanne ja jaotamine Eesti näitel.
13. **Elektromagnetvõnkumised ja -lained.** Võnkering. Elektromagnetlainete tekitamine. Elektromagnetlainete skaala. Raadiolained ja nende levimine. Raadioside põhialused. Raadiolokatsioon ja GPS. Nüüdisaegsed sidevahendid.
14. **Optilised seadmed.** Valguskiir. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse täielik peegeldumine. Valgusjuhid ja nende kasutamine. Optilised süsteemid (objektiiv,

teleskoop, mikroskoop), nende lahutusvõime. Polariseeritud valgus ja selle saamine.
Rakendused: polaroidprillid ja vedelkristallekraan.

15. **Fotomeetria.** Inimsilma valgustundlikkus. Valgustugevus ja valgusvoog. Valgustatus. Ruuminurk. Ühikud: kandela, lumen ja luks. Luksmeeter. Erinevate valgusallikate valgusviljakused.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

1. oskab leida füüsikalis-tehnoloogilisi probleeme ja nende lahendusteid argielu situatsioonidest;
2. analüüsib ja teeb põhjendatud otsuseid valitud füüsikalis-tehnoloogilisi näidisprobleeme lahendades;
3. integreerib uued tehnoloogilised teadmised varem omandatud loodusteaduslike baasteadmistega ühtseks tervikuks;
4. kirjeldab mingi füüsikalis-tehnoloogilise probleemi parajasti kasutuses olevat lahendust ning analüüsib selle eeliseid ja puudusi;
5. analüüsib füüsikalis-tehnoloogiliste lahendustega kaasnevaid keskkonna- või personaalriske ja nende riskide minimeerimise võimalusi;
6. mõistab füüsikaliste loodusteaduste ning vastavate tehnoloogiate olemust ja kohta ühiskonnas ning suhestatust kooli loodusteaduslike õppeainetega;
7. on seesmiselt motiveeritud oma füüsikalis-tehnoloogiliste teadmiste elukestvaks täiendamiseks.

Hindamine

1) Füüsika valikkursusel hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esitluste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilaste teadmiste ja oskuste vastavust valikaine ainekavas taotletud õpitulemustele.

3) Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

4) Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, aga parandatakse ka õigekirjavigu, mida hindamisel ei arvestata.

5) Hindamisel kasutatakse kontrollhindaid (mahukamad tööd nt kontrolltöö, referaat, esitlus, projekt, õpimapp, laboratoorne töö, praktiline töö vms.).

Kirjalikke kontrolltöid hinnatakse järgmise punktiskaala alusel:

90-100 % punktide arvust hinne "5"

75-89 % punktide arvust hinne “4”

50-74 % punktide arvust hinne “3”

20-49% punktide arvust hinne “2”

0-19% punktide arvust hinne “1”

Teisi mahukamaid töid (nt. referaat, projekt, esitlus, õpimapp, laboratoorne töö vms.) hinnatakse vastavalt kokkulepitud hindamismudelite järgi, mis põhineb kujundava hindamise kriteeriumitel.

6) Õppeperioodi alguses tutvustab õpetaja oma õppeaine hindamise aluseid ning selgitab kokkuvõtva hinde ja hinnangu panemine kriteeriumeid.

7) Kokkuvõtva perioodihinde panemisel on vajalik kõigi kokkulepitud tööde teostamine, mis annaks keskmise tulemusena positiivse tulemuse.

VALIKKURSUS TEISTSUGUNE FÜÜSIKA

Kursuse maht on 35 tundi.

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.
2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on tõmbekapp, soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud, spetsiaalse kattega töelauad ning vajalikud IKT vahendid.
3. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid.
4. Kool võimaldab sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide korraldamiseks vajalike reaktiivide jm materjalide hoidmiseks.
5. Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt kaks korda õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, keemialaboris vm).
6. Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas nimetatud töid.

Õppetöö kirjeldus

Kursus on üles ehitatud õpilasele jõukohaste mikromaailma füüsika ja/või kosmoloogia probleemide lahendamisele. Kursuse läbimisel suunatakse õpilast tegema konkreetse probleemiga seonduvaid põhjendatud ja kompetentseid otsuseid, arvestades probleemi loodusteaduslikke, tehnoloogilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja eetilisi dimensioone. Seejuures hoitakse tasakaalus varasemates, eelkõige füüsika, aga ka teiste loodusainete

kohustuslikes kursustes omandatud teadmiste rakendamine uutes kontekstides ning uute teadmiste ja oskuste omandamine lähtuvalt vaadeldavate kontseptsioonide füüsilisest sisust.

Kursuse õppesisu loetelus esitatakse 15 moodulit, igaüks mahuga 3–6 õppetundi. Nende hulgast valib õpetaja koostöös õpilastega enne selgitatud vajaduste või huvide põhjal kuni 8 moodulit. Valikud tehakse koos õpilastega ja arvestades kooli võimalusi. Moodulid on õppesisu loetelus esitatud nende käsitlemise soovitatavas järjestuses.

Moodulite sisu tänapäevastatakse pidevalt kooskõlas uute teadmiste saamisega mikrofüüsikas ja kosmoloogias ning teadmistepõhise ühiskonna vajadustega.

Konkreetsel kooli õpilaskonnal soovil võib kursuse korraldada ka puhtalt mikromaailma füüsika või puhtalt kosmoloogia kursusena, valides käsitlemiseks ainult vastavad moodulid. Samade teemade esinemise korral kohustusliku kursuse ja valikkursuse õppesisus lisandub kohustusliku kursuse kvalitatiivkäsitlusele valikkursuses kvantitatiivkäsitlus.

Kursuse käigus kasutatakse järgnevaid õppemeetodeid:

1. vajaliku info leidmine õppetekstidest ja veebist;
2. teadmiste kinnistamine interaktiivsete õppevideote ja arvutisimulatsioonide abil;
3. rühmatöö mingi probleemi olemuse tunnetamisel/analüüsimisel;
4. mingi probleemi olemust kirjeldava essee kirjutamine ning essee vastastikune hindamine;
5. loovust arendavad tegevused: plakati koostamine, arvutipresentatsioonide koostamine, debatid ja rollimängud, ajurünnak;
6. teoreetiline materjali omandamine.

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et kursuse läbinud õpilane omandaks:

1. oma tõenäolises tulevas loodusteadusliku uurimistööga seotud ametis kasulikke teadmisi;
2. oskuse tuvastada mikro- ja megamaailma füüsikaga seonduvaid nähtusi tavaelus;
3. oskuse leida asjakohast ning usaldusväärset teavet valitud mikro- ja megamaailma nähtuste kohta;
4. loodusteadusliku meetodi, sh uurimusliku käsitlusviisi kasutamise mikromaailma ja universumi seaduspärasuste tunnetamisel;

5. oskuse anda põhjendatud hinnanguid mikromaailma ja universumi kirjeldamisel kasutatavatele füüsikalistele mudelitele;
6. loomingulise, füüsikalistel teadmistel ja kriitilisel mõtlemisel baseeruva vaate Maa ja universumi senist arengut käsitlevatele kontseptsioonidele;
7. suulise ja kirjaliku kommunikatsiooni oskusi aatomi-, tuuma- ja kiirgusfüüsikas ning kosmoloogias;
8. aatomi-, tuuma- ja kiirgusfüüsika- ning kosmoloogiaalaseid teadmisi väärtustava hoiaku ning valmiduse elukestvaks õppeks;
9. oskuse hinnata tuuma-, kiirgus- ja/või kosmosetehnoloogiatega kaasnevaid keskkonna ja/või personaalriske ning nende minimeerimise võimalusi.

Õppesisu:

1. **Relatiivsusteooria.** Relativistlik mõtlemisviis. Absoluutkiiruse printsiibi esitused. Samaaegsuse suhtelisus. Ajavahemike suhtelisus. Pikkuste suhtelisus. Kiiruste liitmine suurte kiiruste korral. Massi sõltuvus kiirusest. Raske ja inertse massi samaväärsus kui üldrelatiivsusteooria alus. Kõvera aegruumi mudel.
2. **Aatomid ja nende uurimine.** Planetaarne aatomimudel, Bohri mudel ja nüüdisaegne aatomimudel. Valikureeglid kui jäävusseadused. Kvantarvude lubatud väärtused. Keemiliste elementide perioodilisuse süsteem. s-, p-, d- ja f-orbitaalid füüsikas ning keemias. Elektronmikroskoop, tunnel-mikroskoop ning aatomjõumikroskoop.
3. **Kvantmehaanika.** Elektronide difraktsioon, leiulained ja määramatusseos. Lainefunktsioon kvantmehaanikas. Osakeste tunnellerumine. Kvantmehaanika tõlgendused. Kvantteleportatsioon.
4. **Kiirgused ja spektrid.** Kiirguse tekkimine, ergastuse eluiga, lainejada. Spontaanne ja stimuleeritud kiirgus. Laser. Laserite kasutamine. Kiirgusspekter. Neeldumisspekter. Pidevspekter, joonspekter. Spektraalanalüüs ja selle kasutamine. Infravalgus. Ultravalgus. Röntgenikiirgus, selle saamine ja kasutamine.
5. **Soojuskiirgus.** Mustkiirguri kiirgusspektri omadused. Stefani-Boltzmanni seadus ja Wieneri nihekeseadus. Mustkiirguri spektri lühilainelise osa seletamine Plancki kvantühypoteesi abil. Soojuskiirguse rakendused.
6. **Fotoefekt.** Punapiir. Einsteini võrrand fotoefekti kohta. Footoni parameetrid. Välis- ja sisefotoefekt. Fotoefekti rakendused: päikesepatarei, fotoelement, CCD element. Valguse rõhk. Fotokeemilised reaktsioonid.

7. **Tuumafüüsika.** Nukleonid. Tuumajõud. Isotoobid. Massidefekt. Seoseenergia. Eriseoseenergia. Tuumareaktsioonid: sünteesireaktsioon ja lagunemisreaktsioon. Sünteesireaktsioon looduses ja selle perspektiivid energiatootmisel. Uute raskete elementide süntees. Osakeste eraldumine lagunemisreaktsioonides. Radioaktiivsus. Ahelreaktsioon.
8. **Radioaktiivsusega kaasnevad kiirgused.** Ioniseeriva kiirguse liigid, nende omadused. Radioaktiivse lagunemise seadus. Poolestusaeg. Allika aktiivsus. Kiirguse intensiivsuse sõltuvus kaugusest. Looduslikud ja tehislised kiirgusallikad. Tuumafüüsika meetodid meditsiinis, arheoloogias ja paleontoloogias. Kiirgusohutuse alused. Isikudoosi piirmäär.
9. **Standardmudel.** Aine algosakesed ja välja kvandid. Aine algosakesi iseloomustavad suurused. Leptonid ja kvargid. Barüonid ja mesonid. Antiosakesed. Kiirendid ja osakeste detektorid. Inimkonna ressursside piiratus kui põhiprobleem sisemise nähtavushorisoni edasinihutamisel.
10. **Astronoomia ajalugu ja meetodika.** Astronoomias kasutatavad vahendid ja nende areng. Optiline astronoomia ja raadioastronoomia. Kosmilise kiirguse mõõtmine. Hubble'i kosmoseteleskoop. Spektraalmõõtmised. Doppleri efekt. Astronoomia ja kosmoloogia Eestis.
11. **Kosmosetehnoloogiad.** Kosmoselende võimaldav tehnika. Mehitatud kosmoselennud. Tehnoloogilised piirangud kosmilistele kauglendudele. Teadusuuringud kosmoses. Kosmosetehnoloogia rakendused: satelliitnavigatsioon, keskkonna kaugseire, satelliitside. Militaartehnoloogiad kosmoses.
12. **Päikesesüsteem.** Maa-rühma planeedid. Hiidplaneedid. Planeetide kaaslased ja rõngad. Päikesesüsteemi väikekehad. Planeedisüsteemide tekkimine ja areng.
13. **Tähed.** Lähim täht Päike. Päikese atmosfääri ehitus. Aktiivsed moodustised Päikese atmosfääris. Tähtede siseehitus. Tähesuurus. Tähtede põhikarakteristikud: temperatuur, heledus, raadius ja mass. Hertzsprungi-Russelli diagramm. Muutlikud tähed ja noovad. Valged kääbused, neutrontähed, mustad augud. Tähtede areng.
14. **Galaktikad.** Linnutee koostisosad ja struktuur. Täheparved. Galaktikad. Galaktikate parved. Universumi kargstruktuur. Tume aine ja varjatud energia.
15. **Kosmoloogilised mudelid.** Kosmoloogiline printsiip. Universumi evolutsioon. Suure Paugu teooria ning selle füüsikalised alused – kosmoloogiline punanihe ja reliktkiirgus. Antroopsusprintsiip.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

1. oskab etteantud tekstidest leida mikromaailma füüsika või kosmoloogia probleeme;
2. analüüsib näidisprobleeme ja teeb põhjendatud otsuseid neid lahendades;
3. integreerib uued teadmised varem omandatud loodusteaduslike baasteadmistega ühtseks tervikuks;
4. kirjeldab mingi probleemi parajasti kasutatavat lahendust ning analüüsib selle eeliseid ja puudusi;
5. nimetab mingi tuuma-, kiirgus- ja/või kosmosetehnoloogilise probleemi lahendusega kaasnevat keskkonna- ja/või personaalriski ning selle minimeerimise võimalusi;
6. mõistab osakestefüüsika ja/või kosmoloogia heuristilist tähtsust inimkonnale ning nende suhestatust kooli loodusteaduslike õppeainetega;
7. seesmiselt motiveeritud täiendama oma maailmapilti kogu elu jooksul.

Hindamine

1) Füüsika valikkursusel hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esitluste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilaste teadmiste ja oskuste vastavust valikaine ainekavas taotletud õpitulemustele.

3) Õpitulemuse hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

4) Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, aga parandatakse ka õigekirjavigu, mida hindamisel ei arvestata.

5) Hindamisel kasutatakse kontrollhindeid (mahukamad tööd nt kontrolltöö, referaat, esitlus, projekt, õpimapp, laboratoorne töö, praktiline töö vms.).

Kirjalikke kontrolltöid hinnatakse järgmise punktiskaala alusel:

90-100 % punktide arvust hinne "5"

75-89 % punktide arvust hinne "4"

50-74 % punktide arvust hinne "3"

20-49% punktide arvust hinne "2"

0-19% punktide arvust hinne "1"

Teisi mahukamaid töid (nt. referaat, projekt, esitlus, õpimapp, laboratoorne töö vms.) hinnatakse vastavalt kokkulepitud hindamismudelite järgi, mis põhineb kujundava hindamise kriteeriumitel.

- 6) Õppeperioodi alguses tutvustab õpetaja oma õppeaine hindamise aluseid ning selgitab kokkuvõtva hinde ja hinnangu panemine kriteeriumeid.
- 7) Kokkuvõtva perioodihinde panemisel on vajalik kõigi kokkulepitud tööde teostamine, mis annaks keskmise tulemusena positiivse tulemuse.

VALIKKURSUS RAKENDUSBIOLOOGIA

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktilised tööd klassiruumis. Õpilased jaotatakse rühmadesse, et korraldada katseid (igas moodulis üks tund).
2. Arvutiklass või internetiühendusega arvutite kasutamise võimalus.
3. Koostöö loodusteaduslike õppeainete õpetajatega.
4. Lisalugemiseks mõeldud õppematerjalid internetis.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) arendab loodusteaduslikku ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ning süsteemset mõtlemist;
- 2) tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu, saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;
- 3) saab süsteemse ülevaate elusloodusest ja selle olulisematest protsessidest ning kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
- 4) suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi;
- 5) kasutab bioloogiainfo leidmiseks erinevaid, sh elektroonilisi teabeallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
- 6) rakendab bioloogiaprobleeme lahendades loodusteaduslikku meetodit;
- 7) langetab igapäevaeluga seotud kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele, ning prognoosib otsuste tagajärge;
- 8) on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning rakendab bioloogias saadud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides.

Kursuse lühikirjeldus

Rakendusbioloogial on oluline koht õpilaste loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemises. Kursus tugineb bioloogia kohustuslikes kursustes saadud teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi keemias, geograafias, füüsikas, matemaatikas ja teistes õppeainetes õpitavaga. Ühtlasi kinnistuvad gümnaasiumi teistes kursustes saadud teadmised ja oskused bioloogiaalastest seaduspärasustest, teooriatest, tulevikusuundumustest ning nendega seotud rakendustest ja elukutsetest, abistades ka elukutsevalikus. Kursuse läbimisel omandatakse igapäevaelu probleemide lahendamise ja kompetentsete otsuste tegemise oskused, mis suurendavad õpilaste toimetulekut looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas.

Õppimine on probleemipõhine ja õpilaskeskne ning lähtub õpilase kui isiksuse individuaalsetest ja ealistest iseärasustest ning tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppetegevuse rõhuasetused on loodusteaduslikule meetodile tuginev uurimuslik käsitlus ning looduslikku, tehnoloogilist ja sotsiaalset keskkonda siduvate probleemide lahendamine, millega kaasneb õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng.

Bioloogiateadmised ja -oskused omandatakse suurel määral loodusteaduslikule meetodile tuginevate uurimuslike ülesannete kaudu, mille vältel saavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, katsete või vaatluste planeerimise ning nende tegemise, tulemuste analüüsi ja tõlgendamise oskused. Olulisel kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates otstarbekaid verbalseid ning visuaalseid esitusvorme. Seejuures omandatakse igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamise ja pädevate otsuste langetamise oskused, mis suurendavad õpilaste toimetulekut looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas. Kõigis õppetegevuse etappides kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi. Ühtlasi omandatakse erinevate, sh elektroonsete teabeallikate kasutamise ja neis leiduva teabe tõepärasuse hindamise oskus. Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele. Selle suurendamiseks kasutatakse mitmekesiseid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, rollimänge, diskussioone, ajurünnakuid, mõistekaartide koostamist, õuesõpet, õppekäike jne.

Õppides omandatakse erinevate, sh elektroonsete teabeallikate kasutamise ja neis leiduva teabe tõepärasuse hindamise oskus. Kõige sellega kujundatakse õpilaste bioloogiateadmisi ja -oskusi, mis võimaldavad neil erinevaid loodusnähtusi ning protsesse mõista, selgitada ja prognoosida. Seejuures kujundatakse bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes positiivset hoiakut, mis arvestab igapäevaelu probleemide lahendamisel teaduslikke, majanduslikke, sotsiaalseid, seadusandlikke ning eetilisi-moraalseid aspekte.

Õppesisu ja õpitulemused

Õppesisu

Rakendusbioloogia eesmärk ja seos bioloogiaga ning teiste loodusteadustega. Rakendusbioloogia ajalooliselt väljakujunenud valdkonnad põllumajanduses (nt sordi- ja tõuaretuses), toiduaine- ja ravimitööstuses ning energeetikas, nende osa majanduses ja igapäevaelus. Bioloogiaalaste alus- ja rakendusuringute seosed. Loomade, taimede ja seente klassikalised ning nüüdisaegsed rakendusbioloogilised võimalused. Bakterite rakendusbioloogiline tähtsus, nende kasutamine tööstuses ja igapäevaelus. Ülevaade raku- ja embrüotehnoloogia tegevusvaldkondadest ning meetoditest: meristeempaljundus, embrüosiirdamine, kloonimine, tüvirakkudel põhinev rakuteraapia. Rakendusbioloogia seos säästva arenguga. Praktilised tööd ja IKT rakendamine. Uuring rakendusbioloogia seostest toiduainetööstusega vabalt valitud toiduainerühma näitel.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) seostab rakendusbioloogiat bioloogiaga ja teiste loodusteadustega;
- 2) toob näiteid rakendusbioloogia valdkondade kohta põllumajanduses, toiduaine- ja ravimitööstuses ning energeetikas;
- 3) analüüsib rakendusbioloogia seost isikliku igapäevaeluga;
- 4) selgitab bioloogiaalaste alus- ja rakendusuringute seoseid;
- 5) analüüsib ja hindab eri organismirühmade rakendusbioloogilisi rakendusi ning toob nende kohta näiteid;
- 6) selgitab raku- ja embrüotehnoloogia tegevusvaldkondi ning toob nende kohta näiteid;
- 7) lahendab raku- ja embrüotehnoloogiaga seotud dilemmaprobleeme;
- 8) seostab rakendusbioloogiat säästva arenguga.

Hindamine

Kasutatakse nii omandatud teadmiste ja oskuste hindamist testide, esseede, mõistekaartide, suuliste esitluste ja projektide põhjal kui ka kujundava hindamise põhimõtteid rühmatöö ja sotsiaalsete oskuste hindamiseks.

VALIKKURSUS ELEMENTIDE KEEMIA

Kursuse maht on 35 tundi.

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.
2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on tõmbekapp, soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud, spetsiaalse kattega töölauad ning vajalikud IKT vahendid.
3. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid.
4. Kool võimaldab sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide korraldamiseks vajalike reaktiivide jm materjalide hoidmiseks.
5. Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt kaks korda õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, keemialaboris vm).
6. Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas nimetatud töid.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu, mõistab keemia tähtsust ühiskonna arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;
- 2) lahendab keemiaprobleeme teadusmeetodil, rakendades süsteemset loogilist mõtlemist, analüüsi- ja järelduste tegemise oskust ning loovust;
- 3) on omandanud sügavama arusaama keemia põhimõistetest ja keemiliste protsesside üldistest seaduspärasustest;
- 4) mõistab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning saab aru nende mõjust elukeskkonnale ja ühiskonna jätkusuutlikule arengule;
- 5) suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning väärtustab tervislikku ja säästvat eluviisi;
- 6) langetab kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele, eetilistele ja moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele, ning hindab oma tegevuse võimalikke tagajärgi;
- 7) on omandanud ülevaate keemiaga seotud elukutsetest ning rakendab keemias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides.

Õppesisu

Ainete ehitus

1. Aatomi elektronkihid ja alakihid, elektronvalemid.
2. Kokkuvõtte keemilise sideme tüüpidest: mittepolaarne ja polaarne kovalentne side, iooniline side, metalliline side, vesinikside.
3. Molekulide vastastikmõju, molekulidevahelised (füüsikalised) jõud.
4. Ainete omaduste sõltuvus keemilise sideme tüübist ja aine struktuurist, kristallivõre tüübid.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab elektronvalemite põhjal elementide aatomiehitust (esimese nelja perioodi piires) ja teeb nende põhjal järeldusi;
- 2) hindab kovalentse sideme polaarsust, lähtudes sidet moodustavate elementide elektronegatiivsuste erinevusest; eristab polaarseid ja mittepolaarseid aineid;
- 3) analüüsib osakestevahelise sideme tüübi ja molekulidevaheliste (füüsikaliste) jõudude mõju ainete omadustele ja kasutamise võimalustele praktikas ning esitab sellekohaseid näiteid.

Õppesisu

Tähtsamaid metalle ja nende ühendeid

1. Metallide ja nende ühendite omaduste võrdlev iseloomustus: aktiivsed metallid (leelis- ja leelismuldmetallid), p-metallid (Al, Sn, Pb), tuntumad d-metallid (Fe, Cr, Cu, Ag, Zn, Hg); nende kasutamise valdkonnad.
2. Metallide reageerimine lämmastikhappe ja kontsentreeritud väävelhappega.
3. Metallühendid looduses, sh elusorganismides, tähtsamad biometallid.
4. Raskmetalliühendite keskkonnaohtlikkus.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab metallide ja nende ühendite omadusi nende rakendusvõimalustega praktikas ning rolliga looduses, sh elusorganismides;
- 2) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide ja nende ühendite iseloomulike reaktsioonide kohta (õpitud reaktsioonitüüpide piires);

- 3) teeb teemaga seotud arvutusi reaktsioonivõrrandite põhjal, arvestades ainete lahuste koostist, reaktsiooni saagist jne.

Õppesisu

Tähtsamaid mittemetalle ja nende ühendeid

1. Mittemetallide ja nende ühendite omaduste võrdlev iseloomustus: halogeenid, hapnik ja väävel, lämmastik ja fosfor, süsinik ja räni.
2. Mittemetallide ja nende ühendite kasutamise valdkonnad.
3. Mittemetallid ja nende ühendid looduses, sh elusorganismides. Süsiniku, hapniku, lämmastiku ja väävli ringkäik looduses.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab mittemetallide ja nende ühendite omadusi nende rakendusvõimalustega praktikas ning rolliga looduses, sh elusorganismides;
- 2) koostab reaktsioonivõrrandeid mittemetallide ja nende ühendite iseloomulike reaktsioonide kohta (õpitud reaktsioonitüüpide piires);
- 3) teeb teemaga seotud arvutusi reaktsioonivõrrandite põhjal, arvestades ainete lahuste koostist, reaktsiooni saagist jne.

Hindamine

Üldsätted

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilast teavitatakse, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kursuse „Elementide keemia“ hindamine.

Kursuse jooksul on 4 etteteatud arvestuslikku tööd, millele eelnevad tunnitööd, st harjutused ja ülesanded. Lõpphinne pannakse välja arvestustööde ja tunnitööde hinnete põhjal, sealjuures arvestuslikud tööd annavad 60% ja tunnitööd 40 % .

Arvestuslikud tööd:

1. Arvestuslik töö „Ainete ehitus“
2. Arvestuslik töö „Tähtsamaid metalle ja nende ühendeid“
3. Arvestuslik töö „Tähtsamaid mittemetalle ja nende ühendeid“
4. Uurimistöö.

Näiteks, õpilase jooksvad hinded olid järgmised: 3, 4,5, 1

Arvestustööde tulemused on 4, 5, 3, 4

Arvutame selle õpilase aastatulemuse järgmiselt:

Jooksva hinde aritmeetiline keskmine on $(3 + 5 + 4 + 1) : 4 = 3,25$

Kuna jooksvad hinded moodustavad 40% aastahindest, siis $0,4 \cdot 3,25 = 1,3$

Arvestusliku hinde aritmeetiline keskmine on $(4 + 5 + 3 + 4) : 4 = 4$

Arvestuslikud hinded moodustavad 60% aastahindest, siis $0,6 \cdot 4 = 2,4$

Järelikult selle õpilase aastahinne on $1,3 + 2,4 = 3,7 \approx 4$ (ümardame täisarvuni, kasutades matemaatika reeglit).

VALIKKURSUS ELU KEEMIA

Kursuse maht on 35 tundi.

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.
2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on tõmbekapp, soe ja külm vesi, valamud, elektrikistikud, spetsiaalse kattega töölaudad ning vajalikud IKT vahendid.
3. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja -materjalid ning demonstratsioonivahendid.
4. Kool võimaldab sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstratsioonide korraldamiseks vajalike reaktiivide jm materjalide hoidmiseks.
5. Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt kaks korda õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, keemialaboris vm).
6. Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas nimetatud töid.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu, mõistab keemia tähtsust ühiskonna arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus ning on motiveeritud elukestvaks õppeks;
- 2) lahendab keemiaprobleeme teadusmeetodil, rakendades süsteemset loogilist mõtlemist, analüüsi- ja järelduste tegemise oskust ning loovust;
- 3) on omandanud süsteemse ülevaate elusloodusega seotud keemia põhimõistetest ja keemiliste protsesside seaduspärasustest;
- 4) mõistab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning saab aru nende mõjust elukeskkonnale ja ühiskonna jätkusuutlikule arengule;
- 5) suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning väärtustab tervislikku ja säästvat eluviisi;
- 6) langetab kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele, eetiliste ja moraalsele seisukohtadele ja õigusaktidele, ning hindab oma tegevuse võimalikke tagajärgi;
- 7) on omandanud ülevaate keemiaga seotud elukutsetest ning rakendab keemias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides.

Õppesisu

Isomeeria. Biomolekulid

1. Geomeetriline isomeeria: cis-transisomeeria, kiraalsus.
2. Biomolekulid.
3. Sahhariidid; monosahhariidid, disahhariidid, struktuursed ja varupolüsahhariidid.
4. Lipiidid: rasvad, fosfolipiidid; rakumembraanid, lipiididega seotud toitumisprobleemid.
5. Valgud: kodeeritavad aminohapped, liitvalgud, liitvalgud, valkudega seotud toitumisprobleemid.
6. Nukleiinhapped: nukleosiidid, nukleotiidid, nukleiinhapped.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb struktuurivalemite põhjal ära tähtsamad õpitud biomolekulid ja vastupidi ning esitab nende biomolekulide keemilise ehituse lihtsustatud skeemide kujul;

- 2) selgitab õpitud biomolekulide, sh vitamiinide jms ainete rolli organismide ehituses ja talitluses, samuti inimese toitumises;
- 3) võtab teaduslikult põhjendatud seisukohti levinud müütide ja väärarusaamade kohtatoitumise valdkonnas.

Õppesisu

Metabolismi skeemid. Ensüümatalüüs

1. Metabolismi skeemid (lihtsustatud skeemidena): glükolüüs, tsitraaditsükkel, hingamisahel, ettekujutus biosünteesist.
2. Ensüümatalüüs: ensüümid, koensüümid, vitamiinid, ensüümatalüüsi erijooned.

Õpitulemused

Õpilane selgitab ensüümatalüüsi iseärasusi võrreldes tavaliste katalüütiliste reaktsioonidega.

Õppesisu

Ainevahetuse energeetika. Elu füüsikaline keemia

1. Ainevahetuse energeetika, fotosüntees, biosfääri energeetiline skeem.
2. Elu füüsikaline keemia: keemiline tasakaal ja statsionaarne tasakaal, entroopia, elu füüsikaline olemus, elu tekke probleemidest.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab rakus toimuvaid metabolismiprotsesse üldistatult, sidudes neid ainevahetuse energeetikaga;
- 2) selgitab statsionaarse tasakaalu eripära võrreldes termodünaamilise tasakaaluga ning näitab selle põhimõttelist osa elu eksisteerimises.

Keemiline info looduses

Keemiline info looduses raku tasandil (ATP/AMP näitel, virgatsained jne), organismi tasandil (hormoonid, virgatsained), liigisiselt (feromoonid) ja liikide vahel (allelomoonid).

Õpitulemused

Õpilane

- 1) integreerib oma teadmiste tasandil füüsika-, keemia- ja bioloogiakursuses õpitut

elusorganismide ehituse ning talitluse kohta;

2) selgitab keemiliste infokanalite alusel organismide talitlusi ja ökoloogilisi nähtusi.

Hindamine

Üldsätted

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilast teavitatakse, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kursuse „Elementide keemia“ hindamine.

Kursuse jooksul on 4 etteteatud arvestuslikku tööd, millele eelnevad tunnitööd, st harjutused ja ülesanded. Lõpphinne pannakse välja arvestustööde ja tunnitööde hinnete põhjal, sealjuures arvestuslikud tööd annavad 60% ja tunnitööd 40 % .

Arvestuslikud tööd:

1. Arvestuslik töö „Isomeeria. Biomolekulid“
2. Arvestuslik töö „Metabolismi skeemid. Ensüümataluüs“
3. Arvestuslik töö „Ainevahetuse energetika. Elu füüsikaline keemia“
4. Uurimistöö.

Näiteks, õpilase jooksvad hinded olid järgmised: 3, 4,5, 1

Arvestustööde tulemused on 4, 5, 3, 4

Arvutame selle õpilase aastatulemuse järgmiselt:

Jooksva hinde aritmeetiline keskmine on $(3 + 5 + 4 + 1) : 4 = 3,25$

Kuna jooksvad hinded moodustavad 40% aastahindest, siis $0,4 \cdot 3,25 = 1,3$

Arvestusliku hinde aritmeetiline keskmine on $(4 + 5 + 3 + 4) : 4 = 4$

Arvestuslikud hinded moodustavad 60% aastahindest, siis $0,6 \cdot 4 = 2,4$

Järelikult selle õpilase aastahinne on $1,3 + 2,4 = 3,7 \approx 4$ (ümardame täisarvuni, kasutades matemaatika reeglit).

VALIKKURSUS ETTEVALMISTUS MATEMAATIKA RIIGIEKSAMIKS

Õppeaine kirjeldus

Valikõppeaine läbimisel kujuneb õpilasel arusaam matemaatika riigieksami struktuuri kohta. Kursus valmistab ette matemaatika riigieksamiks. Kursusel analüüsitakse ülesannete lahendusi, vormistust ja tüüpviitu. Käsitletakse ja üldistatakse laia matemaatika I-XIV teemasid. Kursuse peamiseks eesmärgiks on õpilase ettevalmistamine matemaatika riigieksami edukaks sooritamiseks ja selgitada välja, kui hästi suudab õpilane õpitut rakendada (näiteks mitterutiinsete ülesannete lahendamise).

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) oskab liikuda mõttekäikudes üldiselt üksikule ja vastupidi;
- 2) saab aru väidete tõestamise vajalikkusest ja oskab lihtsamaid nendest tõestada;
- 3) oskab esitada matemaatiliste sümbolite keeles väljendatud teksti tavakeeles;
- 4) oskab matemaatiliselt kirjeldada lihtsamaid probleeme ning neid lahendada;
- 5) oskab prognoosida ja analüüsida lahendustulemusi;
- 6) oskab kasutada matemaatilisi teadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- 7) mõistab matemaatikat kui inimkultuuri osa ja saab aru matemaatika rollist tsivilisatsiooni arengus.

Õpitulemused

Õpilane

1. oskab arvutada peast, kirjalikult või arvutusvahendite abil ja oskab kriitiliselt hinnata arvutustulemusi;
2. oskab teisendada algebralisi avaldusi;
3. oskab lahendada ainekavaga fikseeritud võrrandeid ja võrrandisüsteeme ning võrratusi ja võrratussüsteeme;
4. oskab kasutada põhilisi mõõtühikuid ja seoseid nende vahel;
5. oskab praktikas kasutada planimeetria ja stereomeetria põhiseoseid;
6. oskab teha probleemi sisule vastavaid jooniseid;
7. tunneb ainekavaga fikseeritud ruumilisi kehi, oskab neid ja nende tasandilisi lõikeid joonisel kujutada;
8. oskab arvutada ainekavaga fikseeritud kehade pindala ja ruumala ning nende tasandiliste lõigete pindala

9. tunneb ainekavaga fikseeritud trigonomeetrilisi seoseid ja oskab neid rakendada;
10. saab aru ainekavaga fikseeritud funktsionaalsetest seostest ja oskab neid kasutada;
11. tunneb ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid;
12. oskab kirjeldada graafikuga esitatud funktsiooni omadusi;
13. saab aru tõenäosusteooria põhimõistetest;
14. oskab tõenäosusteoorias õpitut rakendada;
15. oskab koostada tabeleid, diagramme ja neid analüüsida;
16. oskab kasutada arvutusvahendeid, käsiraamatuid, tabeleid;
17. oskab esemeid, nähtusi klassifitseerida ühe või mitme tunnuse põhjal;
18. saab aru defineerimise vajalikkusest ja oskab ainekavaga fikseeritud mõisteid defineerida.

Õppesisu

1. Reaalarvud ja avaldised. Protsendid.
2. Võrrandid ja võrratused.
3. Vektor tasandil. Joone võrrand.
4. Funktsioonid ja nende graafikud.
5. Logaritm-ja eksponentvõrrandid ning võrratused.
6. Trigonomeetrilised funktsioonid . Trigonomeetrilised võrrandid.
7. Arvjada ja selle piirväärtus. Aritmeetiline ja geomeetiline jada.
8. Funktsiooni piirväärtus ja tuletis.
9. Geomeetria tasandil. Planimeetria.
10. Geomeetria ruumis. Stereomeetria.
11. Tõenäosusteooria ja kirjeldav statistika.
12. Kordamine.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

Matemaatika proovieksami sooritamine.

VALIKÕPPEAINE PRANTSUSE KEEL A2-TASE

Võõrkeele keeleoskustasemel A 2

Õppeaine kirjeldus

Lisaks kahele põhikoolis õpitud võõrkeelele on gümnaasiumiastme õpilasel kooli õppesuunast lähtuvalt võimalik alustada ka uue võõrkeele ehk A2-keeleoskustasemega võõrkeele õppimist, selleks ei pea olema eelteadmisi. Uue võõrkeele omandamist toetab varasem keeleõppimise kogemus. Õppeprotsessis kasutatakse kommunikatiivse keeleõppe põhimõtteid ning aktiivõppemeetodeid. Kursuste arv on 5. Gümnaasiumi lõpetaja rahuldav õpitulemus on üldjuhul A1 ja hea õpitulemus A2. Õpitulemused võivad osaoskustes erineda.

1. Gümnaasiumi A2-keeleoskustasemega prantsuse keele õpetusega taotletakse, et õpilane:
 - 1.1 omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab toime tulla teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades prantsuse keelt emakeelena kõnelejaga;
 - 1.2 mõistab ja väärtustab oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning oskab suhtluses sellega arvestada;
 - 1.3 huvitub prantsuse keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
 - 1.4 omandab elukestvaks õppeks motivatsiooni ning vajalikud oskused.
2. Gümnaasiumi lõpetaja õpitulemused:
 - 2.1. mõistab lihtsate vestluste, sõnumite ja tekstide sisu õpitud temaatika piires;
 - 2.2. saab hakkama igapäevastes lihtsates suhtlusolukordades, tuginedes õpitud kultuuriteadmistele;
 - 2.3. koostab lihtsaid tekste õpitud temaatika piires;
 - 2.4. tunneb huvi prantsuse keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu;
 - 2.5. kasutab võõrkeelseid teabeallikaid (nt sõnaraamatud, internet) vajaliku informatsiooni leidmiseks;
 - 2.6. seab eesmärged ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid;
 - 2.7. seostab omandatud teadmisi nii võõrkeelte valdkonna kui ka teiste valdkondade teadmistega.

Gümnaasiumi prantsuse keele kursuste õpitulemused ja õppesisu:

I kursus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. on omandanud hääldusreeglid ja kasutab õiget intonatsiooni;
2. oskab end tutvustada;
3. oskab esitada väga lihtsaid küsimusi ja vastata küsimustele õpitud sõnavara piires;
4. mõistab väga lihtsaid vestlusi õpitud temaatika piires: perekond; sisseostude tegemine, tee küsimine ja juhatamine, elukoha kirjeldamine;
5. reageerib pöördumistele adekvaatselt (nt tervitused, hüvastijätmine);
6. oskab pöörata tegusõnu olevikus;
7. mõistab väga lihtsaid vestlusi õpitud temaatika piires: perekond; elukoha kirjeldamine.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised. Enesetutvustus. Huvid ja eelistused. Perekond ja sõbrad. Rahvused. Riietus.
Kodu ja kodukoht. Kodu kui eluruum. Linn.

II kursus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. mõistab väga lihtsaid vestlusi õpitud temaatika piires: sisseostude tegemine, tee küsimine ja juhatamine;
2. teab ja oskab kasutada numbreid;
3. huvitub prantsuse kultuurist;
4. saab aru reisibüroo ja kinnisvarabüroo kuulutustest;
5. kasutab erinevaid teabeallikaid (nt sõnaraamatud, internet) vajaliku informatsiooni leidmiseks.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Igapäevaelu. Sisseostude tegemine (internetipoes). Tee küsimine ja juhatamine. Turismiinfo.
Prantsuse keelt kõnelevad riigid. Prantsuse keel maailmas. Prantsuse koolisüsteem.

III kursus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. koostab lihtsaid tekste õpitud sõnavara piires;
2. mõistab lihtsate tekstide sisu õpitud temaatika piires;
3. õpilane oskab rääkida oma igapäevastest tegemistest;
4. oskab esitada küsimusi õpitud temaatika piires;
5. mõistab lihtsaid vestlusi õpitud teemadel: rongipileti ostmine; toidupoes; puhkus;
6. oskab kirjutada postkaarti õpitud temaatika piires;
7. oskab väljendada kellaega, kuupäevi;
8. oskab lihtsal viisil suhelda tingimusel, et vestluspartner räägib aeglaselt ja vajadusel öeldut kordab ning sõnastab ümber;
9. kasutab erinevaid teabeallikaid (nt sõnaraamatud, internet) vajaliku informatsiooni leidmiseks.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Mina ja teised. Ühised tegevused. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.

Kodu ja kodukoht. Kodukoha traditsioonid ja kombed.

Igapäevaelu. Igapäevased tegemised. Tegevusalad ja ametid. Toitumine. Kellaajad, kuupäevad.

IV kursus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. mõistab lihtsaid vestlusi õpitud teemadel: puhkus; vaba aja veetmine;
2. oskab kasutada tegusõnu minevikus;
3. teab ja tunneb huvi Prantsusmaa vastu: loodus, suured linnad, jõed, mäed, saared, kultuur;
4. teab Prantsusmaa traditsioonilisi tähtpäevi ja tunneb kombeid ja tavasid;
5. oskab lihtsal viisil suhelda tingimusel, et vestluspartner räägib aeglaselt ja vajadusel öeldut kordab ning sõnastab ümber;
6. kasutab erinevaid teabeallikaid (nt sõnaraamatud, internet) vajaliku informatsiooni leidmiseks.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Vaba aeg. Erinevad vaba aja veetmise viisid. Reisimine. Aastaajad.

Prantsusmaa ja tema kultuur. Prantsusmaa loodus, linnad ja kultuur. Prantsuse keelt kõnelevad maad ja rahvad. Prantsuse tavad ja tähtpäevad. Kultuuriline mitmekesisus.

V kursus

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. õpilane oskab kirjeldada erinevaid sündmusi õpitud temaatika piires;
2. oskab kirjutada lühikest ja lihtsat teadet (nt postkaarti puhkusetervitustega) ning täita formulare (nt hotelli registreerimislehte);
3. oskab kasutada erinevaid minevikuvorme, et kirjeldada sündmusi minevikus;
4. tunneb huvi prantsuse keelt kõnelevate maade vastu ja teab nende riikide kohta tähtsamaid fakte;
5. kasutab erinevaid teabeallikaid (nt sõnaraamatud, internet) vajaliku informatsiooni leidmiseks;
6. saab hakkama igapäevastes lihtsates suhtlusolukordades, mis nõuavad otsesest ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel;
7. oskab tuua välja prantslaste ja eestlaste eelistused erinevates eluvaldkondades (nt vaba aja veetmine, puhkus, toitumisharjumused, elukoht);
8. õpilane oskab rääkida oma tulevikuplaanidest.

Õppesisu:

Teemavaldkonnad:

Riigid ja nende kultuur. Maad, riigid ja rahvad. Kultuuriline mitmekesisus. Prantsuse keelt kõnelevad riigid. Frankofoonia.

Igapäevaelu. Igapäevased tegemised. Sündmused. Toitumine. Tulevikuplaanid.

Vaba aeg. Reisimine. Meedia. Puhkuseplaanid.

Hindamine

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning

praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele.

VALIKKURSUS PSÜHHOLOOGIA

Õppeaine maht: 35 tundi

Õppeaine kirjeldus

Õpilane mõistab, psühholoogia teaduslikku poolt ning kuidas psühholoogiateadus tavaelus rakendub, kuidas väljenduvad individuaalsed ja kultuurilised erinevused ning kuidas need teadmised psühholoogiateaduse kaudu saadud on. Mõistab psüühika ehitust, süsteemsust ja toimimist, oskab analüüsida iseennast ja teisi sotsiaalses keskkonnas ning suhtlemisel inimeste erinevustega arvestada, hindab keskkonnategurite mõju inimekäitumisele ning teab tervisliku eluviisi põhitõdesid.

Õpisisu

1. Psühholoogia - mis see on?
2. Tunnetuse ja tegevuse bioloogiline alus - kuidas ma ehitatud olen?
3. Kognitiivne psühholoogia - kuidas ma infot vastu võtan ja talletan?
4. Sotsiaal- ja isiksusepsühholoogia - kuidas ma maailmaga suhestun
5. Vaimne tervis - kuidas ma ennast tervena hoian?

Teemad: vaimne tervis, eneseregulatsioonioskus; suhted ja suhtlusoskus; eneserefleksioon ehk oskus ennast analüüsida, oma tugevate ja nõrkade külgede tundmine; eesmärkide püstitamine, enda motiveerimine ja veelgi olulisem enda distsiplineerimine; rahatarkus; ajaplaneerimine; avalik esinemine; õppimisoskused.

Õpitulemused

Õpilane teab psühholoogia teooria põhikomponente. Õpilane teab psühholoogia kui teaduse olemust. Õpilane omab teadmisi ärevusest ja depressioonist ning nende ennetamisest ja nendega toimetulekuviisidest. Õpilane oskab vähemalt viite meelerahu harjutust ja teab nende vajalikkust enda meelerahu tagamiseks.

Hindamine

Õpetaja hindab õpilase tunnis osalemise aktiivsust. Oluline on osa võtta klassis tehtavatest individuaalsetest ja grupitöödest. Kursus hinnatakse A (arvestatud) või MA (mittearvestatud).

Töövahendid

Gleitman „Psühholoogia“, Jüri Allik „Psühholoogia gümnaasiumile.

Õpetaja poolt koostatud erinevad loengumaterjalid power pointis.

Töövihikud: „Minu vaimse tervise esmaabi“, „Depressioonivihik“, „Ärevuse töövihik“, „Unevihik“.

Erinevad telefoniäpid, internetileheküljed, youtube videod, podcastid.

VALIKKURSUS INIMENE JA ÕIGUS

Õppe- ja kasvatusesmärgid:

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab õiguse olemust ning põhimõtteid, millel rajanevad „Eesti Vabariigi põhiseadus“ ja teised seadused;
- 2) omandab teadmisi Eesti õigussüsteemist;
- 3) kujundab teadlikkust orienteeruda õigusküsimustes, arendab tahet ja võimet osaleda õiguslastes diskussioonides ning lahendab iseseisvalt õigusprobleeme;
- 4) kujundab oma õiglus- ja õigustunnetust, sallivust ja austust teiste inimeste ning töökspidamiste vastu, väärtustab ja arvestab autoriõigusi;
- 5) arendab efektiivse õiguskäitumise seisukohast olulisi oskusi, nagu kriitiline mõtlemine, analüüs, suhtlemine, vaatlus, probleemide lahendamine;
- 6) avardab oma teadlikkust õigussüsteemi toimimisest ning seaduste, juristide ja õiguskaitseorganite rollist;
- 7) omandab teadmisi kutsevaliku võimalustest Eesti õigussüsteemis.

Kursuse lühikirjeldus

Kursus on oma struktuurilt üles ehitatud Eesti õigussüsteemi ja selle ajalugu arvestades. Kursus algab õiguse olemuse ja ajaloo tutvustusega ning käsitleb seejärel Eesti õigussüsteemi ja -korraldust õigusharude kaupa. Õppesisu koostades on pööratud tähelepanu nii kõige olulisema teoreetilise materjali omandamisele kui ka selle tähenduslikuks muutmisele

praktiliste näidete kaudu. Seetõttu on soovitatav kasutada õppetöös mitmekesisist õppematerjali alates õigusõpikutest kuni õppijate isiklike kogemusteni. Kursus eeldab elavat ja praktikaga tihedalt seonduvat õppetegevust. Kuna õigusloome on pidev protsess, ei saa kursus „Inimene ja õigus“ ning selle õpetamiseks kasutatav õppematerjal pretendeerida lõplikule tõele. Õppes püütakse selle poole, et õpilased mõistaksid õiguse dünaamilisust ning oskaksid selle põhjal õigusolukordades käituda. Kursuse õppimise järel peaksid õpilased olema võimelised nägema neid ümbritsevat õigusruumi avara pilguga ning oskama esitada otstarbekohaseid küsimusi.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi õpitulemused kajastavad õpilase rahuldavat saavutust.

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) tunneb õiguse olemust ja põhimõtteid ning Eesti õigussüsteemi;
- 2) on kursis muutustega õigussüsteemis;
- 3) kasutab õigusalasid teadmisi ja oskusi igapäevaelus;
- 4) valdab tahet ja võimet osaleda õigusalastes diskussioonides, oskab iseseisvalt toimida teda käsitlevates lihtsamates õigusprobleemides;
- 5) on omandanud õiguskäitumise seisukohast olulisi kriitilise mõtlemise, analüüsi, suhtlemise, vaatluse ja probleemide lahendamise oskusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid õigus, tavaõigus, seadus, kohus, õigussüsteem, inimõigused, kodanikuõigused, Mandri-Euroopa õigussüsteem, Anglo-Ameerika õigussüsteem, eraõigus, avalik õigus, õiguse allikas, rahvaste enesemääramisõigus, õigusliku järjepidevuse printsiip, õigusriik, õigussuhe, subjektiivne õigus, juriidiline kohustus, juriidiline fakt, tegu, sündmus, õigussuhte subjekt, õigussuhte objekt, juriidiline isik, õigusvõime, teovõime, inimõigused, põhiõigused, kodanikuõigused, autoriõigused, inimõiguste subjekt, pärimine ja pärandamine, perekond, perekonnaseisuasutus, perekonnaseisuakt, perekonnaseisutunnistus, abieluvaraleping, ühisvara, lahusvara, ülalpidamiskohustus, elatis, elatisraha, vanemlikud õigused, pärimine, pärandaja, pärand, pärija, annak, pärandi avanemine, pärimisleping, testament, seaduse järgi pärimine, omand, valdus, asi, kinnisasi, vallasasi, omaabi, kinnistu, piiratud asjaõigused, leping, lepingu tingimused, suuline leping, kirjalik leping, notariaalne leping, notar, lepinguline kahju, lepinguväline kahju, mittevaraline kahju, viivis, leppetrahv, käendus, tööleping, katseaeg, töövaidluskomisjon, töövõtuleping, avalik teenistus, tarbija, kaup, teenus, kvaliteet, hind, pretensioon, süütegu, süüteo koosseis, tahtlus, kavatsetud tegu, kaudne tahtlus, ettevaatamatus, kergemeelsus, hooletus, süü, õigusvastane tegu, süüvõimelisus, karistus, aegumine,

kohtumenetlus, tsiviilasi, haldusasi, kriminaalasi, maakohus, halduskohus, ringkonnakohus, riigikohus, hagiavalendus, võistlevuse printsiip, uurimisprintsiip, süütuse presumpatsioon, esindaja, kaitsja.

Õpitulemused ja õppesisu

1. Mis on õigus ja kuidas see tekkis

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane saab aru õiguse tekkeloost ja õigusest kui ühiskonnaelu valdkonnast.

Õppesisu

Õigus ja selle teke, õiguse kodifitseerimine, tavaõigus, seadus, kohus, õigussüsteem, Rooma õigus, inimõigused, kodanikuõigused, Mandri-Euroopa õigussüsteem, AngloAmeerika õigussüsteem, kohtupretsedent.

2. Õiguse jagunemine, süsteem ja allikad

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) saab aru nüüdisaja õiguse struktuurist;
- 2) suudab määrata õigussuhteid edaspidiste õpingute käigus.

Õppesisu

Eraõigus, avalik õigus, õiguse allikas.

3. Eesti õigussüsteemi ajalooline kujunemine

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb Eesti omariikluse kujunemislugu;
- 2) mõistab õpitud õigusküsimusi;
- 3) seostab käsitletud küsimuste kontekstis minevikku ja tänapäeva.

Õppesisu

Rahvaste enesemääramisõigus, selle rakendamise näiteid ajaloost, Eesti riigi teke rahvaste enesemääramisõiguse alusel, õigusliku järjepidevuse printsiip, Eesti iseseisvuse taastamine õigusliku järjepidevuse printsiibi alusel, õigusriik (Immanuel Kant).

4. Õigussuhe

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) oskab eristada õiguslikku ja mitteõiguslikku suhet;
- 2) määrab õiguslikes suhetes osalejaid, lahendab lihtsamaid ja põhimõttelisemaid õiguslikke vaidlusi.

Õppesisu

Õigussuhe, subjektiivne õigus, juriidiline kohustus, juriidiline fakt, tegu, sündmus, õigussuhte subjekt, õigussuhte objekt, juriidiline isik, õigusvõime, teovõime.

5. Inimõigused

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) omandab teadmisi inimõiguste olemusest ja eripärast ning ülevaate inimõigustealastest dokumentidest;
- 2) tunneb inimõiguste järgimist Eestis ja olukorda maailmas;
- 3) märkab ja analüüsib inimõiguste probleeme;
- 4) on salliv erinevate inimeste ja mõtteviiside suhtes.

Õppesisu

Inimõigused, põhiõigused, kodanikuõigused, inimõiguste subjekt, inimõiguste kaitse süsteem, inimõiguste kaitse ja järelevalve organisatsioonid, inimõiguste piiramine.

6. Perekonnaõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on omandanud teadmisi perekonnaõigusest, sealhulgas tema enda õigustest, kohustustest ning vastutusest perekonnasuhetes;
- 2) suhtub positiivselt perekonnasse ning laste kasvatamisesse.

Õppesisu

Perekond, abielu ja abiellumine, abielu lõppemine, perekonnaseisuasutus, perekonnaseisuakt, perekonnaseisutunnistus, abieluvaraleping, ühisvara, lahusvara, abikaasade varalised õigused

ja kohustused, laps perekonnas, ülalpidamiskohustus, elatis, elatisraha, vanemlikud õigused, pärimine, pärandaja, pärand, pärija, pärimise käik, pärandi avanemine, testamenditäitja, inventuur, annak, pärimisleping, testament, notariaalne testament, kodune testament, seaduse järgi pärimine, pärimine pärandaja viimse tahte kohaselt, sundosa.

7. Asjaõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on omandanud algteadmised asjaõigusest ning oskab orienteeruda omandisuhetes;
- 2) on omandanud praktilisi oskusi asjaõiguse toimimisest igapäeva elu tasandil.

Õppesisu

Leping, lepingu tingimused, suuline leping, kirjalik leping, lepingute areng, riigi roll lepingute täitmisel, lepingute sõlmimine, notariaalne leping, notar, lepingu täitmine, lepingu mittetäitmine, lepinguline kahju, lepinguväline kahju, mittevaraline kahju, viivis, leppetrahv, käendus, omand, valdused, hüpoteegid, servituudid, intellektuaalomand.

8. Lepingud

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) eristab lepingu vorminõudeid ning mõistab erinevate lepingutingimuste tähtsust;
- 2) eristab eriliigiliste lepingute erinevaid olulisi tingimusi;
- 3) teab, kus võib lepingute sõlmimisel tekkida probleeme, ning suhtub lepingute sõlmimisesse tähelepanelikult.

Õppesisu

Leping, lepingu tingimused, suuline leping, kirjalik leping, notariaalne leping, notar, lepinguline kahju, lepinguväline kahju, moraalne kahju, viivis, leppetrahv, käendus.

9. Tööõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab töölepingu olemust ja olulisi tingimusi ning oma õigusi töölepingu lõpetamisel;
- 2) teab töölepingu ja töövõtulepingu erinevust ning oskab hankida abi tööõigusküsimustes;

3) oskab sõlmida töölepingut.

Õppesisu

Tööleping, katseaeg, töövaidluskomisjon, tövõtuleping, avalik teenistus.

10. Tarbijakaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) oskab käituda probleemsetes tarbimissituatsioonides ning oma õiguste kaitsmiseks abi otsida;
- 2) on teadlik ja säästlik tarbija.

Õppesisu

Tarbija, kaup, teenus, tarbija õigused ja kohustused, teenuse või kauba pakkuja õigused ja kohustused, reklaam, kataloogid, kvaliteet, hind, kauba ja teenuse eest tasumine, pretensioon ja selle esitamine, kompensatsioon.

11. Intellektuaalomand

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane tunneb ja järgib „Autoriõiguse kaitse seaduse“ nõudeid.

Õppesisu

Autor, õiguste valdaja, teos, kaubamärk, patent, andmebaas, isiklikud õigused, varalised õigused, kasutusõigus, litsents, autoritasu, piraatkoopia, viitamine ja tsiteerimine.

12. Karistamine ja karistusõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on omandanud teadmisi karistusõiguse eesmärkidest ja olulisematest põhimõtetest;
- 2) teab, miks mõni taunitav tegu on kriminaalkorras karistatav ja teine mitte;
- 3) mõistab süütegude eest kohaldatavaid karistusi ning teab karistamist välistavaid asjaolusid;
- 4) on teadlik vajadusest võidelda ennetavalt kuritegevuse vastu.

Õppesisu

Süütegu, süüteo koosseis, tahtlus, kavatsetud tegu, kaudne tahtlus, ettevaatamatus, kergemeelsus, hooletus, süü, õigusvastane tegu, süüvõimelisus, karistus, karistuse eesmärgid, aegumine, süütuse presumptsioon.

13. Kohtumenetlus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on omandanud teadmisi Eesti kohtusüsteemist, kohtumenetluse põhimõtetest ning menetluses osalevate isikute õigustest ja kohustustest;
- 2) eristab erinevaid menetlusstaadiume.

Õppesisu

Eesti kohtusüsteem, kohtumenetluse olemus ja selle liigid, tsiviilasi, haldusasi, kriminaalasi, maakohus, halduskohus, ringkonnakohus, riigikohus, hagiavalendus, võistlevuse printsiip, uurimisprintsiip, süütuse presumptsioon, esindaja, kaitsja.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris-ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: kohtud, arvutiklass jne;
- 7) on õppes olulisel kohal uurimuslikud tegevused, arutelu, töö mõistetega: seletamine ja kasutamine kontekstis, dokumendi ja pildi analüüs, töö õppetekstiga, plankide ja ankeetide täitmine, ajurünnak, juhtumianalüüs, rollimängud ja simulatsioonid, rühmatöö, projektides osalemine, õppekäigud, kohtumised õigusorganite esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töökohal jmt. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased probleemide püstitamise,

hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise, vaatluste tegemise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
2. Kool võimaldab õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (nt kohtus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.
3. Koolil on ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid, seadused jt õigusaktid: „Eesti Vabariigi põhiseadus“ (vähemalt üks kahe õppija kohta), teised seadused; igapäevane õiguslane info meedias, ajakirjandus.

Hindamine

Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatuses ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet, et õpet tulemuslikumalt kavandada. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Kontrollitakse ja hinnatakse mõistete seletamist ning kasutamist, probleemidest arusaamist ja nende analüüsi, suutlikkust mõista õigusküsimuste olemust, osalemist diskussioonis, arutamise ja argumenteerimise oskust, õiguslane informatsiooni otsimise ja tõlgendamise oskust, osalemist ühistegevuses (simulatsioonid, rollimängud, projektid), plankide, avalduste, reklamatsioonide jne täitmise õigsust, kompleksust ja täpsust, ettekannete, ülevaadete, kokkuvõtete, referaatide, PowerPointi esitluste jt iseseisva ning rühmatöö ülesannete täitmist ja esitlemist. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kursuse hinne kujuneb kontrollitööde, praktiliste tööde ning uurimuste, iseseisvate tööde ja ettekannete hinnetest. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus. Praktilised tööd on mingi konkreetse üksikteema, materjali vms kohta. Iseseisvad tööd on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitunnitööd.

VALIKÕPPEAINE RIIGIKAITSEÕPETUS

Üldalused

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilane: 1) on Eestile lojaalne kodanik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajaduse korral Eestit kaitsta ning kes tegutseb lähtuvalt õigusriigi põhimõtetest; 2) järgib demokraatlikke väärtusi, üldkehtivaid moraalinorme ja eetika põhimõtteid ning aktsepteerib inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi; 3) teab riigikaitse korraldust ja riigikaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega; 4) väärtustab riigikaitset, Kaitseväge ja vabatahtlikku tegevust Kaitseväe ja on motiveeritud vaba tahte alusel läbima ajateenistust; 5) on omandanud esmased oskused hädaolukordades adekvaatseks käitumiseks, on abivalmis ja vastutustundlik kodanik; 6) hindab erinevatest teabekanalitest (sh digitaalsetest) saadud info asjakohasust ja usaldusväärsust ning käitub sellest lähtuvalt vastutustundliku kodanikuna, toetades ühiskonna demokraatlikku arengut; 7) kasutab asjakohast digitehnoloogiat, on teadlik digikeskkonna ohtudest, järgib ka digikeskkonnas moraal- ja väärtuspõhimõtteid; 8) kirjeldab väe- ja põhilisi relvaliike ja nende funktsioone; 9) kirjeldab maaväe allüksuseid alates jaost kuni diviisini.

Õppeaine kirjeldus

Riigikaitseõpetus on valikõppeaine, mille maht on kaks kursust, s.o 70 tundi. Üks kursus („Riigikaitse“ 35 tundi) moodustab teoreetilise osa, mis on koolidele kohustuslik, ning teine kursus („Praktiline õpe välilaagris“ 35 tundi) on praktiline kursus, mille viib läbi Kaitseväe või Kaitseväge struktuuriüksus. Praktilise kursuse, s.o välilaagris osalemise eeldus on teoreetilise kursuse vastava osa läbimine. Kool korraldab riigikaitseõpetuse oma võimaluste järgi kas teoreetilise ja praktilise osa lõimitult või eraldi kursustena. Teoreetiline ja praktiline õpe on ainekavas õppeteemade all lõimitult. Õpetaja valikul käsitletakse teatud teemasid süvitsi ja teatud teemasid ülevaatlilikult, et vältida õpilase ülekoormatust.

Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks.

Riigikaitseõpetuse kaudu toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted.

Õpet kavandades ja korraldades: 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega; 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda; 3) võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega, et toetada õpilase kujunemist aktiivseks, abivalmiks ja vastutustundlikuks kodanikuks ning iseseisvaks ja aktiivseks õppijaks; 4) kasutatakse nüüdisaegseid e-õppekeskkondi ja -vahendeid ning õppijakeskseid õppemeetodeid; 5) õppetegevus välilaagris viiakse läbi Kaitseväe ja Kaitseliidu ohutuseeskirjade ja väljaõpet reguleerivate eeskirjade alusel.

Hindamine

Hindamise eesmärk on saada ülevaade kursuse õpitulemuste saavutatusel ja õpilase individuaalsest arengust lähtudes kursuse eesmärkidest. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamist kui ka õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste (eeskätt sotsiaalne ja kodanikupädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, digipädevus) saavutatust. Laagris hinnatakse praktilisi sooritusi. Ohutu relvakäsitsemise testi positiivne sooritus on kohustuslik enne praktilisel laskeharjutusel osalemist. Laskeväljaõpet viiakse läbi võimaluse korral kursuse „Praktiline õpe välilaagris“ raames Kaitseliidu või Kaitseväe ohutuseeskirjade ja väljaõpet reguleerivate eeskirjade alusel. Kui see ei ole võimalik, siis laskeõppe tulemust ei taotleta. Laskeõppe õpitulemuste saavutamata jäämine ei mõjuta kursuse üldist arvestamist. Hindamise korraldus lähtub kooli õppekavas sätestatust.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kuid võimaldab õpet ja õppekäike ka väljaspool klassiruumi. Välilaager toimub Kaitseliidu või Kaitseväe struktuuriüksuses või nende poolt korraldatud kohas. Välilaagris kasutatakse individuaal- ja allüksuse varustust ning õpitulemuste saavutamiseks vajalikke õppevahendeid. Relva- ja laskeõppe viiakse läbi vaid juhul, kui on võimalik tagada õppeks vajalikud tingimused, vahendid ja pädevad õppe läbiviijad. Sotsiaalne ja vaimne õppekeskkond põhineb lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamisel. Kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdselt, austades nende eneseväärikust ja isikupära. Õpetajad ja välilaagri läbiviijad loovad klassiruumis ja välilaagris õpilastele võimaluse näidata initsiatiivi, osaleda otsustamises ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega. Märatakse ja ennetatakse õpilaste omavahelist kiusamist ning vägivalda. 2. Kursuste kavad 2.1. Kursus „Riigikaitse“.

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Eesti sõjaajalugu

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) seletab näidete kaudu, kuidas sõjapidamine on ajaloo jooksul muutunud ning selgitab sõdade mõju ühiskonnale ja inimeste saatusele (oma perekonna näitel); 2) nimetab Eesti ja Euroopa sõjaajaloo tähtsamaid sündmusi ning nende põhjusi maailma ajaloo kontekstis; analüüsib sõja tagajärgi ja mõju ning seoseid ühiskondlike protsessidega; 3) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid sõda, sõjaajalugu, sõjandus, sõjateadus, strateegia, taktika, heidutus, üldine sõjaväekohustus, palgasõjavägi, massiarmee; 4) teab, kes olid Michael Andreas Barclay de Tolly, Johan Laidoner, Aleksander Tõnisson, Julius Kuperjanov ja Johan Pitka, ning iseloomustab nende tegevust; 5) kirjeldab Eesti riigikaitse taasloomist.

Õppesisu

Sõjapidamise muutus ajaloo jooksul. Sõja mõiste. Sõjapidamisest vana- ja keskajal. Palgaväeteke. Üleminek üldisele sõjaväekohustusele. Alalised armeed, regulaararmee, massiarmeed. Ohvitserkonna kujunemine. Tehnika mõju sõjandusele. Sõda ja majandus. Sõjavastane liikumine. Sõjapidamise ulatus (maailmasõjad) ja sotsiaalne mõju 20. sajandi. Rahvasteliit. Eesti sõjaajalugu üldise sõjaajaloo kontekstis. Ristisõdade ajastu ja muistne vabadusvõitlus. Eestlaste sõjaline organisatsioon muinasajal. Malev. Suurriikide võitlused Vana-Liivimaa pärast. Saja-aastase sõja sündmused Eestis (1558–1661). Põhjasõda ja selle tagajärjed Eestile. Vene impeeriumi sõjad ja Eesti. Sõjalised koormised. Sõjaväeteenistus Eesti alal. Sõjalised kaitserajatised. Esimene maailmasõda ja Eesti iseseisvuse sünn. Rahvusväeosad. Vabadussõda 1918–1920. Kooliõpilaste roll Vabadussõjas. Tartu rahu. Eesti riigikaitse 1920–1940. Teine maailmasõda ja Eesti. Eestlased Saksa armees ja Punaarmees. Soomepoisid. Metsavendlus. Okupatsiooniararmee kohalolek. Mõjud ühiskonnale, keskkonnale ja majandusele. Eestlased Nõukogude armees. Nõukogude armee lahkumine Eestist. Eesti riigikaitse taastamine. Valikud Eesti riigikaitse taasloomisel. Eesti riigikaitsepoliitika kujunemine ning riigikaitsestruktuuride peamised suunad ja olulisemad sündmused. Tänapäeva sõjalised kriisid, sõjad ja relvakonfliktid.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) toob näiteid 20. sajandi teise poole ja nüüdisaegsete sõjaliste kriiside ja konfliktide kohta, analüüsib nende tunnuseid, põhjusi ja arenguid; 2) kirjeldab rahvusvahelise julgeolekukeskkonna erinevaid arenguetappe ning võrdleb külma sõja aegset

ja tänapäevast julgeolekukeskkonda; 3) iseloomustab peamisi julgeolekuga tegelevaid rahvusvahelisi organisatsioone (NATO, EL, ÜRO, OSCE); 4) nimetab massihävitusrelvade põhitüüpe, kirjeldab nende kasutamise eesmärke ja tagajärgi; 5) iseloomustab ja kasutab kontekstis mõisteid sõjaline kriis ja konfliktid, infosõda ja hübriidsõda, traditsiooniline ja asümmeetriline oht, küberturvalisus, psühholoogiline kaitse, massihävitusrelv, terrorism, heidutus.

Õppesisu

Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid 20. sajandi teisel poolel valitud näidete toel. Julgeoleku riskid ja ohud, rahvusvaheline poliitika ja selles osalejad, riikidevahelised suhted. Kollektiivne kaitse ja julgeolek: ÜRO, NATO, Euroopa Liit. Rahvusvahelise sekkumise põhjused ja tagajärjed. Kriisid ja kriisikolled külma sõja ajal: Korea sõda, Kuuba kriis, Vietnami sõda. Rahvusvahelised rahuoperatsioonid. Tuumaajastu. Võidurelvastumine ja relvastuskontroll. Rahvusvaheline humanitaarõigus: eesmärk ja otstarve. Punase Risti tegevus. konfliktides. Relvastuse areng. Nüüdisaegsed rahvusvahelised konfliktid (alates 1990. aastast). Asümmeetrilised ohud. Infosõda, infooperatsioonid, informatsiooniline mõjutustegevus. Hübriidrännakud ja -sõda. Küberkonfliktid ja küberturvalisus. Psühholoogiline kaitse. Relvastuse areng. Massihävitusrelvad (tuumarelv, bioloogiline relv, keemiarelv). Liigid ja toime ning kahjustavad mõjud. Relvade kasutamine ajaloos. Massihävitusrelva leviku piiramine. Kaitsevahendite areng. Kaitsevahendid erinevatele massihävitusrelva tüüpidele. Individuaalsed ja kollektiivsed kaitsevahendid. Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning riigikaitse juhtimine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) kirjeldab Eesti riigikaitse laia käsituse põhimõtteid, eesmärke ning üldist korraldust; 2) kirjeldab Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ning Euroopa ja maailma julgeoleku kontekstis; 3) nimetab Eesti peamised julgeolekuohud; 4) kirjeldab Eesti riigikaitse juhtimist ja nimetab erinevate osapoolte ülesanded; 5) nimetab Kaitseväe ja Kaitseliidu ülesandeid ja kirjeldab nende struktuuri ja oskab neid võrrelda. 6) kirjeldab Kaitseväe ja Kaitseliidu traditsioone ning sümbolikat; tunneb ära kaitsevälase vormiriietuse, auastmetunnused ja eraldusmärgid; 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid riigikaitse lai käsitus, kaitsevõime, heidutus, asümmeetrilised ohud.

Õppesisu

Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika. Ohud Eesti julgeolekule. Eesti julgeolekupoliitika põhimõtted ja eesmärgid. Iseseisev kaitsevõime ja kollektiivkaitse, sh liitlassuhted. Eesti osalemine NATO-s. Riigikaitse lai käsitus. Erinevate institutsioonide roll riigikaitstes. Ühiskonna kaasatus riigikaitse ja erinevate elualade seotus riigikaitsega. Kodaniku osalemine riigikaitstes. Psühholoogiline kaitse. Eesti riigikaitse juhtimine. Erinevate institutsioonide ülesanded riigikaitse juhtimises. Kaitsevägi. Struktuur ja ülesanded. Kaitseväge juhtimine. Struktuuriüksused, nende põhiülesanded ja sümboolika. Kaitseliit. Struktuur ja ülesanded. Kaitseliidu sõjaväeline ja kollegiaalne juhtimine. Kaitseliidu struktuuriüksused. Kaitseliidu traditsioonid ja sümboolika. Kaitseliidu liikme roll riigikaitstes osalemisel. Võimalused osaleda Kaitseliidu tegevuses. Kaitseväeteenistus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) väärtustab aja- ja reservteenistuse läbimist, et olla vajaduse korral valmis osalema riigikaitstes; 2) teab oma ülesandeid ja rolli riigikaitstes osalemisel; 3) väärtustab vaba tahte alusel ajateenistuse läbimist; 4) kirjeldab ja võrdleb ajateenistuse, asendusteenistuse, reservteenistuse ja tegevteenistuse eesmärgi ja korraldust; 5) kirjeldab tegevvälase elukutset ja elukutse omandamise võimalusi; 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kaitsevägekohustus, kaitsevägekohustuslane, kutsealune, ajateenija, ajateenistus, kaitseväeteenistus, tegevteenistus, tegevvälane, reservteenistus, reservis olev isik, õppekogunemine.

Õppesisu

Kaitseväeteenistus. Teenistuse liigid. Kaitseväeteenistuskohustus. Kaitsevägekohustuslase, sh kutsealuse õigused ja kohustused. Ajateenistus. Ajateenistusse kutsumine ja kutsumisest vabastamine. Ajapikendused. Ajateenistuse kestus. Ajateenija õigused ja kohustused ning sotsiaalsed garantiid. Ajateenistuse korraldus ja väljaõpe. Naissoost isikute vabatahtlikult kaitseväeteenistusse astumine. Asendusteenistus. Usulistel või kõlbelistel põhjustel ajateenistuse asendamine asendusteenistusega. Teenistuskohad. Asendusteenistuse kestus. Reservteenistus. Reservis oleva isiku õigused ja kohustused. Õppekogunemised. Tegevteenistus ja tegevvälase elukutse. Väljaõpe, haridus, teenistuskäik ja karjäärivõimalused. Riviõpe.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) kirjeldab rivikorra kujunemise ajalugu ja kasutamise vajadust näidete toel; 2) selgitab rivikorra tähtsust tänapäeval meeskonnatunnetuse ja ühtekuuluvuse ning distsipliini alusena; 3) teab, mis on käsklus, eel- ja täitekäsklus; 4) tunneb koondrivi käsklusi ja liikumist koondravis.

Õppesisu

Rivikord. Ajalooline ülevaade rivikorra kujunemisest. Üksuste riviline juhtimine ja liikumine lahinguväljal ajalooliste näidete toel. Praktiline riviõpe. Kohustused enne rivistumist ning ravis. Tegevused paigal ja liikumisel. Rivikord väljaõppe korraldamisel. Käsklused. Tervitamine. Relvaõpe ja ohutus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) teab erinevaid relva- ja laskemoona liike; 2) teab relva kandmise kultuuri ning relva kasutaja vastutust; 3) teab relva ja laskemoona ohutu käsitsemise põhimõtteid; 4) kirjeldab relva ja padruni tööpõhimõtteid; 5) kirjeldab kuuli lendu ja seda mõjutavaid tegureid; 6) nimetab Kaitseväes ja Kaitseliidus kasutatavaid relvi ja relvasüsteeme.

Õppesisu Relv. Relva kasutamise õigus ja sellega kaasnev vastutus. Kaitseväes ja Kaitseliidus kasutatavad relvad. Ballistika. Padruni tööpõhimõte. Ülevaade ballistikast. Kuuli lennujoone kuju, tabatav ja tabamatu ala. Kuuli lendu ja hajumist mõjutavad tegurid. Ohutusnõuded. Ohutusnõuded relva ja laskemoona käsitsemisel. Topograafia ja orienteerumine.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) määrab paberkaardil kasutatavat mõõtkava ja teisendab seda maastikul sammupaaridesse; 2) tunneb ära topograafilise kaardi leppemärke ja iseloomustab kaardil kajastatud objekte; mõistab objektide vahelisi ruumilisi seoseid; 3) määrab kaardil malliga direktsiooninurga ja looduses maastikul kompassi järgi asimuudi; 4) selgitab direktsiooninurga ja asimuudi erinevusi ning põhjuseid; 5) orienteerub kaardi ja kompassi järgi.

Õppesisu

Topograafia sissejuhatus. Kaardi mõõtkava. Kaardi leppemärgid. Leppemärkide jaotus. Reljeefi märgistus kaardil. Reljeefi erinevad vormid ning nende iseloomustus. Kompass, magnetiline asimuut ja direktsiooninurk. Kaartidel kasutatavad põhjasuunad. Magnetiline

deklinatsioon. Direktsiooninurk. Magnetiline asimuut. Suunaparand. Kompass ja selle kasutamine. Kompassi kasutamise piirangud. Magnetilise anomaalia alad. Kaardi orienteerimine, maastikul orienteerumine, käsi-GPSi kasutamine. Kaardi orienteerimine kompassi, joonobjekti, punktorientiiri, taevakehade järgi. Asimuudi määramine maastikul ja selle järgi liikumine. Üldised juhised ning piirangud käsi-GPSi kasutamiseks maastikul.

Esmaabi

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) oskab õnnetuse korral olukorda adekvaatselt hinnata ja vastavalt tegutseda, sh abi kutsuda, vajaduse korral abi anda ja kannatanut transportida; 2) analüüsib ohtusid, mis võivad õnnetuskohal esineda, ning teab, kuidas kaitsta ennast ja abivajajat võimalike ohtude eest; 3) teab elupäästva ja jätkuva esmaabi võtteid ja kasutab neid; 4) teab käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ja kasutab neid; 5) annab esmaabi erakorralise haiguse, õnnetuse või mürgistuse korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Tegutsemine õnnetuse korral. Ohu hindamine ja ohutuse tagamine, päästmine otsesest ohust, sh Rauteki haaret kasutades. Kannatanu seisundi hindamine. Tegevuste järjekord kannatanu esmasel ülevaatusel. Sündmuskoha tähistamine. Elupäästev esmaabi. 112-abikutse. Jätkuv esmaabi. Elupäästev esmaabi. Elustamise ABC. Elupäästev esmaabi traumakannatanule. Suure välise verejooksu sulgemine abivahenditega ja abivahenditeta. Hingamisteede vabastamine ja vabana hoidmine. Teadvuse tasemed, teadvusetuse põhjused. Teadvuseta kannatanu abistamine. Šoki mõiste, liigid ja esmaabi. Kliiniline ja bioloogiline surm. Esmaabi vigastuste ja haigestumiste korral. Jäsemetraumade fikseerimine. Sobivad asendid erinevate vigastuste ja haigestumiste korral. Termolina kasutamine. Heimliche võte. Allergia. Termilised traumad: põletused, päikesepiste, kuumarabandus, kuumakurnatus, külmumine, alajahtumine (hüpotermia). Uppumine. Mürgistused. Alkoholimürgistus. Psühhotroopsete ainete üledoos. Maohammustus. Putukate pisted. Võõrkeha hingamisteedes. Siseturvalisus ja elanikkonnakaitse.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) kirjeldab Eestis toimuda võivaid hädaolukordi; 2) loetleb siseturvalisuse tagamisega tegelevaid ametkondi ja nende ülesandeid; 3) teab, kuidas riik erinevate hädaolukordade puhul tegutseb, ning kirjeldab elanikkonnakaitse korraldust riigis ja

oma kodukohas; 3) kirjeldab enda ja oma pere ettevalmistusi erinevateks hädaolukordadeks ja elutähtsate teenuste katkestusteks (elekter, side, küte jmt); 4) kirjeldab enda käitumist ja teiste abistamist erinevate hädaolukordade puhul; 5) oskab leida teavet ohtudest nii kodukandis kui ka välisriiki reisides.

Õppesisu

Erinevad hädaolukorrad Eestis. Ohtude hindamine ja nende ennetamine. Erinevate hädaolukordade riskid: loodusõnnetus, tehnoloogiline õnnetus, kiirgusõnnetus, äkkrünnak, massirahutus, epideemia, transpordiõnnetus jmt. Hädaolukordades tegutsemine. Siseturvalisuse eest vastutavate ametkondade ülesanded hädaolukorras. Kohaliku omavalitsuse roll siseturvalisuse tagamisel. Kodanikuühenduste (vabatahtlikud päästjad, naabrivalve jt) ja abipolitseinike roll siseturvalisuse tagamisel. Esmane iseseisev hakkamasaamine ja abivajajate abistamine. Ulatuslik evakuatsioon. Elutähtsad teenused.

Elutähtsate teenuste ülevaade ja nende katkestuste mõju inimestele ja ühiskonnale. Elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine. Igaühe võimalused valmistuda elutähtsate teenuste katkestusteks. Elanikkonnakaitse. Hädaolukordadeks valmisolek ja elanikkonnakaitse põhimõtted. Inimeste kohustused ning põhiõiguste ja vabaduste piiramine erinevate hädaolukordade ajal. Eriolukord, erakorraline seisukord, sõjaolukord. Hättasattumine välisriigis. Ettevalmistused välisriiki reisimiseks (sh teadmine Välisministeeriumi soovitusetest). Välisriigis hädaolukorda sattudes asjakohane tegutsemine ja usaldusväärse info hankimine. Riski- ja kriisikommunikatsioon. Teabeallikad piirkonna ohtude kohta. Ohuteabe ja hoiatuste edastamise vahendid. Allikad, kust leida hädaolukordades teavet käitumisjuhistest ja olukorra lahendamisest.

Kursus „Praktiline õpe välilaagris“

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Kursusel (35 tundi) praktiseeritakse välitingimustes erinevates situatsioonides hakkamasaamist üksikisiku tasandil ja meeskonnana. Õpitakse majutuse (sh hügieenialade) rajamist ja toitlustuse korraldamist välitingimustes ning individuaal- ja allüksuse varustuse kasutamist. Harjutatakse erineval maastikul orienteerumist kompassi ja kaardiga valgel ning pimedal ajal. Praktiline esmaabi hõlmab tegevuste harjutamist simuleeritud õnnetuspaigal ning elupäästvat ja jätkuvat esmaabi. Välilaagri rajamine ja eluolu välitingimustes, sh toitlustamine, keskkonnakaitse.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) rajab välitingimustes majutus-, söögi- ja hügieenialad; 2) järgib välitingimustes toitlustamise ja hügieeni reegleid; 3) oskab välitingimustes valmistada sooja toitu (sh kasutada kuivtoidupakki); 4) tunneb meetmeid, kuidas ära hoida reostust looduses ning metsatulekahjude teket.

Õppesisu Harjutatakse majutuse ja toitlustuse korraldamist välitingimustes koos telkide, söögi- ja hügieenialade püstitamise ning sooja toidu valmistamisega. Individuaal- ja allüksuse varustus.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane kasutab välitingimustes hakkamasaamiseks vajalikku üksikisiku ja meeskonna varustust otstarbekohaselt ja õigesti.

Õppesisu

Õpitakse tundma individuaal- ja allüksuse varustuse otstarvet ning seda õigesti kasutama. Topograafia ja liikumine maastikul.

Õpitulemused Kursuse lõpus õpilane:

1) orienteerub üksi ja mitmekesi kaardi ja kompassi järgi vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul valgusel ja pimedal ajal; 2) tunneb õist orienteerumist piiravaid tegureid.

Õppesisu

Harjutatakse kaardi ja kompassi kasutamist vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul, oma asukoha ja kauguste määramist ning objektidele osutamist erineval maastikul ja erinevas valguses. Erinevad liikumisviisid. Esmaabi välitingimustes.

Õpitulemused Kursuse lõpus õpilane: 1) kasutab üldiseid esmaabivõtteid erakorralise haigestumise, mürgistuse või õnnetusjuhtumi korral; 2) tunneb erinevaid kannatanu transportimise võtteid; 3) kasutab käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid.

Õppesisu

Harjutatakse üldiseid esmaabivõtteid, erinevaid kannatanu transportimise võtteid ja käepäraste abivahendite valmistamist ja kasutamist. Laskeõpe Relva- ja laskeõpe viiakse läbi juhul, kui koolil on võimalik korraldada õppekäik lasketiiru või praktilise õppe raames välilaagris.

Õpitulemused Kursuse lõpus õpilane: 1) järgib relva ja laskemoonaga ümberkäimise ohutuseeskirju ja -nõudeid; 2) käitub lasketiirus turvaliselt laskmiskäskluste järgi; 3) võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmistehnikat; 4) sooritab ohutult tiirulaskmise praktilisi harjutusi juhendaja kontrolli all.

Õppesisu

Harjutatakse tsiviilrelva või mittesõjarelva ja laskemoona ohutut käsitsemist ning erinevaid laskeasendeid juhendaja kontrolli all.

VALIKÕPPEAINE UURIMISTÖÖ ALUSED

Üldalused

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikõppeainega „Uurimistöö alused“ taotletakse, et õpilane:

- 1) märkab uurimist väärivaid probleeme, sõnastab uurimistöö eesmärgi(d), uurimisküsimuse(d) ja/või hüpoteesi(d);
- 2) eesmärgistab oma tegevuse, oskab kavandada ja ellu viia uurimistöö erinevaid etappe;
- 3) oskab iseseisvalt juhendi järgi töötada;
- 4) kasutab erinevaid teabeallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot;
- 5) omab ülevaadet andmete kogumise, töötlemise ning analüüsimise meetoditest;
- 6) loob seoseid, argumenteerib ja teeb järeldusi ning kujundab oma seisukoha allikatele ja oma analüüsi tulemustele tuginedes;
- 7) esitab, analüüsib ja põhjendab oma töö tulemusi;
- 8) oskab koostada uurimistöö retsensiooni ja anda ning võtta vastu konstruktiivset tagasisidet;
- 9) analüüsib oma kogemust uurijana ning teadvustab oma tugevaid külgi ja arenguvajadusi.

Õppeaine kirjeldus

Valikõppeaine läbimisel kujuneb õpilasel esmane uurimispädevus, mis on vajalik iseseisva uurimistöö kavandamiseks ja elluviimiseks. Selleks omandab õpilane õppeainet läbides algteadmised uurimistöö olemusest, meetoditest, etappidest, struktuurist, vormistamisest ja kaitsmisest ning harjutab uurimistöö erinevate etappide elluviimist.

Uurimine on eelkõige protsess ja töömeetod, mille käigus õpilane analüüsib uuritavat probleemi või valdkonda süsteemselt ja asjakohaselt struktureeritud viisil ning järgib tööd koostades teaduslikkuse põhimõtteid. Valikõppeaine läbimisel õpib õpilane seega allikaid kriitiliselt käsitlema, oma tööd eesmärgistama ning eesmärgi saavutamiseks asjakohaseid uurimisviise kasutama. Allikatega töötades kujundab õpilane oma seisukohad usaldusväärsetele allikatele tuginedes ning hindab uue informatsiooni valguses kriitiliselt nii teiste autorite kui ka omaenda seniseid arvamusi. Õpilane õpib eristama teaduslikku allikat mitteteaduslikust allikast ning väljendama ennast argumenteeritult ja faktidele tuginedes. Allikatega töötades õpib õpilane märkama uurimist vajavaid probleeme ning leiab fookuse iseseisva uurimistöö läbiviimiseks gümnaasiumiõpingute jooksul. Uurimistöö olemuse, protseduuri ja meetoditega tutvumise tulemusel õpib õpilane mõistma seoseid uurimisprobleemi, uurimisküsimuse ja uurimismeetodi vahel, sõnastama uurimisprobleemi ja uurimisküsimuse ning valima uurimisküsimuse käsitlemiseks sobiva(d) meetodi(d).

Uurimispädevuse osaks on ka oskus oma töö tulemusi tutvustada, mistõttu areneb õppeaine läbimisel ka õpilase avaliku esinemise oskus. Õpilane õpib oma tööd etteantud ajaraami sees informatiivselt esitlema ja selle üle arutlema ning konstruktiivset tagasisidet vastu võtma ja tagasisidestama ka õpingukaaslaste iseseisvaid töid. Uurimispädevuse kujunemiseks ning omandatud oskuste ja teadmiste iseseisvaks rakendamiseks on võtmetähtsusega oma kogemuse, isikliku arengu ja tehtud töö järjepidev analüüsimine ning oma tugevate külgede ja arenguvajaduste määratlemine.

Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Valikõppeaine on tihedalt seotud eesti keele, infotehnoloogia, loodusainete, matemaatika ja sotsiaalainete valdkonnaga. Esmase uurimispädevuse kujunemist toetavad muu hulgas kirjalik eneseväljendusoskus ja korrektne keelekasutus, uurimistöö läbiviimiseks vajaliku riist- ja tarkvara kasutamise oskus, matemaatika sümbolite ja esitusvahendite kasutamise oskus, infootsingu oskus ning oskus eri liiki tekste lugeda ja analüüsida. Lisaks toimub uurimispädevuse areng erinevate õpitulemuste saavutamise kaudu ka kõigis nimetatud

valdkondades, mistõttu eeldab valikõppeaine eesmärgipärane õpetamine mõtestatud lõimingut kõigi asjakohaste ainevaldkondadega.

Valikõppeaine raames on võimalik käsitleda kõiki läbivaid teemasid ning toetada kõigi üldpädevuste arengut, sõltuvalt õpilastele huvipakkuvatest teemadest. Eelkõige toetatakse õppeaine raames aga ettevõtlikkuspädevuse, suhtluspädevuse, enesemääratluspädevuse ja õpipädevuse arengut, sest õppeaine fookuses on teabekeskonna kriitiline analüüsimine, oma töö eesmärgistamine ja kavandamine ning oma seisukohtade selge ja asjakohane väljendamine. Kuna valikõppeaine toetab õpilasuurimuse läbiviimist ja valmimist, eeldab kursus selget ja läbimõeldud kohta kooli uurimistööde läbiviimise, juhendamise ja kaitsmise protsessis.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Valikõppeaine kursuse maht on 35 tundi ning selle õpitulemused ja õppesisu on esitatud ühe kursuse mahus. Õppeaine jagunemine auditoorseteks tundideks, iseseisvaks tööks ja/või e-õppevormideks määratakse kooli õppekavas.

Valikõppeaine toetamiseks koostab kool uurimistööde läbiviimise üksikasjaliku juhendi, mida kursuse raames õpilastele tutvustatakse. Juhendis fikseeritakse uurimistöö struktuur, viitamise, vormistamise ja kaitsmise nõuded, määratakse juhendaja ja retsensendi roll ning hindamise põhimõtted.

Õpilane ei pea valikõppeaine läbimise käigus viima iseseisvalt läbi terviklikku uurimistööd, kuid õppetöös luuakse õpilasele võimalused uurimistöö iseseisvaks läbiviimiseks vajalike oskuste kujunemiseks. Õppetööd korraldades luuakse võimalusi:

- 1) iseseisvaks ja grupitööks;
- 2) erinevat tüüpi allikate otsimiseks ja analüüsimiseks;
- 3) uurimisprobleemi, uurimiseesmärgi, uurimisküsimuste ja hüpoteeside omavaheliste seoste mõistmiseks;
- 4) akadeemilise kirjutamise harjutamiseks;
- 5) ühiskondlikult aktuaalsete teemade üle arutlemiseks;
- 6) erinevate andmekogumismeetodite katsetamiseks;
- 7) konstruktiivse tagasiside andmiseks ja vastuvõtmiseks ning vastastikuseks retsenseerimiseks;
- 8) kooli uurimistööde juhendiga tutvumiseks;
- 9) oma tugevuste ja arenguvajaduste analüüsimiseks ning oma kogemuse reflekteerimiseks;
- 10) avalikuks esinemiseks ja aruteluks.

Hindamine

Õpilasele tutvustatakse kursuse algul, mida, millal ja mille alusel hinnatakse. Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kirjalike, suuliste ja/või praktiliste tööde alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpilane on hindamisel aktiivne partner, kes analüüsib ja tagasisidestab nii iseenda kui ka kaasõppijate tööd.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õppekeskkond korraldatakse moel, et see pakuks õpilastele vajalikku tuge iseseisvaks ja/või grupis töötamiseks. Esmatähtis on luua vaimne õpiruum, mis toetab õpilase õppimist ja arengut ning arusaamist teadusliku uurimistöö protsessist. Selleks luuakse õpilasele võimalusi aruteluringide, akadeemiliste diskussioonide, õppekäikude, varasemate uurimistöödega tutvumise ning pideva eneserefleksiooni ja analüüsimise kaudu.

Aine õppimisel kujundatakse ja kasutatakse ka virtuaalset õppekeskkonda, sh tehakse kursuse materjalid kättesaadavaks sobivas veebikeskkonnas, juhendatakse õpilasi internetis leiduvate infoallikate, juhendite ja materjalide leidmisel ning nendega töötamisel.

Kool toetab võimaluste piires eksperimentide või katsete läbiviimist ning võimaldab õpilasele ligipääsu valikaine õppimiseks vajalikele vahenditele (sh veebikeskkonnad, tarkvara, riistvara, katsevahendid).

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) märkab uurimist vääri vaid probleeme, sõnastab uurimistöö eesmärgi(d), uurimisküsimuse(d) ja/või hüpoteesi(d);
- 2) eesmärgistab oma tegevuse, oskab kavandada ja ellu viia uurimistöö erinevaid etappe;
- 3) oskab iseseisvalt juhendi järgi töötada;
- 4) kasutab erinevaid teabeallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot;
- 5) omab ülevaadet andmete kogumise, töötlemise ning analüüsimise meetoditest;
- 6) loob seoseid, argumenteerib ja teeb järeldusi ning kujundab oma seisukoha allikatele ja oma analüüsi tulemustele tuginedes;
- 7) esitab, analüüsib ja põhjendab oma töö tulemusi;
- 8) oskab koostada uurimistöö retsensiooni ja anda ning võtta vastu konstruktiivset tagasisidet;
- 9) analüüsib oma kogemust uurijana ning teadvustab oma tugevaid külgi ja arenguvajadusi.

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb teadusliku uurimistöö koostamise põhimõtteid;
- 2) sõnastab uurimisprobleemi, uuringu eesmärgi, uurimisküsimuse(d) ja vajaduse korral hüpoteesi(d) ning kavandab iseseisvalt uurimistöö;
- 3) teab peamisi andmete kogumise meetodeid;
- 4) katsetab erinevate uurimisküsimuste käsitlemiseks sobilikke andmete kogumise meetodeid ja tunneb põhjalikumalt vähemalt ühte meetodit;
- 5) leiab, kasutab ja tõlgendab kriitiliselt uurimistööks vajalikke allikaid ning analüüsib allikate asjakohasust;
- 6) kasutab eri tüüpi andmete töötlemiseks ja analüüsimiseks sobilikke kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid ning esitab andmeid sobival kujul;
- 7) tunneb uurimistöö läbiviimiseks vajalikke ohutusnõudeid ja eetikanorme;
- 8) tunneb kooli uurimistööde koostamise juhendis määratletud uurimistöö vormistamise ja viitamise nõudeid;
- 9) tunneb akadeemilise kirjutamise eripära ning väljendab oma seisukohti argumenteeritult ja allikatele viidates;
- 10) arutleb oma töö teemal ning kaitseb oma töö tulemusi nii suuliselt kui kirjalikult;
- 11) annab konstruktiivset tagasisidet ning võtab teistelt saadud tagasisidet arvesse;
- 12) retsenseerib uurimistööd;
- 13) teab oma tugevusi ja parenduskohti uurijana.

Õppesisu

1. Uurimistöö olemus.
2. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimus.
3. Uurimistöö eesmärgid ja tunnused.
4. Mõistete defineerimine. Uurimistöös kasutatavad meetodid.
5. Meetodite liigid ja valik.
6. Valmisandmestikud ja allikad (ametlik statistika, statistilised andmebaasid, arhiivimaterjalid, varasemad uurimused, muud dokumendikogud).
7. Andmekogumismeetodid (vaatlus, eksperiment, mõõtmine, intervjuu, ankeetküsitlus, uurijapäevik, hinnanguskaala jne). Valimi koostamine ja suurus, tulemuste usaldusväärsus.

8. Andmekogumismeetodi rakendamine valimile. Isikuandmete kaitse ja uurimiseetika. Andmetöötlusmeetodid (kirjeldav statistika, korrelatsioon jne).
9. Analüüsimeetodid (võrdlemine, reastamine, analüüs, süntees, üldistamine, argumenteerimine). Seoste loomine, tulemuste analüüs ja arutelu.
10. Andmete esitlemise viisid (loendid, tabelid, graafikud, diagrammid jt).
11. Uurimistöö etapid. Koostöö juhendajaga. Teema valik ja piiritlemine.
12. Töö allikatega (elektroniline teabeotsing, allikakriitilisus ja plagieerimise vältimine).
13. Uurimistöö kava koostamine.
14. Uurimisküsimuse ja vajaduse korral hüpoteesi sõnastamine.
15. Andmete ja informatsiooni (faktide) kogumine ja analüüs.
16. Uurimistöö tulemuste tõlgendamine ja üldistamine.
17. Uurimistöö kirjalik vormistamine.
18. Uurimistöö struktuur. Tiitelleht. Sisukord. Sissejuhatus. Põhiosa (peatükid ja alapeatükid). Kokkuvõte. Kasutatud materjalid. Lisad. Retsensioon. Resümee (emakeeles ja A-võõrkeeles).
19. Tabelid ja joonised. Asjakohasus, paigutus.
20. Vormistamisnõuded.
21. Stiil ja keel. Akadeemiline kirjastiil. Loetavus ja mõistetavus. Terviklikkus ja sidusus. Lauseehitus ja sõnavalik. Objektiivsus. Ajavormid. Loetelud. Lühendite ja numbrite kasutamine tekstis. Õigekeel. Viitamine ja vormistamine.
22. Tsitaat ja refereering. Plagiaadi tähendus. Tekstisisene viitamine. Joonealune viitamine. Allikaloend (artikkel, raamat, õigusaktid, arhiivimaterjalid, elektronilised allikad, dokumendid ilma isikuandmeteta jne). Allikakriitika.
23. Kaitsmine. Kaitsmise protseduur. Töö tulemuste esitlemine. Avalik esinemine ja arutlemine. Retsenseerimine ja tagasiside. Retsensioon ja selle koostamine. Konstruktiivse tagasiside andmine ja vastuvõtmine. Eneseanalüüs ja refleksioon.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline töö „Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uuring“
- Praktiline töö „Uurimismeetodid“
- Praktiline töö „Uurimistöö mudeli koostamine ja kaitsmine“

VALIKÕPPEAINE KARJÄÄRIÕPETUS

Üldalused

Õppe- ja kasvatusesmärgid Kursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) väärtustab õppimist elukestva protsessina;
- 2) arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö- ja otsustamispädevusi;
- 3) analüüsib oma väärtusi, õpitulemusi ja senist töökogemust;
- 4) teadvustab oma huvisid, võimeid, ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriotsuste langetamist;
- 5) teadvustab oma infovajadusi, arendab info hankimise ning infootsingu pädevusi, analüüsib ja kasutab asjakohast informatsiooni oma karjääri kujundamisel;
- 6) on teadlik erinevatest tööturu üldistest suundumustest, töövaldkondadest, ametitest/ elukutsetest, töösuhteid reguleerivatest õigusaktidest, haridus- ja koolitusvõimalustest, soorollide osatähtsuse vähenemisest muutuvus töömaailmas;
- 7) arendab soovi ja oskust endale eesmärke seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda; 8) võtab teadlikult vastutuse oma karjäärivalikute ja -otsuste eest, kavandab oma karjääri ja viib otsused ellu;
- 9) analüüsib oma kogemust uurijana ning teadvustab oma tugevaid külgi ja arenguvajadusi.

Õppeaine kirjeldus

Valikõppeaine „Karjääriõpetus“ keskendub õppija karjääri kujundamise pädevuste arendamisele. Õppeaine raames käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilases valmisolekut iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks, optimaalseks rakenduseks tööturul ning rahulolu ja eneseteostuse saavutamist isikliku karjääri kujundamisel.

Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega. Karjääriõpetus aitab kaasa sellele, et uut põlvkonda ei piiraks stereotüüpsed soorollid.

Karjääriõpetuse valikkursuse kava gümnaasiumile on koostatud kooskõlas põhikooli III kooliastme karjääriõpetuse valikõppeaine ainekavaga. Mõlemas kooliastmes on karjääriõpetuse peateemad samad, käsitlemisel on vajalik tagada ea- ja asjakohasust arvestavalt järjepidevus ning süsteemsus. Suur osa enesetundmisega seotud teemadest võimaldab õpilasel jälgida oma arengut. Karjääriõpetuse sisu erisus gümnaasiumis ja põhikooli III kooliastmes seisneb peamiselt teemade rõhuasetuses, käsitluse sügavuses või

ulatuses. Korduvaid teemasid käsitledes kasutatakse erinevaid meetodeid, avatakse teemade erinevaid tahke, pakkudes üldisemat või detailsemat infot ja vähemal või suuremal määral iseseisvust eeldavaid ülesandeid jms. Karjääriõpetuse sisu laiendab teadmisi erinevatest oskuste omandamise võimalustest ja võimaldab näha alternatiive isiklikul õpiteel. Haridustee kavandamisele lisaks valmistuvad gümnaasiumi lõpetajad põhjalikumalt töömaailma sisenemiseks. Kursuse käigus eeldatakse gümnaasiumiastme õpilastelt suuremat iseseisvust, valmisolekut ennast analüüsida ja selle tulemusi kaaslastele esitleda.

Valikõppeaine kursus koosneb neljast osast:

Eneseteadlikkuse arendamine aitab õpilasel kujundada enesemääratluspädevusi ning eneseanalüüsile tuginedes langetada edasise haridustee ja tööeluga seotud teadlikke otsuseid. Käsitletakse sotsiaalsete ja õpipädevuste seoseid tulevaste õpingute ja tööeluga. Õpiharjumuste teadlik kujundamine sidustatuna karjääriplaanis püstitatud lühema- või pikemaajaliste eesmärkidega toetab enesearengut väärtustava hoiaku kujunemist.

Võimaluste analüüs. Õppimisvõimaluste, erinevate töövaldkondade ja tööturu suundumuste tundmine on vajalik, et õpilane oskaks teadlikult kavandada oma karjääri. Kujuneb valmisolek paindlikuks reageerimiseks tööturul toimuvatele kiiretele muutustele ja elukestvaks õppeks. Tööturuga praktilise tutvumise käigus saavad õpilased ülevaate erinevatest töövaldkondadest ja õpivad pöörama tähelepanu soolisele võrdõiguslikkusele karjäärivalikutes. Õpilase ettevõtlikkuse kujunemisele aitavad kaasa praktilised õpitegevused.

Planeerimise ja otsustamise põhimõtete tundmine aitab õpilasel süstematiseerida informatsiooni iseendast, tööturu võimalustest ja seostada seda oma tulevikuplaanidega. Õpilane analüüsib enda karjäärivalikuid mõjutavaid tegureid. Õpilasel kujunevad teadmised ja oskused eesmärkide püstitamiseks, karjäärilaste otsuste teadlikuks langetamiseks, võimalike probleemide äratundmiseks ja lahendamiseks ning töö ja eraelu ühildamiseks.

Tegutsemine. Õppija algatab ja viib ellu tegevusi haridustee jätkamiseks või tööle asumiseks ja seal püsimiseks. Kujunevad teadmised ja oskused, kuidas tegutseda isikliku karjääri kujundamisel läbimõeldult ja asjatundlikult. Õppija tuleb asjatundlikult toime planeeritud karjääritee tagasilöökidega ning tegutseb isikliku karjääri kujundamisel elukestvat õpet väärtustades.

Valikõppeaine kursus „Karjääriõpetus“ keskendub õpilase adekvaatse enesehinnangu kujunemisele. Õpilane tunneb erialade, ametite ja elukutsete vahelisi seoseid. Ta oskab näha

ja mõistab töömaailmas toimuvat ja on teadlik selle mõjust isiklikule karjäärile. Soolise võrdõiguslikkuse printsiibi käsitlemine karjääri kujundamisel suurendab õpilaste teadlikkust, et valikuid saab teha enda soovide ja eelduste järgi ning valida saab ka neid elukutseid, mis traditsiooniliselt on olnud sooliselt eelistatud. Karjääriõppes õpitakse väärtustama sallivust ja valikuvabadust. Karjääriõpetus aitab õpilasel luua enda jaoks tervikpilt teistes õppeainetes, kursustel ja erinevates elusituatsioonides omandatud teadmistest, oskustest ja kogemustest, mis on aluseks karjääriotsuste langetamisel. Õpilane teadvustab oma vastutust ja on motiveeritud isiklikku karjääri teadlikult kujundama.

Karjääriõpetuse valikaine ja õpitulemuste saavutamisele aitab kaasa vajaduspõhine koostöö erinevate kooliväliste partneritega (sh karjääriteenuste osutajate ja ettevõtetega).

Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja läbivate teemade käsitlemiseks

Karjääriõpetuse õpitulemused ja nende saavutamiseks rakendatavad õppemeetodid toetavad teiste üldpädevuste (väärtus-, sotsiaalne-, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus-, matemaatika- ja ettevõtlushälvitus) saavutamist ning lõimingu erivate õppeainete ja läbivate teemadega. Mitmeid karjääri kujundamisega seotud mõisteid ja teemasid käsitletakse ka teistes õppeainetes, kuid sisu ja rõhuasetused on erinevad. Näiteks eneseanalüüsi aluseks olevate mõistetega tutvutakse eelnevalt psühholoogiatundides, inimese- ja suhtlemisõpetuses, töömaailma käsitletakse ettevõtetus- ja majandusõppes- ja ühiskonnaõpetuses jne. Sarnaste teemade käsitlemine mitmes õppeaines aitab õpilasel mõista ainete omavahelisi seoseid, luua õpitust tervikpilti, seostada õpitut igapäevaeluga ja väärtustada õppimist kui elukestvat protsessi. Õppekava läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ õppesisus on palju kattuvusi karjääriõpetuse õppesisuga. Kõiki kooliastmeid hõlmava õppeprotsessi jooksul omandatud karjääri planeerimise alased teadmised ja oskused on üheks eelduseks karjääriõpetuse õpitulemuste saavutamiseks. Lõimingu toetab ka õppekeskkonna laiendamine väljapoole klassiruumi, koolisisesed ja -välised sündmused (näiteks karjääripäevad ja õpilaskonverentsid), suunamine huvitegevuse ja mitteformaalse õpikogemuse analüüsimisele, koostöö kooliväliste partneritega, õppemeetodid jne. Konkreetset lõimingu toetavad tegevused kirjeldatakse kooli õppekavas.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Karjääriõpetuse kursus gümnaasiumile koosneb 35 ainetunnist. Konkreetne õppesisu täpsustatakse kursuse alguses õpetaja ja õpilaste koostöös. Alateemade ja nende käsitlemise mahu kindlaksmääramisel, praktiliste tegevuste valimisel jne lähtutakse iga konkreetse õpperühma vajadustest, võttes arvesse, kas, kui palju ja kuidas on muud karjääri kujundamist toetavad tegevused ning personaalne nõustamine õppekava raames sellele konkreetsele õpperühmale kättesaadavad. Kursust õpetades on soovitatav korraldada järgmisi õppetegevusi:

- 1) rollimängud ja teised aktiivõppe meetodid, multifunktsionaalsed meetodid;
- 2) eneseanalüüsi ja töövaldkonna tundmise küsimustike ning mõttearenduslehtede täitmine;
- 3) auditoorsed loengud või iseseisev töö veebikeskkonnas teoreetiliste teadmiste omandamiseks;
- 4) diskussioonid, väitlused;
- 5) infootsing erinevatest allikatest, info kriitiline analüüs;
- 6) essee kirjutamine;
- 7) uurimistöo koostamine;
- 8) intervjuu läbiviimine, nt konkreetse ametiala esindajaga;
- 9) ettevõtete külastused;
- 10) töö- ja õpilasvarjuks olemine;
- 11) iseseisev töö, nt erinevate tööaladega tutvumiseks;
- 12) karjääriplaani koostamine;
- 13) õpi- või arengumapi mapi koostamine; 14) avalik esinemine jne.

Õppetegevuste valikul lähtutakse konkreetse õpperühma õpilaste vajadustest, optimeerides õppetegevused teiste õppeainete ja tunniväliste tegevustega. Soovitatav on eelistada loengutele aktiivõppe meetodeid, kasutada multifunktsionaalsed meetodeid, mida on hõlbus siduda muu õppetegevusega teistes õppeainetes.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, sh kujundava hindamise põhimõtetest.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse

sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Võib kasutada nii eristavat kui ka mitteeristavat hindamist.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist. On soovitatav, et kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpi- või arengumapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutsete või erialadega seotud materjalid. Õpi- või arengumapi esitlemist saab hinnata kursuse kokkuvõtva hindena.

Hindamise põhimõtteid ja korraldust tutvustatakse õppijatele kursuse alguses.

Hindamisobjektid on:

- 1) praktilised tööd: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamine;
- 3) infootsing ja -analüüs;
- 4) loominguilisus ja ratsionaalsus õppeülesannete lahendamisel;
- 5) teadlikkuse kujunemine peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppetöö käigus loodud materjalid;
- 7) iseseisev analüüs.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

- 1) ainekavas kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks vajalik õppevara;
- 2) karjääri kujundamisega seotud kirjanduse ja teiste asjakohaste allikate kättesaadavus;
- 3) nutitarkvara karjääri kujundamisega seotud info otsimiseks;
- 4) mitmekesine õppekeskkond.

Karjääriõpetus

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Eneseteadlikkuse arendamine

Kursuse läbinud õppija:

- 1) analüüsib enda isiksust ja kasutab eneseanalüüsi tulemusi oma elutee planeerimisel ning karjäärivalikute tegemisel;
- 2) analüüsib oma õpitulemusi, senist õpikogemust ning arenguvajadust seoses lähemate ja kaugemate karjäärieesmärkidega;
- 3) väärtustab elukestvat õpet kui elustiili muutuvmas maailmas ja kavandab oma isikliku õpitee;
- 4) mõistab, kuidas positiivse enesehinnangu ja eneseusu säilitamise oskus mõjutab karjääri kujundamist.

Õppesisu:

Teadlik ja eesmärgistatud eneseanalüüs. Eneseanalüüsi komponendid ja vahendid. Oma ressursside avastamine ja kasutamine. Minapilt. Enesehinnang. Enda ning teiste väärtustamine. Soovid ja unistused. Motivatsiooni mõjutavad tegurid. Õpioskused ja -motivatsioon. Tulemuslikult ja tõhus suhtlemine. Kohanemist mõjutavad ja soodustavad isikuomadused, hoiakud ja harjumused. Saavutused. Oma tugevate külgede ja arenguvajaduste kaardistamine. Arenguuskumus.

Võimaluste analüüs

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) tunneb tööturu suundumusi, erinevaid töövaldkondi ja ameteid ning on teadlik võimalustest ja nõuetest muutuval tööturul;
- 2) mõtestab tööga seotud väärtuste ja hoiakute muutusi ühiskonnas ning seostab neid iseenda väärtuste ja valikutega;
- 3) mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning vajadust pidevaks enesearendamiseks; 4) otsib usaldusväärset infot õppimisvõimaluste ja -tingimuste kohta Eestis ja välismaal ning kasutab seda oma karjääri kujundamisel;
- 4) analüüsib asjakohase info põhjal karjäärivõimalusi ning oskab leida alternatiive õppimise ja töötamisega seotud valikute langetamiseks.

Õppesisu:

Tööturg ja tööjõuturg. Sotsiaalsete, demograafiliste, tehnoloogiliste, tööstuslike arengusuundade mõju töömaailmale. Muutuv töökeskkond. Nõudlus ja pakkumine tööturul. Tööandjate ootused töötajale. Tulevikutöökohad ja -oskused. Tööväärtused.

Kutsekvalifikatsioonisüsteem.

Ettevõtlus ühe karjäärivõimalusena. Sooline võrdõiguslikkus töösuhetes. Töö ja tervise seosed. Õppimisvõimalused peale gümnaasiumi. Õppetasemed, liigid ja vormid. Formaalne ja mitteformaalne õppimine. Õppimisvõimalused ja tingimused välismaal. Isikliku õpitee kavandamine. Karjääriinfo hankimine, analüüsimine, hindamine ja kasutamine.

Planeerimine ja otsustamine

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) mõistab oma isikliku karjääri tähendust, mõtestab karjääri kujundamist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi ning võtab vastutuse oma karjääri paneerimisel;
- 2) arvestab karjääri kujundamisel erinevate elurollide tasakaalus hoidmise olulisust ja teab võimalusi selle saavutamiseks;
- 3) koostab karjääriplaani oma eesmärkide saavutamiseks tuginedes oma seniste õpingute ja töökogemuste käigus kujunenud teadlikkusele iseendast ja oma valikuid mõjutavatest teguritest ning arvestades alternatiivsete valikuvõimalustega; 4) kasutab vajaduspõhiselt karjääriteenuseid.

Õppesisu:

Karjääri kujundamine kui elukestev protsess. Karjääristsenaariumid. Edu ja ebaedu.

Karjääriotsuseid mõjutavad tegurid, isiklikud ressursid ja piirangud. Väärtuste mõju valikutele.

Elurollid. Õppimise ja töötamise, töö ja eraelu ühitamine. Aja planeerimine.

Alternatiivide kaardistamine ja nendega arvestamine. Eesmärkide seadmine ja hindamine.

Otsustamine. Lühi- ja pikaajaline karjääriplan. Karjääriteenused.

Tegutsemine

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) omab erinevaid õpi- ja töökogemusi ning analüüsib neid seostes oma eesmärkidega;
- 2) on teadlik oma õigustest ja kohustustest töötaja ja tööandjana;
- 3) teab ametitega seotud terviseriske ning on teadlik oma vastutusest enda ja teiste tervise hoidmisel;
- 4) oskab otsida tööd erinevatest allikatest;

- 5) saab aru kandideerimisprotsessi olemusest ja etappidest, oskab võrrelda enda vastavust konkursil esitatud nõuetega ning koostada kandideerimiseks vajalikke dokumente;
- 6) oskab tulla toime tagasilöökidega isikliku karjääririte kujundamisel, täpsustada eesmärgid ning leida alternatiivseid karjäärivõimalusi.

Õppesisu:

Töoga tutvumise ja töökogemuse omandamise võimalusi. Alaealise töötamise piirangud. Töötaja õigused ja kohustused. Töösuhteid reguleerivad õigusaktid. Erinevad töötamise vormid, sh lühiajalised. Töö otsimine. Infoallikad, nende hindamine. Tööpakkumised. Kandideerimiseks valmistumine ja kandideerimine töö- või õppekohale. Kandideerimiseks vajalikud dokumendid. Ebaedust õppimine. Alternatiivid. Eesmärkide ja karjääriplaani korrigeerimine.

VALIKKURSUS MAJANDUS- JA ETTEVÕTLUSÕPE

Üldalused

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Majandus- ja ettevõtlusõpetuse kursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saab aru ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning vastastikustest seostest nii üksikisiku, ettevõtte, riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil;
- 2) omandab teadmisi majandusest ja ettevõtlusest, probleemide lahendamise ja uurimise oskusi ning kujundab ettevõtlikku, keskkonda väärtustavat ning säästvat eluhoiakut, mis võimaldab tal olla ettevõtlik kodanik, kompetentne töötaja, teadlik tarbija ja eetiline ettevõtja;
- 3) mõtestab ettevõtlus-, töö- ja karjäärivõimalusi, lähtudes enda huvidest, eesmärkidest, arengupotentsiaalidest, oskustest ja keskkonnast, rakendades loovust, uuendusmeelsust ja riskijulgust;
- 4) analüüsib ettevõtete, riikide ja maailmamajanduse kujunemist ning toimimist, mõistab üksikisiku, ettevõtete ja riikide koostööd ja vastutust globaalsete probleemide lahendamisel ja jätkusuutliku arengu tagamisel.

Õppeaine kirjeldus

Majandus- ja ettevõtlusõpetuse valikkursused selgitavad majanduse põhialuseid ja ühiskonnas toimuvaid majandusprotsesse, ettevõtluse rolli inimeste ja ühiskonna vajaduste ja probleemide lahendamisel. Kursuste sisu aitab paremini mõista inimese ja keskkonna vastastikuseid seoseid ning ressursinappust, mis sunnib riike, ettevõtteid ja inimesi tegema väga erinevaid valikuid ning langetama õiglasemaid otsuseid säästva eluviisi kasuks.

Õpilased saavad teavet ettevõtja ameti ja erinevate elukutsete, elukutsetele esitatavate nõuete ja erinevate töövormide kohta, analüüsivad tööturu nõudmisi ja pakkumisi, töötaja ja tööandja (ettevõtja) rolli, õpivad nägema ja hindama oma soove ning võimalusi elukutsevalikuks. Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja õpilase igapäevaeluga ning majanduses toimuvaga seostatult.

Majandus- ja ettevõtlusõpetuse valikaine koosneb kahest kursusest: „Majandusõpetus“ ja „Ettevõtlusõpetus“, mõlema maht on 35 tundi.

Majandusõpetuse kursus on jagatud seitsmeks suuremaks teemaks: majanduse olemus, nõudmine ja pakkumine turul, inimene kui ressurside omanik, ettevõtlik töötaja ja rahatark tarbija, ettevõtlus, raha ja finantsmajandus, valitsuse osa majanduses ja rahvusvaheline majandus.

Ettevõtlusõpetuse kursus on jagatud neljaks suuremaks teemaks: ettevõtluskeskkond, ettevõtte alustamine, turg ja turundus ning finantsid

Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Majandus- ja ettevõtlusõpetuse valikkursused võimaldavad lõimingut kõigi riiklikus õppekavas olevate ainetega. Väga oluline on lõiming matemaatika ja informaatikaga, eesti ja võõrkeelte, geograafia ja teiste loodusainetega, ajaloo- ja ühiskonnaõpetusega ning need valikkursused toetavad karjääriõpet ja elukutsevalikut.

Üldpädevusi kujundatakse õpilaste ja õpetajate vahelises koostöös ning lõimingus teiste õppeainetega. Näiteks: õpilase teabe ja tehnoloogiapädevuse arendamiseks kasutatakse õppes nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid ja veebikeskkondi; matemaatikapädevust toetavad tabelite, diagrammide lugemine ja koostamine, majandusarvutused; suhtluspädevust toetavad funktsionaalne lugemine, info analüüs, arutlus- ja esinemisoskuse kujundamine, sõnavara täienemine erinevate infoallikatega töötamisel, teemakohaste mõistete tundmine; enesemääratluspädevust toetab enda isikuomaduste ja ettevõtlikkuse hindamine ning analüüs. Läbivad teemad: Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – ettevõtliku töötaja ja ettevõtja

karjäär; Tehnoloogia ja innovatsioon – uudsete ideede leidmine ja tehnoloogia võimalused nende elluviimiseks, IKT vahendite kasutamine; Keskkond ja jätkusuutlik areng – ressursside nappus ja jätkusuutlik kasutus, keskkonnasäästlik tootmine ja tarbimine; Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – aktiivne osalemine rühmatöös, äriidee või projekti teostamisel; Väärtused ja kõlblus – tarbija vajaduste mõistmine, ettevõtja eetika; Teabekeskond ja kultuuriline identiteet – info leidmine kohaliku ettevõtluse kohta, kultuurilisi eripärasid arvestav ettevõtluskeskkond.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Kahe valikkursuse maht on 35 + 35 tundi. Kooli eripärast lähtuvalt ja teemade süvendatud käsitlemiseks saab mõlemat valikkursust laiendada 70 tunnini, kokku 140 tunnini. Õppetegevust kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava üldpädevustest, eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse löimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega. Õpetaja võtab aluseks majandusõpetuse ja ettevõtlusõpetuse valikkursuste kavad ja õppeprotsessi kirjeldused, arvestab enda pädevust (nt on õpetajal majandusharidus, hea projektijuhtimise või ettevõtlusalane kogemus), kooli ja piirkonna võimalusi ning õpilaste ettepanekuid.

Majandus- ja ettevõtlusõpetuses rakendavad õpilased nüüdisaegseid infotehnoloogilisi õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, kasutavad, analüüsivad ja hindavad mitmesugust ajakohast statistikat. Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemi- ja tegevuspõhiselt ning seostatult õpilase igapäevaeluga ja majanduses toimuvaga. Õppeprotsessis on olulisel kohal uurimuslik tegevus, arutelu, diskussioon, ajurünnak, väitlus; rollimäng, rühmatöö, projektides osalemine, praktilised ülesanded, õppekäigud ettevõttesse ja asutustesse, kohtumised erinevate elukutsete esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töövarjana töökohal; allikmaterjali, info ja juhtumite kriitiline analüüs, referaatide ja lühiuurimuste koostamine jms.

Vähemalt viis tundi mõlema ainekava mahust on soovitatav rakendada erinevateks kohtumisteks ja õppekäikudeks vastavalt kohalikele võimalustele. Õppetegevuse kavandamisel on soovitatav planeerida koostööd erinevate partneritega ning võimaluse korral lõimida õpet programmide ja õppematerjalidega, mis toetavad ettevõtlikkuspädevuse, finantskirjaoskuse ja või ettevõtlusega tegelemiseks vajalike pädevuste arengut.

Majandusõpetuse valikkursuse maht on 35 tundi, kuid kooli soovil ja võimaluse korral saab teemasid põhjalikumalt käsitledes jagada kursuse kaheks osaks- mikroökonomika ehk isikliku majanduse ja ettevõtluse teemadeks ning makroökonomika ehk riigi ja rahvusvahelise majanduse teemadeks, kogumahuga 70 ainetundi. Majandusõpetuse üheks

õppevormiks on majanduse modelleerimise ülesannete lahendamine, mis võimaldab õpilastel omandada majanduse põhiprintsiipide vahelisi seoseid. Majandusõpetus võib anda sisendi uurimusliku töö läbiviimiseks gümnaasiumi lõpetamise tingimusena.

Ettevõtlusõpetuse valikkursuse maht on 35 tundi, mida saab vastavalt valitud võimalustele suurendada 70 tunnini. Ettevõtlusõpetus tugineb ettevõtlusõppe programmi raames välja töötatud ettevõtluspädevuse mudelile. Ettevõtlusõpetus võib anda sisendi praktilise või uurimusliku töö läbiviimiseks gümnaasiumi lõpetamise tingimusena.

Ettevõtlusõpetuse kursuse läbimiseks saab kasutada järgmisi võimalusi:

- 1) õpilasfirma programm, mille raames viiakse läbi praktiline tegevus ettevõtte loomisest kuni lõpetamiseni;
- 2) äriplaani või ärimudeli koostamine, mille käigus tehakse teoreetiliselt läbi ettevõtte loomiseks vajalikud etapid äriideest finantsarvutusteni;
- 3) õpetaja võib omal valikul kombineerida eelnevaid meetodeid – osa õpilasi osaleb õpilasfirmas, teised teevad projekte jne;
- 4) kool ja õpetaja valivad ise meetodid ja oma õpetamise teekonna, kuidas ainekavas nimetatud õpitulemusteni jõuda.

Kool ja õpetaja võivad kooli võimalustest ja eripärast lähtuvalt majandust ja ettevõtlust õpetada lõimitult, ühtse ainekava alusel.

Hindamine

Valikaine õpitulemuste hindamine lähtub gümnaasiumi riikliku õppekava üldosas toodud hindamisalustest ja teistest hindamist reguleerivatest dokumentidest, sh kooli õppekavas sätestatud hindamisjuhendist. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute või numbriliste hinnetega. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus. Hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse teadmisi ja nende rakendamise oskusi, loovust ülesannete lahendamisel, üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi. Olulisel kohal on kujundav hindamine, mille kaudu arendatakse arutluse, põhjendamise ja seoste loomise oskust, õpilase iseseisvat ja rühmatööd, kirjalike tööde vormistamise nõuetega arvestamist ja üldist korrektsust.

Majandusõpetuse kursuse hinne võib kujuneda kontrolltööde, praktiliste tööde ning iseseisvate tööde või ettekannete hinnetest ja hindamisel arvestatakse kooli hindamisjuhendit.

Sõltuvalt valitud õpetamismeetodist võib ettevõtluskursuse sooritada lõputöö, õpilasfirma tegevusaruande, äriplaani esitamise ja kaitsmisega või kontrolltööde, praktiliste tööde ja hindamisülesannete tulemuste esitamisega iga teema kohta.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õppekeskkond toetab kavandatavate õpiväljundite saavutamist, soodustab loovust ning kriitilise mõtlemise oskust, arendavate ülesannete lahendamist ja praktiliste tegevuste läbiviimist igapäevaeluga seostatult.

Õpilaste teabe ja tehnoloogiapädevuse arendamiseks kasutatakse õppes tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi.

Kool korraldab õpet vastavalt püstitatud eesmärkidele ning selleks valitud meetoditele. Õpet viiakse läbi klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, kasutada internetiühendust ning näidata audiovisuaalset materjali.

Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet ja õppekäike väljaspool kooli (nt ettevõtetes, asutustes) ning erinevate elualade spetsialistide kaasamist õppe läbiviimisesse.

Taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) saab aru ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning vastastikustest seostest nii üksikisiku, ettevõtte, riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil;
- 2) omandab teadmisi majandusest ja ettevõtlusest, probleemide lahendamise ja uurimise oskusi ning kujundab ettevõtlikku, keskkonda väärtustavat ning säästvat eluhoiakut, mis võimaldab tal olla ettevõtlik kodanik, kompetentne töötaja, teadlik tarbija ja eetiline ettevõtja;
- 3) mõtestab ettevõtlus-, töö- ja karjäärivõimalusi, lähtudes enda huvidest, eesmärkidest, arengupotentsiaalset, oskustest ja keskkonnast, rakendades loovust, uuendusmeelsust ja riskijulgust;
- 4) analüüsib ettevõtete, riikide ja maailmamajanduse kujunemist ning toimimist, mõistab üksikisiku, ettevõtete ja riikide koostööd ja vastutust globaalsete probleemide lahendamisel ja jätkusuutliku arengu tagamisel.

Kursus „Majandusõpe“

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) mõistab ja selgitab majandusringlust ja majandussüsteeme, turumajanduse põhimõtteid ja kasutab majanduse põhimõisteid;
- 2) tunneb kodumajapidamiste ressursside ja isiklike oskuste tähtsust toimetuleku eeldusena;
- 3) teeb eesmärgipäraseid säästlikke valikuid tarbimisel ja finantsteenuste kasutamisel;
- 4) tähtsustab haridust ja elukestvat õppimist karjääriteel ja tööturul, oskab vormistada elulookirjeldust ja kaaskirja;
- 5) tunneb ettevõtluse põhimõisteid, analüüsib ettevõtete rolli turumajanduses;
- 6) selgitab kvalifitseeritud tööjõu, innovaatilise tehnoloogia ning ressursside efektiivse ja keskkonnasäästliku kasutamise otsest mõju tootlikkusele;
- 7) mõistab raha väärtust, analüüsib keskpanga rolli raharingluse korraldajana ning kommertsbankade ülesandeid maksete teostajana ja vahendajana raharingluses;
- 8) mõistab üksikisiku ja ettevõtte kohustusi riigi ees, maksude tähtsust ühiskonna toimimisel ning valitsuse poliitikat majandusliku stabiilsuse, riigikaitse, ühishüviste ja sotsiaalse turvalisuse tagamisel;
- 9) hindab Eesti majanduse arengusuundi ja võimalusi rahvusvahelises majanduses, mõistab jätkusuutliku majanduse globaalseid eesmärgesid ja probleeme, väärtustab keskkonda.

Õppesisu

1. Majanduse olemus
2. Soovid ja vajadused.
3. Nappus ja kompromiss, alternatiivkulu.
4. Majandusringlus. Majanduse põhivalikud: Mida? Kuidas? Kellele?
5. Tootmistegurid: loodusressursid, inimressursid ja kapital.
6. Tootmisvõimaluste piir.
7. Turumajanduse alused: eraomand, hinnasüsteem, turukonkurents.
8. Majandussüsteemid: turu-, käsu-, tava-, ja segamajandus.
9. Majandusteaduse harud mikro- ja makroökoonoomika.
10. Nõudmine ja pakkumine turul.
11. Nõudlus, pakkumine, tasakaaluhind, nõudluselastsus, hinnamõju.
12. Pakkumise ja nõudluse tabelid ja graafikud.
13. Nõudluse ja pakkumise muutused, neid mõjutavad tegurid.
14. Turuhind ja turu tasakaal, defitsiit ja ülepakkumine.
15. Inimene kui ressursside omanik, ettevõtlik töötaja ja arukas tarbija .
16. Isiklik ja pere eelarve.

17. Pere ressursside rakendamine.
18. Arukas rahakasutus, säästmine, laenamine, investeerimine, pension ja kindlustus.
19. Tarbija ja arukas tarbimine, tarbijakaitse.
20. Tööjõud ja tööhõive tööturul, tööpuuduse liigid. Nõuded haridusele ja pädevusele töökohal, oskuste ja kogemuste tähtsus, elukestev õpe ja isiklik areng.
21. Tööle kandideerimine, elulookirjelduse ja kaaskirja koostamine, töölevõtu vestlus.
22. Erinevad lepingulised töövormid. Palgad. Maksud ja maksed töötasult.
23. Töötaja, juhi ja alluva rollid. Töösuhteid reguleerivad õigusaktid.
24. Ettevõtlus
25. Kasumimotiiv ja ettevõtlikkus.
26. Äriideed ja ettevõtte edutegurid.
27. Innovatsiooni, tehnoloogia, tootlikkuse ja kvalifitseeritud tööjõu tähtsus ettevõtluses.
28. Ettevõtte vormid Eestis.
29. Ettevõtte alustamine ja rahastamine.
30. Toodete ja teenuste hinna kujunemine. Turg ja turundus.
31. Ettevõtete väärtpaberid ja börs. Vastutustundlik ja sotsiaalne ettevõtlus. Ringmajandus. Ettevõtluse roll majandusringluses ja riigis.
32. Raha ja finantsmajandus
33. Raha funktsioonid ja roll majanduses.
34. Pangandussüsteem, keskpanga ja kommertsbankade ülesanded raharingluses.
35. Finantsasutuste pakutavad teenused. Eesti ja eurosüsteemi rahanduspoliitika.
36. Finantssüsteemi toimimine- raha väärtuse muutumine ja hinnastabiilsuse tagamine, inflatsiooni ja deflatsiooni mõju majanduses.
37. Tarbijahinnaindeks.
38. Valitsuse osa majanduses.
39. Valitsuse roll majanduses ja ülesanded turu reguleerimisel.
40. Riigieelarve moodustamine, tulud ja kulud.
41. Eesti riigi eelarve, eelarve puudujääk ja riigivõlg.
42. Erinevad maksusüsteemid, nende eelised ja puudused.
43. Otsesed ja kaudsed maksud Eestis, maksupoliitika.
44. Fiskaal- ja monetaarpoliitika.
45. Majanduse tsüklilisus, valitsuse roll riigi stabiilse arengu tagamisel.
46. Rahvusvaheline majandus.

47. Riikide võrdlemine ja rühmitamine erinevate majandusnäitajate alusel: sisemajanduse kogutoodang, inimarengu indeks, tarbijahinnaindeks.
48. Rahvusvaheline majandus, riikide suhteline ja absoluutne eelis, spetsialiseerumine.
49. Kaupade eksport, import, kaubanduspiirangud.
50. Rahvusvahelised maksed -valuutad, valuutaturg ja vahetuskursid, maksebilanss ja jooksevkonto.
51. Rahvusvahelised majandusorganisatsioonid, Euroopa Liit ja vabakaubandus.
52. Globaliseerumine maailmamajanduses, riikide erinev arengutase ja tööränne, ressursside ammendumine ja keskkonnaprobleemid.
53. Jätkusuutlik majandus ja õiglase kaubandus.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Majanduslik mäng „Turg“.
- Praktiline loovtöö: „Turu-uuringu teostamine, tulemuste analüüs“.
- Praktiline loovtöö: Äriidee visandamine“.
- Praktiline loovtöö: „Majandustsükkel“.
- Praktiline loovtöö: „Rahvusvaheline majandus“.
- JA EESTI ÕPILASFIRMADE PROGRAMM

Ettevõtlusõpetus

Õpitulemused

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) mõistab, analüüsib ja hindab erisuguseid võimalusi ettevõtluseks;
- 2) on ettevõtlik ja tunneb ettevõtluse põhimõisteid;
- 3) teab, mida teha oma ettevõtte asutamiseks ja juhtimiseks;
- 4) suhtub positiivselt ettevõtlusesse ning oskab hinnata endas ettevõtjale vajalikke omadusi ja neid arendada;
- 5) saab aru turgude toimimisest ja kavandab turundusstrateegia;
- 6) koostab lihtsa ärimudeli, hindab vajalikke ressursse ja kavandab nende kasutamist;

7) mõistab ja selgitab majandusringlust ja maksusüsteemi, teeb eesmärgipäraseid valikuid finantsteenuste kasutamisel.

Õppesisu

1. Ettevõtluskeskkond
2. Ettevõtlikkus ja ettevõtlus.
3. Ettevõtte, ettevõtja roll ja vastutus.
4. Ettevõtluse võimalused ja riskid.
5. Äriidee ja selle kavandamine, rühmatöö tähtsus (ülesanded, vastutus, tööjaotus, aja planeerimine).
6. Ettevõtluse rolli ja olulisuse mõtestamine ühiskonna toimimisel
7. Ettevõtte alustamine
8. Ettevõtlusvormid, ärimudeli või äriplaani koostamine ja analüüsimine.
9. Ettevõtte asutamise tingimused ettevõtte põhikirja jt asutamiseks vajalike dokumentide koostamine, ettevõtte tegevuse planeerimine, ressursid (tööjõud, tooraine, kapital), kasum, ettevõtte tasuvus ja selle hindamine enda ärimudelil.
10. Turg ja turundus
11. Nõudlus, pakkumine ja turu tasakaal, konkurents, turunduse eesmärgid ja -tegevused.
12. Toote ja teenuse, tarbija ja turu analüüs, sihtrühma määratlemine ja turundustegevuste valimine. Konkurentsi analüüs ja turueeliste selgitamine.
13. Turundusmeetmed ja reklaam. Ärieetika
14. Finantsid.
15. Ärimudeli või Õpilasfirma tulude ja kulude arvestus, ressursside säästlik kasutus.
16. Püsi- ja muutuvkulud, omahind ja müügihind, töö tootlikkuse ja kvaliteedi tähtsus hinna kujunemisel.
17. Majandusarvestuse põhimõtted ja reguleerivad õigusaktid, eelarve, bilansi ja kasumiaruande koostamine.

Praktilised tööd, õpiprojektid, õppetegevus väljaspool klassiruumi, kogukonnapraktika vm õppetegevused.

- Praktiline loovtöö „Konkreetses ettevõtte SWOT-analüüsi koostamine“
- Praktiline loovtöö: „Äriplaani mudeli koostamine“.
- Praktiline loovtöö „Toote prototüübi kavandamine“
- JA EESTI ÕPILASFIRMADE PROGRAMM

VALIKKURSUS INFORMAATIKA

Üldeesmärgid

Gümnaasiumi informaatikaga taotletakse, et õpilane tunneb ja oskab iseseisvalt kasutada MS Office ja internetipõhiseid vabatarckvara programme. Teab teksti korrektse vormindamise nõudeid ja oskab neid kasutada. Teab olulisemaid valemeid tabelite koostamisel ja oskab neid kasutada.

1. Omandab tekstitöötlusprogrammi kasutamise oskuse ja teab teksti korrektse vormindamise nõudeid.
2. Omandab tabelarvutusprogrammi kasutamise oskuse ja teab lihtsamaid valemeid tabelite koostamisel.
3. Omandab esitlusprogrammi kasutamise oskuse ja teab hea esitluse koostamise võtteid.
4. Kasutab internetti suhtlemiseks ning info hankimiseks.

Õppekeskkond:

1. Ruumi sisustus on õppeotstarbe seisukohast otstarbekas.
2. Õppes kasutatakse internetiühendusega arvutit ja esitlustehnikat.
3. Igal õpilasel on eraldi arvutitöökoht.
4. Õpilasel on võimalus faile salvestada võrgukettale.
5. Õpilasel on võimalus kasutada teadmikke ja raamatukogu.
6. Õpilasel on võimalus kasutada kõrvaklappe ja mikrofoni.
7. Õpilasel on printimise võimalus.
8. Ruumid vastavad tervisekaitse- ja ohutusnõuetele.
9. Ruumid, sisseseade ja õppevara on esteetilise väljanägemisega.
10. Kasutatakse eakohast õppevara, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat.

Kursus: “Rakenduslik informaatika.”

Kursuse maht on 35 tundi.

Aine õppe-eesmärgid

Rakendusinformaatika kursus keskendub eelkõige praktilisele kontoritarkvara kasutamisele, kuid andakse ülevaade ka riistvarast ja internetist. Selle kursuse eesmärgiks

on rakendada kõiki oskusi, mida õpilane vajab edaspidi igapäeva elus. Need oskused on vajalikud, kui õpilane läheb tööle või kui asub õppima mõnes kõrgkoolis.

Ainealane pädevus

1. mõistab arvuti ja informatsiooni olemust ja funktsioone;
2. omandab igapäevased töövõtted arvuti riistvarakomponentidega;
3. õpib tundma uusi võimalusi ja lahendusi, mida arvuti pakub töö
4. hõlbustamiseks;
5. tunneb tarkvara liike litsentsitingimuste alusel ning nende
6. kasutamistingimusi;
7. eristab legaalset tarkvara illegaalsest;
8. oskab leida Internetist informatsiooni erialade kohta, mida on võimalik
9. õppima minna;
10. oskab otsustada, kas informatsioon on objektiivne ja ammendav;
11. omandab teksti- ja tabelitöötlemise oskuse väga heal tasemel;
12. oskab pidada elektronkirjavahetust;
13. õpib lahendama arvutiga töötamisel tekkivaid probleeme;
14. õpib toiminguid automatiseerima.

Õppesisu

Joonistusprogramm Paint

MS Word.

- Tööaken, klaviatuur, lihtsa teksti kirjutamine, salvestamine, avamine, töö hiirega, teksti parandamine, **B/U** Raamimine, pildi lisamine.
- Teksti vormindamine.
- WordArt. Pildi töötlus (Format Picture.), font, tähe suurus, joondus, kirjutamise reeglid.
- Menüü Format –Column.
- Lehekülje katkestus.
- Pildi lisamine.
- Teksti vormindamine, lehekülje katkestus
- Eesti tööportaalidega tutvumine.
- Pikema teksti kirjutamineja parandamine, vahele kirjutamine, liigutamine, kooperemine, kustutamine.

- Pealkirjad
- Headings
- Lehekülgede nummerdamine, päis-jalus.

MS Excel

- Lahtrite täitmine, joondus, värvimine, raamimine.
- Ridade ja veergude suuruse muutmine.
- Mustriid "Ctrl" klahvi abil. Liikumine tabelis ja märgistamine.
- Andmete sisestamine.
- Pesa aadress.
- Töö tabelitega.
- Tutvumine lahtrite formaatidega. Format- Cells.
- SUM – funktsiooni kasutamine.
- Average funktsiooni kasutamine, töö filtritega. Sorteerimine
- Diagrammi koostamine.
- Tutvumine IF – funktsiooniga.
- Numbrate ümardamine.
- Round funktsioon.
- Töö mitme töölehega, nende lisamine, kustutamine, ümbernimetamine.

MS PowerPoint

- Esitluse loomine ja kujundamine.
- Uue slaidi lisamine
- Slaidi kustutamine
- Slaidi skeemi muutmine
- Esitluse(tausta) kujunduse muutmine
- Pildi lisamine slaidile
- Videoklipi või helisalvestise lisamine
- Slaidide järjekorra muutmine

Õpitulemused.

Õpilane oskab:

- käsitseda ohutult arvuti riist- ja tarkvara;

- lahendada jooksvaid probleeme, mis tulevad ette arvutiga töötamisel;
- kasutada teksti- ja tabelitöötlusprogrammi väga heal tasemel;
- koostada töö otsimiseks vajalikke dokumente;
- leida Internetist informatsiooni erialade kohta, mida on võimalik õppima minna;
- kasutada elektronposti teenuseid

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Informaatika valikaine õpitulemusi hinnatakse jooksvalt õpiülesannete põhjal ning kokkuvõtvalt kursuse lõpul üldjuhul e-portfoolio abil. E-portfoolio on personaalne veebipõhine keskkond, millesse õpilane kogub pikema perioodi jooksul enda tehtud tööd ja refleksioonid oma õpikogemustest. Kursuse lõpul koostab õpilane e-portfooliosse kogutud materjalidest oma pädevusi kõige paremini tõendava valiku ning esitleb seda võimaluse korral avaliku kaitsmise vormis. Portfoolio kaitsmise põhjal saadud hinne on kursuse kokkuvõtvaks hindeks. Nii jooksvate õpiülesannete tegemise kui ka e-portfoolio esitluse puhul hinnatakse:

- 1) õppe plaanipärasust, loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 2) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu veenvat tõendamist;
- 3) arvutiga loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ja originaalsust;
- 4) õpilasepoolset praktilise tegevuse mõtestamist;
- 5) õpilase arengut.

Kursuse „Rakenduslik informaatika“ hindamine

Kursuse jooksul on 4 etteteatud arvestuslikku tööd, millele eelnevad tunnitööd, st harjutused ja ülesanded. Lõpphinne pannakse välja arvestustööde ja tunnitööde hinnete põhjal, sealjuures arvestuslikud tööd annavad 60% ja tunnitööd 40 % .

Arvestuslikud tööd:

1. Arvestuslik töö „MS Word“
2. Arvestuslik töö „MS Excel“
3. Arvestuslik töö „MS PowerPoint“
4. Õppeaasta tehtud töö analüüs

Näiteks, õpilase jooksvad hinded olid järgmised: 3, 4, 5, 1

Arvestustööde tulemused on 4, 5, 3, 4

Arvutame selle õpilase aastatulemuse järgmiselt:

- Jooksva hinde aritmeetiline keskmine on $(3 + 5 + 4 + 1) : 4 = 3,25$
- Kuna jooksvad hinded moodustavad 40% aastahindest, siis $0,4 \cdot 3,25 = \underline{1,3}$
- Arvestusliku hinde aritmeetiline keskmine on $(4 + 5 + 3 + 4) : 4 = 4$
- Arvestuslikud hinded moodustavad 60% aastahindest, siis $0,6 \cdot 4 = \underline{2,4}$

Järelikult selle õpilase aastahinne on $1,3 + 2,4 = 3,7 \approx 4$ (ümardame täisarvuni, kasutades matemaatika reeglit)

Hindamise skaala protsentides:

„5“ – 90-100%

„4“ – 75 – 89%

„3“ – 50 – 74%

„2“ – 20 – 49%

„1“ – 0 – 19%

Sel juhul, kui õpilane ei esita arvestustööd või tunnitööd, siis selle töö hinne on „1“.

VALIKKURSUS USUNDIÕPETUS

Üldalused

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikõppeainega „Usundiõpetus“ taotletakse, et õpilane:

- 1) oskab suhelda lugupidavalt erinevate maailmavaadete esindajatega ning arutleda maailmavaatelistel küsimustel üle;
- 2) tunneb enda ja teiste käitumises ära eelarvamusliku suhtumise ning oskab sellele vastu seista nii enda kui ka kaaslaste õiguste rikkumisel;
- 3) toob näiteid usuvabaduse põhimõtete toimimise, piiride ja nende rikkumise kohta ühiskonnas ning religiooni ja poliitika seoste kohta;

- 4) iseloomustab ajaloolisi tegureid usundite levikul Eestis; tunneb Eestis levinud usulisi liikumisi, nimetab nende õpetuse seisukohti ja igapäevast avaldumist;
- 5) kirjeldab õpitud usundite põhilisi ideid, allikaid ja usupraktikaid; kasutab eripalgelisi ja tasakaalustatud põhjendusi mõnede usundite ja maailmavaadete sarnasuste ja erinevuste kohta;
- 6) arutleb erinevate maailmavaadete mõju üle inimese ja ühiskonna tasandil nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; argumenteerib eksistentsiaalsete ja moraalsete küsimuste üle tuues välja eri usundite ja maailmavaadete seisukohti, seejuures sobivalt kasutades eetikaga seotud mõisteid ja mudeleid;
- 7) tunneb religiooni uurimise lihtsamaid teaduslikke meetodeid; oskab otsida teavet usundite ja muude maailmavaadete kohta ning kasutada eri liiki allikaid eesmärgipüstist silmas pidades ning hinnata ning põhjendada oma teabeallikate usaldusväärsust ja asjakohasust;
- 8) on teadlik oma peamistest väärtushoiakutest ning analüüsib väärtuste rolli enda ja teiste inimeste toimimises; sõnastab oma maailmavaate põhijooni analüüsides neid käsitletud usundite valguses.

Õppeaine kirjeldus

Usundiõpetus on usu- ja mõttevabaduse põhimõtetest lähtuv õppeaine, kus õpilane õpib:

- 1) tundma erinevaid usundeid ja maailmavaatelisi liikumisi;
- 2) märkama religiooni väljendumist kultuuris ning inimese ja ühiskonna elus;
- 3) arutlema eksistentsiaalsete küsimuste ja väärtuste üle. Usundiõpetus lähtub ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis sõnastatud usu- ja mõttevabaduse tunnistamise põhimõttest.

Religioonialane haritus on usuvabaduse tagamise eeltingimusi ühiskonnas. Usundiõpetuses õpivad õpilased neid oskusi, mis on vajalikud elamiseks pluralistlikus ühiskonnas ning maailmas, kus tuleb kokku puutuda erinevate usundite ja maailmavaadete esindajatega. Seetõttu pannakse usundiõpetuses rõhku selliste oskuste ja hoiakute kujunemisele, mille põhineb üksteisemõistmine, respekt, avatus ning valmisolek dialoogiks ja koostööks. Religioonialane haritus aitab mõista maailma kultuuripärandit, sest religioon on olnud ja on kõigis ühiskondades inimeste elu ning kultuuri üks kujundajaid; inspiratsiooniallikas kirjandusele, kunstile ja muusikale. Usundite ja maailmavaadete tundmaõppimine on tasakaalustatud ja lähtub teaduslikust käsitlusest. Usundiõpetuse tundides õpitakse tundma religiooni mitmekesisist pärandit ning tänapäeva nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes. Läbi aegade on inimesed püüdnud religioossete ja sekulaarsete maailmavaadete

abil mõtestada inimeseks olemise ja elu mõttega seotud küsimusi, olles avatud loovuse, tõe, headuse ja ilu ideedele, kuid usundid ja maailmavaated on tekitanud ka vastasseise ja pingeid. Seetõttu aitab usundite ja maailmavaadete tundmine tõlgendamiste, samastumiste, võrdluste ja vastanduste kaudu õppijatel mõelda elu suurte küsimuste üle. Õpilased omandavad teadlikult ja kriitiliselt teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad nende kõlbelist arengut, vastutustundlikku eetilist elamisostust ning maailmavaate kujunemist.

Kui õpilased pole põhikoolis usundiõpetust õppinud, alustatakse gümnaasiumis usundiõpetuse õppimist põhikooli kursusest „Üks maailm, erinevad religioonid“ või integreeritakse selle teemasid gümnaasiumi kursustesse „Eesti usuline maastik“ ja „Inimene ja religioon“. Kursuse „Inimene ja religioon“ läbimine eeldab vähemalt ühe usundeid käsitleva kursuse eelnevat läbimist.

Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õppetegevust kavandades ja korraldades: 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega; 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks; 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks; 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni; 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid; 6) laiendatakse õpikeskkonda: erinevate usundite pühapaigad, muuseumid, näitused, arvutiklass; 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, vestlus, diskussioon, väitlused, probleemide püstitamine, küsimuste ja oma seisukohtade sõnastamine ning põhjendamine, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine; loovmeetodid: draama, kunstiline eneseväljendus, muusikal; õppekäigud, kohtumised oluliste (soovitavalt kohalike) isikutega, sümbolika tundmaõppimine, tutvumine ümbruskonnas tegutsevate konfessioonide õpetuslike põhijoonte, tegevusvaldkondade ja institutsioonidega, mis selle rüpes tegutsevad (nt kloostrid, laste- ja noortetöö, hoolekanne, muinsuskaitse jmt); religioossete tekstide analüüs, religiooni uurimisel kasutatavate teaduslike meetodite rakendamine. Referaatide koostamine ja ettekandmine aitab kujundada esmaseid uurimistöö kogemusi ja esinemisostust. Kirjaliku eneseväljenduse oskust aitab arendada lühiarutluse kirjutamine; 8) on kesksel kohal kriitilise

mõtlemise arendamine ning analüüsi- ja argumenteerimisoskus maailmavaatelistes küsimustes. Samal ajal tuleb õpilastel harjuda mõttega, et sageli ei ole arutluse tulemuseks mitte probleemi lahendus, vaid selle sügavam mõistmine. Tähtis on omandada põhimõisted, liigitada usundeid, saada üldine ülevaade erinevate ajastute usulise eluolu iseloomulikest joontest ning tundma õppida usulist mitmekesisust nii Eestis kui mujal maailmas.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest ja kooli õppekavas sätestatust. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata, nende kohta antakse õpilasele tagasisidet. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad analüüsida juhtumianalüüsid, debatid ja arutelud. Hinnata saab seisukohtade asjakohast argumenteerimist, arutluskäigu loogilisust ja veenvust. Õpilane on hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll. Hindamine väärtustab lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära. Hindamine on vahend õpilase arengu toetamiseks.

Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Sotsiaalne ja vaimne õppekeskkond põhineb lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamisel. Kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdselt, austades nende eneseväärikust ja isikupära. Erinevaid maailmamõistmise viise käsitledes julgustatakse empaatilist suhtumist ning vastastikust lugupidamist. Usundiõpetust korraldades ja õpetades peab austama õpilaste tõekspidamisi ning nendega arvestama.

Õpetajad loovad klassiruumis ja õppekäikudel õpilastele võimaluse näidata initsiatiivi, osaleda otsustamises ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega. Soovitav on kaasata õpilasi usundiõpetuse ainesisu valikutesse. Märatakse ja ennetatakse õpilaste omavahelist kiusamist ja vägivalda. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöökaks ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada. Kool korraldab arvutit ning internetiühendust

vajavate tööde tegemise klassis, kus on vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta. Kool võimaldab ainekava eesmärke toetavaid esitlusvahendeid ning õppe sidumiseks igapäevaeluga korraldada õppekäike vähemalt kaks korda kursuse jooksul.

Kursus „Eesti usuline maastik“

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Õpilane: 1) iseloomustab Eesti usulisi olusid käsitletud ajastuil; 2) teab Eesti usuelu reguleerivate peamiste õigusaktide põhisisu; 3) tunneb usundite klassifitseerimise viise ning analüüsib klassifitseerimisega kaasnevaid väärtushinnanguid; 4) nimetab Eestis levinud suuremaid usundeid ning eristab suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi: a) tunneb Eestis levinud usundite ja kirikute sümboolikat; b) nimetab nende õpetuslikki põhiseisukohti ning võrdleb õpitud usundite ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi; c) võrdleb erinevate usundite avaldumisvorme; 5) oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes: a) mõistab religiooni mõju ühiskonnale; b) oskab oma tegevuses arvestada inimeste usuliste tõekspidamistega; c) suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt; reflekteerib oma hoiakute ja suhtumiste üle enda omast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse; 6) sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisti tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega. Usuliste olude kujunemine Eestis

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) nimetab suuremaid konfessioone ning usundeid Eestis ning võrdleb erinevate statistiliste tulemuste saamise põhjusi; 2) iseloomustab käsitletud ajastute Eesti usulisi olusid, nimetades põhijooni ja erinevusi; 3) selgitab näidete varal religiooni ja kultuuri vastastikust mõju.

Õppesisu

Muinasaeg, ristiusustamine, reformatsioon, pietism ja ratsionalism, venestamine, Eesti Vabariigi aeg, nõukogude okupatsioon, religioossus tänapäeva Eestis, sekulariseerumine. Eesti usuline kaart. Usundid, konfessioonid, usulised liikumised ja sekulaarsed maailmavaated.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane: 1) eristab Eestis levinud suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi: a) tunneb Eestis levinud usundite ja kirikute sümboolikat; b) nimetab nende õpetuslikki

põhiseisukohti, võrdleb õpitud usundite ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi; c) võrdleb erinevate usundite avaldumisvorme igapäevaelus (sealhulgas noorte elus); 2) kirjeldab individuaalse religioossuse ja uusvaimsuse avaldumisvorme; 3) tunneb mittereligioosete maailmavaadete aluseid; 4) analüüsib lihtsamaid religioosseid tekste; 5) oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes: a) analüüsib religiooni mõju ühiskonnale ja ühiskonna mõju religioonile; b) oskab oma tegevuses arvestada inimeste usulisi tõekspidamisi; c) suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt, reflekteerib oma hoiakute ja suhtumiste üle endast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse; 6) sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Õppesisu

Eestis ajalooliselt pikemalt tegutsenud kristlikud konfessioonid: roomakatoliku kirik, õigeusu kirik, vanausulised; luteri kirik, sh vennastekogudused; 2) valik teisi Eestis esindatud kristlikke konfessioone (valikul arvestada paikkondliku eripäraga); 3) muinas- ja rahvausund, taara- ja maausulised; 4) valik Eestis esindatud teisi usundeid; 5) individuaalne religioossus, uusvaimsus ja eneseabipraktikate usulised 6) sekulaarsed maailmavaated Eestis.

Ainekursuse kokkuvõte

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane: 1) teab Eesti usuelu reguleerivaid peamisi õigusakte, analüüsib nende valgelt usuvabaduse järgmist ja aktuaalseid religiooniga seotud küsimusi; 2) oskab leida ja hinnata allikaid religiooniga seotud informatsiooni kohta, koostab lühiuurimuse ühest olulisest Eesti usulisest mõtlejast või kultuuritegelasest.

Õppesisu

Eesti usuelu korraldus, usuvabadusega seotud küsimused tänases Eestis ühiskonnas. Olulisi usulisi mõtlejaid ja kultuuritegelasi Eestis (nt prohvet Maltsvet, Jakob Hurt, paljasjalgne Tõnisson, piiskop Platon, Uku Masing, Arthur Võõbus, Toomas Paul, Ain Kalmus (Evald Mänd), Hugo Lepnurm, Fanny de Sievers; Linnart Mäll; Laine Villenthal, Anu Raud, Sven Grünberg, Jüri Arrak, Urmas Sisask, Arvo Pärt, jne).

AINEVALDKONDADE ÜLESED VALIKKURSUSED

VALIKKURSUS ENESEJUHTIMINE

Õppeaine maht: 35 tundi

Õppeaine kirjeldus

Enesejuhtimise tund on gümnaasiumis valikaine. Tundides õpitakse erinevaid enesejuhtimise meetodeid ja strateegiaid. Märksõnadeks on enda pidev enda arendamine ja seeläbi enesekindluse ja enesekontrolli tõus ning teadlikkuse kasv iseendast. Õpilased võtavad tundidest aktiivselt osa – osaledes erinevates vestlustes ja analüüsides erinevaid seisukohti nii suuliselt kui kirjalikult.

Õpitulemused

Õpilane teab ja oskab kasutada erinevaid enesejuhtimise võtteid, mis aitavad tal elada sellist elu nagu ta päriselt soovib ning tunda rahulolu iseenda ja oma eluga.

Õpilane oskab seada endale realistlikke eesmärke ning luua ja täita nende täitmiseks endale kasulikke harjumusi.

Õpilane oskab oma aega planeerida. Õpilane omab teadmisi ärevusest ja depressioonist ning nende ennetamisest ja nendega toimetulekuviisidest.

Õpilane oskab vähemalt viite meelerahu harjutust ja teab nende vajalikkust enda meelerahu tagamiseks.

Õpisisu

Üldine eesmärk: kujundada enda soovitud elu

Teemad: vaimne tervis, eneseregulatsioonioskus; suhted ja suhtlusoskus; eneserefleksioon ehk oskus ennast analüüsida, oma tugevate ja nõrkade külgede tundmine; eesmärkide püstitamine, enda motiveerimine ja veelgi olulisem enda distsiplineerimine; rahatarkus; ajaplaneerimine; avalik esinemine; õppimisoskused.

Õpitulemused

Õpilane teab ja oskab kasutada erinevaid enesejuhtimise võtteid, mis aitavad tal elada sellist elu nagu ta päriselt soovib ning tunda rahulolu iseenda ja oma eluga.

Õpilane oskab seada endale realistlikke eesmärke ning luua ja täita nende täitmiseks endale kasulikke harjumusi.

Õpilane oskab oma aega planeerida. Õpilane omab teadmisi ärevusest ja depressioonist ning nende ennetamisest ja nendega toimetulekuviisidest.

Õpilane oskab vähemalt viite meelerahu harjutust ja teab nende vajalikkust enda meelerahu tagamiseks.

Hindamine

Õpilasel on oluline on ära teha etteantud ülesanded nii klassitunnis kui kodus. Õpetaja hindab õpilase tunnis osalemise aktiivsust.

Kursus hinnatakse A (arvestatud) või MA (mittearvestatud).

Töövahendid

Töövihikud: „Minu vaimse tervise esmaabi“, „Depressioonivihik“, „Ärevuse töövihik“, „Unevihik“.

Raamatud: Robin Sharma „Kella 5 klubi“.; Signe Ventsel „Julge luua muutust“, jt.

Telefoniäpid, internetileheküljed, youtube videod, podcastid.

VALIKKURSUS JAHINDUS

Kursuse maht: 35 tundi

Kursuse õppekorraldus:

Kontakttunnid, praktiline ja rühmatöö, õuesõppetunnid, praktiline käik looduses ja lasketiirus

Kursuse eesmärgid:

- anda algteadmisi jahinduse valdkonnast;
- tekitada huvi jahindustegevuse vastu;
- luua seoseid jahinduse ning loodus- ja keskkonnakaitse vahel;
- õppida tundma jahiulukeid ja nende tegevusjälgi;
- saada teadmisi jahikoerte ja nende kasvatamise kohta;
- õppida tundma ulukikahjustusi ja nende vähendamise võtteid.

Õpitulemused

Kursuse lõppedes õpilane:

- mõistab jahipidamise vajalikkust kaasajal;

- omab teadmisi tänapäeva jahipidamise vahenditest;
- tunneb jahindusalaseid õigusakte;
- oskab määrata abivahendeid kasutades ulukite jälgi;
- teab ulukikahjustuste vähendamise viise;
- oskab rakendada jahiohutusnõudeid.

Õppesisu

Teoreetilise ja praktilise tegevuse käigus tutvutakse Eesti jahinduse hea tavaga, jahinduse ajaloo, jahiulukite ja nende tegevusjälgedega, jahikoerte ja nende kasvatamisega, jahipidamise vahendite ja viisidega, jahitrofeedega, jahipidamist puudutavate õigusaktidega, ulukite tekitatud kahjude ja nende vähendamise võtetega ning jahiohutusega. Praktiliselt õpitakse tundma jahiulukite koljusid ja nahku, jahitrofeesid, peibutus- ja tehnilisi abivahendeid ning kuidas määrata sõralistel vanust. Looduses vaadeldakse loomade tegevusjälgi ja lastakse lasketiirus siledaraudsest jahipüssist lendavaid laskemärke.

Ainetevaheline lõiming

Kursuse õpe on seotud vähemal või suuremal määral ajaloo, bioloogia, geograafia, matemaatika, inimeseõpetuse ja arvutiõpetusega.

Hindamine

Hinnatakse mitteeristavalt (arvestatud/mittearvestatud). Kursus lõpeb valikvastustega testiga, mis hõlmab käsitletud teemasid. Test koosneb kahekümnest küsimusest-ülesandest (20). Arvestuse saamiseks peab olema õigesti vastatud viisteist (15) küsimust.

VALIKKURSUS KLIIMAMUUTUSED

Kursuse eesmärk:

- Õpituatsioonide loomine ning selle kaudu keerukate süsteemide ja üldpädevuste (nt kriitiline mõtlemine, koostöö, empaatia, kultuuridevaheline suhtlemine jne) õppimine.
- Erinevate digitaalsete tööriistade ja materjalide kasutamine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, mis on kliimamuutused ja miks on kliimamuutused ja kliimateadus olulised;
- 2) teab, kuidas kliimamuutused mõjutavad õpilaste ja nende endi igapäevaelu ja kogukonda (sh nende rahvust, Euroopat ja maailma) ning kuidas me oma käitumisega kliimat mõjutame;
- 3) oskab selgitada, kuidas kliimamuutuse vastu võidelda ja nendega kohaneda;
- 4) teab, mis on ökoloogiline jalajälg ja kuidas see on seotud kliimamuutustega;
- 5) teab, kuidas meie igapäevased valikud, tarbimisharjumused ja elustiil mõjutavad maailma kliimat ja kuidas sellega on seotud valitsuste otsused ning majandussfääri toimimine;
- 6) mõistab erinevaid viise energiatarbimise, saaste ja jäätmete vähendamiseks;
- 7) mõistab vastutustundliku tarbimise mõistet;
- 8) tunnistab ületarbimise mõju kliimamuutustele.

Õppesisu

Sissejuhatus kliimamuutustesse. Põhjused ja tagajärjed.

Ökoloogiline jalajälg.

Jätkusuutlik transport.

Kodumajapidamiste energia/tõhusus ja jäätmed.

Vastutustundlik/jätkusuutlik tarbimine.

Jätkusuutlik toit.

Elurikkus ja kliimamuutused.

VALIKKURSUS MULTIMEEDIA

Õppeaine maht: 35 tundi

Kursuse lühikirjeldus

Multimeedia õpetamisega taotletakse, et õpilasel areneksid loovus ning arvutikasutamise oskus, peenmotoorika ning võime läheneda igale ülesandele isiklikult ja mõelda iseseisvalt lahendusi, samas ka võimet teha vajadusel rühmatööd.

Tähelepanu pööratakse vabavalaliste tarkvaralahenduste kasutamisele.

Etteantud ülesannete täitmine nõuab õpilaselt kursuse jooksul omandatud oskuste rakendamist ja kombineerimist. Tööd peavad olema läbimõeldud, viimistletud ja põhjalikud. Tähelepanu tuleb pöörata detailidele. Valikteemade puhul peab õpilasel olema kindel visioon, mida ta soovib lõpptulemusena saavutada.

Õppesisu

Eesmärgiks on arendada õpilase loovust läbi praktiliste tegevuste. Kursuse käigus keskendutakse helile ja videole ning programmidele, mis on nendega töötamiseks vajalikud.

Õppetööks kasutatakse kursuse vältel kindlaid

programme (vabavaralisi), kuid õpitakse ka, kuidas vajadusel alternatiive leida.

Valmivad erinevad tööd, nii iseseisvate kui ka paaris- või rühmatöödena. Kõik töös kasutatavad materjalid ja valminud tööd kogub õpilane oma e-portfolioosse ja/või e-õppekeskkonda Google Classroom.

Teoreetilistele osadele järgneb koheselt ka praktiline õpe. Õpilastelt oodatakse aktiivset kaasamõtlemist ja -töötamist. Klassis töötades järgitakse kokkulepituid arvutikasutamise reegleid.

Õpitulemused

Õpilane:

- teab erinevate faili formaatide erinevusi ning oskab valida õige formaadi oma töö jaoks;
- koostab, salvestab ja oskab arvutist leida oma töö;
- oskab valida etteantud töö lahendamiseks õige lahenduse ning vajadusel seda põhjendada;
- oskab jagada oma tööd, kasutades mõnda pilveteenust;
- suudab oma valmistatud tööd presenteerida ning esitleda;
- oskab läbi viia koostööprojekti, kasutades suhtlemiseks ja töö organiseerimiseks erinevaid tehnoloogilisi lahendusi;
- oskab õpitut rakendada mõnes teises ainetunnis;
- oskab iseseisvalt kujundada etteantud nõuetekohase töö;
- teab ja tunneb põhilisi disainipõhimõtteid;
- teab erinevate elementide (värvid, heli, video, tekst jms) kasutamispõhimõtteid.

Tagasisidemeetodid ja -kriteeriumid ning kursuse tulemuse kujunemine:

Tagasisidet õpilaste töödele antakse jooksvalt. Kursust hinnatakse mitmeeristavalt. Hindamise eelduseks on aruteludes ja rühmatöodes osalemine. Kursuse hinne kujuneb erinevate iseseisvate ja praktiliste tööde õigeaegsel sooritamisel positiivsele tulemusele (min 50%). Mittetähtaegsel töö esitamisel on õpetajal õigus anda kohustuslikke lisaülesandeid.

VALIKKURSUS KODULUGU: PAKRI POOLSAARE JA PAKRI SAARTE

AJALUGU

Õppeaine eesmärk

Kursuse eesmärk on anda õpilastele ülevaade oma kodukandi ajaloolisest ning kaasaegsest arengust, juhtimisest, sotsiaalsest- ja looduskeskkonnast ning pärandist ja kultuurist.

Õpilased õpivad oma kodukohta ning selle ajalugu paremini tundma. Tulemusena mõistavad õpilased oma kodukoha ajalugu, selle olemust ning tunnevad ennast oma kodukoha liikmetena, uhkust oma kodukoha ajaloo ja pärandi ees, neil areneb suurem vastutustunne ja hoolivus oma kodukoha kogukonna ees.

Valikõppeaine kirjeldus ja maht

Maht on 35 tundi

Valikõppeaine koosneb loengutest klassiruumis, väliõpet reaalsete kodukoha kohtade külastamisega ning praktilist uurimistööd mõne oma kodukohaga seotud paiga, objekti, sündmuse või isiku kohta.

Õppes on olulisel kohal lisaks loengutele ka aktiivõppemeetodid nagu arutelud, uurimustöö ja õppekäigud, kohalike ajalooliste vaatamisväärtuste ja paikade külastused, kohtumised kodukoha silmapaistvamate tegijatega.

Õppekeskkond:

1. Ruumi sisustus on õppeotstarbe seisukohast otstarbekas.
2. Õppes on võimalus kasutada interneti ühendusega arvutit ja esitlustehnikat.
3. Ruumid vastavad tervisekaitse- ja ohutusnõuetele.
4. Ruumid, sisseseade ja õppevara on esteetilise väljanägemisega.
5. Kasutatakse eakohast õppevara, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat
6. Väliõpe toimub väljasõidu (või sõitude) ning jalutuskäikude vormis.

Õppesisu

Teoreetiline osa.

Olulisemad teemad:

1. Pakri poolsaare ja saarte looduslikud olud ja geograafia
2. Pakri poolsaare ja saarte ajalugu
3. Õpilase kodukoha lähiajalooline ning tänane juhtimine ja elukorraldus.
4. Õpilase kodukoha ajaloolised ja kaasaegsed ettevõtted, tööturg ja areng
5. Isikud ja rahvad, kes on olnud seotud Pakri poolsaare ja saartega

Praktiline tegevus

Õppekäigud

- Pakri poolsaarega tutvumine
- Väljasõit Pakri saartele
- Lääne-Harju vallavalitsuse külastus

Õpitulemused

Kursuse lõpetaja

1. Tunneb oma kodukoha tekke ajalugu ja üldiseloostust.
2. Oskab kirjeldada kodukoha geograafilist asendit, territoriaalset paiknemist.
3. Oskab kirjeldada kodukoha rahvastikku ja looduslikku keskkonda.
4. Oskab kirjeldada oma kodukoha hariduse ajalugu ning kaasaegseid võimalusi.
5. Teab koduvalla majanduse ja ettevõtluse ajalugu ning kaasaegset olukorda
6. Toimub algatusvõime loovuse ja loova mõtlemise arendamine.
7. Mõistab oma kodukoha rolli Eesti ja Eesti Vabariigi ajaloos
8. Oskab läbi viia individuaalset uurimistööd kodukoha teemadel
9. Oskab teha ettekannet, milles võtab kokku oma uurimustöö sisu

Hindamine

Hindamisel lähtutakse nii riikliku kui ka Paldiski Ühisgümnaasiumi hindamisjuhendist. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase teoreetilisi teadmisi, informatsiooni leidmist ja situatsioonide lahendamist. Hinnatakse uurimustööde tegemise oskusi, loovust ülesannete lahendamisel, juhtumianalüüsi, kus hinnangu aluseks on põhjuslike seoste loomine ja argumenteerimine. Kontrollitakse ja hinnatakse arutluse, argumenteerimise ja seoste loomise oskust, õpilase iseseisvat tööd, osalemist rühmatöodes ja aruteludes.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste või arvestuslike hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kursuse hinne kujuneb aktiivsest osavõtust, praktilise ekskursiooni ja ettekande/tagasiside eest kokkuvõtva hindena.

Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus. Praktilised tööd on mingi konkreetse üksikteema, materjali vms kohta. Iseseisvateks töödeks on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitunnitööd, mida hinnatakse valikuliselt. Kursuse jooksul võib hinnata ka koduseid töid, suulisi vastuseid, ülesannete lahendamist, osalemist rühmatöodes jne.

VALIKKURSUS AUTOÕPETUS

Kursuse maht on 70 tundi.

Õppe-eesmärgid

- Anda õpilasele sellised teadmised ja oskused ning hoiakud, et juht tunneks nõutud määral liiklusalaseid õigusakte, oskaks valitseda autot, jälgida liiklust, märgata ja ette näha võimalikke ohte ning sellele vastavalt tegutseda
- Algastme koolituse eesmärk on anda õpilasele auto juhtimiseks sellised teadmised, oskused, juhtimisvilumus ja oma võimete hindamise oskus, et ta on võimeline autot iseseisvalt, ohutult ja teisi liiklejaid arvestavalt juhtima
- Sõiduskuse õppimine (sõidukijuhtimisliigutused ja juhi otstarbekohane tegevusjärjekord, liikluse jälgimise oskus, tähelepanuvõime kujundamine, teeolude hindamine ja sõiduteekonna valiku oskus)

- Liiklejate vastastikuse mõju tunnetamine (õpilase suunamine teiste liiklejate tegevuse ettenägemisele ja oma tegevuse mõistetavaks tegemisele, aimata teiste liiklejate tegevust, vältida nende vigu ja endal hoiduda ootamatute olukordade tekitamisest)
- Juhi toimetuleku oskus mitmesugustes liiklusolukordades (juht peab õppima toime tulema mitmesugustes liiklusolukordades, oskama tajuda kaasliiklejate kaugust, liikumiskiirust ja – suunda)
- Oma tegevuse hindamise oskus (oskus hinnata oma sõiduuskust ja liiklusolukordi, osata arvestada emotsionaalset seisundit)
- Juhi oskus vältida riski (juht peab õppima riski ette aimama ja vältima)

Õppesisu

I KURSUS

Algaste

1. Teooriaõpe
2. Sõidukijuhi koolitus, auto ja auto käsitlemine
3. Liiklus tänapäeval
4. Liiklus kui juhitud süsteem, liikluseeskiri
5. Ohutu liiklemise juhised
6. Sõiduõpe
7. Sõiduks valmistumine ja auto käsitsemisharjutused õppeplatsil
8. Juhtimisliigutuste vilumuse omandamine õppeplatsil
9. Linnasõidueelne sõiduuskuse hindamine
10. Sõiduõpe individuaalprogrammi järgi
11. Sõiduõpe vähese liiklusega teedel
12. Teooriaõpe
13. Liiklejate vaheline suhtlemine
14. Liiklusvooluga liitumine ja selles sõitmine
15. Sõidu lõpetamine ja parkimine
16. Paiknemine ristmiku ületamisel
17. Juhi tegevus ristmiku ületamisel
18. Sõidu kavandamine riski vältimise eesmärgil
19. Sõiduõpe

20. Ohutu liiklemise juhised ja liiklejate vaheline suhtlemine
21. Liiklusvooluga liitumine ja selles sõitmine
22. Sõidu lõpetamine ja parkimine
23. Sõiduõpe individuaalprogrammi järgi
24. Ristmiku ületamine
25. Sõidu kavandamine riski vältimise eesmärgil

II KURSUS

1. Sõiduõpe intensiivse liiklusega teedel
2. Teooriaõpe
3. Olukorrakiirus
4. Maanteeõit
5. Möödasoit ja vastusõitjaga kohtumine
6. Sõitmine rasketes teeoludes
7. Sõitmine pimedal ajal
8. Inimene sõidukijuhina
9. Juhi tegutsemine liiklusõnnetuse korral
10. Auto tehno seisund, auto kasutamisega seonduv ja ökonoomne sõiduviis
11. Algastme liiklusteooria eksam
12. Sõiduõpe
13. Olukorrakiirus
14. Maanteeõit
15. Maanteeõit ja vastusõitjaga kohtumine
16. Sõiduõpe idividuaalprogrammi järgi
17. Sõitmine pimedal ajal
18. Algastme sõidueksam

Õpitulemused

Juht peab teadma:

- 1) teistesse liiklejatesse mõistva ja tähelepaneliku suhtumise vajalikkust;
- 2) juhieetikat ja liikluskultuuri mõjutavaid tegureid;
- 3) emotsioonide ja pingeseisundi (stressi) mõju liiklusohutusele;
- 4) teistest liiklejaist, eriti vähekaitselistest nagu lapsed, jalakäijad, jalgratturid ja puuetega inimesed, lähtuvaid iseloomulikke riskifaktoreid;

- 5) ohte, mis on tingitud mitmesuguste sõidukite juhtimise ja liikumise eripärast, samuti nende juhtide vaateväljade erinevusest sõiduki juhtimisel;
- 6) sõiduki ehitust, suutmaks avastada ja võimalusel kõrvaldada sõidukil selle juhtimist ja liiklust ohustada võivaid vigu ja rikkeid; eriti rooli, pidurite ja vedrustuse, rehvide, tulede, tuuleklaasi ja selle puhastussüsteemide, turvavarustuse ja turvaseadmete, toite- ja väljalaskesüsteemi jms juures;
- 7) sõiduki turvavarustuse, sealhulgas turvavööde, laste turvavarustuse ja motokiivri kasutamise vajalikkust ja nõudeid;
- 8) sõidukitest tulenevaid ohtusid keskkonnale, keskkonda vähem ohustavaid sõiduviise;
- 9) liikluseeskirja nõudeid, liikluskorraldusvahendite tähendust, teendamise kohustust ja kiiruspiiranguid;
- 10) teetüüpide iseloomulikke iseärasusi ja nende kohta kehtivaid nõudeid;
- 11) riskitegureid, mida põhjustab sõit eri tee- ja ilmaoludes, eriti neid, mis tulenevad ilmamuutusest ja tuulest ning pimedast ja valge aja vaheldumisest;
- 12) tegureid, mis mõjutavad eri tee- ja ilmaoludes sõiduki ohutut piki- ja külgvahet ning peatumisteedkonda;
- 13) alkoholist, ravimitest, uimastitest, väsimusest ja pimedast tulenevate muutuste mõju juhi käitumisele, eriti reageerimisajale, tajumisele, arusaamisele ning otsustamisele;
- 14) sõidukiiruse valikuga seonduvaid ohte;
- 15) nõudeid sõiduki kasutamiseks vajalike dokumentide kohta;
- 16) käitumisreegleid liiklusõnnetuse puhul (liiklusohutuse tagamine sündmuskohal, liiklusõnnetusest teatamine ja selle vormistamine), abistamiskohustust liiklusõnnetuses kannatanute suhtes;
- 17) sõiduki, sõitjate ja veose ohutust puudutavaid tegureid;
- 18) kohustusliku liikluskindlustusega seonduvat.

Juht peab oskama valitseda sõidukit.

Enne sõidu alustamist peab juht oskama:

- 1) hinnata rooli, pidurite, velgede, rehvide, valgustus- ja signalisatsiooniseadmete ning helkurite korrasolekut, turvavarustuse olemasolu, uste suletust;
- 2) reguleerida istet õigesse asendisse;
- 3) reguleerida tahavaatepeeglid õigesse asendisse;
- 4) käivitada mootorit.

Sõitmisel peab juht oskama:

- 1) alustada sõidukiga sujuvalt kohalt liikumist nii rõhtsal pinnal, tõusul kui ka langul;
- 2) roolida sõidukit;
- 3) suurendada ja vähendada mootori pöördeid;
- 4) lahutada ja ühendada sidurit;
- 5) vahetada käike;
- 6) kasutada sõidu- ja seisupidurit;
- 7) käike vahetades kiirendada või aeglustada sõiduki liikumist vajaliku kiiruseni, säilitades otseliikumise;
- 8) valida kitsal teel kõrvalepöoret tehes õiget kiirust ning säilitada sõiduki juhitavus;
- 9) tagurdada sirgjoonelisel ja pöoret tehes, liikudes ettenähtud sõidurajal või vajaduse korral rada vahetades;
- 10) pöörata tagasi, kasutades edasi- ja tagasikäiku;
- 11) sõiduki ettekavatsetud peatamisel teha seda õigesti ja sujuvalt mitmesugustes tee- ja ilmaoludes;
- 12) peatada sõidukit äkkolukorras;
- 13) parkida sõidukit rõhtsal teel, tõusul ja langul sõidutee äärega rööbiti, risti ja nurgi nii edasi- kui tagasisuunas;
- 14) pukseerida sõidukit või juhtida pukseeritavat sõidukit.

Juht peab olema võimeline käsitsema sõiduki teisi seadmeid, nagu klaasipuhastit, klaasipesurit, klaasipuhurit, kliimaseadet, valgustusseadmeid jms, kaotamata samal ajal ülevaadet liiklusolukorrast, ja hoolitsema, et tema tegevus oleks teistele liiklejatele arusaadav.

- 1) Juht peab ohutu sõitmise tagamiseks rakendama kõiki vajalikke juhtimisvõtteid, kasutades selleks järgmisi ettevaatusabinõusid:
 - 1) jälgima nii otseselt kui tahavaatepeeglite abil liiklust, liikluskorraldusvahendeid, oskama märgata tekkinud ohtu ja hinnata ohu tekkimise võimalust nii enda ees, külgedel kui taga;
 - 2) ohu korral õigesti tegutsema;
 - 3) käituma seaduskuulekalt, järgima liikluseeskirja nõudeid ja liikluse reguleerija juhiseid;
 - 4) suhtlema lubatud ja arusaadaval viisil teiste liiklejatega;
 - 5) arvestama teiste liiklejatega ja suhtuma neisse lugupidavalt.

Käitumine

Juht peab olema võimeline ohutult:

- 1) alustama liikumist sõidutee äärest või parkimiskohast;
- 2) ühinema liiklusvooluga, sobitades sellega oma paiknemise ja kiiruse, ning hoidma õiget piki- ja külgvahet;
- 3) vahetama sujuvalt, teisi liiklejaid segamata ja ohustamata, sõidurada;
- 4) põikama ümber seisvast sõidukist või muust takistusest;
- 5) mööduma vastusõitvast sõidukist kitsal teel;
- 6) mööduma või mööda sõitma mitmesugustes liiklusoludes;
- 7) lähenema ristmikule või ülekäigurajale ja seda ületama;
- 8) lähenema raudteeülesõidukohale ja seda ületama;
- 9) pöörama ristmikul paremale või vasakule;
- 10) kasutama aeglustus- või kiirendusrada;
- 11) väljuma sõidukist ja lahkuma selle juurest.

Hindamine

Õppetulemuste saavutamise eeldus on see, et õppimine ja hindamine toimub etappide kaupa, kusjuures enne järgmist õppeetappi kontrollitakse õpilase teadmisi ja oskusi. Hindamise kaudu toimub ka õpingute suunamine.

Auto valistamise ehk auto juhtimise liigutuste hindamine.

auto valistamise oskuse kontrollimine toimub õpingute algusosas õppeväljakul vastavate sõiduharjutuste sooritamise oskuse hindamise teel. Selle tulemusena peab selguma, kas õpilane oskab piisava vilumusega autot juhtida võimaldamaks sõiduõppe alustamist liikluses.

Teooria ja sõidueksam.

Autokooli eksamil hinnatakse, kuidas õpilane on õpitava omandanud ja kuivõrd ta on võimeline paindlikult ja ohutult liiklema.

Juhi sõiduoskuste hindamine õpiastme ajal autokoolis läbiviidaval koolitusel

VALIKKURSUS REKREATSIOONIKORRALDUS

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Õppeaine kirjeldus

Õpetusega taotletakse, et õppija omandab rekreatsiooni põhialused ja -mõisted, mõistab rekreatsioonikorralduse olemust ning praktilisi oskusi vaba aja ja rekreatiivsete tegevuste korraldamisest. Kursus võimaldab saada üldise ülevaate vaba aja ja rekreatsiooni teooriast ning nõudlusest ja pakkumisest Eestis. Kursus võimaldab omandada teadmisi rekreatsiooniga seotud ametitest ja kutsestandardidest. Aitab mõistab rekreatsiooni seoseid teiste valdkondadega (turism, sport jne). Õppija omandab teadmised sündmuskorraldaja ja animatööri tööst. Õpib tundma meelelahutuslikke sündmusi ja nende korraldamist. Õppija teab meeskonna juhtimise põhimõtteid ja oskab töötada meeskonnaliikmena. Omandab teadmised mängude põhialustest, traditsioonilistest mängudest, mängureeglite kehtestamisest. Õppima tundma mängude ohutust, koormust ja läbiviimist.

Füüsiline õpikeskkond

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine: arvutiklassi kasutamine (vastavalt vajadusele personaalseks või rühmatööks) ainetunnis veebipõhiste õppematerjalide kasutamiseks.

Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Õpilasele tutvustatakse kursuse alguses, mida, millal ja mille alusel hinnatakse.

Hinnatakse:

- 1) praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
- 2) oskust asjakohast informatsiooni otsida ja analüüsida
- 3) loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 4) iseseisva analüüsi oskust;

5) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, esituste ja praktiliste tegevuste käigus.

Hindamine

1. Iseseisev töö (20 %);
2. Ürituse tegevus- ja ajakava koostamine (20 %);
3. Ürituse/sündmuse korraldamine ja läbiviimine (60 %)

Kursuse kava

Kursus koosneb 35 tunnist

Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Rekreatsioonikorralduse alused

Õpitulemused

- Mõistab vaba aja ja rekreatsiooni teooriat, seostab seda turismi ja spordiga; nimetab spetsialiseerumise võimalusi;
- kirjeldab rekreatsiooni korraldamise põhimõtteid sise- ja välistingimustes;
- mõistab rekreatsiooni planeerimise vajalikkust;
- hindab rekreatsioonikorraldust Eestis.

Õppesisu

Rekreatsiooni mõisted, ajalugu ja olemus. Rekreatsiooni seosed ja erisused vaba aja veetmise, turismi ja spordiga. Vaba aeg. Vaba aja ja rekreatsiooni trendid. Rekreatsiooni nõudlus ja pakkumine Eestis. Rekreatsiooniga seotud ametid ja kutsestandardid: rekreatsioonikorraldaja, animatöör, matkatreener, loodusgiid, retkejuht. Standardid. Seiklusteraapia ja rekreatsioon. Sportlik matkamine. Ohud, riskid ja turvalisuse tagamine. Vaba aja ja rekreatsiooni planeerimine ja korraldamine.

Ürituskorralduse alused

Õpitulemused

- nimetab sündmuste korraldamisega seotud terminoloogiat ja sündmuste liike;
- kirjeldab meeskonnatöö juhtimise põhimõtteid;
- nimetab sündmuse toimumisega seotud riskide maandamise ja turvalisuse tagamise võimalusi;
- leiab informatsiooniallikaid ürituste ja mängude kohta;

- teab, mis on ürituse jätkusuutlikkuse plaan;
- saada iseseisev kogemus ürituse kavandamisest ja läbiviimisest.

Õppesisu

Ürituste liigitamine nende eesmärgi, suuruse, toimumiskoha, sihtgruppide jt näitajate järgi. Ülevaade rekreatsiooni valdkonna ürituste kavandamisest. Meeskonnatöö. Ürituste planeerimine, sh. personali, eelarve, turvalisuse, toitlustamise ja teiste teenuste planeerimine, jätkusuutlikkus. Finantseerimise võimaluse leidmine, sh sponsorlus. Ürituste turundamine. Ürituse läbiviimine. Korraldus enne üritust, ürituse toimumise ajal ja peale üritust. Tagasiside hankimine ja analüüsimine.

Mänguõpetus

Õpitulemused

- kirjeldab animatööri mõistet ja töö sisu;
- töötab meeskonnas ja juhib meeskonda;
- valib mängu vastavalt sihtgrupile, tutvustab mängureegleid ning viib mängu läbi;

Õppesisu

Mängude liigitamine nende toimumiskoha, sisu ja sihtgruppide järgi. Traditsioonilised rahvusmängud, Mängijate ohutuse tagamine. Mängijate koormuse arvestamine. Ealiste, füüsiliste jt iseärasustega arvestamine. Mängureeglite kehtestamine ja tutvustamine. Mängude läbimängimine: tutvumismängud, seiklusmängud, orienteerumismängud, seltskonnamängud, sportmängud, mälumängud, traditsioonilised rahvusmängud jne. Valiku koostamine mängudest ettearvamatuteks juhtudeks.

VALIKKURSUS TEATRIÕPETUS

Paldiski Ühisgümnaasiumi valikaine

Õppe eesmärgid

Läbi praktilise teatritegevuse (mängu) anda õpilastele võimalus eneseavastamiseks – oma isiksuse mõistmiseks ja mitmekülgseks arendamiseks.

Arendada loovust, fantaasiat ja reageerimisoskust erinevates situatsioonides; empaatiavõimet, probleemide lahendamise oskust, esinemisjulgust, suhtlemisoskust, kujundada analüüsivõimet

ja koostöövalmidust, äratada huvi teatri kui kunstiliigi vastu; korrigeerida õpilaste suulist eneseväljenduse oskust.

Tutvutakse ühtlasi näitlejameisterlikkuse põhialustega:

- tähelepanu ja keskendumine
- suhtlemine partneriga, kuulamine
- liikumismängud
- rollimängud
- lavakõne (füüsilise- ja häälekasutust)
- omaloomingulised etteasted, etendused
- improvisatsioon

Õppesisu

Esinemise põhireeglid.

Hingamisharjutused. Hingamisharjutused koos füüsilise rakendamisega.

Hääleharjutused. Harjutused hääle tugevuse reguleerimiseks. Teksti esitamine läbi rolli ja situatsiooniülesannete.

Diktsiooniharjutused.

Situatsioonimängud.

Tähelepanuharjutused. Individuaalharjutused. Partneritunnetus. Grupiharjutused

Fantaasiaülesanded.

Rollimängud.

Möttemängud.

Ülesanded tekstidega. Märksõna - etüüdid

Omaloomingulised minilavastused.

Lavakujundus.

Muusikaline kujundus.

Etenduse väljatoomine.

Õpitulemused

- õpilane on valmis välja pakkuma ideid erinevateks situatsioonimängudeks
- oskab etteantud rollimängudes end loogiliselt väljendada
- oskab rakendada fantaasiat ja loovalt suhtuda antud ülesannetesse

- oskab analüüsida kaasõpilaste esinemist
- õpilane oskab esinemisel kontrollida oma häält ja füüsis
- õpilane esineb sõnalis- muusikalises näidendis

Hindamine

- suulised hinnangud
- draama- ja teatriõpetuses kasutatakse kujundava hindamise põhimõtteid
- aktiivne osavõtt tundidest
- arvestuslik hinnang kord õppeaastas

VALIKKURSUS INSENEERIA JA TOOTMINE / Merkuur

Paldiski Ühisgümnaasium

Kursuse lühikirjeldus ja eesmärgid	Kursuse käigus saavad õpilased ülevaate tänapäevastest moodsatest tootmisprotsessidest ja -tehnoloogiatest ning õpivad ette valmistama digitaalseid töötlusfaile arvjuhitavatele seadmetele.
Hindamine	Arvestuslik töö: praktiline töö. Kõik arvestuslikud tööd peavad olema sooritatud.
Kursuse maht	35 tundi
Õpitulemused	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilane oskab valmistada 3D-mudeleid programmi Fusion360 kasutades • Õpilane tunneb arvjuhitava seadme (CNC) tööpõhimõtet (lasertöötlus, 3D printer, CNC frees) • Õpilane oskab ette valmistada tööfaile CNC seadmele • Õpilane oskab õpitud seostada tootmisettevõtte vajadustega • Õpilane oskab valida optimaalseid töötlemisviise soovitud detailide töötlemiseks ja valmistada tooteid.
Vajalikud õppematerjalid ja -vahendid	<p>Tinkercad.com</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fusion360 (vajab installeerimist ja education litsentsi või 30 päeva tasuta versiooni) • Snapmaker Luban (vajab installeerimist)

	<ul style="list-style-type: none"> • Snapmaker 3-1 CNC seadmed – Lauri Soosaar • Arvutid tarkvaraga • Õppeklass multimeediaprojektori kasutamise võimalusega. • Internetiühendus. • Digiõpik “Snapmakeri kasutamine koolitunnis”
Õppesisu	Sissejuhatus kursusesse. Ülevaade kursusest, õpiprotsessidest ja hindamisest. Kursusel kasutatavad õpikeskkonnad ja õppevahendid. Kontakttund.
Õppesisu	<ul style="list-style-type: none"> • Tinkercad.com tutvustus. Keskkonna tutvustus ja praktilised harjutused. Arvestuslik • Fusion360 tutvustus ja modelleerimisharjutused. Keskkonna tutvustus ja praktilised harjutused. Arvestuslik • Fusion360 ja 3D printimine 3D printimise tutvustus ja praktilised harjutused. • Fusion360 ja lasergraveerimine. Lasergraveerimise tutvustus ja Praktilised harjutused. Arvestuslik • Fusion360 ja CNC freesimine. CNC freesimise tutvustus ja Praktilised harjutused. Arvestuslik • karjäärpäev. <p>Tutvume karjäärivõimalustega ja külastame ägedaid Eesti ettevõtteid. Arvestuslik töö.</p>

VALIKKURSUS MEHHATROONIKA / Merkuur

Paldiski Ühisgümnaasium

Kursuse lühikirjeldus ja eesmärgid	<p>Kursuse eesmärgiks on pakkuda arusaamist mehhatroonikast kui inseneeriavaldkonna alast, mis interdistsiplinaarsena seob mitmeid oskuseid nagu elektroonika, programmeerimine, üldised digipädevused jpm. Kursus baseerub gümnaasiumi riikliku õppekava valikkursusel 13. „Valikkursus „Mehhatroonika ja robotika“.</p> <p>Valikkursusel käsitletakse mehhatroonika- ja robotikasüsteemi põhimõisteid ning süstemaatikat, nende süsteemide kasutusvaldkondi ning eripära, seadmete</p>
---	--

	projekteerimise üldisi aluseid; mehaanika, elektroonika ja tarkvara tervikuks lõimimise üldpõhimõtteid; sissejuhatust anduritehnikasse ja ülevaadet sellest, andurite kasutamise üldpõhimõtteid; sissejuhatust mikrokontrolleritesse ja nende programmimisse; sissejuhatust täitursüsteemidesse ja nende tööprintsipidesse ning mehhatroonikasüsteemi ideeprojekti koostamist.
Hindamine	Arvestuslik töö – praktiline töö, tundides osalemine
Kursuse maht	20x70 minutilist tundi
Õpitulemused	<ul style="list-style-type: none"> • Teab kokkuvõtlikult mehhatroonika (robotika) ajalugu ja valdkonnaga seotud aspekte. • Mõistab tänapäevaste digitaalsüsteemide ja nende kasutamisega seotud lihtsamaid tehnilisi aspekte. • Oskab koostada lihtsaid vooluringe ning kasutada lihtsamaid elektroonikakomponente. • Tunneb kõige lihtsamal tasemel programmeerimisvõtteid riistvara juhtimisel.
Vajalikud õppematerjalid ja -vahendid	<ul style="list-style-type: none"> • Õpetaja poolt koostatud õppematerjalid (slaidiesitlused, õppevideod) • Simulatsioonikeskkond www.tinkercad.com • Kooli poolt kasutatav õpihalduskeskkond (Nt O365 v Google Classroom) • Õppekomplekt Arduino Starter Kit (igale õpilasele personaalne) • Sülearvuti vajamineva tarkvaraga – Arduino IDE • Õppeklass multimeediaprojektori kasutamise võimalusega • Internetiühendus.
Õppesisu	<p>Sissejuhatatus kursusesse. Ülevaade kursusest, õpiprotsessidest ja hindamisest. Kursusel kasutatavad õpikeskkonnad ja õppevahendid. Kontakttund.</p> <p>Vooluring ja tarbijad Vooluring ja sellega seotud terminid. Vooluringi levinuimad komponendid. Vooluringi koostamine</p>

	<p>simuleeritud keskkonnas kui ka praktilise tööna. Kontakttund.</p> <p>Sissejuhatus mehhatroonikasse. Mehhatroonika olemus ja kasutusvaldkonnad. Eetilised aspektid. Ajalugu. Iseseisev töö.</p> <p>Sissejuhatus programmeerimisse. Arenduskeskkondade kasutamine. Programmeerimiskoodi anatoomia ja peamised funktsioonid. Juhtkonstruktsioonide kasutamine. Muutujad ja nende tüübid. Operaatorid ja operandid. Treppimine.</p> <p>Sisend- ja väljundseadmed Trükkplaadi ehitus. Viigud ja nende tähistamine. Info liikumine siinidel. Binaarsüsteem. Väljundseadmed</p> <p>Arvestuslik töö I Arvestuslik töö. Valgusfoor V etapp</p> <p>Analoogdigitaalmuundur Analoog-digitaalmuundur ja selle toimepõhimõte. Praktilised harjutused.</p> <p>Sisendseadmed I – fototakisti Fototakisti ja selle toimepõhimõte. Kasutusvaldkonnad. Praktilised harjutused.</p> <p>Tingimuslause Tingimuslause ja selle kasutamine. Praktilised harjutused.</p> <p>Sisendseadmed II – fototakisti ja PWM Pulsilaiusmodulatsioon ja selle kasutamine sisend-, ning väljundseadmete juhtimisel. Praktilised harjutused.</p> <p>Arvestuslik töö II Arvestuslik töö. Valgusfoor VI etapp</p> <p>Sisendseadmed III – piosummer Piosummer, kui heli tekitamise seade. Sagedus. Praktilised ülesanded.</p> <p>Sisendseadmed IV – nupp Nupp, kui andurisüsteem. Juhtsignaali lugemine ja</p>
--	---

	<p>kasutamine programmeerimisalgoritmides. UML. Praktilised ülesanded.</p> <p>Väljundseadmed II – mikromootor Skeemi loomine. Väljatransistor. Diod. Mootori juhtimine PWM-i abil. Praktilised harjutused.</p> <p>Arvestuslik töö III Valgusfoor VII etapp. Kursuse kokkuvõttev arvestuslik töö</p>
--	---

VALIKKURSUS KESKKONNAÕPETUS

Kursused:

1. Pakri poolsaare ja Pakri saarte loodus ja inimtegevus (35 õppetundi)
2. Globaalsed keskkonnaprobleemid (35 ainetundi)
3. Keskkonnakaitse ja loodushoid (35 ainetundi)

Keskkonnaõpetuse õppe-eesmärgid:

Gümnaasiumi keskkonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb oma kodukandi loodust, oskab seda väärtustada ja hoida;
2. teab keskkonnaprobleemide (kliima soojenemine, osoonikihi hõrenemine, kõrbestumine, Maailmamere reostumine jne) olemust;
3. tunneb keskkonnakaitse ja loodushoiu olulisemaid valdkondi;
4. käitub keskkonnasõbralikult ja tegutseb jätkusuutlikult;
5. arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
6. argumenteerib veenvalt ning oskab kaitsta oma seisukohti;
7. valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid.

Kursus I

„Pakri poolsaare ja Pakri saarte loodus ja inimtegevus“

Käsitletavat teemad/õppesisu:

1. Pakri maastikukaitseala loomine ja kaitsmise eesmärgid;
2. Pakri poolsaare taimestik ja loomastik;

3. looduskaitsealused liigid Pakri saartel ja poolsaarel;
4. looduslikud kooslused Pakri saartel ja poolsaarel;
5. Pakri saarte ja poolsaare geoloogia;
6. veestiku seisund Pakri saartel, poolsaarel ja selle ümbruskonnas;
7. Pakri poolsaare matkarada (infotahvlite väljatöötamine)
8. sadamate ja tööstuse mõju Pakri poolsaarele ja Pakri saartele;
9. turismi minevik, olevik ja tulevik Pakri maastikukaitsealal;
10. militaarsed kahjustused Pakri saartel ja poolsaarel.

Õppetöö kirjeldus

Õppetöö toimub nii klassiruumis kui ka Pakri poolsaare matkarajal. Võimalusel toimub matk ka Pakri saartele. Kursuse käigus toimub nii teoreetilist õpet, kui ka praktilisi tegevusi (taimede herbariseerimine ja tundmaõppimine, infotahvlite järk-järguline väljatöötamine). Kohaliku looduse tundmaõppimise üheks osaks on kindlasti ka liikumine kohalikus looduses. Oluline osa kursusest on ka rühmatöödel ja ideede kogumisel nt turisminduse arengusuundade kohta.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

1. teab Pakri maastikukaitseala loomise ajalugu ja eesmärgi;
2. tunneb tüüpilisemaid Pakri poolsaarel ja Pakri saartel kasvavaid taimi ja elavaid loomi;
3. teab ja tunneb Pakri saartel ja Pakri poolsaarel kasvavaid ja elavaid looduskaitsealuseid liike;
4. omab ülevaadet Pakri poolsaare ja Pakri saarte looduslikest kooslustest;
5. omab ülevaadet Pakri poolsaare ja Pakri saarte geoloogiast;
6. teab veestikuga seotud probleeme ja eripära;
7. mõistab matkaraja vajalikkust looduskeskkonnas ja oskab leida sobivaid kohti infotahvlite väljatöötamiseks ning edasise info kogumiseks infotahvlitele;
8. oskab hinnata inimtegevuse mõju kohalikule loodusele;
9. pakub lahendusi turismi edendamiseks arvestades looduskeskkonna säilimise vajadust;
10. teab, milliseid kahjustusi kohalikule looduskeskkonnale on tekitanud militaartegevus.
11. oskab teha meeskonnatööd;
12. oskab leida ja kasutada teabeallikaid tööde teostamiseks;
13. oskab looduses käituda loodussõbralikult.

Kursus II

„Globaalsed keskkonnaprobleemid“

Käsitletavad teemad/õppesisu:

1. õhu saastatus, osoonikihi hõrenemine ja sudu tekkimine;
2. prügi-probleemid maailmas;
3. erosioon, muldade vaesustumine ja kõrbestumine;
4. kliimamuutused;
5. liikide väljasuremine;
6. relvakonfliktidega kaasnevad keskkonnaprobleemid;
7. maavarade kaevandamisega kaasnevad keskkonnaprobleemid;
8. Maailmamere reostumine;
9. vee-probleemid;
10. energiaressursid ja nende kasutamine;
11. metsamajandusega kaasnevad keskkonnaprobleemid;
12. ökoloogiline jalajälg.

Õppetöö kirjeldus:

Kursuse läbiviimisel on oluline roll usaldusväärse info hankimisel ja edastamisel. Õppetöö toimub läbi ettekannete ja arutelude ning diskussioonide eelpool nimetatud teemadel. Oluline roll on ka paaris- ja rühmatöödel.

Kursuse eesmärgiks on tõsta õpilaste teadlikkust ülemaailmsetest keskkonna-probleemidest ja läbi selle kasvatada õppijatest vastutustundlikud ja hoolivad kodanikud, kes hindavad jätkusuutlikku eluviisi.

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. on kursis maailma eri regioonide aktuaalsete keskkonnaprobleemidega, teab nende põhjusi ja võimalikke tagajärgi;
2. väärtustab looduslikku mitmekesisust;
3. mõistab inimtegevuse mõju looduskeskkonnale;
4. mõistab inimese vastutust looduskeskkonna kasutamisel ja muutmisel;
5. oskab leida ja kasutada erinevaid teabeallikaid vajaliku info saamiseks ja edasikandmiseks;

6. julgeb võtta seisukohti ja avaldada arvamust erinevate globaalsete keskkonnaprobleemide kohta ning oskab pakkuda lahendusi nende probleemide lahendamisel.

Kursus III

„Keskkonnakaitse ja loodushoid“

Käsitletavad teemad:

1. keskkonnakaitse ja loodushoiu ajalugu Eestis;
2. keskkonnakaitse ja loodushoiu meetmed ja vajadus (liigikaitse, maastikukaitseala, looduskaitseala, sihtkaitsevöönd, rahvuspark, matkarada jne.);
3. bioloogilise mitmekesisuse kaitse vajadus ja meetmed;
4. säästev ja jätkusuutlik areng;
5. looduskaitse seadusandlus ja korraldus Eestis;
6. Eesti keskkonnapoliitikat kujundavad riiklikud kokkulepped ja riigisisised meetmed;
7. kodanikualgatus ja keskkond;
8. keskkonnakaitse ja loodushoiuga seotud organisatsioonid meil ja mujal maailmas;
9. keskkonnamõtjude hindamine;
10. keskkonnakaitsega seotud erialad Eesti ülikoolides.

Õppetöö kirjeldus:

Õppetöö toimub valdavalt klassiruumis, aga sisaldab ka kursuse lõpus mõne looduskaitseala või rahvusparki külastust, et tutvuda konkreetse koha töökorraldusega looduskaitse teemadel. Kursuse käigus tutvutakse erinevate võimalustega, mille abil kaitstakse ja hoitakse looduskeskkonda ning tutvutakse Eesti keskkonnapoliitikaga. Kursuse käigus arutletakse kodanikualgatuse vajalikkusest ja võimalustest.

Tundides omandatakse nii teoreetilisi teadmisi, kuid viiakse ka läbi ajurünnakuid ja arutelusid keskkonnakaitse ja loodushoiu teemadel.

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

1. oskab hinnata elusloodusega seonduvaid eetilisi, moraalseid ja esteetilisi aspekte;
2. teab loodus- ja keskkonnakaitse põhimõtteid ja probleeme;
3. tunneb austust eluslooduse vastu ja suhtub vastutustundlikult looduskeskkonda;

4. saab aru eluslooduse mitmekesisuse vormidest ja nende säilimise tähtsusest;
5. tunneb peamisi Eesti keskkonnapoliitika suundi;
6. väärtustab jätkusuutlikku arengut;
7. on valmis osalema erinevates kodanikualgatuslikes projektides;
8. julgeb avaldada oma arvamust ja diskuteerida etteantud teemal.
9. oskab kasutada info leidmiseks erinevaid usaldusväärseid infoallikaid.

Hindamine

1) Keskkonnaõpetuses hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esitluste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilaste teadmiste ja oskuste vastavust valikaine ainekavas taotletud õpitulemustele.

3) Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

4) Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, aga parandatakse ka õigekirjavigu, mida hindamisel ei arvestata.

5) Hindamisel kasutatakse nii kontrollhindeid (mahukamad tööd nt kontrolltöö, referaat, esitlus, projekt, õpimapp, laboratoorne töö, praktiline töö vms.) kui ka protsesshindeid (tunnikontroll)

Kirjalikke kontrolltöid hinnatakse järgmise punktiskaala alusel:

90-100 % punktide arvust hinne "5"

75-89 % punktide arvust hinne "4"

50-74 % punktide arvust hinne "3"

20-49% punktide arvust hinne "2"

0-19% punktide arvust hinne "1"

Teisi mahukamaid töid (nt. referaat, projekt, esitlus, õpimapp, laboratoorne töö vms.) hinnatakse vastavalt kokkulepitud hindamismudelite järgi, mis põhineb kujundava hindamise kriteeriumitel.

6) Õppeperioodi alguses tutvustab õpetaja oma õppeaine hindamise aluseid ning selgitab kokkuvõtva hinde ja hinnangu panemine kriteeriumeid.

7) Kokkuvõtva perioodihinde panemisel on vajalik kõigi kokkulepitud tööde teostamine, mis annaks keskmise tulemusena positiivse tulemuse.

VALIKKURSUS GIIDINDUS

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- on kursis giiditöö põhimõtetega ning giidinduse ajalooga
- mõistab giidiks olemise tähendust ning giidi rolle
- oskab kasutada oma keha ja häält esinemist nõudvates olukordades
- oskab käituda vastavalt klienditeeninduse reeglitele
- oskab luua ja hoida kontakti võõraste inimeste ja gruppidega
- oskab käituda ootamatutes situatsioonides
- mõistab ja oskab käituda erinevate sihtgruppidega
- oskab planeerida ja korraldada ekskursioone
- tunneb Paldiski linna ajalugu ja peamisi vaatamisväärsuseid
- oskab vajadusel kliendile anda esmaabi

Kursuse lühikirjeldus

Giidinduse aluste aine raames õpitakse tundma giiditöö olemust ning peamisi giiditööga seotud tehnikaid. Aine raames viiakse läbi praktilised õppekäigud giiditöö meetodite rakendamiseks ning Paldiski linna ajaloo ja vaatamisväärsustega tutvumiseks. Kursus on eelkõige praktilist laadi, kus erinevate ülesannete käigus õpitakse avalikku esinemist, suhtlemist ja erinevates olukordades toimetulekut. Kursus lõpeb praktilise ülesandega, milleks on ekskursiooni läbiviimine Paldiski linnas.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

1. oskab esineda ja suhelda erinevate huvidega võõraste inimeste ja gruppide ees
2. oskab esitada huvitavalt Paldiski linna ajalugu ja vaatamisväärsusi
3. oskab planeerida ja korraldada ekskursioone
4. oskab pakkuda vajadusel esmaabi
5. mõistab giiditöö olemust ning sellest tulenevat vajadust pidevaks enesetäiendamiseks

Õppesisu

1. Sissejuhatus giidindusse
 - 1.1. Giidinduse olemus
 - 1.2. Giidinduse ajalugu
2. Giidiks olemine – kas see on töö või hobi?
 - 2.1. Giidi kutse
 - 2.2. Oma tegevuse ja tegevusvaldkonna kui terviku tajumine
 - 2.3. Giid kui klienditeenindaja
 - 2.4. Giide on erinevaid
3. Giidi rollid 3 tundi
 - 3.1. Miks üldse giidi soovitakse?
 - 3.2. Giid kui teerajaja, nõuandja, juht, vahendaja ja meeleolu kujundaja?
 - 3.3. Giid kui piirkonna turundaja, suhtekorraldaja ja piirkonna esindaja
 - 3.4. Giid kui õpetaja ja kasvataja
4. Giidi isiksus
 - 4.1. Füüsilised ja vaimsed omadused
 - 4.2. Isiksuse omadused ja „seitse surmapattu”
5. Giidi esinemine
 - 5.1. Hääle kasutamine giiditöös
 - 5.2. Kehakeel ja sümboolika giiditöös
 - 5.3. Giidi ja grupi paiknemine tutvustava objekti suhtes
6. Ekskursiooni korraldamine
 - 6.1. Ekskursiooni planeerimine, grupiga kohtumine
 - 6.2. Ekskursiooni läbiviimine ja lõpetamine
 - 6.3. Ekskursiooni analüüs
 - 6.4. Giidi tegutsemine ootamatutes olukordades
 - 6.5. Lühike ülevaade esmaabist
 - 6.6. Giidi tegevus kohtades, kus juhi roll pole enam tema käes
7. Spetsiifilised ja erivajadustega kliendid
 - 7.1. Eakad ja lapsed kui sihtgrupp
 - 7.2. Erivajadustega inimeste teenindamine
8. Giiditöö eetika
9. Paldiski linn

9.1. Paldiski linna peamised vaatamisväärsused

9.2. Praktilise ekskursiooni planeerimine ja läbiviimine

Õppetegevus

Seminarid, juhtumianalüüsid, õppekäigud huviväärsustega tutvumiseks, iseseisev andmete ja info kogumine, analüüs ning giiditekstide koostamine, planeerimistöö ja ekskursiooni praktiline läbiviimine.

Hindamine

Kursuse lõpus saavad õpilased A või MA .Hinne kujuneb jooksvate ning praktiliste ÜLESANNETE tegemise eest. Kõige suurema kaaluga on Paldiski linnas ekskursiooni läbiviimine.

VALIKKURSUS INGLISE KEEL C1

Maht: 2 kursust, 2x35 tundi

Õppekorraldus

Gümnaasiumis on võõrkeeleõpetus tasemepõhine. Õpilase vastutus oma keeleoskuse arengu eest suureneb (nt kursuste valik, iseseisev õpe). Osaoskusi arendatakse võrdset. Õpitavat keelt kasutatakse aktiivselt nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Õpilasi suunatakse iseseisvalt lugema pikki autentseid ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste eri valdkondadest (isegi kui tekst ei ole selgelt liigendatud ja seosed on esitatud kaudselt või vihjamisi); kuulama keelt nii audio/video kui otseses suhtluses ning kasutama võõrkeelt nii suulises kui kirjalikus suhtluses. Kasutatakse mitmekesiseid ülesandeid, mis eeldavad loovust ning keeletasemele vastava sõnavara (idioomid, jne.) ning keerukamate keelekonstruktsioonide kasutamist (sh erinevad keeleregistrid). Õppija seab endale õpitulemuste saavutamiseks vajalikud eesmärgid ning valib strateegiad nende tulemusteni jõudmiseks; jälgib oma keelekasutust (sh. selle vastavust kultuuri- ja žanrinormidele), analüüsib oma edusamme ja vajadusel muudab õpistrateegiaid. Õpetaja suunab õpilasi kõrvutama ja analüüsima keelte ning kultuuride sarnasusi ja erinevusi, nägema seoseid ning jälgima oma keelekasutust. Õpitulemuste saavutamiseks vajalikud eesmärgid ja tegevused kavandatakse õpetaja ning õpilase koostöös. Õpetaja valib mitmekesiseid ülesandeid, mis eeldavad loovust.

Hindamine

Valikaineid hinnatakse mitteeristavalt. Mitteeristaval hindamisel kasutatakse kaheastmelist tähtskaalat.

A (arvestatud) - õpilane on saavutanud õppe aluseks olevas õppekavas seatud õpitulemused ja arengu eesmärgid või tema teadmised ja oskused ületavad neid.

MA (mittearvestatud) - õpilane ei ole täitnud tema õppele seatud eesmärke ega omandanud taotletud õpitulemusi piisaval tasemel.

Hinnatakse teadmiste, rääkimis- ja kuulamis- ja kirjutamisoskuste omandatust. Hindamisel arvestatakse:

- 1) omandatud teadmiste ja oskuste ulatust, rakendusoskust, õigsust, esitluse täpsust;
- 2) põhjendatust ja loogilisust;
- 3) iseseisvust teadmiste ning oskuste rakendamisel;
- 4) oskust oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult väljendada;
- 5) vastuste õigsust, vigade arvu ja liiki.

Kursus I Praktiline Inglise keel C1

Kursuse eesmärgid

Kursuse eesmärgiks on arendada suhtluskeele oskust nii kõnes kui ka kirjas. Anda maksimaalselt võimalusi keele praktiliseks kasutamiseks tunnis. Kursuse lõpetanu suudab keerukamatel teemadel vabalt vestelda, vaielda, koosolekut pidada, lugeda ajakirjandust, ilukirjandust, kirjutada isiklikke ja ametlikke kirju.

Võõrkeeleõppe tulemusena kujuneb õpilastel C1-keeleoskustaseme võõrkeelepädevus, mis tähendab, et õpilane:

Teab:

- 1) sõnu ja väljendeid kõrgema keskastme/edasijõudnute (B2/C1) tasemele nõutavas mahus;
- 2) põhilisi hääldus- ja intonatsioonireegleid, põhilisi grammatikareegleid, formaalse ja mitteformaalse inglise keele erinevusi, ametikirja koostamise põhimõtteid, ingliskeelse kultuuriruumi käitumis- ja suhtlemisnorme.

Oskab:

- 3) kasutada omandatud keeleteadmisi kõnes ja kirjas, väljendada oma teadmisi, mõtteid, arvamusi ja seisukohti igapäevases ja ametialases mitteerialses suhtluses kirjalikult ja suuliselt;
- 4) kasutada keelekäsiraamatuid ja lugeda ajakirjanduslikke ja kirjanduslikke tekste.

Õpitulemused

- 1) kuulab ja saab laias ulatuses aru erineva keeleregistriga pikematest tekstidest isegi kui need ei ole selgelt liigendatud või seosed on esitatud kaudselt/vihjamisi;
- 2) kuulab ja jälgib raskusteta abstraktsel teemal loengut/ettekannet ning audio(visuaalset) teksti, kus väljendatakse erinevaid seisukohti;
- 3) mõistab suurema vaevata loenguid, filme, teleprogramme, jne, tuvastab kõneleja seisukoha, hindab kriitiliselt kuuldu sisu ning tõstatatud probleeme;
- 4) jälgib raskusteta vestlust mitme inimese vahel (keerukas koostöö ümarlaua vestluses, arutelu, tänavaintervjuud, jne), sh ka veebis;
- 5) loeb iseseisvalt eri liiki pikki keerulisi tekste, sh. abstraktseid ja pooltehnilisi (nt kasutusjuhend), isegi kui teema ei puuduta õppija eriala, tajudes nende stilistilist eripära ning autori taotlusi ja hoiakuid;
- 6) täidab erinevaid ülesandeid (tõlkimine, märkmete tegemine, võrdlus, refereerimine, jutustamine, esitus, ettekanne, jne), mis eeldavad suurt aktiivset lugemissõnavara;
- 7) kasutab teabeteoseid idioomide ning stiili- ja kultuurispetsiifiliste vihjete mõistmiseks ja tehniliste terminite kontrollimiseks.
- 8) võtab ja annab kõnejärge, kasutab diplomaatilisi võtteid ja viisakat suhtluskultuuri teiste veenmiseks;
- 9) osaleb aktiivselt teemakohastes aruteludes, rühmatöodes ja väitluses ning vahendab erinevaid arusaamu ja seisukoht avaldades mõtteid ja arvamusi ladusalt, täpselt ja argumenteeritult ning seostades enda öeldut teiste seisukohtadega;
- 10) annab selgelt, ladusalt ja hästi liigendatult edasi pika, keerulise teksti (nt kõne) peamisi mõtteid (arendades põhilisi punkte ja lõpetades sobiva kokkuvõttega), kui on võimalus kontrollida terminite tähendust;
- 11) küsib kaaslastelt tagasisidet oma väljendusoskuse arusaadavuse kohta; kaalub erinevaid arvamusi ja vaatenurki ning arvestab teiste seisukohtadega;
- 12) selgitab keerulisi mõisteid kaaslastele lihtsamas vormis ja tuleb toime mitmetähenduslikkusega;
- 13) võtab ja annab kõnejärge, teeb end mõistetavaks ladusalt ja spontaanselt, kasutades keelt paindlikult ja tulemuslikult;
- 14) küsib kaaslastelt tagasisidet oma väljendusoskuse arusaadavuse kohta; kaalub erinevaid arvamusi ja vaatenurki ning arvestab teiste seisukohtadega;
- 15) tuleb toime mitmetähenduslikkusega ning toetab ühise arusaama kujunemist; vajadusel selgitab keerulisi mõisteid kaaslastele lihtsamas vormis;

16) koostab sidusat teksti (sündmuse, olukorra, tunnete kirjeldus, esitlus, kõne, jne) kasutades rikkalikku sõnavara ja erinevaid lausestruktuure ning vastab küsimustele; annab asjakohaseid selgitusi ja kommentaare.

17) koostab selgeid, üksikasjalikke struktureeritud kirjeldusi (nii tegelikest või kujuteldavatest sündmustest ja kogemustest) ja ettekandeid mitmesugustel teemadel järgides žanrinõudeid;

18) koostab selge argumentatsiooniga arvamuskirjutisi, esitades põhjendatud poolt- või vastuväiteid ning selgitades võimalike seisukohtade eeliseid ja puudusi;

19) kirjutab hea ülesehitusega tarbetekste lugejale sobivas stiilis (elulookirjeldus, avaldus, motivatsioonikiri, seletuskiri, lugejakiri, arvustus, ettepanek, raport, jne) vajadusel kasutades etteantud infot (graafikud, andemd, kommentaarid, jne);

20) koostab loovtöid (kirjand, esse, artikkel, retsensioon, kokkuvõte, luuletus, tõlge, blogi, jne) ja referaate, vajadusel erinevaid allikaid (sh tehisaru) kasutades ning neile viidates;

21) refereerib, parafraseerib ja sünteesib infot erinevatest allikatest.

Õpisisu

Kursuse ajal õpitakse igapäevaseid väljendeid ja keerulisemaid fraase, et oma vajadusi rahuldada. Õpilane moodustab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis seostuvad talle oluliste valdkondadega. Õpib kuidas tulla toime suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja keerulist infovahetust tuttavatel teemadel. Kursus on suunatud omandada baasteadmised oskused praktilisest inglise keelest. Tüüpiliste audeeritud tekstide põhjal erinevate dialoogide kuulamine ja sõnavara laiendamine, situatsioonide automatiseerimine, samaaegse inglise keele struktuuri omandamisega. Suuremat tähelepanu pööratakse sõnavara suurendamisele ning sõnade ja kõne struktuuride õigesti hääldamisele. Grammatika esitatakse nii, et arusaamine ja tekstide koostamine oleks lihtsam ja efektiivsem.

Teemad: Mina ja teised. Haridus ja kultuur. Töö ja töösuhted. Teenindus ja kaubandus. Vaba aeg. Toitlustamine. Info meie ümber. Keskkond. Reisimine. Tervis. Majandus. Ühiskond.

Grammatikast õpitakse: laensõnad, asesõnad, nimi- ja omadussõnade sugu, nimisõnade mitmus. arvsõna ja nimisõna ühildumine, tegusõna, ajavormid, eessõnad, omadussõnad, käänded, vastavate küsimuste küsimine ja muud.

Õpitegevused

1) valikvastustega ülesanded ja kuuldu põhjal lausete täiendamine või väidete korrigeerimine;

2) kõneleja seisukoha kohta käivate väidete sobitusülesanded;

4) vestluses ja väitluses osalemine;

- 5) oma märkmete põhjal kokkuvõtte tegemine kuuldust;
- 6) kuuldu kohta oma põhjendatud seisukohta/ arvamuse väljendamine.
- 7) loetu põhjal küsimustele vastamine või tekstist lähtuva sobiva väite valimine;
- 8) teksti ülesehituse mõistmine (puuduva lause või lõigu sobitamine teksti);
- 9) kokkuvõtte tegemine loetust, väljendades oma argumenteeritud seisukohta teema kohta (kasutades asjakohast laia sõnavara ja lausestruktuure);
- 10) esitlus, vestlus, arutelu, väitlus, kõne.

Kursus II CAE ettevalmistus

Kursuse eesmärgid

CAE (Certificate in Advanced English) eksami ettevalmistuskursus on intensiivne ettevalmistus rahvusvaheliseks inglise keeleksamiks. CAE (Certificate in Advanced English) on Cambridge'i Ülikooli juures asuva maailma juhtivaksamikeskuse keeleksam. Eelnevalt on hea omada inglise keele B2.2 taset.

Selle valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) Valdaks kõiki eksamil testitavaid keeleaspekte vajalikul määral.
- 2) Oleks teadlik eksaminõuetest ja teaks, mida ta peab oskama.
- 3) Arendaks oma väljendusoskust nii kirjalikus kui suulises esituses.
- 4) Mõistaks võõrkeelset teksti nii lugedes kui kuulates, oskaks sealt haarata tähtsamat.
- 5) Saaks hakkama võõrkeelses keskkonnas.

Õpitulemused

CAE (Certificate in Advanced English) eksami ettevalmistuskursus on intensiivne ettevalmistus rahvusvaheliseks inglise keeleksamiks. CAE (Certificate in Advanced English) on Cambridge'i Ülikooli juures asuvamaailma juhtivaksamikeskuse keeleksam.

Selle valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) Valdaks kõiki eksamil testitavaid keeleaspekte (lugemine, kirjutamine, kuulamine, rääkimine) vajalikul määral.
- 2) Oleks teadlik eksaminõuetest ning-formaadist ja teaks, milliseid oskuseid temalt oodatakse.
- 3) Arendaks oma korrektset ja enesekindlat väljendusoskust nii suulises kui kirjalikus esituses.
- 4) Mõistaks võõrkeelset teksti nii lugedes kui kuulates, oskaks sealt haarata tähtsamat.
- 5) Saaks hakkama võõrkeelses keskkonnas.

Õpisisu

Kursus on ülesehitatud moodulite põhimõttel, et vahelduksid tunnid erinevate keeleaspektide õppimiseks.

Esimeses moodulis tehakse läbi nii kirjutamine (ametikirjad), lugemine, kuulamine (varasema eksami materjalid) kui rääkimine (piltide kirjeldamine).

Teises moodulis on kirjutamisülesandeks essee kirjutamine, rääkimiseks monoloog, ja kuulamiseks ja lugemiseks CAE (Certificate of Advanced English) materjalid.

Kolmandas moodulis on kirjutamisülesanne aruande kirjutamine, rääkimiseks riigieksami ülesanne 1 ja 2 (nii piltide kirjeldamine kui monoloog koos küsimustele vastamisega), lugemiseks ja kuulamiseks varasemad eksamimaterjalid.

Õpitegevused

- 1) oma põhjendatud seisukoha/ arvamuse väljendamine;
- 2) spontaanne arutelu etteantud ülesande põhjal, kaaslasega koos teema arendamine, jutujärje hoidmine, reageerimine kaaslase öeldule (nõustumine/ mittenõustumine, oma näidete lisamine teema arenduseks, jne);
- 3) kirjeldused, ettekanded, arvamuskirjutised, tarbetekstid, loovtööd ja referaadid, jne;
- 4) žanrinorme järgivad kirjad ja teised kirjutised, esinemised, ettekanded, kõned, esitlused, suhtlemine;
- 5) oma ja kaaslaste tekstide toimetamine;
- 6) info sünteesimine mitme allika põhjal (ettekanded, referaadid, esitlused, jne);
- 7) allikatele viitamine;
- 8) autoriõiguse litsentside kasutamine oma töödes.
- 9) kodulugemise kontroll, filmiülevaate kirjutamine, väitluses osalemine, ettekande tegemine, omalooming,
- 10) enda ja kaaslaste keelekasutuse tagasisidestamine.

ÕPPEKAVA LÄBIVAD TEEMAD

Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) tutvuma erinevate ametite/elukutsetega, haridus- ja koolitusvõimalustega, pöörama tähelepanu praktilistele tööotsimisoskustele;
- 2) koostama isiklikku karjääriplaani; analüüsima võimalikke alternatiivseid karjäärivalikuid ja nende mõju pikemas perspektiivis;
- 3) analüüsima tööd reguleerivaid õigusakte, ettevõtte ja töötaja õigusi ja kohustusi ning kohalikku majanduskeskkonda;
- 4) tutvuma teabega edasiõppimise ja töö leidmise võimaluste kohta (sealhulgas ettevõtlus); luuakse võimalused saada karjäärinõustamist.

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ käsitlemine gümnaasiumis Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaani. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse erinevate ainevaldkondadega seotud ameteid, erialasid. Tähelepanu pööratakse praktilistele tööotsimisoskustele ja sellekohaste õigusaktide tundmaõppimisele. Õpilastele vahendatakse karjääriinfot (sealhulgas ettevõtlus) ning neile luuakse võimalused kasutada karjääriteenuseid (karjääriõpe, -info ja -nõustamine).

Läbiv teema „Keskond ja jätkusuutlik areng“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks ja sotsiaalselt aktiivseks inimeseks, kes elab ning toimib vastutustundlikult, pidades silmas jätkusuutlikku tulevikku, ja on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) väärtustama bioloogilist (sealhulgas maastikulist) ja kultuurilist mitmekesisust ning ökoloogilist jätkusuutlikkust;
- 2) kujundama isiklikke keskkonnavalikuid seisukohti, osalema kodanikualgatuse korras keskkonnavalikute otsustamisel, pakkudes välja lahendusi keskkonnaprobleemidele nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil;
- 3) aru saama loodusest kui tervikustemist ning inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest, inimese sõltuvusest loodusressurssidest;

- 4) aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest, inimtegevusega kaasnevatest riskidest;
- 5) võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest ja omandama jätkusuutlikku arengut toetavad väärtushinnangud ning käitumisnormid.

Läbiva teema „Keskond ja jätkusuutlik areng“ käsitlemine gümnaasiumis Õpilased harjutavad keskkonnaalastes küsimustes otsuste langetamist ja hinnangute andmist, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi (sealhulgas piiranguid), normdokumente ning majanduslikke kaalutlusi. Kujundatakse valmisolekut tegelda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise.

Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ja vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele, osaleb poliitiliste ning majanduslike otsuste tegemisel.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) väärtustama demokraatiat, koostööd, kodanikualgatus ja vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivallatut lahendamist;
- 2) mõistma avaliku, ettevõtlus- ja mittetulundussektori seoseid ja toimimist, nende aluseks olevaid põhimõtteid, õigusi ja kohustusi;
- 3) mõistma enda kui üksikisiku rolli poliitilises ja majanduslikus süsteemis, võimalusi ja vajadust mõjutada ühiskonnas toimuvat ning omandada oskused otsustamisprotsessides osalemiseks;
- 4) mõistma ettevõtluse rolli ühiskonnas, ettevõtlusega seotud negatiivseid ja positiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti ettevõtlusega seotud eetilistes küsimustes; analüüsima ettevõtlusega kaasnevaid riske ja nende vähendamise võimalusi.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemine gümnaasiumis Peamine on eesmärk kujundada õpilastes vajalikke praktilisi oskusi kohalikul ja riigi tasandil otsustamiseks ning

majanduselus osalemiseks. Klassi- ja kooliväliste tegevuste ning projektide kaudu süvendatakse õpilaste teadlikkust ühiskonna poliitilisest ja majanduslikust toimimisest, et õpilased saaksid oma kogemuse kaudu tunnetada aktiivseks ja informeeritud kodanikuks olemise eeliseid.

Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo käigus, omab ettekujutust kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast, väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) omandama teadmisi Eesti kultuuri, sealhulgas eesti rahvuskultuuri ja teiste kultuuride kujunemise ja vastastikku rikastavate mõjutuste kohta;
- 2) mõistma ennast kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;
- 3) mõistma kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsust ühiskonna jätkusuutlikkuse kujundajana, osalema kultuuridevahelises kommunikatsioonis;
- 4) olema salliv ja suhtuma lugupidavalt teiste kultuuride esindajatesse ning nende tavadesse ja loomingusse, taunima diskrimineerimist;
- 5) tundma õppima ja väärtustama oma ja teiste kultuuride pärandit ja eripärasid, toetudes ühelt poolt erinevates õppeainetes õpitule ja seda üldistades, teiselt poolt ka omaalgatuslikult loetule, nähtule ja kogetule;
- 6) teadvustama, tundma õppima ja võrdlema mineviku ja nüüdisaja ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemine gümnaasiumis Õppeprotsess toetab jätkuvalt omakultuuri väärtustamist, huvi ja eelarvamustevaba ning teadlikku suhtumist teistesse kultuuridesse. Õpilase teadmisi (Eesti ja maailma, eelkõige Euroopa Liidu liikmesriikide) erinevatest kultuuridest laiendatakse ja sünteesitakse tervikuks ajaloo, ühiskonnaõpetuse, muusika, kunstiajaloo, filosoofia, religiooni ajaloo, kirjanduse, võõrkeelte jm tundides. Oluline on luua võimalusi erinevate rahvaste ja kultuuridega tutvumiseks nii kirjanduse, interneti, meedia kui ka vahetu kogemuse kaudu. Õpilasi julgustatakse arutlema selle üle, mida toob endaga kaasa elamine teises kultuuriruumis.

Läbiv teema „Teabekeskond ja meediakasutus“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab kriitiliselt analüüsida ja kasutada meediamaailma sisu ja allikaid, austab intellektuaalset omandit, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärke ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet;
- 2) kujundama tõhusaid teabeotsingumeetodeid, mis hõlmavad endas erinevate teavikute ja teabekeskondade kasutamist;
- 3) arendama kriitilise teabeanalüüsi oskust; võrdlema erinevaid diskursiivseid praktikaid (nt seltskonnameedia, kohtupraktika, meelelahutus, sõprade omavaheline suhtlus jpt) ning neis valitsevaid suhtlemisnorme;
- 4) mõistma meedia kui majandusharu üldisi toimimismehhanisme, sealhulgas meedia osa tööturul;
- 5) analüüsima avalikus ruumis kehtivaid reegleid ning kirjeldama võimalikku tegevust nende rikkumise korral.

Läbiva teema „Teabekeskond ja meediakasutus“ käsitlemine gümnaasiumis Gümnaasiumiõpilane teeb meediatarbijana iseseisvaid valikuid ning põhjendab neid, lähtudes oma erinevatest huvidest ja vajadustest. Õpilane on kursis avalikus ruumis tegutsemise reeglitega ning taunib nende rikkumist. Ta mõistab meediamajanduse rolli ühiskonnas, globaliseerumise mõju meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele. Läbiva teema ja aineõppe koosmõjul suudab õpilane oma sõnumi vormistada ja seda otstarbekalt edastada.

Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades;
- 2) mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ja keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus;
- 3) aru saama tehnoloogilise, majandusliku, sotsiaalse ning kultuurilise innovatsiooni vastastikustest mõjudest ja omavahelisest seotusest;
- 4) mõistma ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes;
- 5) kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks;
- 6) arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet innovaatiliste ideede rakendamisel erinevates projektides, osalema koostöös kaasõpilaste ja/või tehnoloogiafirmaga innovaatilises arendusprojektis.

Läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ käsitlemine gümnaasiumis Gümnaasiumis käsitletakse läbivat teemat eelkõige rühmatööna teostatavate uurimis- ja arendusprojektide vormis, püüdes võimaluse korral kaasata kodukandi innovaatilisemaid tehnoloogiafirmasid või teaduskeskusi. Eesmärgiks on positiivsete hoiakute kujundamine tehnoloogilise innovatsiooni ja sellega seonduvate karjäärivõimaluste suhtes. Samuti tuleb gümnaasiumiastme lõpuks tagada kõigi õpilaste valmisolek IKT kasutamiseks igapäevaelus, õpingutes ja töös.

Läbiv teema „Tervis ja ohutus“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ja kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) hindama informatsiooni usaldusväärsust tervise, ohutuse ja turvalisusega seotud otsuste tegemiseks;
- 2) oma tervist edendama, ohutult ja turvaliselt käituma;

- 3) tutvuma enamlevinud haiguste, vigastuste ja surma põhjuste, nende riskitegurite ning ennetamise võimalustega;
- 4) märkama ja hindama tegureid, mis toetavad tervist ja heaolu;
- 5) aitama kaasa tervist toetava, ohutu ja turvalise keskkonna loomisel;
- 6) seadma tervise ja ohutusega seotud pikemaajalisi eesmärke ning analüüsima ja hindama nende täitmist;
- 7) käituma enda ja teiste elu ning tervist säästvalt, ohte ennetavalt;
- 8) lahendama tervise, ohutuse ja turvalisusega seotud probleemolukordi erinevatest rollidest lähtuvalt;
- 9) argumenteerima tervise-, ohutuse ja turvalisusega seotud teemadel isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil;
- 10) hindama keskkonna ja erinevate olukordade riske (ohtlik-ohutu, põhjus-tagajärg);
- 11) märkama, võtma vastutuse ja sekkuma ennast säästvalt erinevates ohuolukordades;
- 12) analüüsima tervise tegureid, ohutuse ja turvalisusega seotud olukordi ja käitumist, hindama selle tagajärgi;
- 13) kutsuma abi ja andma esmast abi;
- 14) väärtustama ja kujundama tervist, ohutust ning turvalisust toetavat keskkonda ja käituma vastutustundliku kodanikuna;
- 15) hindama kriitiliselt sotsiaalseid norme ja keskkonda ning vajaduse korral tegema ettepanekuid nende muutmiseks; 16) olema oma käitumisega eeskujuks.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemine gümnaasiumis Gümnaasiumis on põhiliseks läbiva teema käsitlemise vormiks õpilaste praktiline tunniväline terviseedenduslik ja turvalisust toetav tegevus, sealhulgas nooremate juhendajatena ja projektide väljatöötajatena ning rakendajatena oma koolis või ka riiklikul tasandil.

Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse ja sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) analüüsima kriitiliselt ja argumenteeritult väärtusi ja kõlbelisi norme, erinevaid väärtussüsteeme, nende seoseid ajaloolis-kultuurilise kontekstiga, religiooniga ja maailmavaatega;
- 2) arutlema isiklike väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle; tegema mõtestatud maailmavaatelisi ja kõlbelisi valikuid ning neid põhjendama;
- 3) tegutsema erinevaid vaateid ja seisukohti respektierides ning kaitsma ja põhjendama oma seisukohti;
- 4) ette nägema, võimaluse korral vältima ja lahendama väärtuste ja kõlbeliste normidega seotud konfliktsituatsioone;
- 5) mõistma, et mitmekesisus on ühiskonna rikkuse ja arengu tingimusi.

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus“ käsitlemine gümnaasiumis, kesksel kohal on kriitilise mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ja üldistuste tegemine, tuues esile seoseid erinevate valdkondadega, varasemate teadmiste ja kogemustega ning väärtussüsteemide, maailmapildi ja maailmavaate küsimustega. Soovitavate käitumisviiside kujunemist tõhustab õpilase osalus demokraatlikes diskussioonides, kooli õpilasmavalitsuse ja muude sarnaste organisatsioonide töös ning kaasatus koolielu korraldamisse.